

Revised
19/7/58

భారతి

సాహిత్య మాసపత్రిక

★

1128
4

సంపాదకుడు

శివలెంక శంభుప్రసాద్

జూలై 1958

సంపుటము 35 :

: సంచిక 7

విడిపత్రిక వెల ఒక రూపాయి

విషయానుక్రమణిక

జూలై 1958

1128
H

దీపాంగన	శ్రీ దాశరథి	...	1
హరవిలాసము : కుమారగిరి	శ్రీ చిలుకూరి పాపయ్యశాస్త్రి	...	4
నివురుగప్పిన నిష్ప	"కావ్యశ్రీ"	...	11
తెలుగులో నానుళ్లు -			
పలుకుబట్లు	శ్రీ పిల్లలమఱ్ఱి వేంకటహనుమంతరావు	...	18
కరుణాలహరి	శ్రీ బూర్గుల రామకృష్ణరావు	...	23
రఘునాథరాయల			
వాల్మీకిచరిత్ర	శ్రీ బి. యస్. రాఘవ	...	26
పంపకవి	శ్రీ కె. సుబ్బరామప్ప	...	33
పరీక్ష	శ్రీ ఆర్. యం. చిదంబరం	...	38
మన స్వీయచరిత్రలు	శ్రీ డి. రామలింగం	...	47
చతుర్ముఖులు	శ్రీ అంగర నారాయణరావు	...	51
జాతక శాస్త్రప్రయోజనము	శ్రీ రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు...		67
ఉహాకలాపం	శ్రీ యస్వీ జోగారావు	...	76
చిన్న సంసారం	శ్రీ పంతుల కృష్ణారావు	...	79
నక్షత్రాలు : గ్రహాలు	శ్రీ కాళ్ల మణిభూషణరావు	...	90
కలగూరగంప		...	93
గ్రంథ విమర్శనము		...	98

దీపాంగన

శ్రీ దాశరథి

దీపశిఖ నిల్చినది పురంద్రీ లలాట
పట్టి దీర్చిన కుంకుమ బొట్టు వోరె;
దీప శిఖ పిల్చినది, చనుదెంచినాను
తనువు తనువెల్ల ఆజ్యపాత్రమ్మువోరె

ఎరకలు వచ్చె నా యెడద కిప్పుడు, దీపకుమారికా భుజాం
బరమున తేలియాడెదను పాదెడ; మంచులు పేరినట్టి ఈ
ధరణి జడత్వమూడ్చుటకు తాపము పెంచెద, వేడిలేని ఈ
పరిసరముల్ కవోష్ఠరసవారిధిలో నెనలాడజేసెదన్

నాకున్ దీపశిఖకుమారికకు ఈ నాదా : శతాబ్దాల ముం
దే కానుందెను పెండ్లి; కాని పవనద్వేషమ్ము దీపానకున్
నాకున్ మధ్య నభాతముల్ నిలిపె; నైనన్ దాని చేలాంచలం
టాకంపించె మదీయ శీర్షమున ప్రేమామోద సంవాహమై

శలభమ నైన నన్ శరభ సామజ సింహ బలంబులిచ్చి ది
వ్వెల దొరసాని పెంచినది, ప్రేముడితో ముడివేసి వాన గా
ర్చుల తొలిదాడినాడు నను బ్రోచిన, దెంతటి రాగబంధమో;
చలి యన లేదు దీపక భుజా భుజగీ పరిరంభణమ్మునన్

బందీయయ్యె జగమ్ము దీపకశిఖా ప్రత్యగ్ర బాహ్ యుగం
బందున్ నా యెడవోరె; అంధ తమన వ్యాధాత కోకారి వ
న్నిందా బలధుర లోకమున్ విడచి మదీపాంగనా లింగ నా
నంద స్వందన మెక్కి రివ్వమని పోనా స్వర్గమార్గమ్ములన్;

ప్రతి యింట నొక చిన్ని ప్రమిద వెల్గించిన
అవిరళన్నేహ రాజ్యాధిరాజ్ఞి,
ప్రతిగుండె నొక ప్రభాప్రతిమ నిర్మించిన
కల్పనా నల్ప శృంగార దాత్రి
ప్రతి తోటలో నవప్రసవమై విచ్చిన
కాంతార కాంత వానంత లక్ష్మి.
ప్రతి మానవీ ముఖాంబరమందు ప్రాకిన
గోరోచనా చంద్ర చారు మూర్తి.

దీవధామిని, ఆకాశదీప్త కీర్తి.
మంచు కరగించి, వేడికల్పించి, వాగ్వి
పంచి నవరించి వాయించి ప్రకృతి నెల్ల
మూర్ఖ తేరిచి చేతనాంబుధిని దేల్చె!

కాలిన రెక్కలఁ పులుగుకై వడి నీపద కంఠ సన్నిధిఁ
వ్రాలితి, నిన్ను మ్రింగుటకు వచ్చిన గాడుపు దుండగీనితో
ఆలమునేసి గెల్చుగొనునప్పుడు రెక్కలు కాలిపోయె నీ
జ్వాలలు పోకి; నీకొరకు ప్రాణములైన పణమువెట్టెదఁ

నీలోతేజము తగ్గిపోవునెడ నందింతున్ కవోష్ఠాస్రమున్
తైలంబట్టుల—అశ్రుధారలను సంతప్తాజ్యధారం బిరెన్;
జ్వాలా చేల విలోల తావక వపుర్వల్లి విలాసంబుతో
భూలోకంబును సొంత మొక్కత్రుటి సమ్మోహింపగా జేతువే!

నన్ను స్నేహము చేసికొన్నావు నీవు
వెల్గుచున్నావు నామనః పీఠి వైన
ప్రతి రుధిర బిందువును సమర్పణ మొనర్చి
నిన్ను వెల్గించుటకు మరణింతు నేను!

నీ కీలా పరిచుంబితంబయిన నా స్నిగ్ధా ధరోష్ఠమ్ముపై
ప్రాకృత కమ్మదనాలు ద్రాక్షరసమై, ప్రత్యగ్ర మాద్వీకమై;
లోకాతీత సుఖమ్ము కూర్చినవి నీ రోచిష్ఠ బాహాయుగ
ప్రాకారాంతర జ్యంభమాణ లికుచాభస్వర్ణ వజ్జీజముల్

వెలుతురు మొగ్గపై బ్రతుకు వీథుల నూత్న పరీమళమ్ములన్
జిలికిన నీకుగాను విరచించితి గుండియ కొండమీద ది
వ్వెల రతనాలమేడ; పదవే అటనుండువుగాని; కోటి గుం
డెల వెలిగింప గల్గు రమణిన్ నిను గాడుపు పాలొనర్తునే

నీ నృతి జూచి లోకము ఖణిల్లను గజ్జెలతో నటంపగా
బూనెను; జారిపోయినది పో భవదంసగతాంబరాంచల
శ్రేణి; కటికపటంబు శిధిలీ కృతమయ్యె, వివత్తవైతివే
రాణి; రవీంద్రకల్పిత విలాసిని ఊర్వశివోరె, దీపికా!

నిను కౌగింటను గొన్న నా తనువు పోనేపోవుగానీ భవత్
తను లేజు; పరిణాహ పంజరితమీ ధాత్రీతలంబెల్ల ఆ
త్మనుగా జేసి వసించు సప్తజగతీ మధ్యమ్మునన్ దీప భా
మిని బ్రేమించిన దీప్తిమంతుడనుగా మిన్నెక్కి క్రీడించుచున్

హరవిలాసము: కుమారగిరి

శ్రీ చిలుకూరి పాపయ్యకృతి

శ్రీవాధుఁడు తన కృతులలో నేదియో యొక రీతిని బ్రసక్తివి గర్వించుకొని రెడ్డిరాజుల ప్రాధికము నభివర్ణించుచు వచ్చివాఁడు. ఏ ప్రబంధమునందే విషయమును వర్ణించినను నది చారిత్రిక ప్రమాణములచే బలపడునదియే యగును. సమకాలిక కవిరచనములు వాని కుపోద్బలకములై వెలయుచుండును. హరవిలాస కృతి ధర్మ కాంచీపుర వాసియైన యవచిరిప్పయ నెట్టి. ఆతఁడు శ్రీవాధునకు బాల్యఙ్ఘంఁడు. కొండవీటి రెడ్డి రాజులతో వాణిజ్య సంబంధ మేర్పడుచున్నది, వైధిక ప్రాధికముల వాఁచించివచ్చు కష్టమునవాఁడు. కావున నే కొండవీటిలో పెరిగొనుటి వేముని సామ్రాజ్య మంతరించిన తరువాత, శ్రీవాధునకుఁ గృతిధర్మగా, శివధర్మఁడు, కుమారగిరి ధీశంకర రాజులంధఁడును, మహావిధిక సంసమ్మడు నను అవచిరిప్పయ నెట్టి గాన వచ్చివాఁడు. ఈవిషయమును శ్రీవాధుడు హరవిలాసము కృత్యాదియం దిట్లు తెలిపియున్నాఁడు.

క. "రిపురాంతక జీవ దివ్య క్రిపాద పద్మాకాశ కుండును, ... నకీకృతి విభిల భూభుజుండును, సతత త్యాగ ధ్వజుండును, వివిర్మల కులకీలుండును, గవి జన ప్రోత్సాహకుండు... ననంబరిగి, జంబూ ద్వీప భూభువనమండలి మకుట మండపాయ మానంబు కొండ విడుపురంబు రాజధానిగాఁ గీర్తలతాధిష్ఠి తా హైదరి ద్వీపాంత రాకుండకు కొనుగిరి వసంతి వృషాలవలన నాండోళికా ఛత్ర చామర భువంగ భద్రవీరాది రాజ్య చిహ్నములు దివసి, యమ్మహారాజునకుఁ బ్రతివత్సరంబును వసంతోత్సవంబులకుం దగిన కస్తూరీ కుంకుమ ఘనపార సంకుమర హిమాంబు కాలా గురు గంధపార ప్రధానంబులగు నుగంధ ద్రవ్యంబు లొడఁగూర్చియు, జీవి సింహాకరిచాయ మాగుముందీ జోణంగి ప్రధృతి వానా ద్వీప నగరా కరంబులగు ధనకనః వసువాహన మాణిక్య గాణిక్యంబులు తెప్పించియు, గవి గనుఁగి వాది బాంకిక వైతాళి కౌడులగు నర్జునంబులకు నర్ధంబులు గుప్పించియు,

ధీరుండ నుదాగుండ నంధీగుండ నసదాచాగుండ నభువి విఖ్యాతి గైకొను నవచిరిప్ప ప్రభుండు"

ఈ వర్ణనమున మునెన్నియో విషయములు విదితములగుచున్నవి. అవచిరిప్పయ యఖండ శివధర్మఁడు. ఉదాహరణకు, కవిజన కల్పకము ననునది మొదటి విషయము. ఆ వెనుక కొండవీటి పాలకుడైన విసంతిరాజు విరుదాంతుండగు కుమారగిరివలన రాజ్యహింసములు బడసినపేటి కిరాటుడని తెలియవచ్చుచున్నది. కుమారగిరి ప్రతివత్సరము వసంతోత్సవములను నెఱపుచుండెడి వాడనియు, ఆ యుత్సవములకీ విలయు కస్తూరీ కస్తూర గంధపారాది నుగంధ ద్రవ్యములను ద్వీపాంతరములనుండి రావించి, యొడఁగూర్చుచుండెడి వాడనియు, తిమ్మాలముగ కుమారగిరితో నవచిరిప్పయకు వ్యాపారిక సంబంధము ఘనమయ్యెననియు, ఆ వాఁటి యాంధ్రుల నాకా వ్యాపారముచీవి సింహాకాది ద్వీపాంతరములతోఁ గొనసాగు చుండెననియు విదితముగుచున్నది. అవచిరిప్పయ కిరాప్రియుఁడనియు నర్జునంబు కర్పిములు గుప్పించు వాడనియుఁ దెలియుచున్నది.

అవచిరిప్పయ నెట్టి కుమారగిరి నెఱపు ప్రతి సంవత్సర వసంతోత్సవముల కీ యే ద్వీపములనుండి యేయే నుగంధ ద్రవ్యములను గొనివచ్చుచుండెడి వాడో, ఆ వాఁడేయే యొడలు నాకా వ్యాపారమునందుపయోగపడుచుండెడినో వాని నీ కృత్యాదియంద శ్రీవాధుఁడు తెలిపియున్నాఁడు.

సీ. పంజారఁ గన్నుర పాదపంబులఁ దెచ్చి జలజోంగి బంగారు మొలకఁ దెచ్చి సింహాశంబున గంధసింధురంబులఁ దెచ్చి హరుమండల బలులేజీ హరులుదెచ్చి గోన సంకుద్ధ సంకు మద ద్రవము దెచ్చి యాంపఁ గట్టాణి ముత్యము దెచ్చి బోటఁ గస్తూరికా పుట కోకిలులు దెచ్చిఁ జీనఁ జీవాంబర క్రేణిఁ దెచ్చి

జగద గోపాల రాయ వేశ్యా భుజంగ
పల్లవాదిత్య భూదాన పరశురామ
కోమరగిరి రాజకవేంద్రు కూర్మహితుడు
బాణ జగత్తటి దేవతా రామివల్లి.

హర. 1-26.

మ. తరుణా చీరకవాయి గోప రమణా
స్తానంబులం జందవా
గరు కర్పూర హేమాంబు మంకురు రజః

కస్తూరికా ద్రవ్యముల

కరణం గప్పలి తోచు వల్లివలికా

సమృద్ధి దెప్పించు శే

ర్పరి యై వైశ్య మలోక్త్యుం దివలితి

ప్రం వెల్పుడై యిమ్ముహిన్.

హర. 1-28

దీనిబట్టి అవచి తిప్పయనట్టి తన సోదరుల
తోడ్పాటుతో ద్వీపాంతరముల నుండి బహు మాల్య
వస్తువులను దెప్పించి, వానిని గొండవీట నిలువఁజేసి,
కుమారిగర్వభీతికొనుటకు గూర్మహితుడై వన్నెకక్కి
యిందెంచి తెలియుచున్నది. అవచి తిప్పయ వంశము
వారికి వ్యాపారిక సంబంధ మీ కోమరగిరి వాఁడేగాక
తిమ్మార్యమునందు అవచివల్లికి, కుమారగిరి రెడ్డితాత
యగు బోలయ వేముని వాఁడుకూడఁ గలదని యాకింది
పద్యము తెలుపుచున్నది.

క. శ్రీ పర్యతి సోపాన

సావకుండల రెడ్డివేమ జగతిపతిన్

బ్రాహ్మణ యవచి ధీమణి

యాపావాటికి జనించె ఎభ్యుదయముతోన్.

హర. 1-18.

బోలయ వేముని ప్రళిప్తి నిదానము శ్రీశైలమునుండి
కృష్ణాదికి సోపానములు గట్టించుట. రెడ్డిరాజులు
సెలకల్పింప కాసంఘములలో బోలయ వేముని పాతాళి
గంగకు సోపానములు నిర్మింపఁజేయుట ప్రధానముగ
నిరూపింపఁబడినది. తిన్నిదర్శకమైన యీ క్రింది
శ్లోకము పెక్కుకాసంఘములలోఁ గానవచ్చుచున్నది.

శ్లో. సోపానాని కృతాని యేవ కృతినా

పాతాళి గంగతిశే

శ్రీశైలస్య మహాకృతాని

తా నేవ చిత్రింతుః

సోపానాని భవన్తి

మేరుశిఖరాలోహాయ వాకాపగా

గాహాయ త్రిదశాంగవా జన

మహా సూర్యాధిరోహాయన.

శ్రీశైలవానీ మల్లికార్జునదేవుని సాన్నిధ్యమునఁ
బ్రవహించు కృష్ణాదికి సాతాళిగంగ యని పేరు.
శ్రీశైలమునుండి పాతాళిగంగా ప్రవాహమువలన
బోలయ వేముడు సోపానములు నిర్మింపఁజేయుఁగా,
తిమ్మార్యమునఁ బాతాళిగంగలో స్నానముచేయువారికి
వా సోపానములే స్వర్గాలోహమునకు సోపానము
లగుచున్నవని యీ శ్లోక భావము. ఈ వేముని
ప్రధానాపదానమును శ్రీవాఙ్మండల నుగడించివాఁడు.
మఱియు నీపద్యమునందే యుపలిగట్టి బోలయ వేమునికి
బ్రాహ్మణ నుండెంచి తెలియవచ్చుచున్నది. అవచి
తిప్పయ వంశమువారు సముద్ర వాకావ్యాపారమున
ప్రఖ్యాతిఁబడి, విశేష ధన మాన్దించినవారు. ఆవాఁడు
ఆంధ్రదేశమునందలి యోడలరేవులలో ముఖ్యేవురము
(మోటుపల్లి - గుంటూరుజిల్లా బాపట్లకు సమీపమున
నున్నది.) ప్రసిద్ధిమైనది. దానిమీఁద నధికారము
సన్నిహితుడైన రెడ్డిరాజుల కేర్పడియుండినది.
బోలయ వేముడు తన తమ్ముడైన మల్లారెడ్డి
ముఖ్యేవురమును వశముచేసికొనెననియు, తిమ్మార్యమున
గొంత యాదాయము లభించుచుండెడిదనియు హరి
వంశములోని యీ క్రిందిపద్యము తార్కాణించు
చున్నది.

క. బాహోదర్శయనం బ్రతీప ధరణి

పాలావళింద్రోలి యు

త్యాహో దగ్రుడు మోటుపల్లిగోని స

ప్రదీప్త సద్యస్తు సం

దోహంబుం దంకిన్పు నెచ్చెలి సము

ద్రుం బ్రీతుఁ గావించుచుకా

మాహాకృష్ణంబు వహించె మల్లరధి నీ

వాఙ్మండు గాఢోద్ధతికా.

—హరి. 207.

దీనిబట్టి బోలయ వేమునివాఁడు మోటుపల్లి
నుండి ద్వీపాంతర వ్యాపారము సాగుచుండెనియు,
తదిధికారము అద్దంకి ప్రభువుల వశమందుండెనియు,
దలియవచ్చుచు నేయున్నది. బోలయ వేముని తిరువార

1. దూ. రెడ్డిసంధి - అనుపతి కాసంఘము.

నా రాజ్యము నేరిన అనంతరదీ మోటుపల్లిరవు నుండి ద్వీపాంతర వ్యాపారము నుకరముగ నాగించుట ద్వీపాంతరములనుండి వచ్చెడి బహుమత్యులను పై నుంకములు లగించియు, నాకావ్యాపారములకు వసతులు గల్పించియు, వ్యాపారానుభూత్యమును గల్పించు కలాపన ప్రతిమొటి నెలకొల్పించియున్నాడు. 2 వీరిన్ములముగ వసవోతుని తిరువారి కొండవీటి రాజ్య పాలకుడైన కుమారగిరిదేవు నాకా వ్యాపారియును అవచి తిప్పయ్యలకు ఘనపై సంబంధ మేర్పడి తిప్పనూ కూడ పాత్రుడై కిరాటులలో మేటియయ్యెనుని మన మూహించుచున్నాము. తిప్పయ్య కొండవీట నుగంధ భాండాగారాధ్యక్షుడై, రాజనీధిని సముపేతుడై యుండెననియు, అట్టి వైధివము కుమారగిరి వలన నే లభించెననియు, శ్రీనాథుని యాక్రంది మారదిలా పోదావారములు తార్కాణించుచున్నది.

1. కొమరగిరి వసంత
గమకేళి గంధపారి కన్నారీ కుం
కుమ కర్పూర హిమాధి
సముదించితి బహు నుగంధి కలాధ్యక్ష.
—చార. 1-80

2. కొమరగిరి హిమారము
కుంజర చాగు వసంతి వైధిని
క్రమ సముపాత్తాభి నిరి
గంధ హిమాంబు కురంగవాళి కుం
కుమ ఘనపారసంకుమద
కుంధి మనోహరి గంధకారిక
సముదయ పార్వతీమణి
సంఘ మనోంధ కల్పకద్రుమా!
—చార. 4-108

3. శ్రీ మత్కుమార శైల,
వామ్యుపాల్మనిత్య కాశ్యతి విధివా!
—చార. 5-1

4. ...వీరకుమారగిర్యధిప లక్ష్మీభాగ భాగచిత!
—చార. 5-59.

ఈ యుజావ్యాకులనుబట్టి కొండవీట గొమరగిరి వ్యాపారుని పాలన సమయమున వసంతి తిప్పములు బహు వైధివముతో జరుగుచుండెడి వనియు, వానిః తలయు కర్పూర కన్నారీ హిమాంబు సంకుమద ఘన పారి కుంకుమాది బహుమత్యు నుగంధ ద్రవ్యములు

నుగంధకాలలో నిల్వ యుండెననియు, తిప్పగంధ భాండాగారాధ్యక్షుని అవచితిప్పను కేర్పడియుండె ననియు, తిప్పాలమున వసంతితిప్పను రాజభోగములను భించుచుండెడివార డనియుఁ జెల్లమగుచున్నది. ద్వీపాంతరాంతములై రాజభోగమోగ్యమైన రత్న దీకమునుగూడ వారిఁ దీరిన రాజమ్యుల కిచ్చుటనుండియే యుండియుండెడివార డని మం మిక్రంది పద్యమును బట్టి యూహించువచ్చును.

గీ. వంతువా ధేర్లి రాధాది పట్టణముల
అధిపతులు మారె చాల్చు రత్నంకురంబు
లవచి తిత్తురాంతి కానీతియనపాత్ర
నింహకేదీప మండల క్షేత్రజములు.
—చార. 1-29.

అవచితిప్పయి వోడ్చాటున వానాడు కుమార గిరి నెలపు వసంతి తిప్పములు గాంచి మ్మితులు సానుం తులు మిక్కిలిగ మెచ్చుకొనుచుండెడివారల.

5. వారివార రాజుభేరిజ
హా నురధాని గజాదిపాధి ధూ
వయలు నిజప్రభావ మభి
వర్ణింపియఁ గుమార గిర్యధి
శ్రియని వసంతినిధివము
పద్యము నొక్కడి నిర్వహించు మా
తిరుమలవాళ నెటికిం
ధనుధిటికి నవ్వఁ దీఁచునన్.
—చార. 1-24.

ఈ తీరుగ శ్రీ నాథుడు మారదిలాసమున వసంతి తిప్పయి వ్యాపారి వైధివములను, తిప్పాలముగఁ గుమారగిరి వసంతి వ్యాపారుని విధివము నిధివర్ణింప సమకట్టి పదు నెవని కెతల్లి యుండితి యాంధ్రుల ద్వీపాంతర నాకా వ్యాపారమునకొక సమగ్ర స్వయంప చిత్రణముచేసియున్నాడు. శ్రీనాథుడే యంకమును వివరింపఁ జేసెట్టివను తిప్పమగ్ర స్వయంపమును జిత్రించుటయే యాంతరికఁ బరివాటి గావున, ఆనాటి తెలుగు వ్యాపారుల యాది తీయే ద్వీపములనుండి యేయే వస్తువులగునని తెచ్చుచుండెడినో, వాని వినియోగ మెట్లు జరుగుచుండెడిదియో స్పష్టముగఁ జెలిపినాడు. ప్రబంధములమున చారిత్రికాంకమును

2. మా. అనంతరదీ మోటుపల్లి కాసినము.
S. I. I. X Vol X.

నుష్పవ్రము చేయుటలో శ్రీ వాగువ లోక ప్రత్యేకత యున్నది. అది యీ హరవిలాస కృత్యాదిలో సహృదయముల భావీర్లది.

కుమారగిరి తండ్రియు అవతారార్థి మహా విగుడు. పరమ శివభక్తుడు, అత్యుదాహరుని యాతని కావములవలన దెలియుచున్నది. ఆతని వాడు ఇరుగు పొరుగులను విజయనగరము, రాచకొండ, జేతరకొండ రాజధానులుగాగల వెలయరాజుల తోడను మహమ్మదీయుల తోడను యుద్ధములు నెఱపుచు విజయములు సాధించుటతోడనే కాలము గడచి పోయినది. ఆతని తగువారీ వారినీ తిమ్మరేచు అవతారార్థి మహావిగుడై విజయములు సాధించుచు, పరమధార్మికుడై యీ ప్రపంచము లోనగుచు గొంపటి రాజ్యమును గొంతకాలము పాలించెను. ఆ విధుక కుమారగిరి రాజ్యపాలకుఁ డయ్యెను. ఈతఁడు తండ్రి మహావిగుడై విజయములు సాధించిన తర్వాతయు లేమయుఁ గావరావు. నివ్యా వివోదయై కరా వ్రయుడై ధర్మికుడై గ్రంథ రచయించును తపంతోత్సవ వసాభిషయ దర్శనములందును మర్మశ్రీ గలవాడై విరాతంకముగఁ గలము గడుపుచుండిల్లు తెలియకయ్యుచున్నది. జీతమున యుద్ధా న్యుగ్రహములు లేవపుడే పథపు బత్సవ దృశ్యోత్సవములు కరా వివోదులు కాగలఁగు. కుమారగిరికి శ్రీకు విద్యంపవ విధి లేకయే యుండెను. ఆ పని యంతయు వాతని పోడి ధర్మి స్నేహపాత్రుఁడు మహావిగుడు వల కాలము వేముఁడు నిర్వహించు చుండెడివాఁడు. అందువలన రాజ్యభారమంతయుఁ గాలము వేమునిపైఁ దెట్టి కుమారగిరి మహావార తపంతోత్సవములతోడను, అభిషేకాభిషయ ప్రదర్శనములతోడను, సంతానాభ్యుదయముతోడను గాలము వాసంధ్యముతో గడుపుచుండెడి వాఁడు. ఈ విషయమును కాలము వేముఁడు మాణివికాగ్నిమిత్ర వ్యాఖ్యా వారంధిముండిల్లు వాణివియున్నాఁడు.

శ్లో. భాగ్యంవాసు పుష్కర మూర్ధధిపతి
స్నేహపాత్రంయతో
విరం కాలము వేమ త రివ్ర్యంపే
నియజ్య స్యయమ్
విశ్వం జనతి పరై రభిషక్తి కాంతై
రవంతోత్సవైః

సంతానాభ్యుదయైః కుమారగిరి
భూపాలో నృపాలోక్తయః.

యుద్ధములం దుద్దతులై శ్రీకుచీరులను ద్వంసము చేయువదికి, స్నేహపాత్రుఁడు విగుఁడువల కాలము వేముని వియోగించి, తాను విత్యము వసాభిషయముల తోడను తపంతోత్సవ దర్శనములతోడను, సంతానాభ్యుదయముతోడను వాసంధియ భాగ్యము కుమార గిరికి పుష్కరముగఁ గలిగవని యీ శ్లోకభావము. కుమారగిరి తపంతోత్సవము తెంతటివిభవముతో జరిగెడివో యావిషయమును శ్రీవాగుఁడు హరవిలాస మునఁ దెలిపియే యున్నాఁడు. అభిషయ ప్రదర్శన ములతోఁ గాలముగడుపు తీరెట్టిదో దానిని కాలము వేముఁడు తాను రచించిన అభిజ్ఞాన కాకుంఠల వ్యాఖ్యానమున కుమారగిరి రాజీయ ప్రారంభమునం దిల్లు వివరించివాఁడు.

శ్లో. జయతి మహీమా లోకాతీతిః కుమారగిరి ప్రభోః
విదితి లకుమా దేవత్య శ్రీకు పద్మశ్రీయా,
వకుభిషయం వాట్యార్థావాం తపోతి సహృదౌ
విశంతి బహూ పథా వ! ప్రవాణసహకృతేః.
—అభి. కుమా. ౩ శ్లో.

కుమారగిరి ప్రభువు సభిలో లక్ష్మీ విమామగాలు ప్రీతిపాత్రురాలువన లకుమా దేవతయ లాప్యైశ్చ, వాట్యార్థములకు వేలకొలదిగ మాత్మకననములను ప్రస్తరించి ప్రసర్పించుచుండును. లక్ష్మీ పద్మశ్రీకావ్రవ యాంబులకు వేలకొలదిగ ధనమలిచ్చుచుండును. ఆమె యాపాదలానీక గా నుండుటచేఁ గొమరగిరి వృషా లుని మహీమా లోకాతీతిమై విరాజిల్లుచుండెనని భావము. కుమారగిరి తపంతిరాజ విరుణాంకితుడై తపంతిరాజీయమును వాట్యకాస్త్ర గ్రంథమును రచిం చెను. దానిలో ధర్మతాదల గ్రంథములకంటె విలక్షణ ముగఁ గొన్ని విషయములు జరిగూర్చుండివి. అట్టి విషయములకు మాత్మభిషయములు ప్రదర్శించుటకే లకుమా దేవి యుపమాగపకుండుండెడిదిగాఁ దెలియ వచ్చుచున్నది. కుమారగిరి తపంతిరాజీయమును వాట్య కాస్త్ర గ్రంథమును రచించివల్లు కాలము వేముని నోటనే మనకుఁ దెలియకయ్యుచున్నది.

శ్లో. మునీశం ధర్మతాదీశం భూమి దీశం
భూ భూత

కాస్త్రాణి సమగ్రగాలోచ్య కాట్యాయనీకార్త వేదికాన్
 ప్రాక్తం వసంతరాతన కుమారగిరి భూ భూ
 వాస్తు వసంతరాతనం కాట్యాయనీ

యగు త్తయమ్
 తత్త్రాక్షరేన చాక్షరేణ దర్శితా శేష లక్షణమ్
 కవివా మాక్షర్యేన మంత్రీ కాట్యాయనీ తనూభవః
 పోయం వేయవిధుః కుమారగిరిజారాజాని

యక్షః కృతీ
 కాట్యాయనీ త్రితయం కృతం కృతధియమ్
 ప్రకాశితావేదయత్

తస్మాద్విధ్య రహస్య వస్య రసికః కామంతిలాజీ
 స్వయమ్
 వ్యాఖ్యానం కుమారే కుమారగిరి రాజీయాఖ్య
 మన్యహితమ్.

అథి. కుమ. పీఠిక. శ్లో — 16, 17, 18, 19.

కుమారగిరి భూపాలుఁడు భరతభోజానుల
 కాట్యాయనీ గ్రంథములను బాగుగ పఠింపించి,
 'వసంతరాతనము' అను పేరేన బ్రహ్మమైన కాట్యాయనీ
 గ్రంథమును రచించెను. వసంతరాతన యాక్షర
 పద్ధతిని కాట్యాయనీగారు సమవ్యయము చేయుచు
 కుమారగిరి మంత్రీయైన కాట్యాయనీ మునుకు కాళిదాసు
 రచించిన కామంతిలాది కాట్యాయనీయములకు, ఆతని
 విమోగమును బాటించి, కుమారగిరికి ద్రవీక 'కుమార
 గిరి రాజీయ'మను పేర వ్యాఖ్యాన త్రితయమును రచిం
 చెను. కుమారగిరి కాట్యాయనీ రచయిత యగుటచే,
 ముందుగఁ దస్మాద్గ్రంథస్థ విషయములను కాట్యాయనీమని
 వ్యాఖ్యానములందు వినియోగింపఁ జేసెను. కాట్యాయ
 నీమఁడును దాను రచించిన కాళిదాసీయ విరచిత
 రూపకత్రియ వ్యాఖ్యానములలో, భరతానుల లక్షణ
 ములకు మీతన విషయము లేవేయించిన వానిని
 కనువ్రయుంచునపుడు వసంత రాతనోదా హృకులను
 గ్రహించెను. తన్మూలముగ వసంత రాతన విషయమొ
 వ్యాఖ్యానములందుఁ గొలఁది. తావులందుమాత్రమే
 గానశేషము. ఉన్నచోట మాత్రము లక్షణము పటి
 క్తమై సంశయ విచ్ఛేదికా నున్నది. ఆ విషయమును మఱి
 యొకప్పుడు బాకొందును. కాట్యాయనీయు ప్రధాన
 ముగ వధి నేను విషయమును చెలుపును. చతుర్విధాభి
 నయ మాలమునఁ దిక్త్యనిర్వచనము. గాంచినపుడు గాని
 తుండని బాగోగులు చెలియ నేరవు. తన్నిర్వచనముకే

లకుమాదని కాట్యాయనీయలకు వవాభివయములు ప్రద
 ర్శించు వాచాన లావణ్యమొంది, కుమారగిరి స్వయముగ
 కాట్యాయనీ గ్రంథక ర్తయగుటచే నభివచన ర్థ ప్రద
 ర్శనములతో వాసందించుటలో కావ్యర్యమేమి
 యున్నది.

రాజు శ్రీ శ్రీ గా రాజ్యపాలనమునకు వచ్చితి
 వాఁడు గావింపఁజేసెనది శ్రీ కుమారగిరిమను. ఆపని
 వాతనిమియుండు రాజ్యపాలకుఁడైన యన మేనాదిత్యు
 కొనించియున్నాఁడు. కొంతవడియున్న పనికిఁగాటయ
 చేయుని విమోగించి వాఁడు కుమారగిరి. కావున నీరివి
 కార్యము చిగుదానకులలో నే గాని సమరరంగమునఁ
 గావరాదయ్యెను. కావునఁ కుమారగిరి మహాదాతయనఁ
 గలాప్రియుఁడు ఉత్సాహివోడియె యానందియుతో
 గాలము గడుపుచుండెడి వాడను విషయము కుమారగిరి
 పేరితో దానము చేయించిన అనుబంధి దానకావనమున
 పుష్పముగఁ చెలియియున్నది.

శ్లో. తవన్నవోఽక్షిరి పాంచురా శా
 కుమార గిరాఖ్య వృషాలచంద్రా,
 అఖండ విభాజిత మండల శ్రీః
 శ్రీయాన మం ప్రాదుర భూ త్త లావాన్.
 వసంతి వేలా సు దిశా వధూవాం
 కర్పూరఖండైః కృత మండల శ్రీః
 కుమార గిరాఖ్య వసంతరాతనః
 కీర్తి ప్రతపాధరణోవిభాతి

ఆయ న్నవోఽక్షిరి భూపాలుఁడగు సముద్రమువంగు
 కుమారగిరివృషాలుఁడగు చంద్రుఁడు, అఖండ మండల
 విభజనములవాడై, కళానంధుఁడై లక్ష్మీనమఁకుండై
 యావిర్భవించెను. దీనిని బట్టి కుమారగిరి అఖండ
 భూమండలుఁడు కళానంధుఁడు, భాగ్యసంపన్నుఁడు
 నై యుండెనని తెలియుచున్నది. వసంతరాతన విషయ
 దాంకిత్యుడైన కుమారగిరి వసంతి వేళలో కర్పూరఖండ
 ములచే దిశాను వధూ ముఖముల నలంకరించుచుండెడి
 వాడనుటచే, నీరిని వాఁడు వసంతోత్సవములు కుగంధ
 వస్తు వినియోగముతో గుహావిభరముంసాగుచుండెడివని
 తెలియుచున్నది. ఈతనికిఁగీర్తి ప్రతపములు ఆధరణ
 ములనుటచే బ్రతాప మలంకార మాత్రమే యనుట
 విదితము. అవిషయమునకీర్తి ప్రతిష్ఠాశ్రయములు ప్రాధ్యుల
 కములు.

శ్లో. పుత్రః ప్రాచురభూర్విష్ణు కుమారగిరి భూపతేః
అన్నవోత ఇతి భాగ్యతః స్వపితృవచాన్వికముః॥
తంబాల మంత మాతౌప్య కుమారగిరి భూపతిః
దాక్షిణ్య మే కులాదాన మకాన్దదికామకాత్ ॥
అథ త స్యై కుమారాయ యావరాజ్య విధాపితే
తేజో దివ్యజయాక్రాంతంబాతుకాయ
స్వభూపతిః॥

చతుర్విధోపాయ మయ ప్రదీపం
సామ్రాజ్య నిర్వాహ మహా ప్రభావం
స్వయః పరింకాటయ చేమ భూపం
రాగా దవాది పరికామకేన.

ఉదీచ్యా దాక్షిణ్యకాశ్యక్య ప్రతీచ్యాక్య మహీశ్వరః
అచరంతి సదాపైత్రీ మహ్యభిరతి కామకాత్ ॥
తస్మాత్స్థింహృది పర్యంతే ప్రాచ్యవిరమహీశ్వరః
తేజ వ్యాప్త వ్యవహారాల వధువా జయ రీలయా॥

ఆ కుమారగిరి భూపాలుడు అన్నవోతుడనకు
కుమారుడు దురయించెను. ఆ కుమారుడు తాతయగు
అన్నవోతునితో సమానముగ పరాక్రమము గలవాడై
యుండెను. ఆ బాలునితోడలొక గూఢ్యునిచే తెల్లకొని
కుమారగిరి విజృంభణమునకు పరికామకముగో కులా
పురుషదానము గావించెను. పిమ్మట వాకుమారుడు
యావరాజ్యమున పట్టాభిషేకముచేసి, దివ్యజయముచే
కాక్రమించి పోరితీరము నీయఁ దలపెట్టి, సామరా
వాది నీరుగపాటు నిపుణుడు, సామ్రాజ్య నిర్వహణ
దక్షుడు, తిలపోది ధిర్మయునికాటయ చేయుచు గౌర
వించి ప్రేమ పూర్వకముగ నిట్లనెను. “ఉత్తర దక్షిణ
పశ్చిమ దిక్కులందు భూపాలులు మహతో నెల్ల
పును మైత్రీ వాచరించుచున్నాడు. సింహచల పరి
షరములందున్న తూర్పువాటి భూపాలురి మనకు
జయంపదిసివాడుగా మన్నాగు. కావున వారివిపులు
పేలగా జయింపుము” ఈ ప్రసంగముచే నీతి చతు
రుడు సామ్రాజ్యనిర్వహణదక్షుడు విజయపాదగుడు
కాటయ చేయఁజేయియు కుమారగిరిపరమధార్మికుడై
కీర్తిప్రకాశాధిరముడు మాత్రమే యనియు తెలియు
చున్నది.

శ్లో. తతః క్రైల పురా ర్విష్ణు కుమారగిరి భూపతేః
రమ్యం రాజపుహేంద్రాఖ్య పరిం ప్రతి పద్యతి॥
తస్య గర్భాంగిరీ యావ్యం ప్రాకారంతరే భూపం
అక్షే శ్రీ గోపికా ధీ క్మృద్రహ్య ప్రతిపత్తిః॥
ఇతి ప్రభావోదయ భావనాం
తం గోపికాభావ మేవ నీర్వణం

మహామరిః కాటయ చేమ కౌరి
ర్విష్ణు ప్రతిపత్తి మనసా ప్రగమ్యతి॥
అస్మి నిన్విజయే శుభ్యం గ్రామ ముద్ధ్యుగ్గిరం విభా
దావ్యామితి ప్రతిపత్తి పర్యవసాన వైధిః॥
.....ప్రాచీనతర ప్రాచీనతర నివేశకుం॥
తనో వింధ్యాద్రి సింహాద్రి మధ్యస్థ ర్వి మహీశ్వరాన్
దత్వా రిక్షే దురేషు నియంత్ర స్యాధి కౌరిన్॥

అటుపిమ్మట కాటయ చేమఁడు కొండపి
నుండి కుమారగిరి యధికారమునందున్న రాజపుహేంద్ర
నిరమునకు దిగిరిత చెప్పెను. ఆ పురమున ప్రాకారాంతరా
లంకారభూతుడై పుంబ్రహ్మ ప్రతిపత్తుడై గోపాల
దేవుని దర్శించి విజయము లభించుటకై మనుస్మరించి,
“ఈ తూర్పువాటి విజయము లభించిన నీకు మహా
విభవ సంపన్న మైవ గ్రామము ఎర్పింతుమని చెప్పు
కొని, శుభిల్లమున ప్రయాణభేరి మోగించుచు తూర్పు
వాడు జయించుటకు బయలుదేరినను. ఆ క్రై
యాత్రలో సింహాద్రికి వింధ్యాద్రికి మధ్య మును
మహీపాలవలన జయించి, జయించిన దురములందు
దెవవారి పధికారులుగా నియోగించి మరలిత చెప్పెను.

శ్లో. తతోవిజ భూపా లబ్ధ మహా విజయ పేత వే
హిమాచల సముక్తంగ పతంగ పరిక్షితి తీ
రాజద్రాజ మహేంద్రాఖ్య పురివిత్తి నివాసి తే
శ్రీమద్గోపాలదేవాయ శాశ్వతైశ్వర్యదాయకే॥
కుమారగిరి భూభక్తు స్సుతే రవి రేజరా
అన్నవోత కుమారేణ సామ్రాజ్యగనిధిర శ్రయా॥
కుల్యభావి నదితీర గ్రామ ముద్ధామ వైధిరం
సోయంకాటయ చేమంగోపాదాపతయదారధీః॥
కాకాతే శేత్రదండజ్వలన శిఖితే నానివై కాఖండే
సప్తమ్యం శుక్లపక్షే కొమరగిరి విభోన్నాతు రింద
ప్రతాపః
గ్రామం శ్రీ అన్నవోత ప్రభు రమ పతి ప్రాధ
వామభిరామః
ప్రాదా దా చంద్రతారం విజ విజయ కృతే గోపికా
ధీశ్వరాయ॥

తనవారి కాటయ చేమఁడు తన భుజబలంబు విజ
యమునకు గారణభూతుడై రాజపుహేంద్రవాసియైన
గోపాలదేవునకు, కుమారగిరి కుమారుడైన కుమారాన్న
వోతునిచే కుల్య భాగాదితీరము మహావిభవ సంపన్న
మైన గ్రామమును దానము చేయఁ చెను. ౧౧వది గీతి
గీ. ౧. 1890 ప్రకాశ మన సప్తమవాడు అన్నవోత
ప్రభువు గోపాలదేవునకు తనకు విజయమునకు గూర్చిన

దాని అనుపలకి యను పేరుగల గ్రామమును కావ
ముగా నిచ్చెను. 'అనంతపురము' అనవ రియ్యో
దేవాలి కుల్యరాగా నదీతీరమునం దీ తీరమునం
దీ గ్రామము మహాపూరి పంపవ్వు మొదటి. ఈ
కావము భువిన 'కొమరగిరి వాలు' అని కలదు. ఈ
కావకావమునకు సంబంధించినాదు ముఖ్యము, మొదటి
వాడు గ్రామ మిచ్చెదని (మొక్క కొనిన కలలు
వేముడు, రెండవవాడు కామురేవీ కుమారాన్ని
వోతుడు, మూడవవాడు అనుమతించి కుమారగిరి,
కొని యీ కావము కుమరగిరివిశ్రాంతి పర్వతం
త్రాంకిముల పెద్దిటికో విష్ణుక్రమచేసినది.

చారిత్రకాంశము దీ తీరుగ కుమరగిరి చరిత్ర
మును వివరించుచుండే కొండలు విమర్శించు "కుమార
గిరి విలాసియై లభిమా సంపదమున రాజకీయముల నుజ్జ
గించి, వాఁడై ప్రదిర్పముల తోడను కవంతోర్పుక
ములతోడను కాలము గడుపుచుండెడి వాడనియు,
తన్ముఖముగ రాజమహేంద్రవర రాజ్యము కలలు
వేముడు దక్కి పోయి"నని యూహించి మున్నగు
దాని కుపోద్ఘాతముగా "జతురి మహిమా లోకా
తీర్తి..." ఇత్యాది కోశమున "ప్రేమా పద్మోపేతగా"
అను పాదము కంగీరించుచున్నాడు. కవంతోర్పుకము
లరి నిధియతో నెఱువులు యాతని విలాసి జీవితమునకు
పద్మంధిక మనినాడు. కొని యిట్లాహించుట పరిగణన.
కుమరగిరి ప్రభువు వాస్తావిలో లభియ యును లాస్య
కై యుండెనని తెలిపినవాడు మమకులుగ్గఁ జెయిం
కలలువేముడు. అతివిశాల వేపాటను వృషాడి
కము అశ్వలము పగు నుట కొందరివల్ల కావరాదు. లక్ష్మీ
శిఖరెద్దలము 'అభయ' యను క్షిము. అమె ప్రేమా
పద్మోపేతావృత, అశ్విక మా మె పేగునకు పరివళును.
మతీయు వామె లక్ష్మీపదానురా లయనపుడే యాచక
బృందమునకు వేలకొలదిగ ధనము నిమిల్ల పాసలగును.
అమె యాధాని లాసిక యోవనాడే వాల్మీకిములకు
నవాధికుమును బ్రదిర్పించెనాటను. అమె భోగినియే
ద్రౌపదో కుమారాన్ని వోతుని స్వకీత మహాకుల్య
విశ్రమవిగా మొగనుటయు తెలుపడఁ జెరిపిన కలలు
వేముడీ విషయము నెఱిగింపక మానెను.

కలలు వేముని కవనములను బట్టియేగరా మనము
కుమరగిరి చరిత్రమును నిర్ణయింప కలసింది. కుమరగిరి
వాల్మీకిస్త్రుతే త్రి కొండయును మహాదాతయనియే
కలలు వేమునినోట మనకునివదమ్యుయన్నది. కలలు
వేముని కవనములనుబట్టి, కుమరగిరి యే తాత్పర్య
విలాసినిప్రియుండుగా కావరాదు. ఇక కవంతోర్పుక
ములను మహానిధియతో నెఱువులు కుమరగిరివాటచే
గాక, యాతనికే బూర్వము కొండపడిన కాలించి
తనమధార్మికుడని ప్రసిద్ధిపడెనని యనివేముని వాట

సూచక కలది యాతని వాటి కావ కవనములు
తార్కాణించుచున్నది.

శ్లో. పాదం కవంతోరాయాః
కన్నురీ చంద్ర చందనైః
న కేరలాం భువంత్యాం న కీవాం
గంగతేన వృధాత్
అద్వపంతోర్పుక కీ వ భూరి కర్పూరలంఘిః
యకపా కం న తిహాసీ ద్దశరం
జగతంత్రయమ్. 3.

అన్ని వేమునకును కవంతోరాయ నినుదముగారు.
కన్నురీ మాయజ కర్పూరాది ముగంధద్రవ్యములను
కవంతోర్పుకములలో నుపయోగించుట యాతని
వాటను గలదు. అతీయునుగాక కవంతోర్పుకములు
నేతతో నుపయోగించి యాపములు, పుష్కార్యులైన భూపా
లుగు వానిని మహా నిధియతో పాసింతుడు. ఇక
విశేషమేమిట! ర్నివయుండెన కుమరగిరి యీ కవం
తోర్పుకములను అవచితిచ్చునట్టి దీప్తిపాతకముల
నుండి తెప్పించి ముగంధద్రవ్యములను బహుళముగ
నుపయోగించి మిగులు పాదంతులు పర స్పృంకులు
మెచ్చుకొనుటకు క్రింద జేయుటయే. తన కే
నియుండె వాల్మీకిస్త్రుయనునిచియుచియుండుటచే
లకుగానెదే జభియముచేయించి వాల్మీకిముల
వాలోకించి నివోదించుచుండుట విలాసి జీవితమునకు
నితాన మెట్లగును? రాజమహేంద్రవర రాజ్యము
కలలువేముడు కుమరగిరి, స్వయముగ ఎన్నించి
పడియే కొని యాతఁడు పంపించినది కొని,
యీ కొది కావంకోశము తెలుపుచున్నది.

శ్లో. కుమరగిరి భూపాలో యస్మై ర్వికమ తోషితిః
(పాదాత్ప్ర)చిం భువం రాజమహేంద్ర వర
ముఖమ్. 4

కుమరగిరి కలలువేముని పరాక్రమమునకు
పంతిపించి, రాజమహేంద్రవర మాదిగ మోర్పుభూమి
విచ్చివై చెంది నీవి భావము.

కుతీరుగ కుమరగిరి విద్యాకావిధిం పంప
మృదు, పరమ ధార్మికుడు, భావస్పృక్తుకుగాక బరిగ
జింపఁదగినవాడే గాని విలాసిగాఁడెమట మున్నవ్వును.
అట్లు కొని వాడు పరమధార్మికుండె కలలు
వేముడు కుమరగిరియేడఁ గృతిజ్ఞత వహించువాడు
గానోడు. ప్రవాసుని కవనం బ్రాతుడునుగాడు.

3. See. Epi. Ind. Vol III page 286-291.
Nadupuru grant of Abnavema Saka 1296.

4. See. Epi. Ind: Vol IV p. p 318-327.
Tottaramudi grant of Kataya Veema.

నివురుగప్పి ననిప్పు

"కావ్యశ్రీ"

శ్రీమగిరి సినిమా చూస్తున్నానన్న మాటేగాని అతిని మనసు మనసులో లేదు. మాడిగా, మాడిగా తిరి తిరిగి గాథ తెలియకండా అన్న అనుమానం మరిచి పది పాటలంతా శ్రీమగిరి పూర్తిగా మెరురిపోయి గడిచిపోయిన కమ్మని తీవ్ర ఘటాల నుదురు స్పృశకులను నెరుగువేయకంటూ సినిమా అయిపోయిన పాత గమనించలేక మట్టూ లేచి అనాన్ని చూచి ఉలుక్కి పడి లేచిరిలుచున్నాడు! రుణా కూడా లేరాదు. ఇద్దరూ బతుకు పచ్చి రమణ ఇంటివైపు వెదవలం మొదలు పెట్టాడు. శ్రీమగిరి మకాం చూడంగా రైలు పట్టాల అంతరిత ఉండటంతో ఎప్పుడు సినిమాకు వెళ్లితా రమణ ఇంటి దగ్గర పడుకోవటం మామూలైపోయింది. వారిలో నీలింతు వేసి కర్రస్తంభాల చాలా దగ్గరకు వచ్చాక రమణ వెంక్కి వెంక్కి తగ్గి ఆడాడా నున్నంలోవి? మావెలు యెండుకో శ్రీమగిరికి అర్థం కాలేదు. ముంసుకు వెళ్లి శ్రీమగిరి ఒక అడుగు వెంక్కి వేసి తానూ చూడబోయాడు, ఆడాడా నీతి నున్నంలోనుంచి లోపలకు! ఇంతలో గెంపెర ఆటకు కంకారుగా వెళుతూ— గాతీకగిరి తన ముఖం మీది ముసుగుపెట్ట వాయిల చీర పైట తీసుకంటూ తిరిగింక విమూర్తంగా చూచి చిరువత్స వచ్చి మల్లెపూల ఘమ ఘమలు వెదవల్లి వెళ్లిపోయిన ఓ ముసారి పాంకొన్ని రింకొన్ని చూచి నీలింతు వేసి కర్రస్తంభాల చాలా పంకి మరచిపోయాడు శ్రీమగిరి. రమణ వచ్చి కాదు. ఇద్దరూ కలసి రమణ యింటికి వచ్చి ఎప్పుడో లాగే చాచిపో పడుకోవ్వాడు.

రమణ నుగ్గు పెట్టి నిద్రపోతున్నాడు శ్రీమగిరి బాగంబిస్తో ప్యవ్నావస్తో లేచియుని ఆయోమయ సినిమా సినిమా లేచి తీయని గాయాల తిలుచుకంటూ కళ్ళిమూసుకొని పడుకోవ్వాడు. మధునాపపు తొలి గోజుల మందపరివాలు మందయావల శిశిలంధాల్లోని మందపరిమగిలు తెచ్చి దెంచాని! మరింత ఆనందిం మాడుతుంటే శ్రీమగిరి హృదయాంతరికం లోని బాధ

కాలు ఆగారాలలో పడి కుడిపండాలు తిరుగు తున్నాయి. "పాలిపోయిన బుగ్గలమీద కన్నీళ్ళు బారలు కట్టి ప్రతిహిస్తుంటే ముడిచిడి పట్టు మూపు మీద చిందరవందగా పడివుండగా, కొడి తగిలించిన రైలుపట్టుకొని వచ్చి తన దగ్గర నిలుచుని నీటినిండి కళ్ళి తిరిగింక చూస్తున్న లక్ష్మీ" కనుపించగానే క్రుల్లిపడి లేచాడు శ్రీమగిరి. అతిపలా లేవ్తాండానే రైలు ఆర్పివట్టగా గదిలోవున్న కాంతి మామూలైపోయి ముడుచుయింది. లోపల ఎవరో గది తలుపులు గడిచి వైచిపట్టు దప్పవయింది. తాను చూచింది కలో విజయ శేల్పుకోరేబాయాడు శ్రీమగిరి. ఇన్నాళ్ళకు లక్ష్మీ కలలోనైనా కనుపించిండుకు ఎంతోపింప బోయాడు శ్రీమగిరి. కానీ మరుక్షణంలోనే లక్ష్మీ కన్నీళ్ళు కురుకుండ్చి పడుకోన్న మందంలోనే కృంగి పోయాడు.

శ్రీమగిరి బడీతయి ఆ పూను వచ్చివచ్చితిమంచి రమణ, గిన్నే హంగావుంటున్నాడు. ఆ పేరే అతివారం కావటంతో ఓ కాగకు బతులుగిరిని మిగిలు గోదా తరి వస్తుం మారంగా, వేచి యెండలకు నీరెండి బతులు పడ్డ యిసుక తిన్నేమీద మాన్పున్నాడు. కుల్లపత్తి పందను దండ్రుని లేరి వెన్నెలలో ఎదిమరిల్లి జలతాను చీర కట్టిపట్టుగా మెరుస్తాఉంది.

"ఎలా శ్రీమగిరి! ఇక బ్రతుకంతా బ్రహ్మచారి గానే గడిపాలరాదా?"

"నువ్వెళ్ళి పార్లదీగినా పమాధానం చూరకు రమణ! చెప్పామగా ఆవుంది"

కాస్తేవు విధిబంగా శ్రీమగిరి తంకచూచి నీరైలు అగి పెట్టి తీరాడు రమణ.

"పోనీ మవున చెవులొప్పు కథ యివారీయినా చెవుతనా!"

"ఎవర?"

"అదే! మధ్యల బ్రహ్మచారిగా తుండటాని! కాంమై కథ!" అంటూ నీరైలు వెరిగిండుమి!

మండి మరణించాడు. అవిదానకు తగ్గి లేడు. అలా జరిగిన మరునాడే అమీనాని వాళ్ళ తమ్ముడి తీసుకొని వాళ్ళకుమార్తెను యింటికి కావాలని చెప్పిపోయింది.

వాలో గుపామ చెలరేగింది. మరునాడే పదిమంది మనుకలు బయటపడినా గాదు. అమీనానీ సా :ల్లి పోవటంతో వా హ్యుదయంలోని ముగ్ధవాంఛా పారి జారి పరిమళమంత దుఃఖతమయ్యగా మారిపోయింది. ప్రపంచమంతా చీకటిగా తోచింది. పాతికనుండి పిల్లా పెద్దలతో కలుకలలాడే మా చిత్తాన్ని గారితోనే నేను భరింపరాని ఒంటరితనంతో బాధ పడేవాడిని! వా హ్యుదయంలో వాంఛానుభూతి గెండు ఒకేసారి గంకాయమనల్లాగ కలసి పెంచేసుకొని మునిప జొచ్చాయి." అని నిల్వూర్తి ఆపుతెనాడు శేషగిరి.

"ఇంతకూ నవ్వు కథ చెప్తున్నావా కవిత్వం చెప్తున్నావా?"

"అనాటి వా హ్యుదయంలోని బాధ అర్థమయ్యేట్లు బట్ట బిందెలాలంటే భాష దొరికలంలేదు రమణ. నేను వాడి పదాలు వా భారము ముందు చాలా పెరిగాయి."

"ఎక రిక్యా కథ కానీయ్" అన్న రమణ మాటలతో తిరిగి చెప్పసాగాడు శేషగిరి.

"అ బ్లాఫ్ కాలంతో కే రిక్యా సంవత్సరంకూడా గడిపాను. ఆ సంవత్సరంలో ఒక్కసారియినా అమీ నాను చూడలేకపోయాను. కనీసం ఆమె దగ్గరనుంచి ఉత్తరమైనా రాలేదు. నేను వ్రాయలేదు మార్కలు పెరిగి పరీక్షలు రాగానే వ్రాశాను. చెలవులలో కూడా పవ్రగామం వెళ్ళకుండా అక్కడే వుండిపోండి రదువురున్నాను. వా హ్యుదయాని! నిజమైన వసంత ఋతువులా అర్పణే పొడవూపాయి. మా యింటి యెగురుగావున్న వారలూయి పెళ్ళి! వాళ్ళుమట్టా లొచ్చారు. మా వాల్లింబరితోబాటు నేనూ వెళ్ళితి పెళ్ళికి. పెళ్ళికొడుగు తండ్రితో ఆ ముముహూర్తిముఖో అప్రమత్తముగా పేరింటాళ్ళలో నిలుచున్న ఒకహ్యుయివంక చూశాను. అప్పటికే ఆ అహ్యుయి వావంక చూస్తూవుంది. "అగంజోయ్ భిజంత్రిలు" అని పునోహితుడు అరిచేవరకూ మేమలా ఒరినోకరు దూరుకొంటూనే వున్నాం. పెళ్ళియిపోయిన పది రోజులవరకూ ఆ అహ్యుయి అక్కడే వుంది. ఆ పది రోజులలో మాపరివయం రహస్య సమాచారాలవరకు

వచ్చింది. ఒకనాటి సంత్యాసమయంలో లక్ష్మీతో నేను "పెళ్ళింటా లేదుకంటే నిన్ను తప్ప మరెవ్వరిని చేసికొను" అని ప్రమాణం చేశాను. ఆమె చలువక్కువ వంగి వాపాదాలను పనుస్కరించింది.

"ఆ అహ్యుయి పేరు లక్ష్మ్య?"

"అవును. అసలు పేరు చాల పెద్దది. అందు కందనూ చితరమన్న లక్ష్మ్య అనే పిలిచేవారు. నేనూ అంతే"

"ఈ రిక్యా"

"వాలో సంవత్సరంకొక్క ప్రేమప్రవాహ మంతా ఆమె పాదాలదగ్గరకు ప్రవహించింది. మారహస్యసమాచారాలు ఎలాగో బయటకు పోక్కాయి. పెద్దలవరకూ ప్రాక్కాయి. మా చిత్తాన్ని నమ్మ పన్న పన్నగా ముదిరించారు. ఆరాత్రి వాల్లి తమ్ముడు కృష్ణారావుచేత దీక్ష పంపించింది లక్ష్మ్య ఒక్కసారి మాట్లాడమని. ఆమరునాడే తన యింటికి వెళ్ళిపోతూ వుండటం అనుకోన్నట్లుగానే మా పెంటిలో పనువులం అవతల గడ్డిపేటి ప్రక్కనుకూర్చుని లక్ష్మ్య రాకోసం యెగురుచూస్తున్నాను. "పోలిపోయిన ఋగలవిద గడ్డిపిల్ల చాంలకట్టి ప్రవహిస్తుంటే, ముడివిడి జాబ్బు మాపువిద చిందిరింపదగగా పడివుండగా కొడి తిగించిన లైటు పట్టుకొనివచ్చి, నీళ్లు విండి పళ్ళతో వావంక చూస్తూ చలువక్కువ వా కాళ్ళకు పనుస్కరించింది. ఆమె నోవార్యటం యెలానో వాకు తెలియ లేదు. సంకలులన్నీ చెప్పింది. మా ప్రగతిగాథ బయట పడినందువల్ల కే రిషను బలవంతంగా పంపించేస్తున్నారట! మేమలా మాట్లాడుకూపుండానే ఎవరో ముసలమ్మతచ్చి లక్ష్మ్యని గక్కపట్టకొని లాబ్బు పోయింది. అప్పటినుంచి యిప్పటివరకూ లక్ష్మ్య వాకు కనుపించ లేదు.

"లక్ష్మ్యని పెళ్ళిచాలానే మిదాళ్లు అంగీకరింప లేదా?"

"లేదు"

"ఎందుకనీ?"

"వాల్లివాన్ని చూడగావట! కృత్రిమారట! ఆసంబంధం మాకు సరికొదట."

"లక్ష్మ్య! పెళ్ళియిందా"

"అయిందట"

“చి వ్రాసు”

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

రమణ యోగుని శతము ముప్పై యాదు.

అనురాధిని- అగ్రీకారు.

॥ श्री गुरुभ्यो नमः ॥

॥ रा. ज. १०० ॥

“రాజవరదా” యాసారి విజయ కంఠాను
పట్టాను రమణ!

“ఏం అలా అడుగుతున్నావు?”

"ఏం లేదు. ఈ అర్థివాగమేదా రాజవరమేగా!
నీ లక్ష్మిని నీ నెరుగుదు నేమి అని"

“అవును మీ ఆర్థికావస్థను ఆ ప్రాంత రాజకీయ
వీరు తెలియక పోయినా మా తెల్లయి తెలిసి
వుంటుంది! ఇంటి నల్లం కనుక్కో ట్లీ యెలా
వుందో”

“అలాగే! అక్షి వెలుగుడి పేరు తెలుసా?”

॥ श्रीगणेशाय ॥

“ॐ, विष्णु”

मन्त्र

రమణమఖంబో రంతులు దాగిపోయాయి.
 దివ్యబ్బండి ఒక్కసారిగా ఎరివ్ అవ్వదు.

“ఒరి! సంపాత్రహా! వాల్మీయిల్లు నా అశ్రివారి
యింటిపక్కనే! నీ లక్ష్మీ నా ఆదిత (పాదాన్నీహి
కులం కూడాదు. ఇద్దరూ ఒకటే అన్నట్లుంటారు.
అయితే ఫరవాలేదు నీ లక్ష్మీ సుఖంగానే వుంది”

అదే వాడు కావలసింది. ఆమె పరిశ్రమే ఆమెను కాపాడుతుంది. అన్ని పాత్రుల సహజంగా ఆమెకున్న ఒక్క పాత్ర కూడా ఆమెను చేను ప్పించలేదు. "పప్పులావుంటేది మురిసి" రుచిగా యీ మాటలు వింటూ ముఖం తిప్పుకొన్నాడు. కాస్త పువ్వు నిక్కిలం తాంబాచించింది. చివరకు రుచు రావే అడిగాడు.

“మరి అమోఘస్య సా యోమయ్యుండి?”

"చెవుకున్నా గా కంగారుపడకు" అని తిరిగి ప్రారంభించాడు శేషగిరి.

“మూలమైతలు హృదయార్థము. మా మేనమామ
మామగారినిచ్చి పెళ్లిచెయ్యాలని పెద్దలలో ఉద్దేశము
బయలుపెట్టెను. అందుచేత మా తల్లియేమరకూ పెళ్లిమాట
తలపెట్టకదని చెప్పి బంధులతో గౌరవము తెలిపిరి.

కాకానాదర్లి కాశీగా చేరాను. వాటినికానికా
విలువలేదని దృఢవిశ్వాసంతో బలవంతంగా యాక
చేసేదిలే. ఇంట్లో చదవటం మొదలుపెట్టాడు. మొదటి
సంవత్సరం ఆయనోయింది. వేదిని పెరిగిపో
స్వీకారం పోటానికొచ్చేసే మా పిన్నిగారి యింటికి
వెళ్ళాడు. ఒకనాడు సాయంత్రం ఆలా బయటకు
వెళ్ళి తిరిగి వచ్చేటప్పుటికి వా పొరి తీసివేయమని
నేను పడుకో నీ ముందం మీద కూర్చుని మా పిన్నితో
మాటలాడుతున్న ఒక శ్రీశ్రీశ్రీ చూచి నేను
నమ్మంలో నీ నిలబడిపోయాను. ఎంతగా నీశ్రీ
మందిస్తుంటున్నాను, పచ్చగా బొడ్డుగా విలువిలువాడు
కున్న యెప్పుడో చూచిని మాటాన్ని బొట్టుకొంటూ
నిలుచున్న నమ్మ చూచి ఆమె నవ్వుతూ అంది "ఏం
గిరి! మరిచిపోయా నీమిటి."

“మది అమానుషీ పాప” అంది మా పిల్లి!
 పరిగా అప్పటికే నేనూ చాల్చుకొన్నాను. ముగ్ధుని
 కూర్చుండి బుద్ధుని మొదలు పెట్టాం. అమానుషాత్ముని
 గ్రేకు బ్రయింగరు దిద్దించెదలు. నెలవు లాభకర
 పంతులమ్మగా పరిలో ప్రవేశించెదలు.

ఆ రాత్రి మరల వాణ్ణి వర్షం ప్రారంభమయ్యింది. అయినాను మా చివ్వుటినుంచి ఆ వాటి యేడుపులుబుగ్గో ఒక్కో వాణ్ణిలో మెలబంట ప్రారంభించింది. ఒక్కో ఆప్తుటికి పెళ్లి అయిపోయింది విన్నాను. ఎంతో మాదిరాలున్నా ఆమె తిలపులు ఎన్ను కొంటూను నీ వున్నాయి ఆ ఆలోచనలతోనే తెల్లవాగర్భాయుడ ఎప్పుడూ మనస్సుకు పట్టింది. దెబ్బకొట్టబడినా ఉక్కిరికిక్కిరి కలి తెరిచిపెట్టి ఆమెను నీపావా బుగ్గింది ముద్దు పెట్టుకొంటూవుంది. ఆ వేం ఆమెనుకోలే దాని మాటలాడలే దామను. నీకుచేసింది తప్పే! ఆమె వానిని తెలుసుకున్నాను. అప్పుడో ఆమె కొరిమింది తప్పించుకోవటం వాని కొరేను. అప్పుడు తప్పించుకోవాని దప్పి రా వెలేదు వాను.....మరువాడు ప్రాదులు ఎండెక్కి మెకురి కచ్చి తెలవిదినా పరిగి పడివున్న వాల్లెలాలచెందును నుండెందా చెలులంబిగివికన్న తెలవారెను విత్తుల వాగవెండ్రుక కంగరుగా తీసి బతుకు పాతవుంటే మా పిన్ని దచ్చి "అయినావెళ్ళి పోయిందిరా! నీతో చెప్పింది." అంది. అయినా విచ్చిరి ముందరింక అంగా తెలవారను. ఇలా జరిగి ఆరేళ్ళయింది. అప్పటినుంచి

నిపురుగుప్పినవిప్పు

యప్పటికరకు అమీన కనుసందేశము. గానీ ఒక రంజన వ్యాపారీ తేదీయించి, మరలవచ్చి ఒక కొడు దొంగిలిన వుంటుందని కలుగు విన్నాను. ఇప్పుడొక్కడుండో తెలియను. లక్ష్మీనందరి అమల తెలియనే తెలియదు. ఈ ఆన దండకర్తల మంచి పెళ్ళిచేసుకొనుచు నా వాళ్ళి పోరాడుతూ నేవున్నాను. నేమిలా నేవున్నాను. ఇది నా కథ!" అని ముగించాడు శేషగిరి. ఇద్దరూ యిక్కడ వదిలిపోయారు.

శేషగిరి పరిచేస్తున్న అక్రమణావున్న బైప్టిస్టు కృపారాయకి శేషగిరి అంటే అటువంటి భావం యెందుకు కలిగిందో ఆమెకు కూడా తెలియదు. ఎప్పుడూ యీ పెక్కి వుండే కృష్ణ యేడంగు చూచివా కొంతగా కనుపించే ఆరేని ముఖమంటే తన తెండుకంటే యిద్దంకలిగిందా అని కృపారాయ చాలా వాళ్ళు అలోచించింది కాని ఏమాధానం దొంగలేను. ఆరే మధ్యాహ్నం లండ్ బ్రెయూర్ ఫ్రానుకవచ్చి రమణ శేషగిరి కృపారాయ నిలుపున్నాని చెప్పి వెళ్ళిపోయాడు! మిత్రుల చిగువత్తులు తెక్కి చేతుకుండా యిద్దరు బ్రెవీల గూములోకి వెళ్ళారు. అప్పటికి బిప్టిస్టు పెట్టి పేల్లు, కాఫీ వీరి కొంం యెగురు మాట్లాడుతూ ఉధితుకులేవోరి పేల్లు కప్పలు కాలివయ్యాయి. ఇంకిలో ద్వారాకా లండ్ హోంసుంచి యెంకో ఫోమలో రమణ నిలుపున్నా రని వూర్ణు కనుగుతెచ్చాడు. రమణ మే నేజనదిగ్గర నెలవు తీసికొని ఇంటికి వెళ్ళిపోయాడు.

"ఇవారి మనం వీరీహకు వెళ్ళారీ" గోమన అడిగింది కృపారాయ.

"కానికేం? అలాగే" అన్నాడు మధ్యపత్తి పదార్థం లాగ.

"అయితే ముంకు నా యింటికి రండి! అక్కడ నుంచి యిద్దం కలసి వెళదాం"

"పద" అని శేషగిరి అక్కడినుంచి వెళ్ళిపోతూ వుండగా అరిచిలో పరిచేస్తున్న మరొక కుడు వ్రా ఇబ్రహీం అలా వెళుతూ దుంగున చూశాడు. కృపారాయ పన్నీ మృదులం చేరి కేళ్ళు విజను గర్వంతో బ్రెల్లవిడుమనే వోట్ల వీరి ఉత్సాహంగా నాటకంబాడాయి.

అయినా కొననే అక్రమమంచి బతుకులంద్రి ఇండియన్ కాఫీ చూడులో కాఫీ త్రాగి తిన్నా

కృపారాయ యింటికి వెళ్ళాడు శేషగిరి. అప్పటికి వీరీహకు వెళ్ళటానికి సిద్ధంగా లేదానిది! పదిరిముహూ మాన్యకుం చీర సింగారించుకొని 8 గంటలకు వచ్చింది. ఇక తొలి అటలాభం తన గుట్టి రెండవ అటకు వెళదామంది. పరి అన్నాడు! మరొక ఆగింబలో అయిదాని రకం స్వీట్లు— పల్లె—పాలు పట్టుకొచ్చి తినుచుకూర్చుంది. తిద్దంటే పవీమరా తిని తీరాలంది. చేతులు పట్టుకొంది. గడ్డం పట్టుకొని బ్రతికొంది. అవన్నీ చేయాలని చేస్తున్నట్లుగా పుష్టంగా తెలుస్తూనే వున్నాయి. ఆ రాత్రి తిప్పించుకోవాలని యిద్దం లేచాయినా ఆమె చెప్పిపల్లె చేయక తిప్పింది కానీ శేషగిరి! అప్పటికి తొమ్మిదియింది. ఇద్దరూ వీరీహకు బతులు జేరారు. వోలుదిగిరకు వెళ్ళేటప్పటికి అట ప్రారంభ మయ్యింది. ఇద్దరూ లోపలకు వెళ్ళి మాన్యుంటూ వుండగా వెంక నీటులో నాకలు గలగలబాడాయి. శేషగిరి వెళ్ళి తిగి చూశాడు. ఆ వెంక నీట్లో ఆరిన ముఖం ప్రక్కకు తిప్పకొని పైట వెంక పీరగా ముకురుపెట్టుకొంది. అంతకు అరిచి ప్రక్కను మాన్యు తిను వట్టుకుం చేరి వెళ్ళిపోయాడు. అటజరిగిపోతూవుంది. ఇంబరి వరలో తెల్లు వెలగానే వెళ్ళి తిగి చూశాడు గిరి. ఆ వెంక నీట్లో ఆరిన శేష. ఆమె ప్రక్కతను తిగి రానేలేదు! వీరీహ అయిపోయింది. శేషగిరి లేచి చూశాడు. ఆ వెంకనీట్లో ఆరిన తన. అతను కృపారాయని రిక్త ఎక్కించి వంటిగా రమణ యింటికి వెంక ప్రారంభించాడు. కొంతదూరం వచ్చేటప్పటికి తన వెంకం యెంకో వస్తున్నట్లుగావుంది అని చూశాడు! పరిచికు తెలయలేదు. ఎవరో అడవాళ్ళు—అన్నట్లు ఆ వెంక నీట్లో ఆరిన ఇంకా ముఖానికి ముకురుకో నే వస్తుంది. ఈమె యిల్లుమాడా యితే కాలోలు కనుకున్నాడు. ఇంకిలో వీరిరంక చేసి కర్ర పంభాల చాచాదిగిరకు వచ్చాడు! అలవాటయినట్లుగా అటు చూశాడు. తిలు త్తులు వేసివున్నాయి. ముంకుకు వదిచాడు. "శేషగిరి" అన్న అడవింకుకు నీలుత్తుని అడవిపడి అగి వెళ్ళి చూశాడు. ఎవరూలేదు. ఆ నీలింక చేసి కర్ర పంభాలచాచా తిలుత్తు తెలకోతీసున్నాడు! చూస్తున్నాడు! మరలా వినిపించింది. అడవీలుత్తు "గిరి". అల్లిరంగం! అదిదే! తిం వెంకనీట్లో ముకురుతీసుకుని మాన్యు అరిచే ఆ నీలింకచేసిం. కర్రపంభాల

దాదా తిలుపులరిచి తిను పేగుపెట్టి పిలుస్తావుంది. విన్నవోనాడు. దాదాలో రైలు వెలిగాయి ఆ మెక్కరిపిల్ల కొంతలో ఆమె బంగారపుముద్దల మునుస్తావుంది. "అవూర" అని గట్టిగా అరిచాలనుకున్నాడు. కాని నోరు పెరిగితోలేదు. ఈవారి ఆమె శరీరంలో నైగలేసి రమ్మంది. యాంత్రికంగా వడిచి తోపలకువచ్చాడు. ఆమె తిలుపులు గడిచి పట్టింది.

"తిలుపునేనావేం?"

"ఒక్కటే రాకుండాను"

"ఎరిమిరాయన రాదా"

"వచ్చినవాడే మా ఆయన."

"అంజే" అని అనినవా రావరికంలేకుండావున్న పంజులన్న యిద్దరంగా వెప్పింది తను చెప్పి తిప్పలు. తిప్పరికిగా తావిప్పుకు అనుభవిస్తున్న వరికం విరించింది. తిప్పగిరికితెచ్చుందో మా దా చెప్పింది.

"మరి పినినలో నీరక్కవ మావ్వుని చెబు?"

"నాకు తెలియదు. మాంటలుకు భోజనానికి వచ్చేవారి చిరువాదాలు భోజనంపెట్టేవాడికిండుకు? దెచ్చుచున్నవి అన్నంపెట్టాడు! అంతే" శేషగిరి మాట్లాడలేకపోయాడు.

"నీకు పెళ్ళయిందా" అడిగింది.

"లేదు" అన్నాడు.

"చెబుకోవా?"

"ఉహూ"

"ఎందుకని."

"ఇద్దరే"

"ఇంకా నీతో పినినకువచ్చి ఆహ్లాదమయ్యిందా?"

"మా ఆఫీసులో పైపిస్తు."

"అంజేయో యెందుకోచావు?"

"రమ్మంది."

"ఎరిమ రమ్మంటే వాళ్ళిలో వచ్చేవావా?"

"శేషగిరి మాట్లాడలేకపోయాడు.

"గిరి! నా జీవితంమంచి నీవు శత్రుకోలపింది చాలా లుంది. ఒక్క తప్పటకుత ఎన్ని అపరాధాలు తెచ్చుందో నాకు తెలుసు."

ఈవారిచాలా శేషగిరి మాట్లాడలేదు.

"కుక్కాని యిట్లాడి పడుకోంటావా?"

"అవును! వెళ్ళిపోతాను."

"వలే! ఆయ్య కులాసాగావుందా."

"అవును!"

"ఒక్కటే! నీతో చెప్పాలని యిద్దరి నుండో అనుకోంటున్నాను. దైవశక్తిగా చెప్పాలంటే నాయా ఆధోగతికి కొరతం నువ్వు! ఇలా అంటున్నావని కంగారుపడు! నా తోటియారిత పూజలు నీ కర్పించాలనుకున్నాను. కానీ నీవు విరాగించావు! ఆ కర్మలో కొలువారి తప్పుకు నాంధ్ర పట్టాను. అయినప్పటికీ నీవొది చాడమోహం నాకు చాడలేదు. అందుకే ఆనాటి తెల్లవాగురూపుడు అలా చేశాడు. అప్పుడేకాదు యెప్పటికీ నా మృత్యుం నీది! కానీ యిప్పుడు నువ్వు కొవలన్నా నా కంటి మీద చెయి వేతునివ్వకు. నా శరీర విప్పుకు తోగ మయ్యం; నా మనసు, నాకున్న సర్వస్వం నీది. నీ శక్తిగలలో కావలీ ఆ శక్తిగలలో వచ్చి పట్టుకువెట్టు. చేలు వింపాదించాను.

"నా కెందుకు?"

"ఏమో నాకు తెలియదు. నాకు నీవు తప్ప మరెవ్వరూలేరు. నా మనసు తప్పుడో నీ కంటికిం చేశాను. నా పంపదకుదా నీది" అని అయి మనస్తత్వం అర్థంగా తెల్లబోయి నిలుచున్నాడు శేషగిరి.

"సరి వెళ్ళి! త్వరగా వెళ్ళి! విన్న మామూలుంటే నాకు పాడుబుద్ధి వుకుతుంది. వెళ్ళిపో! కానీ నీను చరిత్రాయోగా వచ్చి యీ ఆస్తి అంతా పట్టుకుపో! వెళ్ళి గిరి" ఆమె ఉద్వేగం అర్థంకాలేదు.

"అవూర" అన్నాడు గట్టిగా.

"నీ అనినాన్నవా చచ్చిపోయింది. ఇప్పుడే తిరిగివేరు తాయాడు."

"వేరు మాత్రుకోన్నావా?"

"అవును."

"ఎందుకు?"

"ఇక్కడి అవసరం అటుకంటిది. నీకు తెలియదులే! వెళ్ళు." అంది. అతడు మాట్లాడకుండా బయటకు వచ్చాడు. వెంటనే తిలుపులు తినిపని గడిచి చేతులొంది తోపల! ఆ యింటిమెట్లు దిలకూపున్న శేషగిరినిమాది తోడుమాడొచ్చా శేషగిరినిదిదిరిపినా వచ్చాను. వాళ్ళివచ్చుకు కొరతం అర్థంకావోయినా అయినటుగానే తిలపించి రిమగ ఇంటివైపు వడిచాడు శేషగిరి. అప్పటికే రిమగ మాట్లా పడు కొని నిద్రపోతున్నాడు. శేషగిరిమాదా ఒక్కచుక్క మదరి మంచంమీద ఎటువారిచ్చి తాయాడుగా మారిన అనినాన్నవాను తిలచుకొంటూ వెళ్ళుకొని నిద్రలోకి తిరిగిపోయాడు. తోపల యెదో గడిచిపోవిన దప్పుడే

రమణకు మెలకువ వచ్చింది. నెమ్మదిగా కాంతి తాము పడుకొన్న చాందిలో! వస్తువుల్లయి, కమ్మలు మానుకొని దొంగనిద్ర విధియించాడు రమణ. ఒక అమ్మాయి పారిపోయిన బుగ్గలువూడ కన్నీళ్ళుచారలు కట్టి ప్రవహిస్తూవుంటే ముడిపడిన బాట మూపువూడ చిందిరచిందిరగా పడివుండగా కొడి తగిలించిన లైటు పట్టకొనివచ్చి శేషగిరి పాదాలదగ్గర నిలుచుని నిలుచుని నీళ్ళునిండిన కత్తిలో గిరివంక చూచింది. ఇంతలో లోపల యేదో ఉప్పుకు కాక ఒంతో చుట్టమ్మడ లైటార్ని తన గదిలోకికొచ్చి వెంటనే గడిచిపెట్టకొంది. ఈ దృశ్యమంతా నిద్ర పోయినట్లుగా వదిలివేయ చూచిన రమణకు ఇక నిద్ర వట్టలేదు. ఆలోచిస్తూ ఆ రాత్రింతా జాగరం చేశాడు.

ఆ మర్నాడు రమణ కాజాయర్ తీపు ఎండుకు పట్టాడో అర్థం కాలేదు శేషగిరికి. అఫీసు టేము కొగానే ఇండియన్ కాఫీ పూసులో కాఫీతాగి రమణ యింటికి బతులుదీరిన శేషగిరి పాతుంకాలం సినిమాలోడుకు పికాచుకువచ్చి పలకరించే మిత్రుల బంధుని పడుకొని తీరా రమణ యింటికి వెళ్ళేటప్పు టికి ఏకావ్వర అయింది. రమణ మామూలుగా వుండే తోట వీధి చాందిలో లేదు. కాస్తేపు అలాగే నిలబడి "రమణా" అనిపిస్తూ పిలిచాడు. శేషగిరిని చూచి చూడగానే రమణతిరి బావురుమంది. శేషగిరి అర్థంగా కొయ్యబారిపోయాడు. రమణతిరి యేడు వులో జగ్గివ కథను బూకగా తేల్చేసింది. "రమణ తన భార్యను ప్రాదులమంచి వావా గొంతులు పెట్టి కొట్టి చివరికి పాతుంకాల ఆనగంబలబండికి వుట్టిం టికి వెంటరిగా బలవంతంగా పంపించేశాడు."

"కారణమేమిటి?"

"ఏమో యెర్రానట్లు యిలా అడుగుతా వేంకటేశ్వరి నువ్వెరుగువలగా! పెళ్ళికొడుమును మారిపెగు ప్రేమించుకొన్నారట. ఎంతవది చేశావు వాయవా! నేను హంగా వుండేవుండే మా యింటికి విప్పపెట్టావు!" అని నిట్టిగా యేదవలం ప్రారంభించి చాంది. శేష గిరి కమ్మల చీకట్లు క్రమ్మాయి. భూకంపం వచ్చినట్లుగా భూమి బలవరించి పోయింది. నిలబడలేక చలు ప్పడై భూమిపై దిరిగిపోయాడు. ఇంతలో ఆ ముస లాదివ యేడువుతో కర్తరియం ఉద్రుమించి "ఓక్కీ" అని పెద్దగా కేక పెట్టి పేషమకి పరుగెత్తాడు. అక్కడకు వెళ్ళాక తేలిసింది. బండి రెండు నిమిషాలు క్రితమే తి గంబలకు వెళ్ళిపోయింది. పాతకప్పె అక్కడే కూలబడాడు. "ఏం చేయగలకు? ఏం చేసు రివ్వకు." ఆ ప్రశ్నలే ప్రత్యాఘాతాల మాదు ప్రాగుతున్నాయి అతని హృదయంలో. ఎంత పెడికెవా జవాబు దొరకటండలేదు. మనసంతా వికంపైపోయింది. కేవలం జడపదార్థాలాక - రాతి

బొమ్మలా మాక్కుండిపోయాడు గారిమాత్రం నీలుమా. అలా యెంతసేపున్నాడో తెలియదు. "తన లక్ష్మీరమణ భార్యా?" ఏమిటి చిచ్చిరి సంకుటన? ఏమిటి దీని పర్యవసానం? ఇంతలో మొదటి ఆట సినిమా అయి పోయింది. కోడుమిదపోయే అడవాళ్ళ గొంతులో - ప్రతి గొంతులోను రమణ తిరి నిపుర కిందివ్వరకు విన బకుకూవుంది. ఏదో జ్ఞాపకం వచ్చిపట్టుగా ఉద్యెత్తుగా లేచాడు. "ఎలాగయినా పరే రమణకు వర్త్యచెప్పారీ! లక్ష్మీని తీసుకురావారి! వాళ్ళ కాపురం రక్క చేయారీ" ఉత్సాహంతో కూలాడు. సరాసరి రమణ యింటికి పరుగెత్తాడు. రమణ యింటినిగిర లేకు! ఏ మయ్యాడో తెలియదు. సినిమాలోడుకు వదికాడు. లేకు రమణ! ప్రతివోలా టిక్కెట్టుకొని ప్రతి సినిమా హాలులోను వదికాడు! కనుపించలేదు రమణ! అప్పు టికి పక్కెండు చాటింది. అపరే భోజనం చేతుకుండా వున్న శేషగిరి ఆకిరి నీరసంతో ఆయాసంతో ఆవేశంతో కూరిపోతున్నాడు. ఎంత పెడికెవా రమణ కను పించలేదు. ఈ పాటికి యింటికివచ్చి వుంటావేమో అన్న ఆలోచనరాగానే పెద్ద పెద్ద అంగలు వేసు కొంటూ రమణ యింటివేపు బతులుదీరాడు. వారిలో నీరింపుచేసివ కర్తరి ప్రంభాల చాదా కనుపించగానే ఒక చిచ్చిరిమైద ఆలోచన తిట్టింది. "అమీగమ్మి పా- కాడు. తాయాకు దగ్గున్న ఉబ్బుతెచ్చి రమణాచ్చి ఓక్కీనలోపి, కాపురం చేసికోమని ప్రతిపాదిలే రమణ ఒప్పుకోవచ్చు." ఎబరా మైదెక్కాడు! తిలుపులు డింగిచివున్నాయి. లోపలనుంచి వెన్నుగా కూలబరిన రావటంతో కిటికీలోనుంచి తొంగిచూశాడు. అటు తిరిగి పోఫాలో మాక్కున్న పురువచా పైం రెండు పడి యాపాయలొట్టు ఎనుకుగా నిల్చున్న తాయాకు కందిస్తావుంది. శేషగిరి కుండలు అక్కీ పర్యకిలాక ప్రవలయ్యాయి. నోట్లు అందిస్తూ ఆ "యేదెలుతెలి మడికొక్కరింద చిన్నప్పుడు కాలించుచ్చ" స్వప్నంగానే కనుపించింది. ఇక చూడలేపోయాడు శేషగిరి. వ్యాపాహంలో వున్న పురుషుకు భార్య పోకి లార్ని, ఆమహనించినమిద, ఇక ఉర్తించలేకు. వారంతెగి గారిపటలా దిక్కులు తెలియకుండా బతులుదీరాడు శేషగిరి. గడిచూం ప్రంభం, వాప్పిటలు, కాలేకెదాటి యంక వదిచాడు. కృపారాయి యింటి ముందుగా వెనుకూ-అప్పుడే లోపలనుంచినచ్చి నెకీ తెక్కి వెళ్ళిపోతున్న ఇల్లహీను పాగవంపి తిలుపు చేతుకొంటున్న కృపారాయి మనకగా కనుపించగానే పన్నుగా వత్తుకొన్నాడు. ఇంకా వదిచి రైలుపట్టాలు చాలుతున్నాడు. కాలికెకా తిగిసింది. చూచాడు. తెగ పడిన స్త్రీ తిలు పట్టల కరితలమొండెం. ఆ పాటి పోయిన ఓక్కీముఖంయూచి పట్టణమంతా ప్రతివ్వరించే బాగ నిట్టిగా వ్యాధింమకొన్నాడు. కానీ నవ్వుకాలేదు.

తెలుగులో నానుళ్లు - పలుకుబళ్లు

శ్రీ పిల్లలమఱ్ఱ వేంకటహనుమంతరావు

ఏ భాషాసాంధర్యమైనా ఆ భాషలో కనిపించే పదజమైవ వాసుక్కు-పలుకుబళ్లైన ముఖ్యంగా ఆధారపడి ఉంటుంది. దీనినే బాతీయాలనికూడా అంటారు. భాషను పరిశీలించినంతగా ప్రవహించేదేని భాషలో అందదండాలను అందించేవి అందులో గొప్పతమైన వాసుక్కు-పలుకుబళ్లే! ఈ బాతీయాలను పదిలపరిచి గట్టి వాక్కు ఆయా భాషలు మాతృభాషలుగా కలిగిన వాళ్లే. అవ్యభాషీయులు నూరివంకా మరియొక భాష వ్యాకరణశాస్త్ర, నిఘంటువులవ్వారా అధ్యయనపరచుకుని పదజనిద్దించి భాషాసాంధర్యాన్ని, ఆ భాషలోని వాసుక్కులను పలుకుబళ్లలోను ఉన్న జీవాన్ని, వంటబట్టించుకొలేదు. అలాంటి 'రహస్యసుధిరం' ఆ భాషాప్రాంతాల్లో పుట్టి పెరిగి ఆ భాషను జీవించుకొన్న వాసుక్కులైన యితరులు పొందిలేదు. అది వారి సాంధర్యాన్ని, అలాంటివాని ప్రయోగాల్ని గమనించినచో, భాష కవ్య ఒక్కొక్కరాలనూ, ఒకరులనూ, ఎదురుపాడుకులనూ, తీరుతీయాలనూ తెలిసికొనాలే—భాషాభ్యాసించేవి వాస్తవమే అవుతాడు. కాబట్టి ఇలాంటి వాసుక్కు పలుకుబళ్లు, సామెతలు—బాతీయాలు—ఏ భాషకా భాషకు అమరీ ఉండి ఆ యా భాషలను విభిన్నంగా ప్రత్యేకించి భిదపరుస్తూ ఉంటాయి!

పదజసాంధర్యరహితాలు, వ్యయంప్రకారాల అయిన వాసుక్కు-పలుకుబళ్లు ఆ భాషను మాతృభాషగా కలిగినవాళ్లే భాషా వ్యవహారములో లభించడం మాట అటుంచి, ముఖ్యంగా యిది పట్లగా వాసుల వ్యవహారములోనూ గ్రామీణుల వ్యవహారంలోనూ హెచ్చుగా ఇవి ఉంటాయనడం తీక్షణం. అవ్యభాషాసంపర్కం, వికాతీయ వాగిశతా ప్రభావాలు ఏ భాషపైపైవో ఏ భాషీయులపైవో వైవా కొంతవరకుపడి, వారి భాషావ్యవహారంలో మార్పులు తీసుకొచ్చి తీరుతాయి. కృత్రిమత్వం తీర్చించితిరుతాయి. వ్యభాషాప్రాంతాలలో, పద

భాషా వ్యవహారాలుండే పెద్ద పెద్దవకాలలో ఇలాంటి భాషాసాంధర్యము గోచరించినట్లుకుంది. వాగ్య విద్యాగ్రామంలో పదిప్రయోగాక్రమంలో అవ్యభాషా భాషలు ప్రభావాన్ని పెంపడం—కొన్నియెడల కేరలానువాదాలే దృష్టికి—మరికీ కవిపెట్టరచ్చు. అన్ని భారతీయభాషలలోనూ ఇటీవల కొన్ని కేతకాల తరలడి ప్రభుత్వభాషగా విలీనమొందిన ఇంగ్లీషు భాషాప్రభావం హెచ్చుగా ఉన్నట్లు తెలిసికొగలం. అలాగే తీర్పుత్వం ముస్లింల పరిపాలనాప్రభావం కేరళాపైవై రోపాలేదు. వ్యాయసావాలలో విపణి వీధులలో ఎలుగుకుపడుతూ ఉన్న భాషమయస్తే, ఇంగ్లీషు, ఉర్దూపదాల భాషాభ్యాసం వ్యవస్థగా అరిగి మాకుంది. అలాగే వ్యభాషాప్రాంతాలలో కన్నదిపడ పాపాదర్యం, తిమిళిపడ పంపంగం, ఒరియాపది ప్రభావం, ఉరుమాభాషాప్రాయాభ్యాసం, ఆయాభాషల ఉచ్చారణలూ తెలుగుభాషకు సంక్రమించడం ముందు కవిపెట్టతూ పొందుతున్న అనుభవమేదా!

ఇలాంటి అవ్యభాషా వాగిశతా సంపించిన గ్రామీణుల వ్యవహారంలో, ఆ ప్రభావానికీమూరంగా ఉన్నట్టివారి వ్యవహారంలో పలుకుబళ్లు వాసుక్కు పదిలపడి ఉండడం—గ్రామాలన్నీ పట్టణాలుగా క్రమంగా మారిపోతూఉన్న యీ దినాలలో కష్టమే అయినా-భాషకు విజంగా జీవాన్నిపోతే యీ బాతీయాలు ఇంకా విలంబమందా ఉండడం మన అదృష్టమే. కవులు రచయితలు తమ తమ రచనలలో ఆయా ప్రాంతాల భాషాజీవిత సర్వస్వమైన బాతీయాలనే పెన్నిధి చాలవరకు భిద్రులునూనే వచ్చారు. అయితే గ్రాంథికభాషలో రచనవారికీ కావ్యాలలో, ప్రకారంలో ఈలాంటి వాసుక్కు పలుకుబళ్లు బహుభావాన్నిపొందడానికీ ఎక్కువ అవకాశాలు లేకపోయినమాట వాస్తవం. కాని వ్యావహారిక భాషావ్యవహారాన్ని పడిపిన కీ. వీ. గిడుగు వెంట రాయనూరి పంతులుగారి ధర్మకా అని యీ యరవయ్యాకా

ల్లిలో వ్యాధిచోరక భావగా తెలుగు పత్రికలు, గ్రంథాలు, కవ్యాలు, ఉపవ్యాసాలు, ఆపంభ్యా కంగా వెలురచం కూలావ మనకు కొంతకు కొంతైవా మనకానుకు — పలుకుబట్టి మాంధరికాలు — పామె తలు నేటి మనవాన్యమంలో భిదపడి ఉన్నాయి. తెలుగులో వ్యాధిచోరక భావ గ్రంథికభావ అయిన యీ సమయావ, ప్రామాణికత్వం అంటూ వ్యాధిచో రికభావ శీర్షకలపడి యీ రిలుగులో మన కానుట్లు పలుకుబట్టి, పామెతలు, మాంధరికాలు ప్రోడి కరించి విఘంటువులుగా రూపొందించడానికి ప్రయత్నం ఒక రెడ జరుగుతూ ఉండడం మనము హాస్యంప దగిన విశేషం. ఈ వాన్యావం అలాంటి ప్రయత్నానికి ఏకలవకానో హాసావం కాగలడకి విశ్వాసం!

ఏభావలోఉన్న కానుట్లు — పలుకు బట్టి ఆ భావ మాట్లాడేవాల్ని కిలాన్ని, ఆచార తర్కరచారలను జరితాన్ని ప్రతిబింబించి కలిగింది అవుతాయి అవడం సత్యం. అలంకారాలపై పీఠీ, ముక్కుపొడ కోయా, పలుకు పరిమాడిందే ద్వభారం, అల్ప పంతోపవాన్యంతో, వ్యాధిపాయి! జీవిత సౌభాగ్యతూ, ప్రాప్తిసాందర్యపరివర్తితూ, పై పాపానసన్నికర్తికావ్యతూ, హృదయంలో అర్థ తాత్పర్యా మై ప్రేమా, హాసభీతి, దైవభక్తి ఉండకూ జాత్యభివాదము, కళాప్రియత్వతూ మున్నగువి తెలుగువారి గుణాల లక్షణాలు తెలియజేస్తేరి యీ మన కానుట్లు — పలుకుబట్టిను.

ఇంక మన కానుట్లును — పలుకు బట్టిను కొన్నింటిని వివిధ క్లికలక్రింద విభజించి యాదిగుర నుదాహరిస్తున్నాను.

జంట పదాలు :

ఇవి వాచనాదకలకు చెందింది. వీటిల్లో ప్రాసలూ, అద్యంతోపిరినిమాటూ, సాదృశ్యతూ ఎంత చక్కగా అమరివుంటాయో గుర్తించండి. ఈ జంట పదాలలో కొన్ని పదాలకు ఆరంభచారించడలపడి ఉంటున్నది. ఎక్కడో కొన్ని ఒక ఆర్థాన్ని తెలిపే పదాలై రెండూ ఉంటున్నవి; యివి ప్రాసల అందమి అందం!

పెళ్ళి పేరంటమా నోకయ్య దాకయ్య
ఈరూ పేరూ కొంపా గోదూ

దాటులు దచ్చిలు
చెట్టా పుట్టా
పిల్లా పీమా
పగుల్లా ప్రగిల్లా
మన్నూ రున్నూ
చెట్టాచేమా
నీతి వాటి
పందూ గొందూ
ఈదూ జోదూ
కొయ్య గొగ్గయూ
అమా అమా
అలవా పాలవా
గాలి ధూరి
అతి గతి
వానో! వంగుడో!
కుద్దం బద్దం
తూలా తుక్కాయి
కలో గంజో
కాలం కర్కం
వాచి వరువా
వయవ భయవ
బండి బడబ్బియూ
అనువు అబ్బా
గుడ్డా పాత
అగం అల్లరి
గుమ్మ గుమరం
దగ్గరి కాపా?
చీకా చింత
నుయ్యో గొయ్యో
జీరిం వారిం
దెబ్బా దప్పిమా
అధిము సిధిము
మంచి చెడ్డా
మాటా ముల్లే
పాడి పంట
రిలా లోకా
లిదా లిక్కి
ఇదానూ పాదానూ
బూడిదా బుగ్గి
మాచి వారి

ఎదురూ బోదురూ
ముసలి ముతకా
పగలూ వాద్యాల
మద్దూ మురిపెమూ
మడి మైలా
తీరిం పొం
మందూ మాటూ
చిలూ చాలూ
తేల్లూ తెంకయ్య
విధి విరామమూ
అంటూ పాంటూ
వదియూ చెదియూ
పాలమూ బుట్టా
దచి పచి
భాగ్యమో! బంగారిమో
పిగూ ఎగూ
దరుల్లా పంధ్య
డిక్కు డివాగం
దారి దొంకా
అదీ గుదీ
మాటా మర్యాదా
భయమూ భక్తి
మాదూ గుడ్డా
తిండి రిప్పలు
చెత్త చెదారం
అంటూ సాంటూ
మడి మాన్యం
చాలూ మాటూ
చెక్కా చొక్కా
గోదూ గోదా
అన్నెము పున్నెము
తాగు ఓగు
పిల్లా తెల్లా
ఇల్లా వాకిరి
రవో మావో
పుగ్గయూ పుగుమర్తియూ
సొమ్ము పంబంధయూ
చీరెలూ సారెలూ
గట్టూ గనయూ
మాటా మంతి

తాదూ పొంగరమా	చిన్నచాళి చితుకచాళి
మాతా నారా	నీళ్లూ నిప్పులూ
గడ్డి గాదిం	పోయా పొక్క
చేటూ పాటూ	చాటూ మాటూ
నంట వాల్చు	దిక్కు మొక్కు
సాయిలూ బాయిలూ	పురుసూ పుట్టూ
అటా మాటూ	జోయా నాడూ
మన్నూ మకాసం	అస్త్రీ పాస్త్రీ
అగి మగి	మడి దిడి
గుట్టూ మట్టూ	చెట్టూ పుట్టూ
దెవుడూ దియ్యమూ	కనవో కలమో
చేరం సారం	తీయా తీయయా
నన్నె చిన్నె	పండ్లూ ఫలమూ

! కా ! మామిషు — మొదలైవది.

వ్యస్త, నమస్త వదాలు :

వ్యస్తంగాకొన్ని, నమస్తంగా కొన్ని పదాలు విశేషణాలతో అలంకారాలతో కూడించి కవిత్వము వ్నాయి. కేవలం నూటిగా ఒక అర్థంచెప్పేవికొకటిలో కొన్ని భావాన్నీ, కీలాన్నీ, తెలియచెప్పేవిగాను ఉంటున్నాయి. వ్యస్తంగాను నమస్తంగాను వాని సాగములను విశిష్టార్థాలను పరిశోధించివేయండి : కొన్ని అవ్యయాలనుకూడా చూడవచ్చు :

అకతాయి	తీవ్రతాయ
తింశురంగా అని	నానామిరంగా అని
ససేమిరా	తిశురువమ్య అని
కబుర్లురాయడు	ఉట్టుడియంగా
అకసితోపికా	యూగియకాసమ్య
కారాని చీలి	పరాచికం
ఉత్తి అగ్రుడు	వెగ్రివెంగళ్య
చిలిచేమలు	ఇచ్చకాలు
కవళివలు	మనసులోమాట
కలికానితైవా	ఉప్పతో తొమ్మిది
యారాభారం	తామరలింపర
తిసపనేమా, తా నేమా	పోచాయెవులు
యారాయగా	బట్టయలు
బ్రతుకుశీవుడా అని	రావందారి
ఉత్తిపుణ్యవి	ఉక్కిరిక్కిరి
బులిబుచ్చికాలు	మడిమేలం

బుక్క పోయి	కల్లబొలికబుర్లు
అపసోపాలు	బొద్దుదానివాడు
తాయిలం	వంగనాచి
అరింతా	గోరీపారిరాయడు
ఒట్టుబువు	ఉన్నపంగ
కట్టట్టుకొని	లావాదీపిలు
కొరికి బలపంకట్టుకొని	తలనిరపంకాయ
దిచ్చులదిగా	అడవినిగా
నిపమెత్తు	గడుగాయ
గుండెమీది చేయివేసికొని	పొట్టవాణకట్టుకుని
చెవులు దారపెట్టుకొని	చీమ చిటుక్కుమంటే
అదమరచిది	ఒట్టుతెలియక
చెప్పలలో కాళ్లుపెట్టుకొని	వేలంవెర్రి
పోచికోయకబుర్లు	చారిత్రోరలం
రిండోపరిండాలు	అంతరహంతరవాళ్లు
బ్రతుకులందరం	కన్నులపండువు
విన్నెల వివేకర	పాపాయి పరుపడాలు
వైలా వచ్చివ.	

అలంకారిక వదాలు :

ఉపమ, రూపకావ్యలంకారాలను ప్రోదికొన్న పదాలు కొన్ని ముచ్చట గొల్పుతూ అనవచ్చున్నాయి: కుక్కగొడుగులులాగా తిలకొట్టి వేసివట్టు కొంఠులంగారం అరవచాళిరి కోరిమాకలాగ క్కరిదియాల కిరికన్న మూసేవాయవం ముత్తెలులాగా నుడ్డెడ్డుచేలోబడివట్టు కాలుకొరివ నిల్లిలాగా అరటిపంజోలిలి చేరిలో పెట్టివట్టు కట్టెనిదివట్టు అట్టుడికివట్టు పొట్టచెక్కియ్యెట్టు కుండపగలకొట్టివట్టు చెప్పలేనిదేలులాగా కుక్కివ పేమలాగా పూలలో దారములాగా మొహంవాచేటట్లు చివాట్లు పొట్టిమంకాయ విచ్చి మొత్తుకువట్టు పిండి అరతోసివట్టు మిన్నుదిరిగి మీదపడ్డట్టు చెంపకుచేరడేసి కట్టు కట్టుకట్టు కల్లంకొట్టివ రాయిలాగా పొంగింది విన్నెలలాగా — మొదలైవది.

ధ్వన్యనుకరణాలు :

అంగికవస్తు విశేష సూచకాలు

కన్నువిశేషాలను, అంగరీకారాలను సూచించే బహుమతిగా, ధ్వనిని ఆయకరించే పయమాపనని ప్రత్యేకంగా ఆపదాలనే మనం వాడవలసి ఉంది. వేరే పదాలను వాడితే మిడికారము తెలియనివాళ్ల మీ అవుతాము: ఆయా క్రియాపదాలను ప్రయోగాలను చూపండి:

గజగజవణకడం	రెడరెపలాడడం
(గుండె) ఝల్లుముడడం	((పాతాళ) పకపకలాడడం
(ఆకులు) రిలరిలరాలడం	(చెమటకాళ్లు) విరి
	రిల కొట్టకొడం
తెంతుతెంతుక ఎగరడం	మలమల వాడడం
కొలకల వణ్వడం	గబగబ వణ్వడం
(గుండె) దడదడ లాడడం (గంట) ఖంఖమని మోగడం	కురికురి ఉడకడం
గిలగిల తిన్నుకొవడం	కణకణలాతే నిర్వలు
ఘల్లు ఘల్లువ గజ్జలు	ఛోఛమని గారి
భోరుడ వర్షం	ముసిముసి నివ్వులు
రణగోణ ధ్వని	దిదామదా తిట్టడం
చిక్రిలుచురు ముడడం	భోరుమని ఏడ్వడం
చివాలవ లేవడం	నిటారుగా నిలవడం
తావురుమని ఏడ్వడం	(గుండె) నుభేలుముడడం
దభేలువడడం	దకదక వడవడం
గుజగుజలుపోవడం	కళికెళి వేయించడం
తికిరికి మోవడం	వలవల ఏడ్వడం
దడదడ పొగిపోవడం	(చిర్యం) విరవిరలాడిపోవడం
విరవిర వడవడం	(చేళ్లు) కొంకరు పోవడం
((చేళ్లు) కొంకరు పోవడం	మొదలైవరి.

క్రియాపదాలు :

ప్రత్యేకంగా పరికింపదగినది క్రియాపదాల ప్రయోగంలో ఉన్న జైదరిత! ఇది క్లిష్టభావోన్మేషగానీ, భావతైకత్యాన్ని అందిరి తిరిమిభేదాన్ని తెలిపేదిగా ఉండి భావాలు కేంద్రాక్షగా పెట్టుకొని సంఘటన సత్వేరిగా ఉన్నాయి. కొన్ని కొన్ని వాడుకాదకాలలో క్రియాపదాలుచేరి విశిష్టమయిన అర్థాలను ఇచ్చేరి అవుతున్నాయి. ఈ పలుకుబళ్లను తిలకించండి :

చినికోనుకోవడం	కంకణం కట్టకోవడం
మాట ఇవ్వడం	పట్టి పట్టార్పడం
తెక్క కట్టడం	మెరుకు గరికడం
వేమలు వేయడం	పంచెంకొనుడం
చాకిళ్ళు చాకిడం	పన్నిముల్లడం
కరిక్కిం చెప్పడం	పూలు ముడివడం
పుట్టి ముడకడం	దిసం కొండెక్కడం
పల్లపూసలు పెంకడం	తెవులో నీచెట్టడం
ప్రాలాభం	విభాయింపడం
మడకులో చాలుతొగడం	కెళ్ళిప్పగించడం
వదుము దించడం	ఉటకలు ముంగడం
పీళ్ళు పమకడం	దప్పరించడం
పాగు పెట్టి ఏడ్వడం	చిన్నలుచ్చుకోవడం
వోగుతెంచుకొని విడడం	పగలబడి వణ్వడం
చంకలు ఎగర వేయడం	లొట్టులు వేయడం
పర్చిరించడం	చెరిప పడడం
చల్లు చక్క చెట్టకోవడం	కెళ్ళివడడం
చెవులప్పగించడం	తలపట్టిపోవడం
చిరుకొట్టడం	ఒట్టు చాటుకోవడం
మరగడం	కాళ్ళు గడ్డాలు పట్టుకోవడం
కాళ్ళపెట్ట పడడం	వల్లించి కళ్ళు చెమటకోవడం
మసిరిపోవడం	కెళ్ళివాల్స నిర్వలుపోనుకోవడం
కాలుమీద కాలు వేసికొని నూతోడం	
రింపటలు పెట్టడం	
చాపచంక వేట్టుకోవడం	
రిందివాలు త్రొక్కడం	
కెళ్ళిలో వొక్తులు వేసుకోవడం	
వోరుపోరుకోవడం	
కాళ్ళిచ్చుకు వడవడం	
రిలచాటుకోవడం	
నూరిపోయడం—మొదలైవరి.	

చీవాట్లు : అధిక్షేపణలు :

తెలుగువారికి ముక్కుమీదకోస మెక్కుక అన్నాను. కాకపోతే "సోదాయిడి"కొట్టితే తచ్చే పొంకులాగా అప్పటికప్పుడే దల్లారివాకుంది అనుకోండి. ఏమిచా వారి కోపాన్ని విధావించే చీవాట్లొట్టు—అధిక్షేపణలు. చూడండి:

కెళ్ళి కప్పించడంలా? ఏముఖం పెట్టుకుకర్తావు తీవరమా?

పట్టపగ్గాలులేవు

తేరగావద్దండో! ఎక్కడ చావురించాడు,
 నీ మొహం కుమ్మలలో పొద్దులం! పట్టుంది.
 కోతులు కొరుటూ మొహం చెవులలో చెల్లు మొలచాయో!
 తెలివి చట్టులంపిలైపట్టు రిమిడి మొహం
 ఓదాదిరింది జన్మ మొహం
 తెలివి తెల్లవారిపట్టుంది వీటి! దిప్పు పెట్టుకు
 ఇంతి విరగబాటా వీం పొయ్యే కాలం
 మరీ పోయేగా ఉన్నది (బోద్ధం)
 పసిపాటా లేచా లేచా ఆహారించావులే
 పాటకోస్తే అమెరంముక్క లేదు కావాలంటు
 నీశం మురిపోయిందా జోక్కి వీర్చిదోలుకట్టడం—

మొదలెవని సర్వపాపాన్నిగా విప్పించేత—
 మానవుల అంతిస్తులమట్టి వారివారి సంపాదకాలను
 ఇది చెప్పకూడం అంటాయి. శివబస నిర్వహారమే
 ప్రమాణంగా వీరివిచాడా ఎందుకోవలసివచ్చింది.

పరిశిష్టము

తెలుగువారిలో చూసిన పామెతలు కొన్ని
 కుప్రసిద్ధంగా నిర్వహారములో ఉన్నవి ఉత్తేభించు
 కుంటేగాని ఈ వ్యాసం కోభాయనావం గా ఉండెదని
 కొన్ని మాత్రం ఇప్పున్నాను ఇందులో వాడుకు
 పలుకుటకు శ్రేణిలో వచ్చేవి కొన్నికొంగియానాం
 టాయి :

పుట్టుతోపుట్టింది పుడకలతోగాని పాడు
 తెలులలో ఇల్లకట్టకొని పోరడం. ఏటికి ఎదురితగా

వందీకొద్దీ కొట్టె తలమనిగి తట్టి ప్రమాణం
 చెంపకు చేరవేసి కట్టు మూక్కో పట్టవడం
 అయినవాల్లికు అటులో కొనివాల్లికు కంచలలో
 ముందువాల్లికు మూకట్టు—చెంకవాల్లికు వాట్టు
 రమ్మన్నాను తిమ్మన్ను బంతి!
 అడిందితలు పాడిందిపాలు
 సుగ్రం గాడిప పూవం వోల్లోనుత్తుగింజ వాడుకు
 చేతగాని చెప్పియ్యి కుడుం పెడితే పండుగ
 యాగుపట్టుకు లేలాడినా
 కాలికి వేస్తే వీరి! వీరికి వేస్తే కాలి!
 కడుపులో చల్ల కడుకుండా. కడుపు కాలమేలుచేస్తే
 మూడుపూటాఅకుకాయా. తెలిలో చిల్లిచ్చివాడేను
 కన్నుమృతీ వాడి—తిప్పి మృతీ వాడి
 కొవ్వోలే కొరివి—అయ్యోలే అడివి.
 అవ్వకు శివంగిరి!

వై ఉదహించిన వాడుల్లో పలుకుటల్లో
 ఉన్న అందరించాలను, భాషగాని ఒంపులనూ
 ఒయ్యాలనూ, ప్రత్యేకంగా వివరించానీ! అప్పు
 రివేరెన్సు వూనుకోలేదు. ఇందుకు గ్రంథ విస్తర
 భీతియే కారణం. భాషకేస్త్రీ, విజ్ఞాన, ఇందిరి
 అందిరంచాలను అభిమానంతో అనుకరించుకు గాత!
 మన తెలుగువెలుగుతోపాలు భాషలోని వాదనాంది
 కాగిన్నీ, వాతీయాలను భిద్రపరమకోవలసివే ర్విత్తం
 అంగ్రులందరిపయవా ఉన్నదివి విజ్ఞప్తి.

కరుణాలహరి

శ్రీ బిర్గుల రామకృష్ణరావు

దేవ! విహదభూమి బహుశీవ విహసల మూలహార నా
నా విషయ వ్యభోగ తిమి సక్ర రుహకుల మీ భవాభిలో
నావ యొకండు గన్పడ కనారతముం బడి కొట్టుకొందు దుః
ఖావధి గాన నీ కిదె మదాత్మ సమర్పణ మందుకోగదే.

భవభయదాగ్ని కీలలకుఁ బ్రాణము కావులుదప్ప, భీతిచే
భవ దరుగాంఘ్రి పంకజమ పాయక దిక్కని పట్టుకొంటి నీ
నవిరతమున్, దయారస సుధాభివి గావున పథ్యమేది యే
దవునను కొందునో యది దయగ్ ఘటించింపవె నాకు శ్రీ పతి!

లరయన నేక దేహముల నల్లికపెట్టి మరీచి కావలిగ
దొరయు మహా మరుస్థలిగఁ దోచు ప్రపంచ మెఱింగి వీడి యో
ముంపార! నీ దయామృత సముద్రములోఁ బడి యోలలాడగా
దొరకొని నామనో మృగము చూకుచు నూరక చెంగలించెడిన్.

నీ పదపుల్లపంకజ వినిర్మల దివ్యమరంద పాన లీ
లా పరతంత్రతన్ బరమలంఘ్యమైన మనోమిళింద మో
శ్రీ పరమేశ! చాపల మశేపమునున్ విడనాడి, నిగవినా
యే పరదైవమేని నిరసించి దృఢంబని యెంచుఁగాంచితే.

ఏనకు లీ జగత్ప్రియము నెల్లవిధముల నేలఁ గంకణ
మూనిన నిన్ను, నీచరణ యుగ్మముఁ గాదని త్రోసివైచి, యే
కోసనో వేరుదిక్కు గనుగో వెదుకం జనువారో, వార లీ
జాన! కృతాంత దుర్దమ నిశాంత కవాటము తట్టరే హరీ!

లలిత రమా ముఖాంబుజ విలాస వికాసన పూర్ణ దక్షతన్
బాలిచి జగత్ప్రియ! జన విబోధ విధాన నిదాన దీక్షమై
నలది త్వదీయ దివ్యనయనాదుణ రేఖలు చాలువారి తా
మెలమి హరించు లున్నఁదో కదే మదబోధ విభావరిన్ హరీ!

నిరతి సురాసుర ప్రకర నిస్తుల చిత్త చకోర చుంబిత
మృరయ నమస్తసాధు జనతాళుల తాపచయాప నోద నా
దరమగు నీ ముఖమ్మును సుధానిధిః జాల్మను పండువెన్నెలతో
విరిసి మదీయ మానవ మలీమన దుర్నిశః దోచు అన్నఁడో.

నిండగు యౌవనమ్మున వినిర్మల పాండుర గండమండలిగ
మండిత చండ దీధిలి కనన్మణి కుండల తాండవమ్ములగ
బండువు నేయు నీ వదన పంకజ మచ్యుత! ముద్దుగుల్మి మా
దండను దోచి కందోపకుఁ దానొక విందగు అన్నఁడో ప్రభూ!

గంగా తుంగ తరంగ భంగిమను జక్కగ దూగి దేవాసురా
భంగ శ్రీక లలాట లాలితమునై త్వత్పాద పంకేరుహ
సంగమైన పరాగపుంజమది యీశా! యుత్తమాంగాన నే
సింగారిండు టదెప్పుడో కద దయాసింధూ! జగద్బాధవా.

దేవ! మదింద్రియాశ్వములు ద్రెంచుకొనిన మదమేచి, త్రెంచి పా
తావలి నా విచేకమను నట్టి దయో! యురికొ జవమ్మునన్;
దావక పాద మందురనుఁ దారిది త్వద్గుణబంధనమ్ము సం
దీప విగింపు తండ్రి! వహియించు నొకించుక సాధుభావముగ.

పతియై సర్వపురాణ వాగ్విరలికిం బట్టంగ రానట్టి న
క్షతి యా శ్రీ పురుషోత్తముగ విడిచి నిగ గల్యాణమూర్తిగ మహా
నతియా నామది సిగ్గువీడి పరమేశా! యింక నెవ్వారి సం
గతి నాసించును దెల్పవే పరమ మాంగళ్యాకృతి! శ్రీపతి!

నీదు కృపాలపం బదియ నేను వరించితి, సంత మీఁద నిం
కేదియు న్వన్న జాగృతుల నెన్నఁడు గోరనలేదు నిక్క; మీ
నాదు నివేదన మొగి మనమ్మునఁ దాత్త్వికమంచుఁ దట్టినా
వేద విధేయ! కాదనక వేగమ నన్ను బరిగ్రహింపుమా!

అనదను నన్నయో! విడిచి రందరు చూచితె యిప్పుడో దయా
వసధి! యొకింత నాదు దురవస్థ గనుంగొనరాదె, యింక నై
నను నను శెట్టవట్టి యొకనాడయినగ మఱివేగ లేన? వే
దీప విజరాదు, రా కటికి దెండము వాఁడ విజైతి వేలరా?

అతి భరమైన యీ జగము సంలయుఁ బూనెడు, జీవకోటి బల్
 ధృతి భరియింతు, నీకు బరు వింతకు తోచనలేద, జీవ సం
 తతిఁ బరమాణువైన నను దండ్రీ! భరింపగ భారమాన? నా
 గతి యెవరింక నాప్త జన కల్పక! నీవ యుపేక్ష నేసినన్.

పరిపూర్ణమృగు భక్తియుగ విషయముగ బాలించి ప్రశ్నించెదగ,
 సరిగా నారసి యుత్తర మొసఁగుమా, సత్య మృదెట్లున్నదో,
 త్వరగా నన్ను నముద్ధరించుటకు నాతింకమ్ము లేమున్న? వా
 కరి కన్నగ గిరికన్న నేను బరువై కాన్పింతునే, మాధవా!

ధనములు వేద, రాజ్యసుఖ దర్పము లక్కర లేదు విద్య లి
 మ్మనను గృహతరంగిత నిరర్గళ మంగళ భావభంగిను
 మృనితర పస్తు సుందర మహంగరుచిం గనుగొన్నఁ జాలు నీ
 వనయము నాడువంకఁ; గమలాక్ష! యిదొక్కట నిన్ను వేడెదన్!

వీడతి నీచుడుగ ఖలుఁ డపేతగుణుం డధమాధముండ, నా
 వాడని యాదరింపఁ దగువాఁడు దయానిధివైన నీకుఁ, దా
 నేడ విషమ్ము గ్రక్కు ఫణులేడ యటైనను జందనమ్ము గా
 పాచుట లేదె నీడయయి వాని నమంద ముదమ్మునందగన్.

ఆకలి ధాక కోర్కక మహా ర్షిని సిగ్గనుమాట మాటకుగ
 లేకయ బాటలందుఁ గణలేకము లబ్ధినచోట మెక్కుచున్
 దేకువ దవ్విరిగ; హరి! త్వదీయుఁడు కింకరుఁ డమృతజీరి యా
 వాకిటఁ గుక్కయాట యది వాసియె నీ కకలంకి! చెప్పుమా!

సరికమునందుఁ గూలుదునో నాకటఁబోయెడిదేమి? సిగ్గులే
 కరరె చరించు నిన్నరుని కా తలవంపు లనాథ నాథ! యో
 సరహరి నీకొ చూచుకొను, నాపయి నీదు కటాక్ష ముంపవా
 కరమున నెత్తి చూపెదరు గాదె నినుగ జనమాడి పోయుదుగ.

సరికమునందు బాధల ననారత మేను భరింతు నెట్టులో
 మురహరి! నా స్వకర్మగతి మూలమటం చెటో యోర్మివట్టి; యీ
 వరణి నిదొక్కట హృదయకల్యము నల్లని యెల్లవారు వీఁ
 డరరె! యనాఘఃడం చనెదరయ్య ప్రభూ! పలుగా! లోకముల్.

స శే షం.

రఘునాథరాయల వాల్మీకి చరిత్ర

శ్రీ వి. యస్. రామవ

“పంపా విమాపాక్షి బహు జటా శాటికా
రక్తగ్రా ప్రసధి పారధ్యములకు
తుంగభద్రా పముక్తుంక వీచి ఘటా
గంధీర ఘను ఘనూరంధిములకు
.....
విన్న బంధ విబంధమై నెగడు కదిలి.”

మన తెనుగు కవిలి.

బహుశాంక్షోక్తియై ప్రపంచమును పెంపొందించిన కవి, కవిశాస్త్రమును తెలిపే పండితులు చేయుచున్న పునరీక్షణి కవిరాజు శిఖామణి ఎన్నియోడునికి, స హితీ పద్యాలగల పార్యభాష కృష్ణరాయ వృత్తికి, పంగీతరిద్యా రసజ్ఞుడు రఘునాథ భూపతికి దక్కింది.

అది “తారప పుష్టిమై బ్రలిపదంబుల జాతియు

వారయున్ జను

తక్కురము న్నగారవము గల్గు నచే కృతుల్

(ప్రపన్న గం

ధీగతిన్ రచించి మహిమించిన చో నిశ్శబ్ద తెవర య్యా! రఘునాథ భూప రసికాగణిన్ జెలి

పాక జెప్పినా.”

(విజయవిలాసము)

అని విజయవిలాసకర్త చెనుకూర వేంకటకవిచే మరొక బడిం రఘునాథ భూప రసికాగణి విరచిత “వాల్మీకి చరిత్ర” కవితా ముద్రాంధమును రసవృద్ధయు లాఘవాణింతురు గాక!

తారతమ్య పరిశీలన

“మూడు రాయలగండి” విగ్రహాంకితుడైన కృష్ణరాయ వృత్తికి ఆపరితరము రింజావూరు పాఠాశ్రయ లక్ష్మీకే కాక, పాహిర్వి రాత్యలక్ష్మీకవి శ్రీవాళుడై విలసిల్లిన వాయక వేంకటాచల రఘునాథ భూపాలుడు.

“శరణాగతి రక్షామణి విడుదాంక! భాషిని పక్ష ముగాంక!” అని ప్రశంసలందుకున్న ఈ విద్యవ్యుజి రఘునాథ రామాయణము, మలదర్శిము (ద్విపద) కృంగారి పావిత్రీ, పారిజాతాపహరణము, వాల్మీకి చరిత్రము ఆదిగా గల ఆంధ్ర కావ్యములకే కాక, రామాయణ పరిగ్రహము, పంగీతముగ బంటి పంపకృతి

కావ్యములకును కృతికర్తయే భావించెను. చెనుకూర వేంకటకవి విజయవిలాసము, కృష్ణావధీ నెడగ పారి జాతిములకును కృతికర్త యైతి.

భువనవిజయము కృష్ణరాయల పభా భవనమే! రఘునాథ రాయల పభా భవనమే విజయవిలాసము! కృష్ణరాయ, రఘునాథరాయ రింజావూరును ముగిపురే! కృష్ణరాయలు పంగీతామరపుడు. రఘునాథభూపాలుడు “రఘునాథ కీర్తి” రాగకల్పవ మొంగిపి వాగేను కొడుకు. కృష్ణరాయల పవిత్రాగ్రణి తిమ్మగును. రఘునాథరాయలను గొలిపిన దీక్షితుడు. ఇలావుంటును “బెట్టి చైవరింబు ముదిరి!” రఘునాథరాయ లభిపది కృష్ణరాయలని పేర్కొనవచ్చును. కవిపరిగ్రహమునను, కవితారంగమునను విశేష ప్రజ్ఞాపాలనములు కనుపరచించి ప్రతిభావంతులు!

వాల్మీకి చరిత్రము: మూలము.

కవితాతార ప్రథమశ్రీమై, పరిమపర్వితముల రఘునాథుని చరిత్రమును జగదాదిను కావ్యముగ పరిరచించి, అతిశృంగితమై వాల్మీకి చరిత్రమును రఘునాథ రాయలు పంచాపాండితీ గిరిమల్ దివ్యప్రబంధముగ ప్రపంచిత మొంగించి కణకాసింధుడైన ఆ శ్రీరామచంద్రునికే అంకిత మొంగిపాడు.

ధర్మఖండము, వాళిమ రామాయణము, భక్తి విజయకావ్యములలోని గాథల వాధారముగా గొలిపితు రిన ఉపజ్ఞచేత దానికి మొలుపలుదిడి, సుందర కౌ లంబముగా తీర్చిదిద్దినశ్రీమై ఈతడు. భూరగర్భుల పాల్పడిం కిరాతునికి, రామచంద్రపదేకే భాగ్యమును కల్పించి, మోక్షమార్గమునకు పోపావమును విర్మించి వాల్మీకిగా నొంగించినవాడితడు. వాళిమ రామాయణము, భక్తివిజయములలోని వాల్మీకి ఉత్తమ ద్విజ కుటుంబికుడైయును, తాల్పముని కిరాతకవితా లోలుడై, పత్సంగ్య ఫలితమున పులుకడిగిన ముగ్ధులచే పరిత ద్రిపందిం గాథలవలన రింజుంబును జొరనీలుక, పర్మఖండమునందలి కిరాతి జన్మవాధార ముగా గొలి, మూడాకావ్యముల మహాప్రబంధ రచనగా కొనసాగించినాడు.

కథాసంగ్రహము.

గంగాతీరంబున నరవారాయణాశ్రమమైయు కుంబిరపావనమునకు బదిరకొననమున కొకకొది మహర్షులు వారిసామస్మింక చిన్నలై యుండు ఘట్టముతో ఈ గాథ ఆరంభమగుచున్నది. కలహభోజము దైవ వారసుని ఆ గమనము, వాగ్దేవతయన పుణ్య కథల శ్రవణోన్ముఖ, పూర్తిమది నైపుండుని లీలా సామస్మింకల వివరణలు విన్నవించుట సంగతులను.

శ్రీరవారకలనుదైవ శేషకాయని దర్శించి, న పద్మలు పప్రదీప్త, పప్రకల పంక్తియునుచాటి, తామ్రపల్లవద్వగల గజదీర్ఘ వ్యాసులై, ధనుష్కృటి తామలించిమని దర్శించి; మధురయందలి పోమమంద గని వేరిందిరి; శ్రీ రంగవాసుని కైంకర్య మొనర్చిరి. తింజాత్రాణ, కుంభకోణము, శ్రీ ముద్దుము, చివం బగము అదిగాగల క్షేత్రములను గాంచిరి; తిగుపతి యందలి శ్రీ వేంకట గిరిపల్లవుని భక్తి ప్రసరణతో మఠించిరి! పత్తి కుణాన్నియదైన మది కొద్దుమని భజించి, సాక్షాత్కారము బడసి, ఆభిధ్రుముల నెరవేర్చు కొనిరి! వింధ్యాంబునుచాటి, గీర్వా గుంజువేళు వాంఠాశి జొచ్చిరి; గీర్వయ తాపాశిత్రులై తిమసా వదియంగు గ్రంథితు తిగుమున భీకరుడై, అంబు చొదిని ఛరించి, విప్రులుగ్రహుక్తు మేళుపు పిల్ల యొన భిల్లు డక్కుపడి వారిని హింసించెను. వానికే జానోదయము గలిగించి, రామమంత్రి మహిమ తెలిం గ్గించితి అనవచ్చును. కళింగరి పో దిక్షాంగుడైన ఆ కిరా తుని తిపోభంగమునకే ఇంగురిచే పంపిడిన ంభో ర్యకులు తిమ ఆట, పాటలు చెంటిమందట బాటించు లింకవల దిందముకొగా, విధల బుజోంధులై వినువిధి చేసిరి. తిపోవద్దులు మచ్చి, పప్రకలు, శ్రీ రామచం ద్రుడు సాక్షాత్కరింపగా వర్త్యము చిందుకొని వార్తయై, రావ చరితమును భాగవాతగా దివ్య ప్రబంధముగా కై వేసి వార్తకీ ముక్తిమిద యొక్కును. అది కథార్థి వారివేచాడులెంటి దివ్య మహాత్ముడు ఆ లీలానామమ విశదమని దివ్య ప్రబంధములను విని పించెను వారిగునిది వియొప్పుడైం ఆ పర్యవకుడు.

కథాగమన వివరణ

రామనామ పంకిర్తన శ్రవణము కలుగు ప్రదేశ మున నూగతాత్ముడు ప్రతికేతులను అనువిమ యము బుగవ్యదిశ మేకదా! రామధర్మపల్లవలన గమనాథ ధూపాలుకు తన కార్యములలో దివర భామ్యులకు దక్కనిమపు శిఖలను కల్పించినాడు. ఆ పుంపాం మోహమయపురి యాపధేయంబు, విస్వ మోహాని కళా విశేషము ఈ రీతిని సంభవించెను.

“మ. కళానాసింధుడు, పత్తిపంధుడు, జగ త్కర్తాగ్రంథుడు, బం ధుర సౌ జయ్యడు, లోకమామ్యడు, మగ ప్రోమక భయ్యండు, సా గర గంభీరుడు, మేగధీరుడు, మధా కాయండు, సంక్రామ గు ర్ధరవోర్తముడు, బురిభిముడు, వనన్ రాముండు మించున్ మహిన్.

ఈ గ్రంథాంతరీక్షయందు పదవకుతుని ప్రస్తా వన :

ఉ. “ఎక్కడిరామ పంకి రన మొకించుకొయే రివ నెన వేర్కె చా నక్కడ వచ్చి రంజరి కృ తాంజరియై ప్రమదాక్రమ పూరముల్ నిక్కటిలంక మెయ్యున్ బృందము బాగుకొనంగ బాడుమకే జొచ్చియ నాననయ్యరిల మామ ప్రభావతి భామ్యోల్పొంద.”
 దిరిగి మాత్యుగా గడింపబడే శోకం ఇది :
 “యత్రి యత్రి రఘునాథ కీర్తనం, త్రి త్రి త్రి కృతియై కొంజరిం, భావ్యవారి పరిపూర్ణ లో చరిం దూగరిం సయితరాగి సాంతరిం మనోజరిం, మాగతి తుల్య కీం జలేంద్రియం, బుద్ధి మత తురిష్ఠం వాతాత్మకం, వానాయాగ ముఖ్యత శ్రీరామదూరిం శిరసావమాన్.”

బదిరకనమును ప్రవేశించిన వారసుని కొకకొది మహర్షులు విష్ణుభావముల తెలింగింప వేరగా, వాండునిది వియుక్తుడై పర్యవకుడు కథా కథన ములకు కడంగును.

శ్రీరవార కలనుదైవ శేషకాయ మూసుల హృదయాంతరాళిమలే తిది వివాదాపకముని మకు వగా, పప్రదులు పుణ్యక్షేత్ర సందర్శనలు జాగించు కొనదు, శ్రీ గిరి మర్రికాయని చెనబివిరి. నూర మారాదుపల్లి గొంధభోగములకు యావకల్పన గమన వాథ ధూపాలుని శ్రీ గిరివం. భారతియ సంస్కృతిలో శివశివు లింత్రులుకొని! “విశ మహ ద్యతియం,” అను భ విమతో అద్యతియము ప్రతి పదించి మారినాదుల కభిధమును బాటించబాచినా డీరిన.

“శ్రీరైలభరం దృష్ట్యా తువ్వన్య నదిద్యతే” అను లోకోక్తి నిర్దేశంతో మొదలైంది. మల్లికార్జునుని మహిమలకు ముగ్ధ మనోహరితను చేశారని, రఘు శాఘరి పరమత సహిష్ణుతను వెలార్చించారని శ్రీ గిరివర్షం.

|| చుక్కల నొరయ్యుకొంచు విక్కకిరణుల బడినూలు చుంచులపాగ జుట్టి తిలుగు వెన్నెలనీమ తిరుగు నెవ్వరూను పి బోలుచుల్కు లీ నెగు తో దత్తు పెట్టి ముద్దులజంక ము మొలవబోటు మున్నును ఎరవితో రెండు మా ప్తములబట్టి పెళ్ళి పెళ్ళిచను చెఱుంగుల రెండుల పిరెడు కూడు వన్నెలపట్టు మొలమగట్టి

|| శిశువులకు ముద్దియైతే బాహుగిల్చునెక్కు వాడు తర హరి శృంగార హరి యగుదు ధాతులేక రజసంపదయుదాను నమ్మనింగ్రుల బ్రాల ప్రత్యక్షమయ్యె.”

గీర్వా గమన బీభత్స సపద్యుల వారణాశిరి చేతుకొనిరి. ఆ ఘట్టమున వచ్చింది:

|| ఆకాశ్యుతాశ్రీ యో విలాసమనందు నెసగకు నెగలే పెకొదియె ఎంగ లోకం బాగుల బడిదోచి గ్రీష్మయతి భీష్మంతు.

పాలాశిని నెక్రిమునుండి నెసగకు నెగలే గ్రీష్మయి రూపమును దార్చివేసియు? అనునట్లున్నది ఆ ముందులెండ.

ఆలంకారికల ఆభిరుతిను ప్రకారము ప్రబంధ మహిమ తర్జన సంతోషమైన రదిస. ఋతు తర్జన అంద్రగ గామి. రఘువాఘమును తన కౌశ్యమున ఋతు తర్జనల కలకాలమును తిప్పించకపోలేదు.

సాహితీ సమశాంగగ సార్యభాముడయిన శృష్ట రామ వృహతి తన “అముక్తమాల్యద”లో గ్రీష్మయి వర్షం యందు విరూపమాన మైన కవిత్వ శిల్పమును ప్రదర్శించె నని విజ్ఞుల ఆభిప్రాయము. కంపజ్జయందు తామరలను మొలిపించి, నీరింకెన నదుల రెవులగా దిగంబరుని (శివుని) చేత నుద్దలుదించి, పాత లోకాన్నింటికున్న మారి నీటి కంపెట్టి తెప్పించి సాహితీ లోకమునకు గ్రీష్మయి వర్షం పెట్టెనో దరికేంద్రము వారిదు నిర్భయ చెనని విమర్శకుల భావము.

నీరింకెన రెవులలోని(కుడ్రపంక్తి, వివాసములన చంచువులలో చిర్చి చెందాడె బక సమాహము,

కవిత్వ ప్రావీణ్యఫలముడైన కామలకాంతి దర్శిత్యా ని, స్వభావాశ్రీతే ధూషితమైన పద్మచిత్రిమై గ్రీష్మయి వర్షమను మకుటాయమాన మైనది. ఇక రఘువాఘరాముని గ్రీష్మయివర్షము:

ఫణింద్రుల అనుతాపము.

చ. ఘటిత కిందికొత్కిర ముఖంబుల దద్దరి ఘోషి భూకొల్పుతులే దనిరగనూది యోమధి కడంబక మార్త ము కొండలం గంకము పీన దత్తమయి కైతి త నిద్రితంబంగ నెలెడం గనగన మించె నెంతయు నఖండ దవాగ్ని శిలాప్రఖండములే. గ్రీష్మకాలి చండమానాండ కిరణంబుకాటిమోటె నట.

గీ. దోష్మలతిమించ నెంతయు గ్రీష్మసాలి చండమానాండ కిరణంబు కాటిమోటె నెండమావులు గనినెమిద్దండ గతుల మృగకులంబులు గని తిప్పివదలుకొనగ, రమణీరమణులు అనుతాప, తిడవనువము లిట వర్షితిములైంది.

గీ. కమ్మనీడెంపు లే గారంబుగల మోది కంపజ్జకర్త పానకంబులిచ్చి చలువ తావులుచుల్కు కలికలెల్లకుడ పెంపు బుల్కులను గరి ముజుబొదిపి జీనిపన్ను గనించిన యట్టివదకుంధి యంగిలెంబు నుక్కున నొ రియొడి పాలల నును సొంధింబులు నింజల్లు సాగును బయ్యెద కొంక నురటి విసరి

గీ. రణుణులెంతయు నిమగ్తు రమణులకును తాపములుకానీ లోక కొంత తివడదత్తుకు తిడు పం దెండు మూర్తుల నెసపిల్లు కొండలయిముంగ గండంపు లెండగానె.

వేసివి యెలెడల జోలజోల నివృత్తం గుమ్మ చో నక్కోపుల భేదంబు వెలువడి యతీంద్రులు ధూళిపాచిభాట్లం దెసరిమపా నడితీరం చేరుకుల బాగు. భీరిమతిల్లల నాగిరికె, ప్రకృతి రామదేయ కెతను తిలకిస్తారా మునిదంద్రులు.

మ. తిను పా నిమ్మగదాటి తిజ్జల సముద్యర్చాల శైలంబా తిను పారద్యుతి తీర ధూళిపాచిభాట్లంబుతో నూడి సెం

రమునాథరాయల - వాల్మీకి చరిత్ర

తిమసా నీకముతోలె నల్లెనలు నిండుం జాచి
యోహో! మహా
తిమ సా నీకము నిండె జెల్లదని చింతెం జాల
బర్కింపుచున్.
(పగ్గర. కవిరామానింద దండ్రిగల్ ఘంఠపద
స్వకృతాచార్యుల పంచా
న న కోపాటోప దంపర్ష ఖరకులికి భిన్ను కలు
కుంధి యుక్తం
ధని జోన్మక్తముకై ఫల సంవిదకోహృసి
భిల్లి మతిల్లి
ధనురాస్సాల స్ఫురన్మి స్వని జనితస్మగ్గి
ధానంబున్ తపంబున్.

ఇచ్చట అంత్యాను ప్రాసభిజ్ఞులంకారం సంఘటిత
రదన పరికిలంపదగింపి.

వాటి భిల్లకాంతలు సహితము పట్టపీఠంబు
ములు గిరించు భోగ్యవతులే; రక్షదండము, సుగిలంపు
బోగలు, తిలుపును, తని రితేంవారను ధవించుచుండెరి.
పుట్టలేనిది, పెరలేన, పుట్టజమ్మ తొట్ట లేనియలు,
వదురుబ్రాహ్మ ఆవాటిభిల్లంబు కోకోలలు! ధంధాస్య
ములు వారకున్నంత మరీ యెవ్వరిని లేపు.

వావాల్లి సంవిద్యుం మొవిద్యుం మునులు మార్గము
కానక "వివీన భూమిపాపల" తలెమ్మని తిప్పుకొని
వింట వడలు సముతుముం జానీకు దురింఘము, పోకి,
ప్రేవులు సుండెలు విలంబక వాంతులు ప్రారంభమైవని.
చారు ప్రవేశించింది తోయివల్లె.

మహావి! విరికిమై నగు విశేషములలో
యధా విద్యుం న్విద్య లోనగుట, రావనామూలక
విర్దంబు మార్పుల ప్రధానాంశములు. తోయ
పల్లెయందరి పులుకులు, భౌ భౌంబంబు లోనగు
జాగిలములు, పనుపురికు నూరిలందులు, మురి! గవులు
ధిమోత్సరిమైవని ముక్తిలప గొరు ఆ తేర తాపను
లని!

భీకరుడై మేఘపు నిల్లయంబు కెరతనదు కెర
పంక్తులు ప్రయోగించి, "నిలు నిలుపుకు మీ చేరింకల
సొమ్ములనిచ్చి కెలుకు. వాతో జలపట్టిన మిము
సందరమరికి పాంప్ విరున్" అని బెదిరించినాడు. కెర
సంధానము నిష్కృత్యాజనము కాగా, ఋషి
పుంగవులు "రాతిచేకిరీకెరాత" అని సంభోధించివారు
జోగకుక్కాం కేర్పించారు. వృద్ధులు పరితర్కంకు
అంకురై బుద్ధుని ప్రాయమై జీవితమునను విశ్వ
వ్యాఖ్యానిమైవది సంఘటన.

|| ప్రాయము జలకల్లాల
ప్రాణము కొయంబు సస్తిరం చిందులకై
కోయక దురితిమై తంమని
పాంక చెనెదవు నింది పరగ ఋణించా!"

అని వాద్యురీందరి ఆ ఋషిపుంగవులు.
ఆకాలపు వారంత కాములో అంతమోక్ష
కాములు; వారు వేదవేదాంత విరాస భామర విచ్చిరి
చరిత్రలు, రాగరహితలు, కవిదహాది సంపత్తిమే
కులు అను అంశము ఆవాటి గ్రంథము లన్నిటను
తోలు చేసెకొన్నది.

అలు రివల్వై తనీ పాపకర్మమునకు బాను
కొంటిని ఆ బుణిండుని సంజెహము. మును లా పాప
కర్మమునందు పరిమరులు భావాన్యములేమా కను
గొని రమ్మనగా మారకున్మమున నెలవరిములను గను
నింపక చింతాధికుడై స్వరూపగము నెగకుంటా చా
తోయ!

క. విలసముక్కులు కలువైరుచు
నలసరి నోక జంకొలువండు మార్పుం
దీల ప్రాయుదు దిలపాంబు
దిలపాయుదు నెమ్మందును దిల్లరపకుచున్.

ఆ వేదవా ధిరితస్సాదయడై జంకొలుపే కుపరిమ
చాయెను. ధివిద్యుతుం ముని కోకిలగా పరితర్కితుకు
కావోపు ఆ కెరాకుకు.

"ఒకే పదతి! నే నార్కం పాపంబుల దలపగ
నీకు బరిగెదా!" అను గడింపునకు " నాయక! నిండు
పాపంబునకు బలితను. నీ ప్రాపున నెంతయు సుడిచి
కట్టి పాపంబు కన్నన్" అని ప్రత్యుత్తర మొవగిన
చాతని ఆర్థాంగి. కొని తెచ్చివను, దొకిదీ యొవిర్చి
తెచ్చివను, చాదహాదీ తెచ్చివను. పాపపుగ్గ వివక్షితి
లేక సవర్గ లాపకృతుయే తిప విద్యుక్తిధర్మముని కను
విచ్చు కేరిగి చింతాకలి. అంటియొకపొది ములువలే
నున్న ఆరిని మనస్సుకు ముక్తిపూ మే కెరగ్గమైవది.
"మరా. మరా" అను రిలు మంత్రాభ్యాస మొవిర్చి
కేర తపాదీక్ష కుపక్రమించా చా తోయ.

సర్వసంగపరిత్యాగియై సంపారముతోనీ, బంధు
వుల తిరుల్లె మొదలంబుతోనీ, పకల వ్యాపంబులు
మాని మానివ ర్తనుకు కాగా, వారికలవారెం చెప్పు
పుట్టలను నెది, నల్లడిరిలో చెయింబలేమ్మన వాని కను
గొని, రాపరిదాన్యము బడెనో రాపురియని మంద
రించి ఆవ్యాగుల్లె మహావ్యాధులతోలె చాధింప ఆ
కలవాధుకు "కనుదలచి వర్స"

|| "...యేమియు
బనిలేదని ముందు మీరు పరికిరిపుడే
పరికిలు చచ్చిరిండలు
జనుడెలుగురు మీదూచాయ జరుగునె? యింకన్."

అని మందరించి, తిప జంకుకు దిరభసుగుకు,
తిల్లి జవక, బంధువులు రామభక్తులని తాను పరిశోధం
చిని విషయమును నెల్లదించెవాల్లికు! మాయా
మోహిత జగమున దూరకేర్పిరి బంధుమిత్ర కేర్పిరి

శాంతిని పొందే మార్గం ఏమిటో తెలుసుకోవాలి. అందుకు ముందుగా మనస్సును శాంతి చేయాలి. అప్పుడు మనస్సు శాంతిగా ఉండి, దేవుని దర్శించగలగాలి. అప్పుడు మనస్సులో ఉన్న అపరాధాలను, అపరాధాలను తెలుసుకోగలగాలి. అప్పుడు మనస్సు శాంతిగా ఉండి, దేవుని దర్శించగలగాలి. అప్పుడు మనస్సులో ఉన్న అపరాధాలను, అపరాధాలను తెలుసుకోగలగాలి.

೫. "ಮಹಾಶಕ್ತಿಯೇ! ಮಹಾಶಕ್ತಿಯೇ!

ಮಾಹಿತಿ ವ್ಯಾಪಕ ಕೂಡ ವೆಂಚಿಸ್.ಕಾ

జరిగింది గమనించు

గతి నిలచుక మాదినిల్చి బలుకు రెలన్."

1860-1861-1862-1863-1864-1865-1866-1867-1868-1869-1870-1871-1872-1873-1874-1875-1876-1877-1878-1879-1880-1881-1882-1883-1884-1885-1886-1887-1888-1889-1890-1891-1892-1893-1894-1895-1896-1897-1898-1899-1900-1901-1902-1903-1904-1905-1906-1907-1908-1909-1910-1911-1912-1913-1914-1915-1916-1917-1918-1919-1920-1921-1922-1923-1924-1925-1926-1927-1928-1929-1930-1931-1932-1933-1934-1935-1936-1937-1938-1939-1940-1941-1942-1943-1944-1945-1946-1947-1948-1949-1950-1951-1952-1953-1954-1955-1956-1957-1958-1959-1960-1961-1962-1963-1964-1965-1966-1967-1968-1969-1970-1971-1972-1973-1974-1975-1976-1977-1978-1979-1980-1981-1982-1983-1984-1985-1986-1987-1988-1989-1990-1991-1992-1993-1994-1995-1996-1997-1998-1999-2000-2001-2002-2003-2004-2005-2006-2007-2008-2009-2010-2011-2012-2013-2014-2015-2016-2017-2018-2019-2020-2021-2022-2023-2024-2025-2026-2027-2028-2029-2030-2031-2032-2033-2034-2035-2036-2037-2038-2039-2040-2041-2042-2043-2044-2045-2046-2047-2048-2049-2050-2051-2052-2053-2054-2055-2056-2057-2058-2059-2060-2061-2062-2063-2064-2065-2066-2067-2068-2069-2070-2071-2072-2073-2074-2075-2076-2077-2078-2079-2080-2081-2082-2083-2084-2085-2086-2087-2088-2089-2090-2091-2092-2093-2094-2095-2096-2097-2098-2099-2100-2101-2102-2103-2104-2105-2106-2107-2108-2109-2110-2111-2112-2113-2114-2115-2116-2117-2118-2119-2120-2121-2122-2123-2124-2125-2126-2127-2128-2129-2130-2131-2132-2133-2134-2135-2136-2137-2138-2139-2140-2141-2142-2143-2144-2145-2146-2147-2148-2149-2150-2151-2152-2153-2154-2155-2156-2157-2158-2159-2160-2161-2162-2163-2164-2165-2166-2167-2168-2169-2170-2171-2172-2173-2174-2175-2176-2177-2178-2179-2180-2181-2182-2183-2184-2185-2186-2187-2188-2189-2190-2191-2192-2193-2194-2195-2196-2197-2198-2199-2200-2201-2202-2203-2204-2205-2206-2207-2208-2209-2210-2211-2212-2213-2214-2215-2216-2217-2218-2219-2220-2221-2222-2223-2224-2225-2226-2227-2228-2229-2230-2231-2232-2233-2234-2235-2236-2237-2238-2239-2240-2241-2242-2243-2244-2245-2246-2247-2248-2249-2250-2251-2252-2253-2254-2255-2256-2257-2258-2259-2260-2261-2262-2263-2264-2265-2266-2267-2268-2269-2270-2271-2272-2273-2274-2275-2276-2277-2278-2279-2280-2281-2282-2283-2284-2285-2286-2287-2288-2289-2290-2291-2292-2293-2294-2295-2296-2297-2298-2299-2300-2301-2302-2303-2304-2305-2306-2307-2308-2309-2310-2311-2312-2313-2314-2315-2316-2317-2318-2319-2320-2321-2322-2323-2324-2325-2326-2327-2328-2329-2330-2331-2332-2333-2334-2335-2336-2337-2338-2339-2340-2341-2342-2343-2344-2345-2346-2347-2348-2349-2350-2351-2352-2353-2354-2355-2356-2357-2358-2359-2360-2361-2362-2363-2364-2365-2366-2367-2368-2369-2370-2371-2372-2373-2374-2375-2376-2377-2378-2379-2380-2381-2382-2383-2384-2385-2386-2387-2388-2389-2390-2391-2392-2393-2394-2395-2396-2397-2398-2399-2400-2401-2402-2403-2404-2405-2406-2407-2408-2409-2410-2411-2412-2413-2414-2415-2416-2417-2418-2419-2420-2421-2422-2423-2424-2425-2426-2427-2428-2429-2430-2431-2432-2433-2434-2435-2436-2437-2438-2439-2440-2441-2442-2443-2444-2445-2446-2447-2448-2449-2450-2451-2452-2453-2454-2455-2456-2457-2458-2459-2460-2461-2462-2463-2464-2465-2466-2467-2468-2469-2470-2471-2472-2473-2474-2475-2476-2477-2478-2479-2480-2481-2482-2483-2484-2485-2486-2487-2488-2489-2490-2491-2492-2493-2494-2495-2496-2497-2498-2499-2500-2501-2502-2503-2504-2505-2506-2507-2508-2509-2510-2511-2512-2513-2514-2515-2516-2517-2518-2519-2520-2521-2522-2523-2524-2525-2526-2527-2528-2529-2530-2531-2532-2533-2534-2535-2536-2537-2538-2539-2540-2541-2542-2543-2544-2545-2546-2547-2548-2549-2550-2551-2552-2553-2554-2555-2556-2557-2558-2559-2560-2561-2562-2563-2564-2565-2566-2567-2568-2569-2570-2571-2572-2573-2574-2575-2576-2577-2578-2579-2580-2581-2582-2583-2584-2585-2586-2587-2588-2589-2590-2591-2592-2593-2594-2595-2596-2597-2598-2599-2600-2601-2602-2603-2604-2605-2606-2607-2608-2609-2610-2611-2612-2613-2614-2615-2616-2617-2618-2619-2620-2621-2622-2623-2624-2625-2626-2627-2628-2629-2630-2631-2632-2633-2634-2635-2636-2637-2638-2639-2640-2641-2642-2643-2644-2645-2646-2647-2648-2649-2650-2651-2652-2653-2654-2655-2656-2657-2658-2659-2660-2661-2662-2663-2664-2665-2666-2667-2668-2669-2670-2671-2672-2673-2674-2675-2676-2677-2678

ఆ పాటలందు అనురాగపూరిత మృత్తికల
వియులును ప్రసరించి, విధులుతోందులై రఘు
వాసుకు వ్యభిచరించునా సంగీతానుభవ, వాగ్దేయ
కారుడు! అందువలననే పుకపాటమృతి రఘువాచ
కేర రాగప్రప్రాయమును తన గ్రంథమున పొందు
పరిచినాడు.

2. ఆదిత్యము దీక్షితు క మంత్రంబు
 కరుమంగింబును జం పెరిల్
 చాదిత్రులును దిందుక్కుంబును వచ్చి
 తాత్ప్రకంబు విద్యానంబు
 రవిహంబిల్ క్రిందంబు దింగంబు
 కంకరివంప క క్కములును
 గొల్ల ప్రియమవిలో రుంబుమొకు
 డం! తిథిగి మత్రింజనుము

నంది నందివి జనునింజానందినయలు
మొలలు గాగల తాళిములు మొదినీయుని
గూడితే చిలముగ గొనియాడిలేవి
చిగురులివి యెరు సేను సే చిగురులిందు.

న పక్షి నందిగ్గుం భాగ్యమల్పిం ఆ బోయలర్తి
మొదటి బసాల్వడిం గీరివి గమనింపుడు.

“అ తర్వాతను జనుకొందు
సువయోహార్యంబు రానింబున
దానివ్యామనంబు భాషించి
చాడున్ గొంగోణ ప్రభా
వ్యాధుల త్కిరంబులలోయన జటా
ప్రంఠింబు కోల్పిగా
నేవేం జనుదించి తమ్ముల
సేరించె బ్రయం చెప్పన్”

అంజలి పుటించిన ఆ వార్త! ఆ దుష్టబాంధువుడు, ఆ శిశువుపాటి అయిన శ్రీమంతుడు తిమ్మవరం దరిత్రుడు గ్రంథస్థ మొనరించు అతివ్యక్తగా, కామయ్యలు కల్పయ్యలు నిర్మించి కలితాతలం ప్రభుత్వం

బయ్యోబాదుని కోట. శా.కృష్ణ. కురుగే కావ్యం
అను నానుడిని నొరచిది చిదిచిది మహాబలియే.

తమనా తరంగిణీ శ్రీమతః స్వతస్త్వమపివలకు
వివరిం వార్త్యకి ఉదామయింది తీరాన పరవ్యంగం
దించువులూలవాడించుకుంటూ, గుండెల నోలనోడు
కుంటున్న కొందరుగుంపు గదమ కమలంబాడు,
మగతిగమే కెరాకుని కేగఁమాతి మకరివ తమ తిగి
లిలిల కెలైరలింది కొందం, కొంచి ఆగవుడు
ఆమన వృద్ధులుం ద్రించించింది, అవేనా తిరి
వృద్ధులు అవేమే రవాత్మ్య శ్లోకయామమన
వాత్మ్యగించింది.

"బానిస ప్రతిఘోషం త్వరగా: శాశ్వతం
 కుక్కోంద దునువాదం. కాదు
 మా హితం"

అపరాధిని వార్యుని వాక్కులలో భాగము
 అపరాధిని ముగిసింది. అతనికొకటి కోరిక
 కోరిక ముగిసింది!

1. ఆంధ్రమున బ్రాహ్మ పరాశరీ

ಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನ

(410) మే తును పదిహే

భా 10 మై చాదమిట్టి నున్నది మెంతున్." (సముద్రాధి రాజా యోగము)

అది సాక్షి కోరిము కాదు యిది బ్రతుకు మైది. కాని భావాలలో నే పలువుర సాహిత్య వివాదులు చరిత్రపండితుల విర్జించుచున్నాను.

ప్రకృతి వర్ణనచాతురి

మహావిద్యల మహిమార్థిక సుముఖలో ముఖ
తీర్థము ప్రదానము. శ్రీవాసుని "భీమబంధు"తో
అపరీక్షితమీ ప్రాంతి విజ్ఞానా నానానాకరి, కృష్ణ
రాణి, గర్భవాగ్దాయల కలములంగు మెరుపులదిగ్గు
కొని మణింప హరితరీక్షా రీతి వివరింపెను.

ధీ భావమునందును, పుణ్యక్షేత్ర పరివర్తనా
 భిలాషునందును నిఘ్నపాదరాయలు శ్రువు నీతిగాయు
 లకు పరిత్యాగపడు. శ్రీ శ్రువు నీతిగాయు శ్రీరత్న
 పుత్రునివలె కన్యకావరము కలిగింపగా, నిఘ్నపాద
 రాయలు అహోరీలము, మధుర, శ్రీరంగములను గ్రంథ
 పము మొనరించినాడు.

రఘురానుడికి ౧౭, కాచిడి పరిధికి, ప్రత్య
క్షేత్ర పరిధికి భాగ్యము గాగ్యములై ముగ్గురొకాం
యోపముల భావుకుల నాపండింపిరి వృద్ధి నూరిం
దుల నొనర్చును.

ಭೂಗೋಳ ಮತ್ತು ಜಲಮಾಲಿಕಾ (ಜಲಮಾಲಿಕಾ) ಮತ್ತು
ಭೂಗೋಳ ಮತ್ತು ಜಲಮಾಲಿಕಾ (ಜಲಮಾಲಿಕಾ) ಮತ್ತು

రసిక ప్రవృత్తి:

సీ. పంకజ విందు వింబపాయ తెల్లలోగ్గ
మలగదాయ శ్రీ రంగరాయ
పకల జవావంబ పంధాయ గరుడ కు
రంగమరాయ శ్రీ రంగరాయ
పహ్య కన్యాకటాంబల కులాయ ప్రపంచ
రతిలోపాయ శ్రీ రంగరాయ
అభిల దైవత సంపదకాయ అగణిత
బ్రహ్మాంబరాయ శ్రీ రంగరాయ

గీ. పిల్లల జగదీంద్రబాలంబు నెలపునాయ
అమ్మలకు మొదల నచ్చెనె వ్రాయ
కొలదు నారలపారిటి తిలక్రూరాయ
రావణానుజరాయ శ్రీ రంగరాయ.

అనుప్రావ ఘటితమైన ఈ సీదము పంకుపల
వృషింకా కవి కవికృ రచాయపమునంది శ్రీ రంగ
రాధ ప్రథమును స్మృతి పథమునకు గొని తెచ్చును:

సీ. అపవర కాంక్ష చేరాకొన్న వారికి
దం గటికాన్న శ్రీ రంగరాయ
విర్యాగ దార్శిన్య విర్యమునవరావి
ముంగిటి వేదని రంగరాయ
సంపాదముల విమోచనము కా కాంక్షించు
పంకుపు వె గంగ రంగరాయ
పరిహర్తి లాభి తిచ్చిగుడైక వాని
మంగంకు పిడి శ్రీ రంగరాయ

గీ. వెదర కాకటి యమ్మలంబు దిదికొన
శృంగములు లేరి మెదవు శ్రీ రంగరాయ
కొనవారి కిచ్చు లే గొరిగవు
జంగమా మర తిగవు శ్రీ రంగరాయ.

శృంగారము:

ప్రబంధములకు ప్రణయ మే పెన్నిది; ఈ ప్రబం
ధము కిరాతకుల జీవితాంశములకు అటసలు కనుక
బోయేమిటారికి త్రిముల శృంగారము కావ్యపు బతుగకు
నివా గొందరియను. మరలను తిను ముగింక పరితి
పించిన పట్టులు కిలలు వాల్మీకికి ప్రబోధించిన భాగ
మునందు దోగ్గరికి వ్రాసెద.

ఉ. బోయేమిటారి కి త్రిముల పున్నులు వెన్నెల తెలు
సీపయం
బాయనివాళి కిన్నెరలు మటికి మోటును నీ
ప్రతాపమున
చోయని తొక్కినాడ నివవా? కవివా? మనవారి
రానినీ
నెయివ నొంటినుంచెదకనే? తగ నే? చను
రెమ్మ పటిక.

“పనుకాళిక జనుల రికరణ ప్రవృత్తిలు శ్రీ
గ్రంథమువంగును ప్రతిబింబించి యుండుట యెగుగ
వచ్చును” అను శ్రీ రాశింధివారి పలుకులు మన మనో
కవుల రచనల కవ్యయోగముకొన్నవాటి వారి ప్రవృత్తి,
వికృతులు, ముఖ, బాధాగ్రములు, అనురాగా జీవనలు,
భోజన కేయాగ్ర సంప్రదాయములు వారి కావ్యముల
యందు జీర్ణయకొనిపోయి, ముఖ వ్యవస్థ మునంటి
రసికవాది జీవితమునకు దిగ్విగములై బానిసలు
మనము గుర్తింపవచ్చును. తెలివరి విద్యయోగ
రములతో శివ సేవడి దిష్టుచిత్తుకు, గుప్తుల
బడసేసి మర్యగంధలసేసి రవులు మరచి దప్పించు
కిరాతనితల మనకు కావ్యరంగమువంగు ప్రశ్నిత
మరు పాత్రిలు. తిత్తుముగ్ధములకు ఓర్పుకొను కి
నశించిన మన రసిక ప్రవృత్తి, అప్పురాంగనల మద
ద్యమముల నలంకరింప కనుగొన కావమును అశించిన
శ్రీ కాధానుల జీవితములకు, పచ్చికస్తరి మేసలంబు
కొను కిరాత నితల వివాదములకు విముగల అగాధ
మెంత గొప్పదో?

విగ్నాగ్ర దామోదనులుగా భావించుటకు కిరాత
నితల జీవన విధానములోని సంప్రదాయజ్ఞత ఇటు
బిత్తిరమైనది.

“వారదీరలుగట్టి - యన్నంబువటి
గాలి మెదవులు - వారిపై వాళిశక
అపము వేరుల నెమ్మదు బారినిదివి
కాపలకు నుండియుండుట ప్రాతియగు?”

ఈ రాజకవి కవిత్వము మధురపర ఘటితమై,
దాదామర్దిలిగి ప్రవర్తన గంభీరమిది అలరగదున్నది.
కెల్లాలంకార దివసయం దాతకు కాకలుతీరింబంబు.

అంతాగ్రకు ప్రాపతునంది అభిలాషకు ముమ్ముద
చారించిన “బోయేమిటారి కి త్రిములు” అను పద్య భాగ
మునంది నిందే? కవివే? దావే? తగ నే? అను పద
ప్రయోగములు ప్రమాదములు.

భావాను గుగవు నందిస్తున్న నడిపించుటయందలి
అతివి చతురతకు విరులకు కౌత్రురమైన కాకకౌత్రుర
విధులలోని గ్వని విశేషములకు విగ్గితపరదు పద్య
భాగము ప్రబల విదగర్పము.

సీ. ప్రతివిధి సంచర త్యాగ్యత నిరణాయ
కాత నాపురయులం కులరవంబు
విశ్వవాధ విహారి వృషధిరాజాకుంబ
కెగ ఘంభాఘంభం భుగవివదము

పటవారతపథంక భాగీధీధంక
పంథు ఘనమంఘను ద్వీపధరంబు

రజాధికార పై రచయిత స్తంభ ౫౦
 పీఠికా, భంభ నామము

గి. పరివర్తనములు మొత్తము జూచుచుండ

కాపురంబు నాకాకాపురంబు

దానిని మనస్సుకొని తీర్చుములవాడి

యధిపు పేరించి యచ్చట నిలబడుండె.

గంభీర ముద్రచాల్పిన భ్రమరాంబికా సందర్శన
 ఘట్టము గంభీరగతిని సజీచివది.

మ. విరంజన్ శ్రీమదాంధీన్ పూరి

ಮಲೆ ಕಡಂಬ ಕಡಂಬಿನ್

ಪ್ರತಿಭಾ ನಿಗೂಢರಾದ ಸಂಪದವರಿ

చంద్రశేఖరం భోజనం

జననాల్లో జనా విశాంసర దలాం

పట్నం లలితా శాంతి

४१ वैष्णव गुरु दत्त.

శ్రీరాజేశ్వరి, ఓహరి, వాహరి అదిగానిది విష్ణు ప్రయోగము రివిజి నవ్విత్తి, కృష్ణరాయల కార్య పరిణామ కార్యమున కరివిట్టి విడిచిరించుచున్నది.

దక్షిణాంధ్ర సాహిత్యమునకు కంఠాధిరంగమైన
ఈ కావ్యము కవిత్వాభివ్రామము. భావనాబలము
వంతు, కావ్యవిశ్వాస కావలయువంతుల రిఘునాథుని
బుద్ధిశీలతకు, ఉపశ్చయ వేనోక్తిచాటి, రసహృదయ మై
వలయుచున్నది.

కవిత్వనిర్వచనము :

భండ్ల బట్టి వైది విద్యయును రసవరిపాటి
మంగళానునకు తాచియని వెలదిచ్చివాడు రఘునాథ
భూపాలుడు!

“శుభియోక్తావంతు దిప్యంతి యంత్రమాత్ర

మువక తిమ్మను చామచిక్క నడివారి

కాటిపేయం ! రవివరిపాటిజేయ

కాటకాదిత్వము ఘటియించు పేటికవులు!"

శ్లోకముల బోధన విధులునుచూపి, వ్యాఖ్యలు బోధన శ్లోకములను వివరి, భాష్యములను వివరించును నే తిరుగు భాష్యములను చూపింను ! తిరుగు భాష్యమునాటి ప్రధానాంగమున నున్నవానిని తిరుగు భాష్యమున నున్నవానిని చూపింను !

విలక్షణమైన కవిత్వరచనకు సామర్థ్యము గలవని చెప్పి
రీతిచూడు.

“పలుక గనలే ననర సమూలం

గురుకలంబద్ధియులు శివులకున్ హృద్యముగా

.....

● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●

.....

కుప్పలుగా పోవీయి, శుభము పుష్ప

శుద్ధిప్రక్రియ, విరివొల్లము

దిప్పిపగలి, ఘోషిపగలి దిత్విముఁదిలన్.

ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಜವುಲಿ ರಚನ

శ్రుతిలను దివ్యులై, సమస్తకార్యకలాపం

దువుల రవివంశపుల్ల
శువుకా! శుభకవిత

... ..

పరాగంబికి మన ముట్టలెట్లు, రసంతి మై,
అర్థంతి మైవ రథవ కిరీతరథవ! ఎంతటి పశ్చి
వ్యాఖ్యానమా! వివాటిమాటాకాది, ఆ మాట
బంగారునీటి లిఖింపబడినది. రవివరిపాటి నిగ్గహంబు
నేంక, ధంబమ్మపై ముకుతారం పెంచుకొని, తమ
బుద్ధిమంతు దానికై. లక్ష్మి మొదలుకొని కిరీతరథవ
మధ్యకమించినవారికి వ్యాఖ్యానము కనువిప్పుకొన
జేమా! ధంబమ్మ పత్రిక లోకమునకు సంబంధించిన
సమస్త అవి భావించరయ్యు నేమా!

ఉపసంహారము :

రఘునాథుని విఠలాభ కథిస్తించి వాక్యై
కాలి వాటిని నేటిని 'రాను' 'రాను' యని కర్తార
విందముగ కూయుచున్నది.

“పుట్ట వేదము బావిన నిట్టల పుడియనను
కలిగిన తెలుగు బాసయందు బుట్ట బుట్టువు మనుగడను
వీరదాశేవరి వ్రాసి, తిరుగొల్పు వేల్పునకు నీకల్పువు
కన్యనిచ్చి యొల్లకడల నెల వేళల దెలుగువారిలో నెల
కొనిన పేరు గడించివారు. మహాదాశియై, కృతు
జేరియై, కృతి ప్రజేరియై, కిరణాగిరితాళయై
గాంగర్య విద్యాధిపతియై, కవిపండిత హృదయ
పంపాతీయగు నీరఘునాథ ధూళితిరిగియు బంగారు
నీలు తిథింపవలసివది. రాజ కింద్రోక్తిమే, కవిరాజ
సమ్యాపితమున నీతివి కృతులాంధ్ర మహాకవిలాభ
రింతురు నాక!” అను ప్రీతిపదవోలువారి అకాధానిత్రు
పలుకులు రఘునాథరావుని రవచా రాక్షసేతక
మునకు విగత ముగించుములు.

పంపకవి

శ్రీ కె. సుబ్బరామప్ప

తెలుగు కన్నడ సాహిత్యముల బాంధవ్యమును గూర్చి మేము భారతీయ ప్రజలముందు 16 వ శతాబ్దమునకు తెలుగు కన్నడ సాహిత్యముల పరస్పర సంబంధము నందులో వివరించితిమి. ఈ వ్యాసమున కన్నడిగుల ఆదికవయైన పంపకవినిగూర్చి తెలుగువారికి పరిచయము గానింప దలచితిని.

కన్నడ సాహిత్యమున మేటికవులు పంప, కన్న, పాన్న అనువారు. వీరిని కన్న ప్రజలు మందురు. తెనుగు సాహిత్యమున కవిత్వమువంటివారు వీరు. కన్నడ సాహిత్యమున 9 వ శతాబ్దమున వ్యవసరించు “కవి ల క మార” మను గ్రంథమును వ్రాసినను, అది లక్షణ గ్రంథములకు 10 వ శతాబ్దమున రావలయును వ్రాసిన పంపకవియే కన్నడిగుల ఆదికవియని ప్రసిద్ధి కచ్చెను.

పంపకవి ఆంధ్రకవియనో సంబంధము కలవాడు. ఆంధ్రభాషలోను సంప్రదాయములలోను వీరికి పరిచయము గలను. శ్రీ విద్యనోలు వేంకటరావుగారు తమ సాహిత్యచరిత్రలో పంపకవి తెనుగుభాష కవి త్వము వ్రాసినట్లు కొన్ని పద్యముల నుదాహరించి యున్నారు. తెలుగువారికి ఎన్నియ భిక్షారకు డెలు లనో కన్నడిగులకు సంపకవియని పట్టివాడు.

అలాగు మఱియు వాక్రియించుకొని సాహిత్య మభివృద్ధి జెందింది. కన్నడ సాహిత్యము జైయుగా, వీరిజైయుగా, బ్రాహ్మణయుగా అని విభజించి చెప్ప బడింది. అదిగా సాహిత్యముపై మఱియులెట్టి ప్రభా వము గలదో వ్యక్తమగును. పంపకవి సదాచారి సంప మ్నలైన బ్రాహ్మణ వైదిక కుటుంబమునకు జెందిన వాడు. జైన మతావలంబి యయ్యెను. ఆంధ్ర జ్ఞా నున వాడు విప్రంభించుచున్న వైదికమఱియు నిట్టక కన్నడ వాడునని విచ్చేసి యుండవచ్చు. అటులనే వైదిక కన్నడిగులైన వారాయగభిల్లు కన్నడి జ్ఞానము 10, 11 శతాబ్దాలలో విప్రంభించుచున్న జైనమఱియు పరిపడక కావోలు ఆంధ్రజ్ఞానమునకు వచ్చి రాజరాజ వరేంద్రుని ఆస్థానమును జేరి వన్నయ్యగు భారత రచ

నలో సహాయపడెను. పంపకవి యుత్తర తిండియైన మౌళి సోమయాజి మంత్రివీధినిపొంది యజ్ఞ యాగాది కముల వాదించి ప్రసిద్ధిక్లెష్టనవాడు. ఈతనిమనోను చేరి వేంకటాచల కారవను. కాని ఆతని యాగధూమము నుండిజైనమతావలంబియైన తన కీర్తికి నెల్లయు గల్గెనని బహుళి; పంపకు వ్యవసరించుచును. ఈ మౌళి సోమయాజి సంతతిలోని అభిరామకవులే పంపని తిండి. పంపకవికి అనూచానముగ వచ్చిన బ్రాహ్మణ సాంప్రదాయమునో క్రొత్త గ్రంథము జైవర్ణము గూడ కలిసికొని రెండును పాలును నీరుకలె కలిపి పోయినవే గాని ఒకదానినో నొకటి ఘర్షించలేదు. మతాంతరమున వీరినియందు మతాంతరమునలేదు. పంపనియందు రెండు సంస్కృతుల సారమును జేరి కొని పుష్కనొందెను. ఉదారమయ్యెను. దీని ఫలితము ఆతని కవిత్వమున కానవచ్చును.

పంపని వంశీయులు వేంగిమండలములోని వేంగి పట్టు అను అగ్రహారమున నుండినవారు. వేగివాడు కృష్ణగోదావరీదుల మధ్యగల ప్రాంతము. ఇది ఆంధ్ర జ్ఞానమున అక్కడ గూడ కొందరు కన్నడిగుల విక సింతుమండరిని గోదరమగుచున్నది. వృధయగుచు తన “కవిరాజ మార్గమున” (9 వ, శతాబ్దము) కన్నడ జ్ఞాని విస్తారమును వివరించుచు “కావీరి ఇంద గోదావరీ వారి” (కావీరిమండి గోదావరీ వలన అని) చెప్పి కొన్నాడు. పంపకవి పెద్దవాడె నొప్పుకని అత సమయ మునకు వేంగిమండలమునకు పశ్చిమమున నుండు కన్నడ భాషావకు సమీపమున గల వేములవాడె యందు రాజ్యము వేయుచున్న ఆరీశవరి ఆ స్థానమును జేరెను. ఈ ప్రభువుయొక్క ఆక్రమమున రాజ్య రదిగగాంచి తూటాపురస్కార లాభములను పొందెను (“పూజ నెగల లభింతు”) వీర్ములు విరికు కన్నడజ్ఞానము మఱివాడు ప్రాంతమున సంచరించి అందరి ప్రశస్తి రానుజీయమునకు అచ్చెరు వంది తన రాజ్యమునందు దానిని సాగనుగ ప్రసించెను.

వానిలో బహుశా యొకటి. దీని విరతు కడు వృద్ధ యంగముగ చిత్రించెను.

అరికేటి రాజా సంపత్ రెడ్డ అధికారిగా జేసికొని అతినిచే "వికటాద్వైప విజయ"మును చేర మహాభారతమును వ్రాయించెను. ఒక కథాబ్రము గదిచివవనక తెలుగుజేయుచు వేంగీమండలము చేరిన రాజరాజు విరంగుడు వచ్చి పొంగునిచే మహాభారతము చేరెను గుడ వ్రాయించెను. సంపత్ రి తొలుతి "అదిపురాణ" మను జైవల్లింగుని గిర్రితను వ్రాసెను. పిమ్మట మహాభారతమును రచియించెను. తనకు అక్షయవారి యొక అరికేటిని అరుసునిగోపాల్పి తినిదిర అతిని ధైర్యపాహుని పరాక్రమములను వర్ణించియున్నాడు. అంగుళే దీనికి మహాభారతమును చేరిన "పాహుని వికటాద్వైప విజయ"ని వాసుదేవి మొదలించెను. ఈ అనుకరణమును ముద వచ్చియున్నాడు జేసి గర్వ రాజాను వర్ణించుట రాజరాజువిరంగుని పొగడి యున్నాడు. "రాజభక్త భూషణుడు" అను మొదలయిన వచ్చియు పద్యములను వదిలివచ్చుకు రాజరాజాను గర్వరాజుని పోల్చిన వాయు కిను పించుట గ్రంథమును అంతిము చేయుపద్ధతిగూడ సంపత్ పాంధ్రవాయును వచ్చియున్నాడు అనుకరించెని చెప్పరిచ్చును. సంపత్ గ్రంథాదిలో చాళుక్య వంశమును వ్రాసాడెముగ వర్ణించియున్నాడు. చాళుక్య విరంగుడైన రాజరాజాను అప్పటికే ప్రసిద్ధి వచ్చిన సంపత్ భారతముచే అభివాదము గలి యుండును. తన యాహుదముని వారిని భారతమును వారాయగల్గిల చే దిదిరించియుండును. అదివచ్చియును భారతమును తెనుగు వ్రాయుచుని కోరుంతరించు అతిని ప్రోత్సహించింది. అంగుళే వారాయగల్గిలు సహాయమును ఆపేసింది వచ్చియు భారత రచనకు పూనుకొన్నాడు వారాయగల్గిలు సంపత్ భారతమును ముద వచ్చియును కాకు చదివి వివరించివాడు. జేరిని "భారత భూమి గణాంబులగు వారాయగల్గిలు రెడ్డ కేమిడును సహాయమును మొదలు అభిమతి యగ తోడై" ఇంతింటే నేమి సహాయమును చేసియుండే నోవును? అంగుళే కొంతరించు వచ్చియును, సంపత్ అనుదించివాడు. ఈ అనుకరణను జేగగ నివేదిండు.

సంపత్ కవిమృతి మేకాడు. యోధుడు. విగడు. భారతభక్త అరికేటి కథను జోడించి రెడ్డ పాహుని

కీ రిని చిరస్థాయిగా విల్చెను. రాజావంట రంగంగము లకుకూడా పోయి కార్యముతో పోరాడివాడు. దీని నుండి ప్రభువులకును అధికారులకును కాలసివంత ప్రయోజన మయ్యెను. రంగంగములను, అందరి వివిధ వివ్యాదములను, సైనికుల దివంగులను, వారి లోప నోపములను, ధైర్య పాహునిమును అతి నైజముగ భారతమున వర్ణించియున్నాడు.

సంపత్ రచించియుంది "అదిపురాణము" "వికటాద్వైప విజయ"లనుచూర్చి పరిచయము జేసికొందు.

"అదిపురాణము" (కీ. శ. 941)

అదిపురాణము అదిజైవల్లింగుడైన వృద్ధ వాడుని గిర్రితను వర్ణించును. దీనిని వ్రాయువచ్చుకు జైవల్లింగు భివాదము ఈ కవియంగు మెండుగా కాను పించును. ఈ గ్రంథ రచన మూలమున రెండు గర్వములను పాధింపజేంచెను. "నామ-అదిపురాణ" అనువుడు కవిగర్వమున, గర్వమును" అని గ్రంథా దిని చెప్పకొన్నాడు. ఈ రెంటి ఘర్షణలో (కవిగర్వము-మహిమము) కవిగర్వపాతృదవకు మత గర్వము అధునిచ్చింది చెప్పరిచ్చును. దీనికి ముఖ్య మైన కారణము జైపురాణవ్యూహమునందే గలను. అంగుళే లోకేశ్వరి విభాగములు, తిపోమహిమ, జవ్వాలిర కథలు, తీర్థంగుని అఖరు జవ్వమున జగలు 'పంచమహాకావ్యములు' అతికు గావించిన గర్వోపనీశములు— మొదలైనవి జైపాంధ్రవాయును పారముగ వర్ణించియు తీరికెను. కవిల్యవా కీ కేరలు తవులేను. ఈ కారణములచే సంపత్ అదిపురాణ రచనకుండు చేతులు విగపటికెట్లువది. ఈ పురాణ కథవకుండు కొన్ని నీరసములైన ఘటములను తొల గించిన యెడల విడియొక ఉత్తమ కవియవుడు. దీని యంగు జైవర్వసారమును రమ్యముగ చిత్రించి యున్నాడు.

మనవుని సహజ ప్రకృతి భోగములకడకేరవును. ఇటు, విదయ గురుములంగు వ్యామోహాది కానిని పొందగోరి సంపారమున తలకొని నోతేంచును. కవిపు కీర్తి ప్రకృత్యులై మూలమడి వారిని పాధిం చుటకై ప్రావల్యాడును ఇన్నియు లభించివచ్చిటికి విడిమ ములువది—అత్తిచ్చి. దొరికి భోగము లేనివను కావ్యముగ నిల్చువా కీ యామమందగ నేటి యెను

పాత్ర మాయమవుచును. భోగాంత్యమున త్యాగము
 వైధివాంత్యమున వైరాగ్యముని తెలిపికోమునఁబడు జీవిత
 విధి ముక్తిలేను. ఈ తీర్థియను భాంతిజీయునదిది —
 అవైదిక దర్శనముల కన్నింటిని ఏమాదము యొనడు
 తీర్థియైన తిప్పిర్థియ బోధించుటై జైవదర్శనమున
 మాత్రము దీని కెక్కువ ప్రాతిప్ర్యముగలదు. ప్రతి
 జైవదర్శనమున చరిత్రమును, సంకారమునది విస్తా
 రతిను, ఏవాగ్రన మందలి మహా తీర్థియను బోధించును.
 ఈ తీర్థియను అదిపురాణమునను పరిపాది సాగదుగా
 కావ్యమునుగా యాపాదించి యున్నాడు.

అది వాడుకు తివస్సుయందే సర్వామృతియును
సాధించి లోకమున వ్యాపింపజేసిన వైరాగ్యుడు. ఈ
పరిపాకమును బొందుటకు ఆతని జీవమెన్నియో
జ్వలనమున నిలబెట్టెను. కాటకమునది ద్విశ్రీముల
వలె యీ జ్వలనులన్నియు నొకటి నెంబడి నొకటి
నయ్యుమండెను. రాజపుత్రుడుగా పుట్టిపవ్వుటియైతిని
భోగాశక్తి జ్వల జ్వలమున నేరితిగా నెంబడి వచ్చి
పడియు, సర్వశ్రద్ధ యొక్క పుట్టిడియు నివగమున
యెల్లు పరిపండియు నైరాగ్యమెల్లు హతుకొనిపడియు
మిక్కిలి రసనిరతియుగ యీ పురాణభంజమున పంప
క నిర్వహించియున్నాడు. పంపని తొలికావ్యముగ నిది
జలనింది.

విక్రమార్జున విజయము

లేక భారతము

[illegible]

ప్రతిమ విచ్చియున్నాను. అహో! ఈ ప్రభువును,
ప్రభుత్విని మెప్పించుటకై యిట్లాపించియుండు
సేనా! కంఠ విధాంకిరము రాజ్య పట్టాభిషేకము జరి
గింది ధర్మరాజునకుకాదు; అర్జునుని. ధర్మరాజు
గూడ దీనికి పశ్చాత్తాపించును తపోవృద్ధియై
ప్రతిభంగముని ధర్మరాజే చేసి అర్జునుని పట్టాభి
షేక మొనర్చును. పంపిది నాగ్ధిభాంకి కథాంశములను
అనేక చోట్లల చాన్చు చేసియున్నాను. చేసి చోట్లు
లలో మోగు పెట్టిపలుపుచి. కాని చోట్లులలలలను
కాని కృష్ణాదేశరమునకుగిరి ప్రాంత ప్రయత్నించులేదు.
మహాభారతి ప్రధానాంశముల సులలితములను
చేర్చును పండితులముగూడ కృష్ణుని చేర్చలేదు.

ಅಗ್ನಿಮಾ ಕೇರಿಲೆ (ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯಮಿಶ್ರ ಪಂಚಕರಿ
 ಕನ್ನಡಿಗರಾದ) ಪ್ರತೀಕವಾಗಿರುವುದು. ಇವರನ್ನು ಹುಡುಗ
 ಕನ್ನಡಿಗರನ್ನು ಅಡ್ಡಹಿಡಿದು ಮೊದಲಾದವರು. ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ
 ದುರದ್ರವ್ಯವಿರುವುದು ಪಾಲಿಕಾರಿ ಕರಿ ಕೆಲವು ಮಾತ್ರ.

“ద్రువి తిల భారతి” అను నామధిని పంప
వీరియ నమస్కరించెను. (“ద్రుం నాదీకుంఠ
భారతి”) ఈ నాటక మ్రొవ్వనితో చెప్పించెను. అది
నాట అర్జునునితో కూడి చెప్పించి విమోచితము.
ద్రువి త్యాము, వీర హను, శంఖము, పాదమును
నూర్చి వీరతో పాడినాడు, పాదవిధికి పాదములు
విడిచిరించెను. ద్రువి నూర్చి వర్ణించిన పల్లవుల
మయ్యారు!

“நீதி” என்ற பகுதி -

இந் திணைக்காணம் ; உருவம் தெரி

ನವೆಂಬರ್ ೧೯೭೦ ನವೆಂಬರ್ ; ೧೯೭೧ -

ಅರಿ ದೊರೆ : ೪೨ ನೇನು ; ೪

రచయితగారి పేరు

“**உரிமையுடைய மூலே தாரகம்.**”

అది గండు కృశ్ణులను పంపకది నింది
 డిరి మెండుమందో శృంగులము. ప్రధు
 మెప్పుడు కై కొరియును, తిది అర్థి పంత్ మ
 ముం కై అది పురాణమును వ్రాసినాడు బీశేంగుని
 దిరి, తిను కొర్కము వ్రాసి పురితుకు కావలెను
 కొరికయే యాదిది అది పురాణమును వ్రాయుటలు
 జేసెను. అది పురాణమును రచియించిన పంపకు
 "పురాణబి"యని పేరవసెను. రన్నియును 10
 (రన్నిత్రయములోని రెండవవాడు) యా 10

మును "ఉపమాతీతముని" పొగడెను. ఈతని కృతులు కన్నడ పాహిత్యమున కొక ప్రతియొకమునే సృష్టించెను. కైవల్యమునుబట్టి మాత్రమే పరిపూర్ణముయ్యెను. రంభారదేవలో వ్రాసినవారందఱిని, వారు కైవల్య కావ్య, కావ్యావళి, కీ. క. 1200 వరకు పంపకవి కావ్యములే అదర్శములైవని. అదభుతమున గద్య పద్యములలో దీర్ఘములైన సంస్కృతి సమాసములు మెండు. కొన్ని పద్యములలో పాదాంత్యములందలి కన్నడ ప్రతియొకములను తొలగించిన యని కేవల సంస్కృతి రచనలేనా యనిపించును. ఈతని రచన "లలితపద" భూయిష్ఠమే "ప్రసన్న కవితాగుణము" లతో నొప్పించి. "అక్షర రమ్యత"గలదు. పంపని రచనలోని యాగుణములనే మన వన్నయ్య అనుకరించెను.

భారతము రచించువేళకు ఈతనిలో సంస్కృతముపై కొంత మోహముగ్గింది. అద్భుతకన్నడ నుడులను అనేకతొట్ల వాడుచుంచెను. లోకమధిపము కూడ అప్పటికి అరిగియించింది. వర్ణనలైకవియు కవి మోక్షాద్భుత్వని తెలియజేయును. యుద్ధరంగులలో నీరినికీయానుకూల్య ముండెను. అతడు స్యయముగ వీరుడు. రంగరంగమున జొరబడి అక్కడి సన్నివేశములను, విశ్వాసములను కన్నార గాంచివాడు. అందువల్లనే యాతని యుద్ధరంగులన్నియు స్యభావోపలు. ఇతడు "ప్రసన్న కథా" కథనమందు దక్షుడు. కేరిను—సర్వతరి సందర్శనము, కర్తవ్యము, మంత్ర కర్త సంభాషణము, కిరికింగ వర్ణనమున పాండు రాజు కథ మొదలైనవి ఇందులకు దాహరణములు.

వనిత కల్పన, రహస్యగుప్తమైన కథాకేర రచన, వస్త్రయూహ రసవిర్యాగము, రసమునకు తిగిపట్టు ఘోషమును వాడుట, కావ్యసౌందర్యమును చెప్పినయక అంగోపాంగములను వర్ణించుట, పంపని రచనందు కావనగును. అతడు పాత్రలకు జీవించి యెరులు నిర్మి మాట్లాడుకట్టు చేయును. సహజముగ వర్ణించును. సన్నివేశమునకు తిగిపట్టు మిరియారక కథను వదిలించును. బహువిధప్రయోగ దక్షతను చూపును. సముచ్చయములను విరివిగా వాడుట ఇతనికి ఇష్టము. "హితమిత మృదువదన," "ప్రసన్న గంభీర రచన రతుర," "కోటులం... నూ కిగర్పం, మృదుసందర్పం, విచారము, ఉచితపదం, క్రొత్తం" అని తన

కావ్యగుణములను గూర్చి నిరూపించుకొన్నాడు. "లలిత పదం" "ప్రసన్న కవితాగుణం," "అక్షర రమ్యత"—వినిపిసూచి చూడ చెప్పికొన్నాడు.

పంపకవి మహాభారతమునందలి యొక అగ్రాసమైన భీమునికౌర్వముల గదాయన కథనే రన్నకవి "గదాయుద్ధ" అను గొప్ప కావ్యముగా వ్రాసినాడు. పంపని కైరిని మెచ్చికొని యాతని కొన్ని వాక్యములను చిరుమాన్యులచే తన గ్రంథమున చేర్చికొన్నాడు. ఈతని కల్పనా చాతుర్యమున కొక యుదాహరణము.

"ఇదికోకో క్వేతాత పత్ర స్థితి దక్షిణ
మండలం, రాజచక్రం,
పుడితొడిగిరిపిరి దక్షిణ
మగురాజావ్యయం, మత్తకావ
క్కి దక్షిణం నోదగుగ్య ద్విగుదిరువ
మహాభారత క్కదియాయ
బ్బదిరాక్షి కేల పాహవ్యమే బగయే
ధన క్కేళి పాక ప్రపంచం"

ద్రావడి కేళిపాకమే ఒక ప్రపంచమైనది. దాని యందు అనేక రాజాధిరాజులు అవసరియిరి. కారణ వంతమే దానియందు అంత్యముయ్యెను. మహాభారత సంగ్రామమునకు అది వాంది అయ్యెను కొంతమంది ద్రావడికి గల్గిన అవమానమే మూలకారణము కదా! ఇది పై పద్యము యొక్క భావము.

నన్నయ అనుకరణ

పంపకవి వన్నయధట్టు కొన్ని సందర్భములలో అనుకరించి యున్నాడు. తనకు సహాధ్యాయుడును, ఇష్టమునునైన వారాణిగట్టుచే పంపని రచనా రీతులను, వర్ణనా కాల్యమును, "ప్రసన్న కవితార్థ యుక్తిని", "అక్షర రమ్యతను" తెలిసికొన్నాడు. అనుకరించదగిన వానిని అందుకొన్నాడు. చాళుఖ్యులు కన్నడము తెలియనివారు కాదు. చాళుఖ్యులు కన్నడిగుల సంబంధికులు (యా. కా. శేలవూరి వెంకటరమణయ్యగారి "వేములవాడ చాళుఖ్యులు" "భారతి" డిసెంబరు 1948) ఒక కితబ్బమునకు ముందే రచించబడినట్టి పంపభారతము సంగతి రాజ రాజవరేంద్రుని అస్థానమున ప్రసిద్ధికి వచ్చియే యుండును. కన్నడ కవి వారాణిగట్టుయొక్క సహా యమునుగూర్చి వన్నయ గ్రంథానికి గొప్ప ఉపమానము

లతో ప్రకరించుటనుబట్టి పరికించినచో పంప భారత మును నన్నయకు అతడు బాగుగ పరిచయము చేసికాదని తెల్లమగును.

నన్నయ అనుకరించిన పట్టులు కొన్ని మాత్రము నూచింతును.

నన్నయ గ్రంథాదిని వ్రాసిన "పారమతిన్" అను పద్యముతో దీక్షిపది పంప భారతమున "లలితపదం ప్రసన్న కవితామయ" ఇత్యాదితో ప్రారంభమగును అంకితపద్యతి, గ్రంథాదిని దీక్షిత ప్రథమ పంపని అనుకరించెను. అదిపద్యమున కిటుంకిలోపాఖ్యానమున కన్యాశ్రమమును దువ్యంతుడు దర్శించిపర్యకు, అగ్ర్యప్రాంతమున చిరి విద్గమును విడి జంతుబాలము అన్యోన్యముగ నుండుటయు, సుగములు వేదపఠనమును చేయుచున్నదియు పంపకవి భారతములోనిది. పంప భారతమున పాండురాజు కళ్యాణ పర్యాయమున బోయినప్పుడు అందరి నుత్పాశ్రమము లిట్లుండెనని పంపకవి వర్ణించియున్నాడు.

"మనవిమరగు పీఠున వేదవేదాంగగళం తప్ప విడుగు బడిగు బగిగున పదుమరాగన బద్ధుడగ గిణి గళు మం, మరభిగళ తోరెద మొలెగళ మెల్లగున మరి గళం పూగమాంకి మాంకి మొలెగళ మెల్ల కళం శివరి గళుమం, తిమ్మెనె నెల బాడున కళం శివరి గళం పిడుగు తెగం కలికలభింగళుమం; ఆ గళగళించె పాన్య పురిగళ మరిగళో పరిబాడుత తిరుగ హరిణం గళుమం... తోద్యం పట్టు."

నన్నయ :

"క్రితనమఖంబుగా పామగానంబులు

దదివెడిసుముల చనువునిగిరి

దెలకెనిమమందు కరుణనుకరిర

కలదానయ కన్యకాంబు...

.....తోద్యమంది"

కృతిపతి వర్ణన

పంప : "శ్రీ పరిగ యుద్ధముల్ల మహీపరిగ నెగ ర్తిపుట్టి" మొదలైన పద్యములు

నన్నయ : "రాజకులైవ భూదనుగు" "విమలా దిర్ఘతిమాచుడు" మొదలైన పద్యములతో ఇందు మించు పోలికలు గలవి.

ధంబోనుకరణములు, పద్యముల ఎత్తుగడలు, విధి పల్లటములు, వర్ణనాశీలులు కొన్ని పల్లలలో పంపని అనుకరించినాడు నన్నయ.

పంపకవి "కవితా చక్రాంబు" "సుకవిజన మనో మాపహ్రింపరాంబు," "సంపార పాశోదయ" మొదలైన విరుదావళిని సంపాదించి కొన్నాడు. శేషవి ఆ పురాణమును మూడు తెలలోను, విక్రమాద్ధుడ విజయ మును (భారతమును) ఆరు తెలలోను ముగించు వాకీ మహావి యనిపించుకొనుట పూర్వజన్య గుర్తొము. ప్రతిభాశాలియుటకు పుణ్యముచేసి యుండవలెను. ఆటవంటి కవిని బదియంటు జనులుకూడ నోచి యుండవలెను. ఇటువంటి కవిని బదిపిన కన్నడికలు ధమ్యలు.

ఆధార గ్రంథములు

1. "పంప" (శ్రీ. టి. వం. శ్రీ కంకయ్య ఎం.ఎ., (ప్రెమారు విశ్వవిద్యాలయ ప్రకటన)
2. "కన్నడ పాహిత్య" (శ్రీ కె. వెంకటరామయ్య ఎం. ఎ., (ప్రెమారు విశ్వవిద్యాలయ ప్రకటన)
3. "కాదోజ పంప" (శ్రీ మురయి తిమ్మరత్నయ్య (మంగలూరు)
4. "కన్నడ పాహిత్యచరిత్ర" (శ్రీ.రం. శ్రీ.ముగళి.

ప రీ క్ష

శ్రీ ఆర్. యం. చిదంబరం

గంబలు గంగగమని ఒక్కపారి మోగాయి.

దీపాలవెలుగులో ఆదిత్యులంకాకొనుకు వెలసి పోతున్నాడు. రోదకాల పువ్వులనువానిది పుక్కిరి విక్కిరి పిడింది. ముందులో ఆకాశపు బంతుల్ని అధి గమించి పైకి లేచిపోతూన్న భావాల, మాంవాతీతిమిం ఆ కిక్కిరిసి పిడి పిడి పిడి అనుకు ఆహ్లాసంలేని వాతా వరగం. గండు నిమిషాలకు పూచి పిరి పైకెత్తి లేచి. యాసింట్లు లేచలేదు ఏదో పూచాటితిమిం వోగిరి వెలిగింది.

నీటి చుక్కలతో తక్కు నిగియకన్నట్లున్న ఆ గండు పువ్వుల్ని శిశ్నోద్ధకుం ఆవరించాటి ములు కొచ్చాడు. నుండి పింకానుగా పడిచిపోతోంది ఆమె పదిమంటి పురుట్లాడు. ఎదురుగా వచ్చు మనిషిని ధీమావాయింది కూడా—ఒకటి గండువాల్ని చీలి కాళ్ళి పైకించిచ్చి ఆమెను బోలా కొట్టింద బోయింది. గడియారం వంక మాస్తీ అడుగుంటలేంది. అయిగున్నరకే రింగు వచ్చివుందాటి. చివ్వులు చిరిచి పిరిగానే నుండి అగి పిరిక్కి రిరిగియాసి ఏదో రిప్పించిపిడి రావోమిల్లే వాటి కొనమ్మింది. ఒక పో ఆమెచోళ్ళనే పన్ను చూపివుండి కూడా పలకరించి లేచిపో!

“నుండి! పిండిది! పన్ను చూ లేచి ఇవా రిలా వచ్చావు? రింగ ఇంకా రాలేదా?” అడిగాడు.

“ఇంకా రాలేదు...వారింటికి వస్తున్నా ఉకదా! అక్కడింకా వెళాను.” ఆమె కంఠం ధిమాన్ని చిల లే కాగిపడుతూంది. గండుకులలు తొందరగా ముందుకు పిడి ధిమాకుడు అగిపోయింది.

“చూడండి!...వీరు కాలో నాకుం చెయ్యిరి. వేలలా శిశ్నోనిచ్చిట్లు అడుస్తోమా(రిం చెప్పండి. అసలా ప్రస్తావన పిరిపిం...ప్రళయం లేస్తుంది!

ములుపు రిరిగిరిగూ ఆమె ఎంతి వేగంకో పోతున్నది వేతు గమరించగలిగాడు. నుండి రింగును చూసి ఎంకును జనుకుకోంటోందో వాకు తెలుసు. ఆకారం తెలుసుంటే ఆపుకోలేని పువ్వులచ్చింది.

రింగ ఇల్లుచేతుకు నే ఎంతి ముక్కు పది నిమిషాలు పట్టింది.

“ఎవరీ? అంటూ గాడిత్యుగాను శిశ్నోనిచ్చి అగి చెయి పుంతుకుచి నే నెవరో కనుక్కుండి! ప్రత ర్నించాను.

“వేండి!...నాంబమా చి! అరి వాక్యం పూర్తి చేయటం. నుండి పిండినానుండి పోలు పిరిగియాసి కాఫీ నాకుంది పుంచం ఒక్క పారి అగిగాయి. వేతుకున్నది పిరిపిడి—రింగ ఇంకా ఇంటికి రాలేదు.

“అవున్నా ఉకదా!...మర్చిందగరగా పున్నా కిపపిటం లేదు. మనిషి పిరిగియాసి లేచావోనా ఎలాగోలాగ నకును యాక్కుకుపోగిడు కాచి, చతు పులు లేచాలే చీరించలేకు. అరి లేంకికాలం వెలుచూ—దీటి—అ చి రిఫేంం పుంపిదు! అనాటలు శిథిలయివ బ్రదింకో. చి రిచ్చింట్లున్నాయి. ఏదో లోలేం అవేదిం—కుఘానకు చెలు ధిమాతో పూగివ లాడిట్లు.

“అలా ఎంకుకుమంటా? ఎలానూ రేపుటకు గుండిగా! నెలకోకలో వీరశిశ్నకు యాంకింపింట్లు” అంటూ పిరిగియాసి ప్రతర్నించాడు. ప్రతి చిన్ని విషయానికి బాంధకుతూ, అమనాపిడుతూ పుంజే వ్యక్తులు మూక్కుకు తూక్కుచి పుదియిచ్చాన్ని పత్యర్ని కూడా పమ్మలేకు. రామత్యుగారిది విషయం బద్ధిమెన పిరిపిండిరిరిం.

“బాబు పిడి!...కిపపిటం లేదు!” అడిగాడు. నుండి ముఖంలా విచారి రింగు విచ్చింపాడు.

"ఏం చెప్పడం... ఆ తేలికనండి ఒక లేబర్లరం మధ్యమధ్య తిరుగుండి. మర్నా రుస్తుంది. అప్పుడప్పుడు వాంతులు... ఏదో పలకరింతులు... జరుగుతున్నాడని తెలిస్తే ఆయన విసిరివేస్తాడు, ఏం చేయడం? ఖర్చు అంటే తెలియదునుండి.

'అదేమి పంక తిడికాదు వాణా! కాబట్టి రెండేళ్లున్నాడు పెద్దగా జబ్బుచేసింది. వాడేమి వుందా? బతుకుతాడని ఎవరూ అనుకోలేదు. అప్పుడు ముందటి దిక్కిందయి తిగుతే నేనుదీ మొక్కుకున్నాను. అప్పుడైతే ఏదీనగ్గర బుర్ర బద్దలుకొట్టుకుంటున్నాను. అతను విసిరివేస్తాడు. తిండిలాంటి పప్పుకాలు తేలంబాడు. వెంటే కేక్స్ వేస్తాడు. కోరం రాకుండా వుంటుందా? అని వ్యాఖ్యానించింది రంగనర్సి. 'ఇలాంటి వాప్తిలమయ్య బతికేం వాణా!... మా తిమ్మకు ఎన్ని నేవు తిరిగిందా? కట్టెదాంపడ్డా! తిండి తిగుతున్నా వుంటుంది...' అని విసుక్కున్నాడు కామయ్యగారు.

మానవ తీరికలకు పురాణ గుణపులేవి మమ్మోరేమోననిపిస్తుంది. ఒక అబద్ధాన్ని పది పది చెప్పటం వలన అది నిజంగా మారుతుందని, దాన్ని ప్రజలు విశ్వసించారని షేక్స్పియర్ ప్రతిపాదించాడు. దాని నిజా నిజాయ ఎలావున్నా కొన్నిసార్లు మాత్రం విమర్శనాత్మకంగా యివ్వకుండా మనలో పాతుకుపోయాయి. వాటిని ఖండించటం అంత ముఖ్యంకాదు. విజ్ఞానాత్మకం పరమ గుణపులేవి దీన్ని ఆమోదించదు. కొవి వేదాంతం ఎలాంటి ఉపసర్తి ఇవ్వకుండా కాపిస్తుంది. పాపంచేస్తే మనలో కొవి! బాతావంటుంది. తిను దావ్యించేస్తే తిలకుమించిపోయిపోతా నెరవేగుస్తావంటుంది... జగదలవినదంతా ముందే నిశ్చయమైందన్న విజయంతోనే కలవదని నేవుదీరించి ఆలోచించటం వృధాగా కాలాన్ని పోతుచేయటం కాదా? అని రంగనాంటి వారు ప్రశ్నిస్తే వాళ్ళకు పరమ సమాధానం 'భించు పరి! దా, ఎదురుగాయలు దావాగ్నిలా చుట్టివేసాయి. తిన్న తిరిచిందయిన మాదా అతిన్న అపహింసయిపోవాది కద మాటకొరం.

పక్కాదిలో కాబు విడిచారున్నాడు. మనటి మీద చెయ్యించి చూచాడు. జ్వరంలేదు. మళ్ళీ పాల్లోకి వెదదామని వెళ్ళి తిరిగివచ్చా అతిమెదలో

పున్న పసుపుకృటితాడు చూడలేదు. కా కళ్ళలో పున్న ప్రశ్న అర్థంచేసుకున్న సుందరి చెప్పింది.

'అయ్యో! తెచ్చాడు కదా - తలతీరినాడు... ఈనీధిచివర పున్న అచారిగాని మంత్రించి ఇచ్చాడు. తప్పు ఉండునావలా వాలు కలకలమని పువ్వులా లేచి తిగుతాడన్నాని ఏంచేయడం మరి? ఈ పాపం, తిండి తిన్నాని మొక్కుబడి తెలిపిందిచ్చాను. ఆయన పచ్చేస్తారేమోనని కంకావద్దాను—ఇంకావయ్యం!.. చేతుడియ్య!'

ఒక దగ్గరే తిడుకున్న అభిప్రాయాన్ని మరొకరి నెరిమిద్ద గద్దలం అవ్యాధునివించింది రంగనర్సి పరివయం కలిగిన ఈ వాళ్ళలో అతివలో చాలా విచిత్రాలు చూశాను సుందరిని ఏ ప్రతికూ—పూజా—చేయించివ్వకు. అంటే అమెమిది చెయ్యి చేసుకోకంకాని, ఎదురయిందటం కొవి జగదు. మన మన చీలి, వేడిట్టు తినుచూగా మును చెప్పినాడంటే పాపర్థం అతివో వుంది. ఆవాటి దృష్టం ఇంకా వాడు గురుంది.

'ఇవే వారి: కాకలక్ష్యం వుంది ఆర్తయ్య, నేనా వెతుకున్నా.' అంది సుందరి.

'కథించి... నేనూ చూచాను.' అన్నాడితమి వీరియని నా సుందరి తెల్ల ముహం చేసింది.

'రావాయగంలో యుద్ధంకొంది' అంది. అదేమి రావాయగం పేరు తిండి పువ్వు దేవా విన్నాడా? అని అమె అనుమానిపడినా నేను అక్కర్లేపడదు.

మూర్ఖున్నా వాడెలా రంగనర్సిలోంచి అమాంతం లేచి చిన్న పిల్లాడిలాగంతులేమో 'అప్పుడు, కిరాములే మన్నాడంటే...' అంటూ మొదలెట్టి 'అది కాకా నేనే చెప్పాను. అలా మాళ్ళొంది.' అన్నాడు. సుందరి కోపం, ఏమిటా కలిపివచ్చాయి. తిరిగిరా లుగా అమెలో పాతుకుపోయింది ఆనీక భావాల్ని తీగ్లో పదా పెళ్ళించి నిద్రాటు పెటటాని ప్రయత్నించటం వృధా. ఇదంతా చూసన్న వాడు ఎరిపకుం విహించాలో తెలిసింది కాదు. సుందరి మును ముగ్గురిమింది. ఎన్ని మెళకలు తిప్పికోవో తిగుతుకుగా చెప్పినా కాంట్లో పున్న 'కొం' అమె రక్తంలో కలిపివేసుంది. మగ్గోవాడు ముగ్గురం కీ ముగ్గుడి పెళ్ళి బతుకుచేరం. నేనే

మొదట ఆ అనుమానాన్ని లేపడము. 'ముసలం
కలిసి పెడితే ఆ పని ముగ్గులవుతుంది.' అని. రణ
నాటి వింతగానూ 'మీరు కొన్ని శత్రుబలం
భార్యల జన్మించి వుండవలసింది. అదే నిజమయితే
దాన్ని పరిశీలించాలి ఇదే అనుచిత పనులు
అంటూ బయలుదేరాడు. అరిచి మాట చెబుతున్న
తేజోహం. ఇంతలో వుండుమీద కొరంజిల్లలు
వెంటాడుచి ఎవరో కుమ్మడం—ఒంటి బ్రాహ్మణు
ఎదురుగా రావటం జరిగింది. రణకు అనుకోకుండా
నిధిదొరికినంత సంతోషం కలిగింది. కా నుండే
మాత్రం అరిచేగం కోట్లమన్నాయి. అనాది
మంచి ఎముకల్ని అంటి పెట్టుకుని వున్న నమ్మకాల్ని
ఎలా విడదీయగలం?

తెచ్చి పట్టంగా జరిగి పోయింది. రణ
కుమ్మర్ని వెళ్ళిరించాడు. పాటులం మేడమెట్టు
దింటా కొలుకొరిపడ్డాడు. ఎముకలు విరగజలసింది
కొనిఅదృష్టవశాత్తూ అరిచిన జరగలేదు. ఈ సంఘట
నను ఆధారంగా తీసుకుని అరిచిలో పరిశ్రమ తీసుకు
రావడానికి యత్నించాడు. పరాభుగా వుండటంవలన
అలా జరిగిందేకాని, శత్రుబలనూ, దీని ముడిపెట్టటం
తెలియజేయబడ్డాయి. 'ఇదంతా ఆ పేరే జనుకున్న
దానిఫలితం! అంటూ నుండి ఆలోచనా ప్రవాహాని
అడ్డం తిరిగింది...అవును...ఆ సంఘటన ఎలా
మరచాలను?...కాలుగను కోకలకొరిం అదివారం
వాడు...శత్రుబలం చిరువత్స వచ్చాడు.

అప్పట్లోగా కలిసివున్న వదవలలోంచి బయలు
దేగిపోయి వివాహకాంక్షలో చేతు మునిగిపోయాడు.
కాలో చేసి ఏదో గొలుసున్నాడు. నువ్వు ప్రతి
దినంవలె. తొమ్మిదవల ఎత్తున్న బుద్ధుడు మళ్ళీ
చిరువత్సల విడిచాడు.

ఏదో మెత్తిగా కళ్ళకుమెట్టుకున్న అనుభూతి.
ఈ ప్రపంచంలో కొన్ని సంకల్పాలకొరిం వున్న
వైధివలె వైధివల్ని మెత్తిం చేసుకుని వివరిస్తున్న
మనకు ఒక్కవారిగా ఈ లోకంలో! పనిచేయలేనా
వచ్చింది.

అదే కొంత ప్రకటించి కొంత చిరునా—
నామా కొరి. ముట్టుకునివుంటే...ధియంకో రం
దించి మానీ ఆర్థికవోయాడు.

'మావత్తు!...మావత్తు!' అంటూ గంతు
లేస్తూ వచ్చాడుకాదు. అరిచి బుగ్గలు నులపడి అనా
యత్నంలో నిండిపోయాయి. తెల్లీ చుట్టెన్న
పరమమాట అంటూ యింటా, గానీ రెపరెపలాడింది.

కాబూ!... ఇలా ఇక్కడికివచ్చావు!.....
ఎవరు తీసుకోవచ్చు? అంటూ గొంతు పిల్చు
కున్నాడు.

వానకొరి కంగారుగా రణ-నుండి పరు
గతుకురావటం చూడక అంత అర్థమైంది.

'పోయికుగా!... ముమ్మర్ని వెళ్ళి వెంకట్రా
యర్ని చేసి కాగా అడిగివచ్చావురా!... మీరువచ్చి
పట్టు వాకు తెలియదు. నుండి చేతివుంగం ఎక్కడో
పడిపోయింది. అది విరులుగావుంటే పెట్టుకో
వచ్చున్నాను. వివరేదు. ఆమెకు ఏ దూర్యానుదూ
కాపయ్యవ్వలేదు నుక ఇప్పుడువచ్చిన ప్రమాదమే
లేదు... ఆ రాతమీద కామమ మానో తెలిసి వదుకు
కామని వెళ్ళాం. ఈలోగా వాడు పరిశోధకుడిలా
బయలుదేరాడు.' అన్నాడు రణ. నవ్వేపోతే
కొందాడెట్టు తినుటతోయిట్టు నుండి వచ్చింది.
రణముఖంలో నిరాశాశ్రులు కలిచాయి

'కావరీ సహలంటే వివిటో అనుకున్నాను-
ఇందుకేనా బొంబాయిమండి ఇరవైమైళ్ళు ప్రమాదం
చేసివచ్చాను!అంతా చేరినకామలాంటిది. మాన్వలే
అన్నట్టు మనం చూడని ప్రదేశంలో ఏదో వింత
వుంది అనుకోవలసికాని, అది విశ్చయరమన్నమాట
విజం.'

మేం వదునూ కొంతపగం యెక్కం.

'అయితే రణనా! ఈ సహలు నీలో ఆధ్యా
త్మిక చింతిల్ని లేపడమటం లేదా?... బానీ నీకు
కానిమీద నమ్మకంలేదు నీవే వదిలేద్దాం. దిగితా
త్మికంగా - కార్యపంజా నీలాంటి ఉత్సాహ
కలగటంలేదా? నువ్వు వియ్య సంకల్పాలకొరిం
ఈ సహలో వివరించిన వాద భిక్షువుల జీవితముం,
ఆచార వ్యవహారాలు, వీటిని నుండి ఆలోచించాలని
పించటం లేదా?'

'లేదే!... తెలుస్తూనే వుంది. గాంధీ
లేకుండా; బుద్ధుడు నీకు చెప్పకుని వోయగా, గాం

కం గా బలికాదు - ఇందులో మెచ్చుకో తగ్గలేమి
లేదు. '

అతినితోవాడించి లాభించలేదని ముందే చెప్పాను.

తెంకు ఎత్తైన కొండల మధ్య పెద్దలోయ -
వానాకొలం లో అలా ను నీటితో నిండి ప్రాంతం దివి
దిరిగింది. అదంతా కొండమీద కొన్ని గుహలు కనిపిం
చాయి కాం అక్కడకు వెళ్ళేవాండు ద్వారం కడ
పడలేదు. రవణ ఆ దృశ్యం పోలో తీయటానికి
కామెరా పరిచెప్పాడు. మందరి లోయకి పడక
దీక్షగా చూస్తోంది. నేను ప్రాంతానికి పరిచెప్ప
వాను.

మందరి ఒక్క పారిగా కత్తుకుంది.

బాబు కడపడలేదు. ప్రకృతి పొందరానివి
యానా ముచ్చర్చి మేం మర్చిపోయి అరిచి సరించి
అలా చించ వేలేదు. అదే అల్లరిపెరుగు. అందులో మా
కొత్తి పోయి. రవణ కం గాదుగా బాబుల వైపులా
చూశాడు. 'అమ్మాయి' అని అనానూ బాబు గుహ
లోంచి పరుగుతున్నాడు.

ఆ గుహలోపల ఎడంపక్కనే చిన్న గది
వుంది. అక్కడంతా నీటితో నిండివుంది. ఒంటరిగా
వస్తే ఎంతటి ఉండెనిబ్బరం వున్న వాళ్ళే కా జరుగు
కుంటారు. అయితే అలా నీటిలోకి ఎటుందని
కళ్ళాకు? కళ్ళు తెరుచుకున్నాయి. ముఖం నిండా
తెలుప పోయి. మర్చి గట్టిగా అరిచాడు.

'ఏంట్రా?... ఏకయండి! అప అక్కడి కెందు
కళ్ళావు?' అని గడనయించాడు రవణ. బాబు సమా
ధానం చెప్పక వెళ్ళిగా చూశాడు.

'జరుగుకున్నట్టు వాడు. రాక్షసుడికి మల్ల
మీరు అరకండి. ఇంక దిగి పోరాం - పడండి -
చాలా' అని మందరి సమాధానం కోసం ఎరుకుమాడ
కుండా గబగబా దిగిపోయింది. చేసేది లేక మేం కూడా
వెంటాడించాం... .. అది! అప్పుడు జరుగుకు
న్నాడు - అందుకే యీ జ్వరం.

వా ఆలోచనలు ఒక పోటికి వర్చి అగిపోవటం
రవణ నన్ను వత్తుతూ పలకించటం ఒక్క పాకే జరి
గాయి. చాలామీదగా అభీమణం ఇన్స్ పెక్ట్ చేశావు
పడింది, భోం రేపి మల్ల వెళ్ళి రుపి ప్రాంతం దివి
చెప్పాడు. అభీమణుడుగా విప్పకుండా తిన్నగా

బాబుపగున్న మందం దిగ్గరకు వచ్చాడు. అమాత్యకంగా
వత్తుతూ నిద్రపోవటం అరిచి కావ్యరానివి కలిగిం
చింది. మేడరరమా గుప్పటి కన్న ప్రాంతం వలన మేడ
లోని కాదు అరిచి నిద్రించే అరికాంలేదు. మందరి
తెలివైంది కనక ముందుగా గి పడింది. కర్మకాళి
ప్రాంతం ఎలావున్నా ఈ ప్రకృతి నిద్రావాని
ఖండించలేపోయాను. రవణ బాబు మడుటిమీద
తెయ్యివుంచి చూశాడు.

'అరీ!... జ్వరం వార్మలుకు వచ్చివట్టండి!
చిల్లం!... దాకను మూడుకోలాసరమా పెంపరెడర్
వాన్ చేయవన్నా జే!... మందరి! వాడించు! ఇదుగో
వత్తున్నా' అంటూ కదిలించాడు.

మందరినిదిచిన దిద్దుమైన నిట్టానూ ప్రాంతం
అర్థం వా ఒక్కడికే తెలుసు. పెంపుల మధ్యమంచి
నీటిబుడగలా పేటానికి సిద్ధంగావున్న వత్తును బల
వంతంగా అగమకుని వంటింట్లోకి వెళ్ళింది.

చాలకరంగంమీద ఒక్కటే ఎడంపక్కనుంచి
వెళ్ళిగా నేరుడిండ్లనుంచి మరో ప్రాంతం వేళించింట్లు
రవణ తెలిలో నిర్మామిటాతో ప్రతిష్ఠితుయ్యాడు.
ఇంకో విషయంలో బాబు పేలకుండుకున్నాడు.
పెంపరెడర్ చూసే ప్రయత్నంలో ఆ 'మంత్ర
రజావు'కు కనుక్కున్నాడు.

'మందరి!' అని పిలిచాడు.

ప్రాంతం నీ మర్చి రంగంమీడికి చేరుకున్నాయి.

'మాడండి!... మీకు కొటి వసుస్కారాల.
నన్ను మీరేమన్నా చెప్పి, ఫరవాలేదు. కాని
బాబుమహాత్రిం దిగ్గనీకుండి. మీకుకోవదు. ఒకరు
చెబితే అర్థంకాదు. చిన్నపిల్లలు జరుగుకోలం
సహజం - అందుకు ఏ దాకయా ఇంతిరరమా మందు
కనిపెట్టలేదు. వైద్యం చేయలేదు.'

మందరి దివంగా చెప్పకుపోయింది.

రవణ ఫుక్కున వచ్చేసి ఆ కాదు కాస్తా
పుటుక్కున తెంపేశాడు.

'వట్టివెళ్ళిపిల్ల మామందరి' అంటూ రాగ
యంతంగా పలికాడు. ఈ సందర్భంలో బాబు
పేల్కొని నీటిగా విడవటం మొదలు పెట్టాడు. అరిచి
దృష్టిలో ఇలాంటి వత్తుకాలకు ప్రాధాన్యంలేదు.

‘ఇది బొత్తికా అవారిక—దేన్నా పరి
 కించమందా విప్రయందలం బుద్ధియందు పడిన
 దురు’ అన్నాను.

‘అంనే నమకొండి! ధూమి నుంకం గా వుండి
కవిక అవారికతకావుటి, వారికతకొ వికి. తిని
అక్కడికి చేతులుంటాం... అది సరకాని శత్రు రెండు
గంటలకు అదిలేవన్ ముందుగానే విన్నవించి,
అంటూ పెంపకంర్ చూసి నుండింట్లో! విచారము.

రామశర్మగారికి అవై యేళ్లు చాలాయి. కంటి
పాపలో మగ్గుతున్న దుక్క క్రమంగా కెల్లపడి
అక్కడ కూర్చొని ఏర్పరుతుంది. అప్పుడు కళ్లు
కనిపించటం మానేస్తాయి. దీన్ని "కేటాక్స్" అంటారు.
దీనికి అధునిక విజ్ఞానంలో చికిత్సలు ఉన్నాయి. అవశేషన్
చ్వారా దృష్టి తిరిగి వస్తుందని వ్యవహరిస్తారు.
అవశేషన్ తరువాత ముందు దీనిని పరిశీలించి అవసరాలను,
సహజవాతావరణం అరిపించాలని కోరుకున్నాను.
కాని రంగ వినిపించుకోక అగ్రద్ధ చేశాడు. అందుచేత
అయిన కేటాక్స్ కాంతి లేదు.

మర్నాడు అంత సవ్యంగానే జరిగింది. సరికా ముగిసాడు. అతివ్ని పిలిచి అడిగాను. అతివ పెద్దది విడవులో ఆకారెట్ని మేలింపజేస్తా, యానై వంతు యిదిజయం—సెయ్యాలెటన్ పేదంటివయంలో ఎలాంటి ఫలితమూ చెప్పలేం—అదిగో నీ వారి అదృష్టం మీద ఆధారపడి వుంటుంది, అన్నాడు. ఎవవారులు కృంగిపోయాయి. అంటే కాపాపాస్తా నాయపడి కిల్లి అంధకారంలో యిగుక్కు బాతాయన్నట్టా! ఈవిషయం తెలిస్తే రామయ్యగారు ఇదింత దీనికాప మని కోరుకును దుష్కృతి పోనాదు. ఎన్నుదంలో నాకాకుగా తుపాను జనించినట్లు ఈ సంఘటనలో ఆ గుటుంటంలో కలహాలు జనిస్తాయి. హలహం లోంచి అమృతం లభిస్తున్నట్లు దీనివలన రవణ మారికే బాగానే వుండును. ఈ విషయం ఆ సాయంత్రం రవణతో ప్రసాదించాను.

‘అంజే వాళు షూర్ కెన్ పరిగ్గా చేయలేదన్న మాట. అలా అనుమానంగావుంటే బాలవడేరియా యొక్క కన్ను ఇద్దరు చలించింది. ఇదీ! నీ ‘ఫేయర్ ఆయిలే దావా వేడి పున్ ఆంకు కమక్కుంటాను’ అంటూ పక్కం పలుపలు కోరికాడు. చానీ కెప్పికి కొంత అంచం పాత నీ సింహాయండి!’

రవణ ఆ రాత్రి పన్నెండుదాకా ఇంటికి రాదన్న పంఖతి చెప్పటానికి వ్యాసము. మంచి ధూగో కొమ్మంతా మోస్తున్నటు చెప్పించింది.

‘చూడండిన్నీ ఇద్దరూ!... బాలుకు మళ్ళీ
 జ్వరం వచ్చింది. నిద్రలో పిచ్చిగా పలకరించింది.
 ఎంకో పీ! నొక్కొచ్చివ్వాలట! కళ్లు తెరిచిందన్నట్లా
 నువ్వు మిటకరించి బాలుకునైపులా చూసుకున్నాడు.
 ఇప్పుటికి వారంకోకాదాగా ఆరిపి పరిస్థితి అయిపోయి
 కాసుండావుంది. ఆయన కంటా వేరొకోకంకావుంది.
 ఏం చేసుకుంటాను చెప్పండి!’

‘అయితే సుందరీ!... ఆ తాడుకట్టలందలనీ
ఏదైనా ఫలితం కనిపించిందా?’

‘అయ్యో! ఆ రాక్షసికి అయినా గంటల పాటు
జ్వరం తిరుగుముఖం పట్టింది. ముఖంలో కచ్చితమైనది’

‘అయిలే మహా’తాడు మంత్రించి తీసువకు నీ
నిలిపితుంది.’

‘ఎలా? అయిది తెలివితేటలుగా?’

‘రవణ పుష్పము తీసికాచెయ్—కానికీ
విడుగుడు!’

‘అలా పనికిరాదు. కేవలం మూడుకోటలైనా మేలలో వుండాలని ఆచారీశాస్త్రాను. ఇవంతవ్వి డలు రీతే కాంటో మంతు విద్యాపంశేదని గజపు రేకటమన్నయట. దాకా తవ్వి చూశాడు. ఉదయం ఇంతకువిచ్చాక. మూడేళ్ళి పురాడి కేరంలలో నూడి కుచ్చుకుంటే మానూ నిలబడారీతం—నిజం చెబు తాను. ఇలా ఆరుగుడుక్కు ఈ నులలో జగదం పెట్టుకుని కావరం చెయటమే!’

మంచి : గు నీటితో విడిపోయాయి. ఆమె
కల్యాణి సలహా యిత్వలే పోయాను.

భార్యగర్భంబు మధ్య తేజతెంపులు కలుగును
పెద్ద పెద్ద కంటలు అమలించలేదు. ముదిరినాస్త్ర
దృష్ట్యా దీని పరిమాణము నిర్ణయించలేం—నాకు తేరి
పిండ్ల ముక్కుకు వున్నట్టుండి కణ్ణుల పంగిండ్లు కన్ను
కోటం మొదలు పెట్టాడు. ఇందిగర్ల ఒక్క గంట
మాత్రమే వూరిం చేసేవాడు. దినము విధియెరుల
మెలగిది సరియని ఒకేతో వుండలే ఆరిన్ని విదర్శి
వేసింది. అలాగే విశ్వద్వీపాధ్యక్ష వైద్యా అవారిం
వున్నదియందేమో నని భయపడాడు. కాని రక్షణ

నుందిరి, పొంగంకంటె ఎక్కువగా ప్రేమనున్నాడని వాడు తెలుసు. ఆమెకోసం అతడు చేయవలసిన తల్లిగం అంటూ ఏదైనా వుంటే అది ప్రామాణ్యమిద్దరై ఉంటుంది.

ఏమి కాదుటూ కొడుకుబులు కమ్మ కుంటున్నాయి.

తిరునాతి వారంగోళలు పండిగావ్వులో జరిగి పోయాయి. దాక్కిన నువ్వులో ప్రేమమోదయో అన్నాడు. తిరునాతి ప్రేమానుజ్ఞ అన్నాడు కోర్కెకు బాదు తోడగా వుండి కవక వాస్పిలరకు వెళ్లి రామయ్యగారిని చూసి విన్నవన్నాడు. తిరునాతి రెండు గోళాలకు రామయ్యగారిని దిక్పార్శ్వ చేశాడు. కాని కంటికున్న కలు మతో వారం గోళాలందరూ విప్ప కూడవన్నాడు. రవిగ తల్లి వెంకటేశ్వరస్వామి ముందు చేడిది తిప్పకు చెంపలు వాయించుకుని బాబును దిక్కించుకోమని కొడుకుతో పోగుపెట్టేది. ఆమెకు గొండు మాడుపాల్లు దేవుడు కలలో కనపించి, మాట నిలుపుకోవాడే పరిత్యక్తులంటావ్వుంటుంది!

ఆ కేక ఓ పెద్ద కేసులో వాదించి ఓడి పోయాడు. కొండంత విరాళాన్ ఇంటికి తిరిగి వచ్చి ఆకేసు తాలూకు వివరాలన్నీ నెమరుకేస్తూ వా వాది కలా బంహీవతి ఎక్కడ వుందని ఆలోచిస్తుంటే రవణ భోవలో పిలిచాడు.

‘తాటిపండు తిలిచెట్టినో పంబంపం వంటకోటానికి సిద్ధంగావుంటే కాక వారిందిల—ఆ వింత కాస్తా పాపం, ఆ నోగులేని దావిమీద జీతాణ. అలాగే వాకూ జరిగింది. కాని చేతు జకుసుకోటానికి పిలిపించినాకాను. ఇదో పవాలైతే దాన్ని ఒప్పు కుంటున్నాను.’

ఈ ప్రవాదాతం భయాన్ని కలిగించింది.

‘బాబు మర్యాదన్నం పన్నెండు గంటలకు ముమ్మర్నీ వదిలి వెళ్లిపోయాడు. వెంటనే రావాలి.’

అరగంటలో ములులు కమ్మకుంటూ ఇంట్లో వాలాను.

ఎంతో కలకం వత్తుతూ ‘మాతయ్య!... మాతయ్య!’ అంటున్న ట్లవించింది. దయామయుడైన బుద్ధుడు ప్రసాదించే విరాలు ఇలాంటివేవా?... కళ్ళు చెమ్మగిలాయి.

దీపం అరిపోగా మిగిలిన కిరణం అక్కడ వుంది. నుందిరి వన్ను చూడగానే ఇంకా గట్టిగా నుండెలు వాడుకుని వివరపాసింది.

‘మా బాబును వెతులారా చంపారు... వా మాట విన్నానుకాదు’

అంతకంటె ఎక్కువగా తిరునాటలు చేసికొని ఆమెకులేదు.

‘మనప్రాప్తం అంతే—ఏం చేస్తాం? కాని వున్నది జరక్కో మానుకుందా?’ అంటూ ఓవ్యాటానికి యత్నించాడు. కామయ్యగారు కదిలికేరి కలలా కూర్చుని వున్నాడు. ఆయన ముఖంలో ప్రతి ముడతినోమ కన్నీటి లక్షణంగా ములుకుల్లానయ్య కుంటూ పాములా మెలితిరిగి పోతున్నాయి. చెప్పి చూశాడు. కామయ్యగారు ప్రయత్నించాడు. ఫలితం లేక పోయింది. కమ్మ లేని బాధ ఒకవంక—ఇది రెండో వంక.

రవణమాత్రం గంభీరంగా వున్నాడు.

‘దాక్టర్ లాడేని పిలవ వలసింది. పారపాటైంది, అతను సరిగా దియగ్నెన్ చెప్పివుంటే వాడు.’

ఆ గుఱం నుందిరిలో ఉపయోగించడు.

రెండుగోళాలు గడిచాక వన్ను కోర్కెలో కలుసు కున్నాడు.

‘నుందిరి ఏమీ నులంపొందటం లేదు. వుండు మీద కొరం అల్లివల్లుగా బాబును చంపింది నే నేని పాధిస్తోంది. మా యిద్దరి అభిప్రాయాల మధ్య ఎంత మూతం పాటురవ్వం కాని, పోలిక కాని లేదు. రేపు వుట్టంటికి జళ్ళిటానికి అన్ని ఏర్పాట్లూ చేసుకుంది. ఆమెను వారింపటానికి చేను ప్రయత్నించలేదు. క్షేమ వులు ఎంతకాలం చెలియగా ఉన్నట్లు పటించాలి?’

పచ్చటి సెంపారాన్ని స్వంసం చేసుకోటం నులు వుగానే జరుగుతుంది.

రవణకున్న వా సిక భావాన్ని తొలగించా లన్నది వా అభిప్రాయం కాదు. సిరియయన అభిప్రాయాన్ని మార్చటం మంటే కొండంను చిటికెన జల్లిమీద ఆడించటము లాంటిది. రవణ దేవుణ్ణి వన్యవంతుడు వా కలాంటి బాధా లేదు. ఎండుచెలి వంటి నేను దేవుడే మాడలేను. కా నతికయాలంగా ఇతియ లందరికీ ఎన్నో రికల బాధలు కలుగు

కున్నాయి. ఇతరులకు పోని కలగవచ్చును వారిని పంకోక్ష పెట్టటానికి మన కిష్టంలేకపోయినా ఓ సిద్ధాంతాన్ని ఆచరిస్తున్నట్లు నటించటంలో తప్పులేదు. కూర్మాన్ని మాపిస్తూ అక్కడేదో విచిత్రమైంది అనుకుంటున్నది ఎవరైనా వాటిపై ఆనాటాన్ని ఫిక్సేరింగ్ విమర్శించి నోరెండించుకోటం అవసరం.

పది రోజులు గడిచాయి.

అలోగ్యం పరిగ్గా వుండకపోవటంవలన రమణ ఇంటికి వెళ్ళటం నిలబడలేదు. అందుచేత అక్కడి వాతావరణం వివిధంగా తియ్యారైంది వాకు తెలియదు. ఓ వాడు పొయ్యంతిం కిటికీ దగ్గరగా పడవక్రమీలో పడుకుని విశ్రాంతి తీసుకున్నాడు. పసుపుచ్చ బాట్టి రోడ్డువారగా అగింది. వెయ్యిపట్టుకుని రామయ్య గారిని రమణ నడిపించి తినుకు తినున్నాడు. వాకేం అర్థంకాలేదు. రామయ్యగారిని మంచంమీద కూర్చో చెల్లాం. నేనేమీ అడక్కుండానే రమణ మొదలు పెట్టాడు.

‘వాన్నా గారు వా దగిర వుండటాని కిష్టపడటం లేదు. చిన్నాన్ని గారి పూరణకున్నాను. మిమ్మల్ని చూడాలంటే తీసుకువచ్చాను.’

‘చూడు వాయవా! ... చిన్న పుట్టుంచీకట్టు దిటంతో, దెబ్బ క్రిలో పెరిగాను. ఈ ముసిలికినంలో వా నిటుమయ్య ఎలా వుండగలడు? ఆపరేషన్ చేశాక వున్న కన్నుకూడా పోయింది.’

‘యూ ర్గాయూ! నేటిదివళి చెప్పాను. తిప్పంతా ఆ సరినీదే - దావా చేయటానికి ఏదైనా ఆస్కారం వుండేమా చూడండి- నేను సిద్ధంగావున్నాను.’

‘నువ్వు కృథాగా క్రిమిపడకు... నేను చేసుకున్న పుణ్యం అంతే-దీవుడికి వామోద దయతప్పింది.’

‘అలాగవండి!...కాలం ఒకేరీతిగావుండదు- ఈ పరిస్థితులో మీకున్న కొడుకుకి దూరంగా కళ్ళి పోవటం మంచిదికాదు.’

రామయ్యగారు నవ్వాడు.

‘నేను ముందే చెప్పాను. ఇది రెండురకాల సిద్ధాంతాల మధ్యవున్న వారాలం. వా కిది కుదిరదు. నేడుగా వుండటం మంచిది.’

రమణంటే నాక్కూడా అవసరం వేసింది. కట్టుకున్న పెళ్ళాన్ని పంపేవాడు. తండ్రిని తరీడు

వాడు. అతడు పొధించిన దేమిటి? తరువాత సంభాషణ ఎంతో నేపు సాగలేదు—ఇద్దరూ తిరిగి వెళ్ళి పోయారు.

నేటి విజ్ఞానం దైవాన్ని గురించి ప్రస్తావించదు. సిద్ధాంతాలను అలసటంటూపోయి చివరకు అవంతింలో అపమిస్తుంది. నివ్వలేనిదే పొగకనివించుకున్నట్లు, నేపు ద చేవాడే లేకపోతే ఈ దిగ్గతి ఎలా వుట్టింది? కారణం హీరింగ్గా ఏదీ జరిగిందదు. తిరతరాలగా వొడ్డున్న నమ్మకాల్ని కాలదన్నీ, మనకున్న స్వల్పతార్కిక జ్ఞానంతో అనంతమైన వెలుగులో ఓ కిరణం తాలూకు అణువుమూత్రం చూడకలిగి నేను పర్యవ్యం తెలుసు కున్నానని గుండెమీద చెయ్యిచేసుకుని చెప్పటం నులభం కావచ్చు. కానీ అందుమూలంగా ఏర్పడే చిట్కాలు అపంతం. అవన్నీ నిర్విప్లయతతో వున్న మృగాన్ని కొండచిలుకలా చూపేసి చూపాడటమైంది.

* * *

వాయుమూసాలు గడిచాక ఓ వాడు రమణఇంటికి వెళ్ళాడు. రాయబోయక, అక్కడెప్పుడు కలుసుకుని యోగక్షేమాలు విచారించటమే కానీ, ఇంటికి వెళ్ళటం ఇచ్చే మొదటిసారి. పోల్లో ఎవరో అమ్మాయిగో ఒక పక కత్తుకూ కలుగుచుకున్నవాడెల్లా నిన్ను చూసి కొంచెం కంగారుపడాడు. ఆ అమ్మాయికూడా విషయంగా లేచి నిలబడింది. వాకేం అర్థంకాలేదు. కట్టుకున్న పెళ్ళాన్ని వస్తు పొమ్మని ఏంటి పగటి చేయాలనిపించింది. అయినా, నివాసికాలు తెలుసుకో కుండా తొందరపడకుండానని నిర్ణయించుకున్నాను. దర్జీలో కూర్చో చెల్లాడు. ‘వామోద కితి కన్ను నేరాలు. నేను మీకు చేసిన ద్రోహమేంటి?’ అడిగాడు.

‘అచ్చే! అలాంటి దేదీలేదు. తీరుపడిలేక...’ అని నేనింకా వాక్యం పూర్తి చేయకుండానే ‘అవునవును...తలకుమింగిన పనులు...నీరే కానీయండి ఇంక పరిచయాలు చేస్తాను. ఈ లున వా దివ్యతయ క్షేత్రం. పేరు మజాత. నివాసం గడ్డిచిరగా జరిగిందగుకు క్షమించండి. ఈయన ఆ నిక. సామ్రాట్ సాంబయ్యగారు—‘ఫేమర్ల ఫెండ్’ అనగానే ఆ అమ్మాయి నిమిష్కరించింది. కేరీరంతో ప్రతిరక్తివుచుక్కోపంతో పొంగిపోయింది. ఆ అమ్మాయి వయ్యారంగా లోపలకు నడిచివెళ్ళి

పక్కంలో మునుగు పాకాలు, గ్లాసు నిండా పాలా తీసుకొచ్చి వా ముందర వుంచింది.

‘ఫీ?...విమ్మ మనిషికింద జమకట్టటం వా పారపాలు. విమ్మరణంగా నుందరి జీరితం వాళివం చేసిండుకు బాగులేదు. సిగ్గులేదు. మరో అమ్మాయిని పెళ్ళిచేసుకున్నాడట, ఎవరెప్పు ఖిలం ఎక్కివట్టు గొప్పగా చెబుతున్నాడు...ఇదానో రవణా! ఈవాటి నుండి నీకు, వాకు సంబంధం వాస్త్రీ అంటూ అరిచాను.

‘ఎవరూ?...అన్నయ్యగారా? గది కప్పుకొస్తా చెకగిరి పోగలదు. ఏదింటి గట్టిగా అరుస్తానుకు? అంటూ నుందరి ప్రత్యక్షమైంది.

‘వాళ్ళప్పుడు వచ్చునుంటారా? వద్దా?’ అడిగినా.

‘తప్పవయ్యా! ఎదురుగా కనిపిస్తుంటే ఎలా కాదనిలం?...మాకు మరీ ఇప్పుడే స్నానం చేసి వచ్చివట్టుంది. జాబ్బు తిడిగావుంది.’ అన్నాయి.

‘ఏమిటిదంతా?’ అ నడిగాను.

‘మోగోవాగ్నివి రిగిల్చినందుకు క్షమించండి... నుజారినుందరికి స్వయానా చెల్లెలు. నుందరికీచ్చి రెండుకోజాలైంది మిమ్మల్ని రమ్మన్నది ఇండుకు...’

‘అలుసుగల కయ్యలు అద్దించాది అతనింబ’ లన్నపారి పామెరిమ జ్ఞప్తి తెచ్చుకున్నాను.

తిగవారి రణగరిగిన దంత వివరంగా చెప్పకు పోయాడు. వెను ముందరెప్పాను. అరిమ నుందరిని విడిచి బతిక లేవని, మానుగారింటికి వెళ్లి నుందరిని వచ్చే యిమని పాలువాడలేద దండోపాయాలు ప్రయోగించి బతికూరి విజయం సంపాదించాడట.

‘రేపే అమ్మా, వాన్నావస్తున్నాడు. వారం కోతల శ్రమం చిన్నాన్న గారి పూగ వెళ్ళాను. ఇదిన్నీ వొప్పించేసిరికి తిలకాణం తీ కనువచ్చింది. నేను వాస్త్రీకుడ నయలే కవును నన్ను దండిస్తాడుకాని అమాలుకులైన వార్తెండుకు దండిస్తాడని నచ్చ తెచ్చాను. మరో పుస్తకం తెరి ఆ రెండో కంటికి ఆప రేవను చేయించాలి.’

మనుష్యుల మన ప్రత్యయ ఎంత స్వల్పకాలంలో మారిపోయాయి!...

వాలుగెదుతెలు గడిచాక ఓనాకు నేను వచ్చే సరికి రవణ అభీముకు వెళ్ళిపోయాడు. ఇల్లంతా నిప్పు నిప్పు మంటూవుంది. బాబు అటాయటూ న వుత్సా

గంతుకుంటే చీకటి కోణంలో మెరపు మెరవడటం వేది. నుందరి కుదిగా పూజచేస్తోంది.

‘ఏమిటి?’ అనడిగాను ఆశ్చర్యపోతూ.

రవణరిల్లి చెప్పకుపోయింది.

‘ఏముందివాణనా! అదేవుడి కింకా మామిద దను కలగలేదు. పుట్టిద ఒక్కసలునూ అలాపోయినా మరీ—ఇంకానీ సంతాపప్రాప్తి లేవని మొన్న ఎవరో కోష్యం చెప్పాడు. అప్పుట్టుంచి అది తెంక పెట్టకుంది. వాడితో చెదిలే కోష్యమంతా కట్టి బాటకనున్నాడు. చివరకు బతికూరి వాన్ని పత్తి వారాణం శ్రమం చేసుకొనీ నున్నాను. ముగిస్తూ, పెళ్ళాం కలిసి ఏఅన్న కరమా ఇల్లి కలతం కొస్తా చేస్తే పిల్లలు వెంటనే పుడతారు? కాని మానాను దైవ వానుస్వరగమాడా చెనాడూ? అందుని ప్రతిష్ట వారం అదొక్కలే ఇలా చెసుకుంటోంది. దేవుడికి కవిరం కలక్కండావుంటుందా?’

‘అది తెలా వప్పకున్నాడు?... ఆశ్చర్యంగా వుండే!’

‘పాపాయి కొవాలని అతివికాశ్రమం వుండదా యేంటి? అదలావుంచి ఇది దేవుడి కిట్టి పరీక్ష—గీటు రాయి...మాదాం—అన్నాడు. ఒకవేళ పాపాయి పుట్టివా అది దైవప్రసాదమని వచ్చుచునా? నుందరి ఈ మాటలన్నీ వింటూ సిగ్గుతో తల వంచేసుకుంది. ఆమె మగ్గులు ఎర్రగా కండిపోయాయి.

ఆ ప్రతి ఫలితం ఏమిటో తెలుసుకోవటానికీ కొంతకాలం పట్టింది.

ఓనాకు రవణ వన్న ‘ఇరానీ రెహ్మారెంట్’లో పట్టుకున్నాడు.

‘చిన్న మహిళ వుండండి. మీరుకూడా రండి’ అంటూ తీసికెళ్ళి రకరకాల బొమ్మలు, చీరగా, పువ్వులు కొన్నాడు. వన్న కూడా ఇంటికి రమ్మ న్నాడు.

‘ఈ బొమ్మలెవరికీ? అ నడిగాను.

‘మా చిన్నాన్న కుటుంబం నిన్ను నే దిగింది చిన్నాన్న కొడుక్కో.’ అన్నాడు. ఆయన్ని నే నింత వరకు దూడలేదుకనిక పరిరయం చేసుకుంటా మనుకుని అరిన్ని వెంటదించాను. తీరాతేసి ఇలుచెసుకున్నాక అక్కడి కొత్తి మొహారేసి కపటలేను.

‘మీ చిన్నాన్న పాపాయి ఏదీ?’ అ నడిగాను.

మన స్వీయచరిత్రలు

శ్రీ డి. రామలింగం

నేటి గద్య రచనాశీలులో స్వీయ చరిత్ర ఒకటి.

పూర్వం మన పాహిత్యంలో స్వీయ చరిత్రలుంటూ లేవు. అవి చరిత్ర రచన విషయంలోనే మన దేశీయులకు మొదటినుంచీ అంత శ్రద్ధవున్నట్లు కన్పించదు: మన పూర్వీకులు ఎంతో పాఠశాల విద్యకులే ప్రాధాన్యమిచ్చారు గాని తాళిపాములపై వారికి అంతగా ఆసక్తిలేదు. అందుచేతనే కాలిదాసు ఏకలం వాటి వాడు? రామాయణం వ్రాసిన మొక్కుమల్ల వారి ఆపదకుచా, కమ్మరివారి ఆపదకుచా? అనే ప్రశ్నలు ఉదయించివచ్చును పండితులగానే వివాదాసం చెప్పకోవలసి వస్తున్నది. మన ప్రాచీన కవులు తమ కావ్యాల అవతారికలలో తమ పుట్టు పూర్వోత్తరాలను, తమ కృతిని అంతరిం పొందేవారి కంటే చరిత్రను కొంత ప్రాముఖ్యముగాని వాటివల్ల ఆక్రమింపరల, కృతి పతుల జీవిత విశేషాలు అంతగా తెలియవు. అలాంటి విశేషాలను తెలిపే గ్రంథాలను వారు ప్రత్యేకంగా వ్రాయలేదు. అది మన సంప్రదాయంకాదనే కారణం చేతకూడా ఎంతోవించి వదిలి పెట్టారు. అయితే ఆశునిక కాలంలో వంద రవం కాగా వ్యాసంలో వచ్చిన తరువాత అనేక పాహితీయాలలో పాటు స్వీయ చరిత్ర అనే కొత్తరీతికూడా ఆవిర్భవించింది. అప్పటి నుంచీ తెలుగు పాహిత్యంలో కొన్ని స్వీయచరిత్రలు, ఆత్మకథలు వెలువడ్డవి.

స్వీయ చరిత్ర అనగా తననుసూర్చి తాను వ్రాసుకోవడం. అలా వ్రాసుకోవడంలో కొన్ని చిట్కాలున్నవి. ఇతివృత్తమునూర్చి వ్రాయడం ముఖ్యంకాని తననుసూర్చి తాను వ్రాసుకోవడమంటే అనేక చిట్కాలతో కూడుకొన్న పని ఆత్మ చరిత్ర వ్రాసుకోవడానికి వ్యతిరేకంగా కొంత ప్రత్యేకత వుండాలి. అంటే ఇతివృత్తం చెప్పదగిన వ్యతంతియంటూ ఒకటి వుండాలి. పాఠకప్రసక్తి కలిగి ఉండాలి, తమకూ కొంత చరిత్ర వున్నదన్న విశ్వాసం కలిగిలేక ఆత్మ కథలు వ్రాయడం పడుతుంది అటు

కంటే చరిత్ర ఏదీ లేవచ్చును అది ఆత్మకథ గాక ఎంతో అన్నట్లు ఆత్మకథ అవుతుంది. అయితే చెప్పకోవగ చరిత్ర వున్నప్పటికీ ఏదో చెతనైనంత వరకు సేవ చేశానేగాని ఎక్కువగానే తన చెప్పకోవడమేమిటి? అనే భావంతో ఆపని! పూనుకోవడానికొందరు చెప్పాడుతారు. ఒకవేళ వ్రాయాలనే అభిలాష వున్నా ఆత్మకథ, పరవింది అవుతుంటేమీనవి జంపరాదు. ఏగా స్వీయ చరిత్ర యాదస్త్రా వ్రాయాలంటే మొదటినుంచీ ఎప్పటి విశేషాలను అప్పుకు డైరీలో వ్రాసి, ఆ డైరీలను పరిశీలనచేసి వుండాలి. అలా దిన చరిత్రలు వ్రాసే అలవాటు మన వారిలో చాలామందికి లేదు. మరి పాశ్చాత్యులు అలాంటి దినచరిత్రలను ఆధారంగా పెట్టుకొనే పెద్ద పెద్ద గ్రంథాలు కాగా రచించుకొనినారు. అటు కంటే డైరీలు లేవచ్చును కేలం వ్యాసశ్రీనివాస ఆధారపడితలపే వస్తుంది. అలాంటి పందిర్యాలలో కొన్ని తప్పులు దొర్లడం సహజం.

ఇన్ని చిట్కాలున్నప్పటికీ కూడా తెలుగులో స్వీయ చరిత్రలు వెలువడ్డవి. కొందరు పెద్దలు మిత్రుల ప్రార్థనలచే వ్రాసి, మరికొందరు వారికి బుదివుటి వ్రాశారు. మామవుకు సంఘటిం. తన కష్టసుఖాలను తాటివారికి చెప్పకోవాలనే కోర్కె ప్రతివారికీ వుంటుంది. ఆ కోర్కెననుసరించే తాను చేసిన పనులను, పడ్డ కష్టాలను, తమకు కలిగిన అనుభవాలను ఇతరులకు చెప్పాలన్న అభిలాషతో స్వీయచరిత్రలు వ్రాశారు. ముందు దరిబోయినవారలా జీరించాకో వెనుక వచ్చినవారు తెలుగుకొనే అనుకొని రేపానే అనుభవం అనే మాటకు ప్రయోజనం వుండెను కనుక తమ చరిత్రలను వ్రాచి తమ సంతోషాలు, బంధువులు, మిత్రులు గారవారిని నిలబెట్టకొని, స్వశ్రీనివాస ఆధారపడి ఉత్కృష్టదర్శనలతో జీవించాన్న ఆశయంతో కొందరు వ్రాశారు. మరి కొందరు తమ చరిత్రలను తమ ఆనందంకొంత ప్రాముఖ్యముగా ఇంకా కొందరు కాలం గడిచిపోయిన తరువాత

కనులు పడువారు తమ దరిత్ర చూచి, పూర్వం తమ నంటి వ్యక్తి ఒకరు వుండేవారని తెలుసుకొని తీరట పడతారన్న ఆశతో వ్రాశారు. ఏ ఆశయంతో, ఏ ప్రార్థనలంతట వారు వ్రాస్తేనేమి వాటివల్ల మన పాపాత్మ్యంలో స్వీయచరిత్రలు లేని కొరత తీరడమే గాక, ఆ పెద్దల తీరికచరిత్రల మూలకంగా దేశచరిత్ర కూడా తెలుసుకోవే అవకాశం కలుగుతున్నది.

ఆంధ్ర పాపాత్మ్య లక్ష్య కడప రచన, ఉపన్యాసాలు, వాటకాలు, ప్రవాదివాటలు, తీరికచరిత్రలు, ప్రకృతి కావ్యాలు, ఎటలూ మొదలైన ఆశీక మాతీవాలంకారాలను చేతుర్చి, అధునిక వాఙ్మయ రూపాలకు బాటలువేసి, ఆంధ్రదేశ చరిత్రలో యొక కర్తి అని పేరు పొందిన మహావీరముడు కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారి తెలుగు పాపాత్మ్యంలో స్వీయచరిత్రలేరి కొరతను తీర్చగా, మన మొట్టమొదటి స్వీయచరిత్రవారికి. వారు తమ చరిత్రను వ్రాస్తూ "తెలుగులొకటో స్వీయచరిత్రమును వ్రాయబూనుట కిదియే ప్రథమ ప్రయత్నము. తిన్న గూర్చి తాను వ్రాసుకొనుపప్పుడు ఈశ్వర ముఖమును చూచి సర్వమునే చెప్ప బూరినను పనుకొలవు వారిది అత్యున్నతగానో పరవందిగానో భావించి అవ్యధా తలచెదవచ్చును. ఒకనొకప్పుడు పరులనుగూర్చి ఆపీయ ములకు సర్వములను బయలుపరుపవలసిన ద్విపద్యము వారికిని, వారి మిత్రులకును, బంధువులకును మన ప్రాపము కలుగవచ్చును. అయినను సాగ్యమైపంతులకు అమృత నాపకములకు నొప్పి కలిగిచెడు విషయములను అవార్యోకముగా ఇందు జొప్పంపమానించి" అని చెబుతూ ఇటువంటి దుమ్మరమైన కార్యానికి తాము వ్రాసుకొన్నందుకుగాను దానిని సమంజసంగా నిర్వహించేందుకు కర్తవి ప్రవాదించబలసిందిగా ఈశ్వర ప్రార్థనకూడా చేశాడు. వీరేశలింగంగారి స్వీయచరిత్ర ఒక విధంగా ఆంధ్రదేశ సాంఘిక చరిత్ర. అందులో ఆ మహామృతావుని తీరిక విశేషాలేగాక అప్పటి క్షేస్థితి, విద్యార్థిధానం, సంఘంలో అమలులోవున్న దురాచారాలు, మూఢవిశ్వాసాలు మొదలగువాటి పన్నిటిని బహిరితం చేశారు. అట్టి సాంఘిక స్థితిని సంస్కరించడమన్న లక్ష్యంతో వారు ఎట్టి ప్రయత్నాలు చేశారు? ఏయే ఇల్లులను తెగుర్కొన్నారు? ఎటువంటి అభియోగాలు వారిపై మోపబడిన? వాటి పన్నిటిని తట్టుకొని ఎలా నిలువగలిగారు? ఆవాటి

తెలుగు పాపాత్మ్యం ఏ పరిస్థితిలోవుంది? ఆంధ్రభూమి అధ్యున్నతికి ఆయన చేసిన సేవ ఏమిటి? మొదలైన ఆశీక కథలు ఈ స్వీయచరిత్రలో విశిషంగా వ్రాయబడినవి. వీరేశలింగంపంతులుగారికి, వారి ప్రతిష్ఠ గురితూ జరిగిన వ్యాధివిషయక దృవచారాలు, జోటి ములు, మిత్రులతో వారు జరిపిన ఉచితప్రత్యుతిరాలు, వారి ఉపన్యాసాలు, వ్రాసిన ప్రశ్నలు, ఆకాలంవాటి సంఘటనలపై ప్రతికొన్ని ప్రాయాలు, చాలావరకు యథార్థంగా ఉదహరించడం చేరి అప్పటి ఆంధ్రదేశ విశేషాలు ఏకరంజితంగా తెలుసుకోవే వీలు కలుగుతున్నది సామాన్య మటుంబంలో జన్మించి, పెద్ద పదవిలో లేకపోయినా, పంకల్ప బలంతో ఆంధ్రభూమికి చరిత్రను కల్పించిన మహాపురుషుడు వీరేశలింగంపంతులుగారు. సంఘ సంస్కర్త, వదిల రచనా పితామహుడు, బహుశి గ్రంథకర్త, దారి, మహామృతావుకూ అయిన ఆయన స్వీయచరిత్ర ఏ రిరంవారికైనా ఉలేజకంమొదల గ్రంథం.

తరువాతి రాంబొట్ల జగన్నాధకావ్యీగాలు తమ స్వీయచరిత్ర వ్రాసుకున్నాను. ఈయన విశాఖపట్నం జిల్లా వాసి. రెండు గావంచాలు చేరిబట్లకొని ఇల్లు పెడెరి, తీరయాత్రకు గడిగిల సామాన్యదీక్షుడు. అయినా చివరకు సిరి ఈయన పంచకేర కల్పించికాను. స్త్రీపరివృతిలో ఆట వ్యాధిమూగులకు, ఇటు వ్యాధి వాదులకు గౌరవభాజులై ఘరికాంచిన వ్యక్తి. ఈయన స్వీయ చరిత్రకు వెలలేదు. బంధుమిత్రుల కోసమే ప్రచురింపబడింది.

కృష్ణజిల్లా దిరి తలూకా వక్కలపల్లె గ్రామ వాసి, బుధిద్రి కొటయ్య తమ అత్యంత వ్రాసి ప్రకటించారు. వీరు విశ్వబ్రాహ్మణులు, బ్రాహ్మణుల ప్రభావంతో స్వీయ సంఘానిరంకై పాలుపడ్డ వ్యక్తి.

రాయపం వెంకట కృతుగాలు తమ స్వీయ చరిత్ర వ్రాసి ప్రకటించారు. ఈయన వీరేశలింగం పంతులుగారికి శిష్యుడూ, సహచరుడూ. కాల్యంమంచి సర్వీకర్తని కలిగి ఉన్నత విద్యార్థిధానంచేసి, ఉపాధ్యాయ పదవిలోవుండి, కలకత్తల వెల్లుగులోని వెంకటగిరి మహారాజు వారి కళాశాలకు ప్రధానాధ్యక్షులై 'సర్వసంకర్షి', 'జవాహ' మొదలగు పురీకలను వదిలి, స్త్రీ జవాహుద్వయానికై కృషిచేసి, గుంటూరులో కొన్ని వేల రూపాయలు ఉన్న పెట్టి ఒక

మందిరమును నిర్మించి ప్రజల కప్పగించిన ఉదార పురుషుడీయన. వీరి ఆత్మ చరిత్రను దేశోద్ధారక కావ్యముగా వాగ్దేవరాయ పంతులుగారు వీరికి ప్రామాణికముగా వ్రాసినది. సాంఘిక కథకాదు. ఆంధ్ర దేశంలోను, హిందూదేశంలోను, ప్రపంచమందును కలిగిన భావపరివర్తన కూడా ఇందున్నది అన్నాడు.

'మూర్ఖవారాయణీయము' మరొక స్వీయ చరిత్ర. ఇది 'సామాన్య సంపాది జీవిత కథ' అని రచయిత వల్లూరి మూర్ఖవారాయణరాయలు చెప్పుకున్నాడు. బంధువుల వీలుగా, సంఘ సంస్కర్తగా, రాజకీయ వాదిగా చేరువడ్డవారీయన. అన్ని విషయాలలోను స్వతంత్రతలోనైన గల వ్యక్తి. మహాసకారం ఆదిరంగుగా పెట్టుకున్నవాడు. తాము స్వాంతంగా సంపాదించిన డబ్బుదీబల దాహయ్యల ఆస్తిని విద్యా సంస్థ కల్పించిన వరాహ్యులు. మామవులు స్వతంత్ర మైనవి ఆవారపడి జీవించడం గొరవమనీ, కర్మమోలుగా వుండి ప్రజాసేవ చేయవలెననీ, తాము తమ స్వీయచరిత్రవ్యాసా ప్రబోధించాడు.

'కామప్రభాత' చిలమర్తి లక్ష్మీవరసించు పంతులుగారి స్వీయచరిత్ర కొక ప్రత్యేకత వున్నది. ఈయన పుట్టంధుడు కాదు గాని తరువాతి దృష్టిని కోల్పోయాడు. పుట్టింది బహు సామాన్యకుటుంబం. కాని వ్యక్తిత్వం గొప్పది. చిలమర్తివాడు వీరశైలింగం గారి ఆశురవాదంలో సంఘ సంస్కరణోద్యమానికి, సాహిత్యానికి, తెలుగు పాటక రంగానికి అపారమైన సేవచేశాడు. మొదటినుంచీ వీరికి ప్రజాసేవజీవనం గడపవలెనన్న వాంఛ వుండేది. వ్యయంగా ఎక్కడికి వారేకపోయినా, ఎరిగో ఒకరిని వెంటచెప్పకొని ప్రేమపడి ప్రతి మహాసభకూ హాజరై వక్రల ఉపవాసాలను శ్రద్ధగా విధి, విస్మయకారంగా తమ ఆధిప్త్యాలను వ్యక్తీకరించి, ప్రజాసేవ జీవనంలో ఉద్యమం కలిగించిన ప్రతిభాశాలి. ఈయన హాజరైన మహాసభలు, ఇచ్చిన ఉపవాసాలు అనేకం. ఆంధ్రదేశంలో విద్యావ్యాప్తికి, సంఘ సంస్కరణకు, మతోద్ధరణకు, విప్లవాత్మక సంక్షేమానికి, మహా శాస్త్రోదయానికి రాజకీయ సంస్కరణలకు, చరిత్రకాల ఆధిప్త్యవీరికి ఎంతో పాలుపడదమేగాక అనేక గ్రంథాలు రచించి ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయంవారి 'కామప్రభాత' లిరుగుపొంది, తెలుగు సాహిత్యంలో చిరస్థాయిగా వుండే స్థానం సంపాదించుకొన్న ప్రజాపంతులు. మన

స్వీయ చరిత్రలలో చిలమర్తి వారి స్వీయచరిత్ర పాఠకునికి ఆత్యంతానందని కలుగజేసుంది. కారణం వారి వదన రచనాశైలి, విషయ పూర్వకము, విగ్రహ యుక్తము అయిన వారి చెప్పే విధానమును.

ఆంధ్రోద్యమంలో, భారతీయ రాజకీయ రంగాల్లో, విప్లవోద్యమంలో పనిచేసిన ముగ్గురు ప్రముఖుల స్వీయచరిత్రలు తెలుగు సాహిత్యానికి అలంకార ప్రాయమైనవి. ఒకరు దేశభక్తి కొండా వెంకటప్పయ్య పంతులుగారు; కాపనసభ్యుడుగా, ఆంధ్ర మహాసభాధ్యక్షుడుగా, కాంగ్రెసువాదిగా గాంధీమహాత్ముని గౌరవాదరాలకు పాత్రుడైన మహావ్యక్తి ఈయన. భారత ప్రథమ స్వాతంత్ర్య సమరం గడిచిన కొన్నేండ్లకే దేశభక్తుడు పుట్టాడు. ఆయన స్వీయచరిత్ర డెబ్బయి ఏండ్ల ఆంధ్రదేశ చరిత్ర. భారతీయ చరిత్రకూడా అందులో వున్నది. సత్య తత్వరత, ఆస్తిత్వము, విషయం, విరంజిత సేవాసక్తి, ఆత్మనిరంతరం—ఇవి దేశభక్తుని ఉత్తమ గుణాలు. "జీవితములో ముఖ్యములు లనుపని యిక్కడ మాత్రమే సంబంధించినవి. పనులకు పక రించునదే సార్వక జీవనముని యెంతయు. అయితే ఈ విద్వితము లోకులు చేయవలసినది. సాధారణముగ ఎవ్వరి జీవితమునైనను ముఖ్యములు రెండును అనుభూతిములుగనుండును. దినదినమును నూతనానుభవములు కలుగుచుండుటచే, జీవితము నూతన శీలతో నొప్పొగు నొక శాటకరంగమునకై నుండును. విర్యుల వర్తివము కలిగి, సత్యవిష్ణుతో ప్రకర్తించువారికి మనః శీలమునకు కారణములందెపు." అని కొండా వెంకటప్పయ్య పంతులుగారు తమ జీవితానుభవమునుకొని చెప్పుకొన్నాడు.

రెండవది టంగుటూరి ప్రకాశం పంతులుగారి 'నా జీవితయాత్ర' అనే ఆత్మకథ. ఆంధ్రప్రజానాయకులుగా ప్రకాశంగారు అనితరమైన స్థానం పొందారు. లక్షలు సంపాదించి, లక్షలు ఖర్చుచెట్టివ్యక్తి. గుండె నిబ్బరానికి, ధైర్య సాహసాలకు, త్యాగాలకు ప్రకాశం పంతులుగారిని చెప్పుకొని మరొకరిని చెప్పాలి. ఆంధ్రుల శుభాశుభాలకు ఆయన ప్రతినిధి. కాంగ్రెసువాదిగా, పరికా సంపాదకుడుగా, మంత్రిగా అనిభక్త మద్రాసుకు, ఆంధ్ర రాష్ట్రానికి ముఖ్య మంత్రిగా ఆయన చేసిన సేవ అమరమైనవి. అసలు డిక్షన్ భారతంలో జాతీయోద్యమానికి గుండెచిచ్చు కథోదాత్తుడు ఆయన. ప్రకాశం పంతులుగారి స్వీయ

చరిత్ర యువకవారికి అదర్శప్రాయమైన వీరగాథ. పైగా ఇది పాహితీయాల్యం కూడా సంపదించు కొన్నది.

కూడవది 'నేను-వా దేశం' అను పేరుతో గదర వీరుకు దర్శి చెందయ్యగారు ప్రాముఖ్యమైన స్వీయ చరిత్ర. 'బోయిన అర్ధ శతాబ్దిలో ముద్రేణం అక్షర, సాంఘిక, రాజకీయ, సాంస్కృతిక రంగాలలో వచ్చిన ప్రతి మహోద్యమం దర్శి చెందయ్యగారి జీవిత దర్శనం మిగిల్చింది' అని పీఠికా కర్తలమన మాట అతిశయం వినడం. అటు వాయుకుడూ కాక ఇటు అమచనకూ కాక, ముక్కుకు నూటిగా బోయి తిడు తోచిన ఉద్యమంలో పాల్గొన్న చెందయ్యగారి ఆత్మకథ ఉద్ఘాటించింది. తమ స్వీయచరిత్రకు ప్రసాదం ప్రాస్తూ "ముద్రే మహోద్యమానికి మునుపటి ప్రాయ మయిన గాంధీ మహాత్ముని జీవితచరిత్ర తలపుకు వచ్చి పాడలేపాయ్యము. అంతిగోప్య ఆత్మకథ తరువాత నేను వ్రాయడమేమిటని వాలో నేను వత్సవన్నాను. కానీ అమహోద్యమంలో మహాత్ముని జీవితముక అన్నిసంవత్సరాలే నా సమీక్షా ఆంధులో తావు లేక పోలేను అన్న భావం మాత్రమే వస్తు తు రచనకు ప్రేరేపించింది" అని చెందయ్యగారు చెప్పుకున్నారు. భారతదేశం పరాధీన స్థితినుంచి బయటపడలేక పన్నె వందల వాటి క్షోభలలో ఎంత బలీయంగా వుండి ఇలాంటి విప్లవ వీరుల జీవిత చరిత్రలన్నీ తెలుస్తుంది.

డాక్టర్ కె. యస్. శేషగిరిగారు 'నా చిన్న వాటి యుచ్చులు' అంటూ తమచరిత్ర గృహలక్ష్యరూపా, ఇతిరత్రా కొన్ని వ్యాసాలు వ్రాశారు. అనేక ప్రస్తావనలలో వెలువడెది. డాక్టర్ శేషగిరిగారు రాజకీయ నాయకులు కాదు. వైద్యులు. పత్రికా సంపాదకులు. నేనా పరాయణులు, విరగిన కీలుగు. వైద్యరూపంగా, పత్రికా ముఖంగా, విద్యమేములను స్వీకరించగ బహుళగతం యావముగా అయిన స్త్రీలకు చెప్పిన నేన సంస్కరణీయ వయవది. మాత్రానులో మేలా పూగలోని శేషగిరివ్యాసయం, త్యాగరాయవార్లోని శేషగిరి ప్రాధమిక పాఠశాల అయిన వాల్మీకీవారికి వది వాడు. వాడొక రెండులకల యావాయులు ప్రకారం

పీఠికా కొరతలను వాడంచేసిన వవామ్యదాతవ. అంతేకాదు. పండితులను నాయకులను పక్కరించిన కోపావకుకుడా. ప్రాచీన భాష సంస్కృతం పట్ల ఆదరాభిమానాలు గల వ్యక్తి డాక్టర్ శేషగిరిగారు.

పండితులూ, పరిశోధకులూ, యోగవిషయాలూ అయిన కేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు 'ప్రజా ప్రభాకరం' అను పేరుతో ఆత్మకథ వ్రాసుకున్నాడు. మరి కొందరు పద్యరూపంలో తమ స్వీయచరిత్రలనూ స్వీయమధికాలనూ వ్రాసుకున్నారు. తిగవలి వేంకటేశులలో ఒకరైన శ్రీ చక్రవర్తి కేటకశాస్త్రిగారు 'కాళి దర్శి' ఈ సందర్భంలో సంస్కరించదగింది.

పాదాంగ జీవిత చరిత్రకూ. స్వీయ చరిత్రలకూ ఒక భేదం వుంది. ఒకరు మరొకరి జీవిత చరిత్ర వ్రాసి వచ్చును అన్ని విషయాలు సమగ్రంగా లభించక పోవచ్చు. కానీ ఎవరి చరిత్రను వారే వ్రాసుకొన్న పక్షంలో సంగతులన్నీ సంతృప్తంగా ఉదహరించడానికి వీలుపడుతుంది. అయితే స్వీయచరిత్రలో కూడా ఉద్రిమలకాలనే వ్రాసుకొని గడ్డుకాలను, లోపాలను వెలడించడం జరుగక పోవచ్చు. అయితే మన స్వీయచరిత్ర కోరులు వారిలోపాలను చాలవంపు విప్పించేవంగా వెలడించారు. మహామహాపుత్రుల వారి చరిత్రలు అవశ్యం పునీయమైనవి. అవి మును గతాన్ని తెలిసి, భవిష్యమును ప్రబోధించి, వెలుగు నీడ లలో కూడిన ఈ జీవ మాత్రలో మార్గ మార్చిలుగా ఉపకరిస్తాయి.

మన గద్యరచనలో స్వీయచరిత్ర విభాగం ఇంకా విస్తృతంకావడం అవసరం. ఇంకా ఎందరో పెద్దల స్వీయచరిత్రలు వెలువడాలి. ముఖ్యంగా పద్య రూపం తాడిపాటి హనుమంతరావు పంతులుగారు, గాడిచర్ల హరిశ్చంద్రమరావుగారు, తిలూకర్లుల శివశంకరస్వామిగారు, విక్రీతాగ సర్వవారాయణగారి వంటి అనుభవజ్ఞులు పాహితీపంగాలు తమ స్వీయ చరిత్రలను వ్రాసి ప్రకటించాలి. ఆ స్వీయచరిత్రలు వెలువడడానికి వారి మిత్రులు ప్రోద్బలంచేసి, తివ్యరా స్వీయచరిత్ర విభాగాన్ని మరింత సంపన్నం చేయాలి.

చతుర్ముఖులు

శ్రీ అంగర సూర్యరావు

పాత్రలు :

గోపాలరావు రామచంద్రకవి
కీర్తిశ్రీ కమలాకరం
విశ్వనాథం గణపతి
వెంకటసుబ్బయ్య పాపారాయుడు
రంగమణి.

స్థలం : కళామండపం

సమయం : రాత్రి 7 గంటలు.

హాలుమధ్య ఒక ద్వారం కనిపిస్తోంది. తలుపులు మూసివున్నాయి. లోపలి నుంచి నృత్యం చేస్తున్నట్లు మువ్వల ధ్వని, చాట - తిక్కువస్తాయిలో వినిపిస్తున్నాయి. హాలులో - సింహాసనం ఆకారంలోవున్న ఒక కుర్చీ, దాని ముందు అందంగా అలంకరించబడిన ఒక టేబులు వున్నాయి. టేబులుకు కుడి వైపున మూడు కుర్చీలు వున్నాయి. కుడి వైపు నుంచి కీర్తిశ్రీ వస్తాడు. వయస్సు 35 సంవత్సరాలు. ఖద్దరు లాల్చీ, పంచె, భజనమీద ఖద్దరు కాలువా-చూడగానే 'కవి' అని తెలుస్తుంది. కీర్తిశ్రీ హాలు ఖాళీగా వుండడం చూసి నిశితావహించి తాడు. ఒకక్షణం ఆలోచించి హాలుమధ్య వున్న ద్వారం దగ్గరకు వెళతాడు. చెయ్యి వెయ్యి

గానే ఒక్కసారిగా తలుపులు తెరుచుకుంటాయి. ఉవ్వెత్తుగా మువ్వలధ్వని, క్షేత్రయ్య పదంలోని చివరి చరణం వినిపిస్తాయి.

"...చేవరే వరుడు కావలెనని భావజని పూజ లొనరించిన ఆ వనితపేరేమి సెల వీరా, సిగ్గేల లేరా!"

లోపలినుంచి గణపతి వస్తాడు. వయస్సు 18 సంవత్సరాలు. లాల్చీ, పరాయి వేసుకున్నాడు. కాళ్ళకు మువ్వలు వున్నాయ్.)

గణపతి : (కీర్తిశ్రీని పోలినగా చూస్తూ) ఎవరవారు?

కీర్తిశ్రీ : నేను కీర్తిశ్రీని - విశ్వనాథం గారు వున్నారా?

గణ : మీరేమి ఎక్కడో విన్నట్లుండే! (ఆలోచిస్తాడు.)

కీర్తిశ్రీ : (లేరిగా) అహ! దానికేమింట! విశేషంబావు.

గణ : (ఏదో జ్ఞాపకం వచ్చివస్తూ) మీరు పత్రికలో యేమైనా రాసావుంటారా?

కీర్తిశ్రీ : వెళి రావీవాడే.

గణ : అడీ! అలా చెప్పండి. మిమ్మల్ని చూడగానే అహంకారం కనిపిస్తోంది తెలిపిపోయింది. లోపలికి వెళి చెప్పండి.

కీర్తిశ్రీ : తీరికేదు. యిప్పుడు నేను రాధాకృష్ణంమీద రిసెయిన్ వున్నాను.

గణ : కవులకు రాధాకృష్ణం నేమిటి చెప్పా!

కీర్తిశ్రీ : అబ్బాయీ! నవ్వు చిన్నాడవు. నీకు యీ పెద్ద విషయాలు తెలియవు. ఇటీవల నాహిరి

రంగాన్ని మేం రాజకీయరంగానికి దగ్గరగా తీసుకువచ్చాం.

విశ్వవాదం : (లోపలినుంచి) గంపతి! గంపతి!

గం : (వాదరం దగ్గరకు వెళ్ళి) యోక్కే వున్నావండి. రికార్డు యొక్కో వచ్చాడు.

విశ్వ : (లోపలినుంచి) యిప్పుడెవరురా దిబ్బదాడు?

గం : (పేరు మర్చిపోయి) కీ...కీ...కీ...

(విశ్వవాదం లోపలినుంచి వస్తాడు. తెల్లగా, బావుగావున్నాడు. గుండ్రని ముఖం, గిర్రబాలు, గానోక్క బాట్స్, పంచె—కాబ్యాచాగ్రాఫికి కాలిపెనీల బట్టలాలన్నీ వున్నాయి. వయస్సు 30 సంవత్సరాలు.)

విశ్వ : (కీర్తికిని గుర్తించి చిరునవ్వుతో) ఓహో! మీరా కీర్తిగారూ! ఎవరో అనుకున్నాను.

కీర్తి : రామచంద్రవిగాయి రాలేదా?

విశ్వ : లేదండీ. నేనూ వారికోసమే చూస్తున్నాను.

కీర్తి : (రిక్కుబాచీ చూసి) ఎంతో మైలేదు. ఏర్పాటులు యింకా పూర్తికాలేదు. నేను విశ్వ రామచంద్రవిగార్ని తీసుకువస్తాను. (కుడివైపు వెళుతూవుంటాడు.)

విశ్వ : కీర్తిగారూ! చిన్నదూ! (కీర్తికిని సమీపించి) గోపాలరావుగారింటి కుప్పవద్ద వాడుకుడు మీ రందరియిరిల సహచరాలికి వస్తున్నందుకు వాడు చాలా సంతోషంగావుండి.

కీర్తి : (ప్రసన్నుడై) మీవంటి సహృదయులకు సంతోషంగా వైపుంటుంది. (కోపంతో) కాని..... వుంటాడు చూసండి కొందరు.....

విశ్వ : వానిదూరూ! వారో ముట్టలకు పట్టించుకుంటే మనం తగిలంపేపు మర్యాదగా బ్రతికేం.

కీర్తి : మీరెక్కో వెళ్ళిపోయి చూసేకాదు.

విశ్వ : అహ! మరేంలేదు. యీ సమయంలోనే గోపాలరావుగారికి వాపేరు కొంచెం విభారమే చేయించారీ.

కీర్తి : తప్పకుండా చేయిద్దాం. మన రామచంద్రవిగాయి యెంతో చెలికే అంత. దానికి తిరుగులేదు.

విశ్వ : మీరు నలుగురూ కలిసి వాటిక సంఘంలో వాపేరు పడేలా చూడాలి.

కీర్తి : తప్పకుండా చూద్దాం. యిప్పుడే వస్తాను. (కుడివైపు వెళ్ళిపోతాడు.)

విశ్వ : (అలోచిస్తూ) యిది మంచి సమయం.

గం : దేనికండీ?

విశ్వ : గోపాలరావుగారిని మంచిచేసుకు నేందుకు.

గం : అయిన్ని మంచిచేసుకోవడం యెందుకు?

విశ్వ : ఈనాడు కళారంగం అంతా అయినచేతుల్లో వుంది. అయిన తిలుచుకుంటే యేమైనా చెయ్యగలదు.

గం : అయితే మన వ రసకాలకు ఆహ్వానించండి. నేను నాలుగు హావీలను అభిషయించి చూపిస్తాను.

విశ్వ : మత్తె అభిషయిస్తే బాధంలేదు. — సర్వాంగ కోటిరియై, పంచామగ్యము అయిన లలవామణి కావాలి.

గం : అటువంటి సర్కి యిప్పుడు యొక్కడ దొరుకుండాండీ?

విశ్వ : అదే ఆలోచిస్తున్నాను. మంచి చిక్కులర్పి పడింది. గోపాలరావుగారిని ఆహ్వానిస్తాం. కాగానే వుంది. కనీసం ఒక శిష్యురాలిద్వారా అయినా వుంటారని సమర్పించాలి.

గం : (గుండెబిడచి చెయ్యి చేతులతో) నేను స్వయంగా సమర్పిస్తానండీ.

విశ్వ : (కోపంతో) పూజకోవోయ్. అందుకు మత్తె పనికిరావు.

గం : (విరుత్సాహపడి) అశేషిలుండీ! వాకేంలాంటి?

విశ్వ : (విసుగ్గా) నీకేం లోటులేదురా వాణ్ణా! — కానీ ఆషాఢాష్టమి సమర్పించ చెయ్యడం ఒక ఫాషన్.

గం : యింత ఆకస్మికంగా శిష్యురాలు యెలా దొరుకుండాండీ?

విశ్వ : యిదివరకు కోమల, కల్పరత్న వుండేవారు. వాళ్ళు వుండే కోకల్లో...

గం : (మధ్యలో అందుకోని) వాళ్ళు యిప్పుడు గోపాలయ్యగారిదగ్గర నేర్చుకుంటున్నారండీ.

విశ్వ : ఆ గోపాలయ్య మన ప్రాణానికి యముడులా తియారయ్యాడు.

గం : అయినదగ్గర చాలామంది నేర్చుకుంటున్నారండీ.

విశ్వ : యీ రోజుల్లో చాలా, దర్శనం కావాలి. విశ్వ
యానీ వాళ్ళు లేరు. అందుకే గోపాలయ్యలాంటి
వాళ్ళు వెలావడి అవుతున్నారు. గోపాలయ్యని
మించిపోవాలంటే వాడు ఒకటే ఉపాయం
తోస్తోంది.

గగ : యేమిటంటే అది?

విశ్వ : వాడక సంఘంలో స్థానం సంపాదించడం.

గగ : దానివల్ల లాభం యేమిటంటే?

విశ్వ : అంత లాభమే. ఎక్కడను వెళ్ళినా రాజ
శీరిలో వెళ్ళొచ్చు. మనవిద "మనుష్యుడై
వాట్లాడరాల్సింది" అనే ముద్ర అహంకారంగా
పడిపోతుంది. యీ రోజుల్లో మనకు వచ్చిన
విద్యలంటే ముద్రపడడం అత్యంతముఖ్యం. అర్చ
కుయ్యిందోయా? ఒకేఒక్కచారి ముద్ర పడిం
దనుకో—యినా దానికే ధర్మ తిరుగుతాడు.

(చివోమాట అనే సమయంలో వుడివైపునుంచి
వెంకటసుబ్బయ్య వస్తాడు. సిల్క్ నోక్క, గ్లాస్కో
పంచె, కళ్ళకు తుంగరాల—ధనవంతుడని తెలు
స్తుంది. చేతిలో జవ్ బాగ్ వుంది.)

వెంకటసుబ్బయ్య : (వస్తూనే) యేమిటండోయ్ విశ్వ
కాథంకాయా తిరుగులేదంటున్నాడు?

విశ్వ : ఓహో! వెంకటసుబ్బయ్యగారా! యేమిటి—
యెప్పుడూ లేది యీలా దయచేయరా?

వెం : యిక్కడ రదయితల పూజకం వుండటమే!
కాస్తేపు కూర్చోనిపోవామనివచ్చాను. యింకా
యెవరూ రాలేదా?

గగ : (అత్యర్థంగా చూస్తూ) మీరు సిల్క్ స్టోర్స్
ప్రాప్రయిటర్ గారు కదండీ?

వెం : (గగపతి కీచూచి) అవును. (విశ్వకాథంతో)
యీ వుగ్రా డెవలండీ?

విశ్వ : నీకు వా శిష్యుడు గగపతి. యీ ఫ్రాన్స్
యే వాట్లాడరాల్సిందికావరే వా శిష్యుడితో
పూజ స్థాయిలో వాట్లాం చెయ్యమనండి
చూద్దాం.

వెం : మంచి శిష్యుడే సంపాదించాడు.

విశ్వ : సంపాదించడం కాదండీ—తయారుచేశాను.

గగ : (అత్యర్థంతో) సిల్క్ స్టోర్స్ ప్రాప్రయిటర్

గారికి రదయితల పూజకానికి సంబంధం
యేమిటా అని వా సంజాయి!

విశ్వ : (గగపతి కీచీ రోపంగా చూస్తూ) ఉహ్!
ఫ్రాన్స్! (వెంకటసుబ్బయ్యతో) చూడండి
వెంకటసుబ్బయ్యగారూ! మీ వంటి వులే
పురుషుల సహకారంతోనే యే సంస్థా ప్రతీ
తేను.

వెం : అది వెంటి రోజులు. యిప్పుడు మమ్మల్ని
కొత్తలోపెట్టి పోక్కికాయకొంది. మమ్మంటే
పన్ను! మందుంటే పన్ను! సినిమాచూస్తే
పన్ను! కార్మికులే పన్ను! చివరకు కాలం
చెడివా పన్ను వేసున్నారు. దానివల్లమీద
మీదా పన్ను వేసేవారా!

విశ్వ : మీరు చెప్పింది నిజమే అనుకోండి. మీలాంటి
వారు మమ్మల్ని కొంచెం ఆదుకోవాలి.

వెం : అయినా రూపాయలు వాటి చందా యిస్తే
మా ఆదాల్ని ఒప్పుకోరు. ఆ అయినరూపాయల
తైవా దిచ్చిపెట్టి ఒప్పించాను.

విశ్వ : మీ దయ!

వెం : మీ శిష్యుడే—ఓ రెండు నిమిషాలు—విడిచి
పెట్టగలరా?

విశ్వ : అలాగే తీసుకు వెళ్ళండి. వాళ్ళు తొందరపనులు
వున్నాయి. వా సభ్యత్వం సంగతి నిర్ణయించ
వలసిన రోజు యిది. (పుగ్గిద్యారంజనంనుంచి
వెళ్ళిపోతాడు.)

వెం : (గగపతిని ఒక ప్రక్కకు తీసుకువెళ్ళి)
అబ్బాయ్ నీకు హేండ్ కమెరాతో ఫోటోలు
తియ్యడం వచ్చువా?

గగ : (సంతోషంతో) ఓ! అద్భుతంగా తీస్తాను.
నేను క్లౌడ్ హుల్సు తియ్యడంలో ఎప్పుడూను.

వెం : యిదివరకు యెప్పుడైతే తీశావా?

గగ : అవును తీశాను—ఒకసారి మండర వేణి
గార్డన్ ప్రక్కనుంచి వస్తోంది. అప్పుడు నేను
ప్రిన్స్ పాల్ గారి రూం దగ్గర వున్నాను.
చూశాను. వెంటనే సుంధం వెంకీవల్లెను.
నేలులోంచి లేచి కమెరా తీసి ఒకటికొక
హట్...

వెం : (సంతోషం) యినా నేనే నీకు బాగా తెలుసు

గం : (తన ప్రసంగాన్ని కొనసాగిస్తూ) కమలా
క్షయమంది. వెంటనే వెలియగలమంది. వెంటనే
తిరిగి చూడమ. మా ప్రస్థానం గాన గ్రామ
తారంలో కనిపించాను. కమలా ఇప్పుడు లేచి
రాను.

వం : అరే! వారే! బాధాపడుతున్నా!

గం : నేను చూడు కోరికలు అవ్వాలి కాదు
విచారించాను.

వం : కమలా బాధించుకుందా?

గం : కాదు. మంచి వేగే ఫోటో బాధించుకును.

వం : ఎర! అదంతా యిప్పుడెందుక? నాకు నీవో
చిన్న పనివుంది.

గం : ఎప్పుడు పూర్తిగా చెప్పియ్యగలమంది. ఆ తరువాత
నేను కమలాని కలిపివెళ్లి వర్తమానంలో
అడుగుపెట్టాను. యిప్పుటి నా కమలా
కాశీకి మార్చబడినందులో వుంది. మీరు యిప్పుడు
దేవా మా కాశీకి వెళ్లివచ్చుకు చూడొచ్చు.

వం : మధ్య—అవధిరావీ! తిరిగి మనిషిని వారే
మందుకు నేను చాలా సంతోషిస్తున్నాను.

గం : యిప్పుడు చెప్పండి వచ్చేంతెక్కుమంటారా?

వం : (సందిలోంచి కమలా బయటకు తీసి) యీ
కమలా బాధించినా పడుకో. మనబాధకును
గోపాలరావుగార్ని ఎదురుచూ?

గం : తెలియమంది.

వం : (అర్థవంతం) అరే! గోపాలరావుగారిని
ఎరగదా?

గం : నేను విన్నామంది. మంచి బాధలో యిద్దరు
నీవీ మా తండ్రిమధ్య కూర్చుని తీయించుకున్న
ఫోటోలో చూడండి. మనిషిని చూడండి
చూడేను.

వం : యిప్పుడు వివరాలు చూడగలమి. మళ్ళీ
చెయ్యాలి తెలిసిందా?

గం : అదే తెలియపెంచెను.

వం : గోపాలరావుగారు రాగానే అందరితో కలిసి
ఒక ఫోటోతియ్యి. ఆ తరువాత నేను యేదో
నెపంపొంది అయిన ప్రక్కకు వెళ్తాను. వెంటనే
మీ యిద్దరం లిసివుంటా—అతి బాధించినా
ఫోటోతియ్యాలి. అదే ముఖ్యం.

గం : (లేచిగా) ఓ! అదంతా!

వం : మీ యిద్దరం కలిసి చూడండి. తెలిసింది
వచ్చుకు ఒక ఫోటోతియ్యి. యిద్దరం వచ్చుకొ
వుంటే చూడ ఫోటోతియ్యి. వచ్చుకొనినా
లన్నిటిలో మీ యిద్దరం తప్పకుండా వుండి
తీరాలి.

గం : అదంతా నాకు విడిచిపెట్టండి. యే బాధలో
యే రంగం, యే యాగిద లోంచి తియ్యాలి
అదంతా నేను చూడుకుంటాను. అలా చూస్తూ
వుంటే ఫోటోల వర్తం మరిపించేస్తాను.

వం : యేమియ్యాయ్! ఫోటోలా తీరేరావుగదా!
మా బాధల ఫోటోలాంటే యెక్కువ
తియ్యకు.

గం : అదికూడా నాకు విడిచిపెట్టండి. కమలా నా
చెలిగా పడితే యిద్దరి వివరంచేస్తామంటే
వచ్చుండి (ఒక్కసారి ధిక్కం) ఫోటోలు
తీసి యేమీ యేమీ కదా?

వం : యెవ్వరూ యే మనన. పైగా సంతోషిస్తాను.
(కమలా గంపరి! యిమా) యిదిగో! తీసుకో!

గం : (కమలా భుజానికి తగిలించుకొని) మీకు కాంటి
రగా ఒక ఫోటోతీసి చూడమంటారా?

వం : (వారిలా) అదొప్పు. వృధాగా ఫోటో పాడు
చెయ్యకు—కమలా బాధించినా నాదారి.
మంచి కాదు. యెగువుచెప్పాను. తెలిసిందా?

గం : యెగువు ఎదురుకు నే నెప్పుడూ సాంతి వస్తువు
లాగే చూడమంటాను. మీ కధిక్షం అక్క
రెను.

వం : మరేం చెప్పావో నీదిభారం. నీకు కన్నెవన
రేలుకు నీల్లకావో యిపానే!
(వం! ఒకప్పుడు వచ్చివెళ్ళి పోతాను.
గం పరి కమలాను పోతే చెప్పి చూస్తావుంటాను.
మిడివే వుంటుంది పాపాగారముకు వివరాలు.
లావుగా. పాపపుగా వున్నాను, నీల్లకంటే,
కోలు, జరిగించువా, బాధుమీసం—అయ్యు
50 సంవత్సరాలు.)

పాపాగారముకు : (గంపరిని ఎదురించి) యిలాగ
యెవరో యిలా వచ్చారా అబ్బాయీ?

గం : ఓ! బాధించండి వచ్చాను.

పాపా : ర మనెంద్రి విగాడున్నావా?

గం : (పాపారాయణ్ణి ఆపాదము సహించి) మీరు మాదా రచయితల సహచరాలికి వచ్చారా?

పాపా : అః! అంకురీ వచ్చాను.

గం : మీ సేద?

పాపా : పాపారాయణుని గాన.

గం : మీరు పత్రికలలో ఏమైనా రాస్తూవుంటారా?

పాపా : పత్రికల్లో రాయవలెదు — పాడూలేదు.
(వినుగ్గా) పాతిమర్కటలలో మా హోల్ పేర్ వియ్యంపాపు లేవటయ్యా?

గం : మీరు వియ్యం వర్తకులన్న మాట! అలా చెప్పండి.

విశ్వ : (లోపలనుంచి) గంపతి! గంపతి!

గం : (విగ్గరగా) పాపారాయణుని గారితో మాట్లాడుతున్నానండి.

విశ్వ : ((ప్రవేశించి) ఓహో! పాపారాయణుని గారా! రండి, రండి, ఇదే మా వర్తకాల!

పాపా : దాని మాటకేంగాని యివ్వవలసినదా! మీ పాతిమర్కటలు అలాగే వుండిపోయింది. ఈ నెల్లో యేమైనా జమపెట్టారా?

విశ్వ : తప్పకుండా పెట్టాము. రండి. ఒకపాటి లోపలికి వెళుచేయండి.

పాపా : యెల్లిపోయాలివ్వకు వస్తానండి. (ఎడమ వైపు వెళ్లిపోతాడు.)

గం : పాపారాయణుని గారూ! మా సంగీతవిశ్లేషణ పాఠశాలకు మీరు సందా యిచ్చారా?

పాపా : (కోపంతో) యేమి సందా అయ్యింది! మీ సందాలుకొవులవి మాత్రం తెలిసివున్నాయి.
(ఎడమవైపు వెళ్లిపోతాడు)

గం : రచయితల సహచరాలికి వర్తకాలు, దాక్షిణ్య, వీధిదూ, అధికారాలు—అందరూ వస్తున్నారని రచయితలు వివరించారా?

విశ్వ : విజయం చెప్పాలంటే రచయితలందరూ గౌరవం యేరిపోలేదు. కానీ వున్నట్లు చెప్పాను. అదో భావన. అది కావాలివా? కలం రచయితల సహచరాలలో పాల్గొంటే—ఆ సహచరాలికి ఇచ్చే కేరారు. గొప్ప గొప్ప ఉద్యోగములూ, పెద్ద పెద్ద వర్తకులూ వాళ్లై వెంటనే వరసలో

మాన్యంపై వారు. ఆ సహచరం కలంలాడుతుంది.

గం : (వింతగా) అలాంటిది!—అయితే ఇదేకాదు? పాపారాయణ్ణి కోరాలలోకి పంపాలి అనిపిస్తుంది.

విశ్వ : (కెమెరాలోకి మాన్యు) యిది ఎక్కడి నుంచి తెచ్చావ?

గం : ముదిరేడు లెండి. వెంటనే పంపించాలి.

రంగమ్మ : (కెమెరాలోంచి) యిదేకాదుగా ఉన్నారా?

విశ్వ : (కుడివైపునూ, ఎడమవైపునూ) రంగమ్మ! యీ ఆవిరాలు యే సహచరాలికి రావాలి? ఏదైనా ఆవిరాలు వచ్చే వస్తాయి—ఒకప్పుడు గంపతి నేను లేనిది చెప్పి—ఒకప్పుడు మనిషిని వెంటనే పంపించేయ్యి.

(తొందరగా లోపలికి వెళ్లి పాపాను, కుడివైపు నుంచి రంగమ్మ వస్తుంది. అటు చిందిరసందరగా ముఖమిచ్చి పంపించింది. ఎదురు వాళ్లు, మురిసిపోతారు. ముక్కుకు కమ్మివుంది. అటులోని సహచరాలందరూ అటు వేదం ముగిసుకుపోయింది. మాడగానే సంపూర్ణంలేని మనిషిని తెలుపుంది. రంగమ్మ 20-25 సంవత్సరాల మధ్య యెంతైనా వుండవచ్చు.)

రంగమ్మ : (కమెనీ విగ్గరగా) యేదీ! యిదేకాదుగా ఉంది?

గం : ఎందుకు?

రంగమ్మ : అదంతా నీ కండుకంబ

గం : మళ్ళీ—కొంపరినీ—రచయితల సహచరాలికి రావాలి?

రంగమ్మ : (కోపంతో) పాఠశాలకు, పాఠశాలకు యిదేకాదు ఉన్నట్లు, యేదోదోలు వాదనల పంపిణీ—యిది వివాదం గాత్రం ఉన్నారో చెప్ప.

గం : అదేమి వాదన తెలుసు?

రంగమ్మ : యిక్కడేరా?

గం : లేదు.

రంగమ్మ : యెందుకు లేదు? నేను మాట్లాడు (కుమరిమి) యీగదిలోపల యెట్లున్నాను?

గం : అదంతా నీ కండుకం.

రెంX-1 (పేజీ (రెండవ చూపి) అప్పుడు ముద్రాడు
కలురాడ తిన్నాడు, కలుస్తు—తప్పులో నేను
గదిలో తిప్పు చూపాల్సాను. (చిరచరా గదిగ్గరకు
వెళుతుంది)

గణ : (అనుంఠించి నిద్రాసరికి అడ్డుపెట్టి) లోప
లికి వెళ్ళిరానిది దీలేను.

రంగ : యెందుకు యీ లేడో నేను చూస్తాను. (పెరి
పెంచి మొలచుట్టూ తిప్పి మొలలో దోచు
కుంది.)

గణ : (కమలాదేవీ పట్టణం) ఆ పాదాల ఒక
పాదా తీనాను. కదిలకుండా నిలబడు.

సంక : పిఠాని భుజించా!—చాలోన చివ్రాదింబ!
చాలోన, ఇచ్చె తెలియకల్లు (అనపరిచి
రాక్క పలుకొని పక్కకు లాగిని తొందరగా
నదిలో వర్షి చాతుంది)

గ్రా : (చిగ్గరగా) నువ్వుగాదూ! కష్టపడేరం వా
వెయ్యరాటి వాయింది.

(వెంటనే రంగమ్మ విశ్వికాధాన్ని తెయ్యి పట్టుకొని నదిలోంచి బాగుచేస్తుంది.)

రంగ : (గంపటికి పిచాస్తూ) ఏం కుశ్చిదా? నా కళ్లు
మూర్ఛామయమవుతున్నాయి? వుప్పుడు పెప్పు యిది
కాదంటే రక్తం కుచ్చుకో?

గణ : వచ్చే మా నువవు గార్ని విడిచిపెడతావా లేదా ?

రంగ: (విగ్రహం) యిదిసి పట్టమనగా యిదిసి పట్టమనగా
రక్క పట్టమని యాదును కలెకాను. ముద్ది
మవలెరవూ అంట!

గణ : (కోపంతో) యాక్షుడు విశ్వదాని! నువ్వెవ్వ
రవూ అని చేపంటాను!

రంగ : ఈయన! నీరూ సంబంధం యేంటో చెప్పు?

గణ : ముందు మత్స్య చర్య.

రంగ : వాలో దొంగడు కలదనా జేనో ముంగు వా
బరాయి పెప్పో!

విశ్వా: (మేంకో చి యిద్దరికీనీ చూచూ వుంటాడు
మర్నలో అందుకోచి) మేమిటి కిరంగం.....

గణ : (కోపంతో) మానుకవుగార్ని నిలబెట్టుకొని
నీను గల హక్కులలో ముందు చెప్పా!

ಕೃಷ್ಣ : ಹುಡುಗರೇನುಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯವು ?

గం : యీ గ్రామందవంలా! రావడాని! నీవు వున్న
చాక్కమిటి ?

విశ్వా : (గంపతిని బ్రతికేటట్లా) వూరుకోరాదమ్మా!

ಕಂಠ : (ವಿಶ್ವವಾಧಾನ್ನಿ ಮಾವಿತ್ತಾ) ಯಾಹುನ್ನು ಕಾಪಿ
ಪಟ್ಟದಾಃ ನಿ ಆತ್ಮೇಂಟಿ ?

విక్రేతః కిరణం! కామరూపిను, గోలకేశ్వరును.
యోగిని పెద్ద మనుషులు కన్పారు.

రంగ: (కోపంతో) రానియ్. ఆ పెద్ద మనుషులు
మందే పెడతామ. — నన్నీలా ఆత్మాయం
పెయ్యడాని! నన్నీ కేంసేరాను!

വിദ്യ: 'ഞാനും' എന്നായിരുന്നു മറുപടി!

008: ఆశ్చర్యంకాదు! (యేమిట) అది! అది!
ఇన్నిలా ఉసుగుపెడితే నిశ్చయంగా... నీకు
నిశ్చయంగా...!

విజ్ఞా: (మనస్థాలో అందుకొని) ఉహ! వూరుకో
(నిరంగం! అదంత యిప్పు డెందు?

గణ : (పంజాబులో) నురువు గారూ! ఈది ఎవరండీ?

విశ్వ : (చిరాగ్గా) వా శిష్యురాలులేనోయ్! పూజా!

గణ : (మరింత ఆశ్చర్యంతో) మరి అపవ్యసాలు పలుకు
తోందే!

విశ్వ : (విసుగ్గా) అబ్బా ! అంతిరీకులను పాడుతా !

రంగ: రెండు కోటల్నించి యెందుక్కవట్టంలేదు?
విన్నె దేవుళ్ళు ఎందుకున్నారా!

విశ్వా : (ప్రతిమాటించి) శ్రీరంగం! నాకు బలివి ఇవ్వు
 ట్టి బర్మిలో. నేను ఒక గంటలో వస్తాను.

రంక : వేన్నర్చివా ఒప్పుకోమ.

గం : చచ్చిపోయిన తరవాత యిటువంటివాళ్ళే కామినీ
భూతరాతరలు!

రంగ : (అహంరింగా గగనరి చొక్కాపట్టుకుని)
యేంటి భుజోదా అంటున్నావ?

గణ : (మందుబహున్నా) హా! హాతోస్మి! (కుడిచి పు
మాచిన్నా) రామచంద్రదేవిగారూ యింకా
చాలామంది వస్తున్నారు.

విశ్వా : (తొందరగా) రంగమ్మా! నువ్వు గదిలోకి వెళ్లిపో.
మేం పిలిచేవరకూ యిదరిలకు రాకు మనినా!

రంగ : నేనెందుకర్పాలి?

గణ : అబ్బబ్బ! ఏదో అద్భుత కృత్యమిది! బ్రహ్మ
శక్తియే మహాశక్తి! అహం! నర్సిరా!

విక్ర : ఇకు! ఇకు! అలవ్వించేస్తే కొంచెములురుతుంది.
(విక్రవాణం గంపరి కలిసి ఆమెను లోకేరించి
తెలుపులు దగ్గరకు వేస్తారు. యిద్దరూ ఒకరికీసి
ఒకరు వివాదంగా మానుకొని—యేమీ యేరుగ
వట్టుకుడిచేపు చూస్తూవుంటారు. రామచంద్ర
కవి, కీర్తికీ, కమలాకరం మాట్లాడుకుంటూ కుడి
చెవులుంచి వస్తారు. రామచంద్రకవి నీలు
లారీ, గానోపంశె కలుకున్నాడు. భుజం
మీది కట్టినకాలువా వుంది. ముఖం ప్రకాం
రింగావుంది. చిరువత్తు వత్తుతూ మాట్లాడటం
అలవాటు. కయిక్కు 80 సంవత్సరాలు—
కమలాకరం సన్నంగా, పొడవుగా వున్నాడు.
కన్ను లోకుకుపోయి వున్నాయి. పరిగిపోయిన
పరాయి, పాటిలేకుం చొక్కా—కాకు
చిందరవందరగా వుంది. కయిక్కు 80 సంవత్స
రాలు.)

రామచంద్రకవి : (కమలాకరంతో) మీరు చెప్పింది
విజయ! అతిక్కు పండితుడే కాండ్పు. —ఎవరు
యే మంచినది చేసివా విసుక్కించే స్వరూపం
అతినిది.

కమలాకరం : వారిని ఆహ్వానించినంతమాత్రాన పడు
మేముందింది?

కీర్తి : అంతా వస్తేమీ! అడుగడుగుకు అడుగు
లుతూవుంటే మీరేం చెయ్యగలరు?

రామ : కమలాకరంగాయ! వారిసంగితుమతూర్తిగా
తెలుసు. వారితో కలిసి యిరచేపంవత్సరాలు
పనిచేశాం.

కీర్తి : ఆయన కొందిరు ఆవాసుధేయల్ని చేరదీసి ఒక
ముతా కడుతూవుంటాడు.

కమ : వారిలో చాలా మంది రచయితలు వున్నారన్న
విషయం మనం ఒక్కోవారి.

కీర్తి : అవును. ఉన్నతూట వాస్తవమే. కాని వారి
పండితీ యిప్పుడు ఆహ్వానిస్తే యీ సమావేశం
రహితాపమవుతుంది.

కమ : (ఆశ్చర్యంతో) రచయితల పండితీ విడిచిపెట్టి
యీ సమావేశానికి యెవరిని ఆహ్వానించినట్లు?

కీర్తి : కమలాకరంగాయ! ఆ విషయాలన్నీ మన
కందుమీ? పెద్దవారు—రామచంద్రకవిగారి నిర్ణ
యానికి విడిచి పెట్టడం శ్రేయస్కరం.

రామ : అటువంటి గొప్పవారేమి, వాసుకులను ఆహ్వా
నించినప్పుడు సభ ప్రకారంగా వుండాలి.
గందరగోళం జరగకూడదు.

కమ : రామచంద్ర కవిగారూ! మీరు అవ్వరా
భావించకపోలే వా అధిప్రాయం చెబుతాను.

రామ : చెప్పండి.

కీర్తి : కావీరం చెప్పండి. మనలో మనం అన్ని విష
యాలు కూలంకషంగా చర్చించుకోవడం
మంచిది.

కమ : సాహిత్య సభలకు రాజకీయవాదములను ఆహ్వా
నించడం మంచిది కాదని వా విమర్శం.

కీర్తి : మీ ఉద్దేశం?

కమ : సాహిత్య రంగాలో ప్రవేశించేది వారు యేం
మాట్లాడితారు? వారి స్వీయార్థిప్రాయాలు విష
దాని! చాలా సమాసం ఒక్కోవారి.

రామ : గోపాలరావుగారు అందరు వాసుకులవంటి
వారు కాదు. ఆయన కొన్ని ప్రస్తావనలు
రాకారు. పంగీం, వ్యక్తిగతం చెప్పలేని కళలతో
కూడా ఆయనకు అపారమైన పరిచయం వుంది.

కమ : ఆయనే సాహిత్యాన్ని రాజకీయ ప్రయోజనాల
కోసం వుపయోగించుకోరంటారా?

రామ : ఊం అందరం వుండగా అటువంటిది జరగ
నివ్వం.

విక్ర : (రామచంద్రకవిని సమీపించి) పనుక్కరం.

రామ : (పనుక్కరం అందుకొని) ఏమిటి విక్రవాణం
గారూ మనవాళ్ళు యెవరైనా వచ్చారా?

గం : (కలగ తేనుకొని) చాలా మంది వచ్చారండి.
పెద్దపెద్ద వర్తకులు, అధికారులు, చాలామంది
గొప్ప వారేమింతా (ఎవనుచేపు చూపిస్తూ) ఆ
వరపడుర్లలో కూర్చున్నారు. వాళ్ళ వెనుక
నిలబడిన వారంతా దివారి మంత్రాదులు,
కాదు దైవగూడు.

రామ : (కీర్తికీతో) టీ ఎక్కడ యేర్పాటు చేస్తాం.

కీర్తి : (ఎవనుచేపు చూపిస్తూ) ఆహ్వానంగానేవుంది.

రామ : (విక్రవాణంతో) మీ నిర్దేశాలలో యేర్పాటు
చేస్తే?

విక్ర : (యేం చెప్పలో తోడో) యిక్కడ అంత...

గం : (వెంటనే అందుకొని) అంత తగా వుండదండి.

రామ: ఒకపాటి లోనికి వెళ్ళి చూద్దాం. (గదికి పోతాడు)

విక్ర: (రిలంజ్) వస్తోంది. వస్తోంది.

శ్రీ: (అనుమానంతో) యే?

గం: (ముందుకు వచ్చి) అన్ని పాతాళాన్ని చిందర కింద రగా అడుగులు వేస్తాను. ఇంకా యేమీ వద్ద లేదు.

శ్రీ: అటువైపు పోయి రాగానే వుంది. అక్కడ పాటి యేర్పాటు చేద్దాం. తరవాత ఏమీ చేసేం యిక్కడ జరుగుతోంది.

(శ్రీ: ముందు—వెనుక రామదండకం, కను లాకరం ఎదురువైపు వెళ్ళిపోతాడు)

విక్ర: రామదండకం దిగాయి!

(రామదండకం అగి వెళ్ళి తిరిగి చూస్తాడు.

శ్రీ: కనులాకరం ఎదురువైపు)

రామ: ఏమిటో త్వరగా చెప్పండి.

విక్ర: కాదుట నుంచిపోయాకా?

రామ: కన్నీటిలో?

విక్ర: కాటక సంఘంలో నా సభ్యత్వం ఉంది.

రామ: అలా! అదివయం నేను మరిచిపోలేదు. కావితా తయారుచేసేటప్పుడు నేను దగ్గరే వుంటాను.

విక్ర: మీ మేలు మరిచిపోను. కాటక సంఘంలో నేను మీ సేవలకు అనుమతంగా వరుసగా వుంటాను.

రామ: తరవాత క్లిష్టంగా మారుతుంది. (వెళ్ళిపోతాడు)

విక్ర: మరో చిన్న మంచి.

రామ: కాదుట లేదు. త్వరగా చెప్పండి.

(రంగమ్య అక్కడకు తిలుపులు తెరిచి ద్వారం దగ్గర విలపించుకుంది)

రంగ: (చిరాగ్గా) అబ్బత్యా! యేంటి పాద...

(అమెను చూడగానే విక్రవాణం, గంపరి కంఠాదుడతాడు. గంపరి అమెను లోపలకు వెళ్ళి తిలుపు దగ్గరకు వస్తాడు)

రామ: అదియే యేమిటి?

గం: అదియే నా నుగులగా...

విక్ర: (అమాంతంగా ముగ్ధుల అందుకోని) విక్ర వాలు రెండి.

రామ: అలా వుంటే?

గం: జానపద వ్యక్తిత్వంలోనే కేవలం కేయలవాడి. (గంపరి తిలుపు గట్టిగా పట్టించి విలపించుతాడు)

విక్ర: రామదండకం దిగాయి! మీరు కాదు మరో చిన్న సహాయం చెయ్యండి.

రామ: చెప్పండి.

విక్ర: గోపాలరావుగారు మీమాటకు ఎదురుచెప్పారు.

రామ: అతనికి కామిద గౌరవభావం వుంది పాద రంగా నేను చెప్పింది కాదు.

విక్ర: మరేమీ లేదు. మీరవయితే ఏమీ చేసే ముగిసినా నే నాకు నా సహాయం వచ్చే యేర్పాటు చెయ్యండి.

రామ: చెబుతాను.

విక్ర: చెప్పండి కాదు. తమకు తప్పకుండా ఏర్పాటు చెయ్యండి!

రామ: మామూలేకాని మీరు కూడా వస్తారు కదా అప్పుడు మాట్లాడతాం (ఎదురువైపు ఎదురుగా వస్తాడు.)

గం: తిలుపు పట్టుకోలేక వాస్తానని పోతోంది. లోపల్లోంచి అమె ఉడుం పట్టు పట్టి లాగుతోంది.

విక్ర: యిక్కడి ఖర్చు వచ్చి పడిందిరా!— యీమెను వెంటనే యిక్కడినుంచి పంపించక పోలే మన మర్యాద దగ్గరు.

గం: అమె మర్యాదగా వెళ్ళిపోతుందన్న ఆశ కాదు యేలోకాన లేదు.

విక్ర: యిప్పుడీ అపాయం నుంచి తప్పకోవడం యేలా కాదు?

గం: (అక్కడికి) నాలో అనుభవమేమిటా అయిందో చూడండి.

విక్ర: యేమిటో కేవలం చెప్పితేమిట! గోపాలరావు గారు వచ్చే సహాయానికి యీమెను పైకి పంపించండి.

గం: ఎక్కడికీ పంపకక్కర్లేదు.

విక్ర: ఎక్కడైనా కాచేద్దామంటావా?

గం : బాదకల్గిస్తేను. దర్గా గా కుర్చీమీద కూర్చో
పెడదాం.

విశ్వ : నువ్వు చెప్పేవిల్లా బాబూ!—నీ గుణవు
నాకు యీలా మర్యాదగా బలికివెం నీకు ఇచ్చెం
లేదా?

గం : నేనెప్పుడీ ప్రార్థిగావ్వండి. యిప్పుడు
రంగమ్మగారిని బయటకు పంపవెం మంతిరం
కాదు.

విశ్వ : ఆలాగే కిబబతుతోంది.

గం : మనం వెంటనే ఆమెను దక్కగా ఆలంకరించి
వదిలిగా దూర్చేద్దాం.

విశ్వ : యీ వుహాయం చెను! ఆహాయం వుంది ముని!

గం : మనం రంగమ్మగారిని బాగైతగా కొడుకో
వారి. ఆమెను వోరు విచ్చకుండా చెయ్యాలి.
కొడుకుమ్మలో మెరుపుతీగలా దూరాన్నుంచి
తగుమ్మడ మెరిస్తేదాట. గోపాలరావుగారి...

విశ్వ : (దుగ్గలో అందుకొని) నీ విశ్వం కట్టిపెట్ట!
అపలు విషయం చెప్తా.

గం : (లేరిగా) అచ్చే! యేం లేదండి గోపాలరావు
నాకు రాగానే మన రంగమ్మగారు యెనురు
వెళ్ళిరి. పూలహుల అయిన మెడలో వెన్నూరి
తిరవారే ఎనిమిది దుగుల దూరంలో—దక్కని
ధంగిమలో—శిల్ప సుందరిలా కదిలకుండా
కూర్చోవారి.

విశ్వ : (భయంతో) యేమీ ప్రమాదం లేదంటావా?

గం : యిక క్రిందేదండి. వెంటనే మనం పని ప్రారం
భించారి. (తిలుపు విడిచిపెడతాడు. రంగమ్మ
కోపంతో ధూకుడుగా ప్రవేశిస్తుంది.)

రంగ : వెన్ను—బోమలోయేకలా—లోపలపెట్టేసి
బారిపోవా మనుకుంటున్నారా? నీ దక్క
లుంచి కదిల్తు.

గం : నువ్వు కదిలకుండా కూర్చోరదేమీ మాకు కాంరి
సింది. (ఒకకుర్చీ ప్రక్కకులా!) కూర్చో!

విశ్వ : చూడు క్రింగం! నువ్వు మాకు ఒక సహాయం
చెయ్యాలి.

గం : నీ చేతు ధనే మురిచివోం.

విశ్వ : యిక్కడకు పెద్దిపెద్దవాళ్ళు వస్తారు.

రంగ : ఓసీ రావయ్. వాళిం?—యీ పెద్దాళ్ళ
బండారం ఎక్కో తెలియదంట?

గం : నీతో మంకితంటా వచ్చి పడిందంట!

రంగ : (కోపంతో గంపరి కిసిచూసి) యేం? యేలా
సుంజేంటి?

విశ్వ : రంగమ్మా! నా మర్యాద నీ చేతుల్లోవుంది.
నేను చెప్పివల్సింది నా పనివు నీలకెలు.

రంగ : నువ్వు చెప్పిన మాటల్లా గంగిరెదులాగ తిలవవు
తున్నాను. అందుకే నా బతు కిలా గొచ్చింది.

గం : (దిగ్గరగా) ఉవ్! యీ ఒక్కసారికే నా మా
మాట వింటున్నా మహారతి!

విశ్వ : యిక క్రిందేను రంగమ్మా! నువ్వు ఒక్కకోక
వాలే లాభంలేదు.

రంగ : (కోపంతో మెత్తిబడి) ఏం చెయ్యాలన్నా?

గం : యేమీ చెయ్యొద్దు. కూర్చోపెట్ట!

రంగ : (వెళ్ళుతూ) ఓవ్! యింతేదా! ఆలాగే
కూసుంటాను.

విశ్వ : ఆయిదు నిమిషాలపాటు మేం ఏం చెప్పినా
నువ్వు వివారి. నీ వేదం దూర్చేదాం.

గం : నిన్ను వాట్యకలేలా తియ్యగచేస్తాం. అంటే
సినిమాలలో వాట్యం చేస్తారు చూశావ్!
వాళ్ళలా చేస్తాం.

విశ్వ : ఒక గొప్పవాడుకు జోకొయిన బుద్ధున్నాను.
అయితే రాగానే నువ్వు సిగ్గు అభిషయించి...

గం : (దుగ్గలో అందుకొని) ఆ అభిషయం నేను
చేయతానే!

విశ్వ : పూలదండ ఆయినమెల్లో వెయ్యాలి.

రంగ : (దిగ్గరగా) అయ్య కాబోయ్! ఆ పనివూరిం
నేను సచ్చివా నెయ్యము. (విశ్వచానం మీదికి
వెళ్ళి కోపంతో) యెంతిదియినా నీకు నీతిలేక
పోలే నాకు లేదనుకున్నావా?

గం : హా! వచ్చిరిమి! అడుగుదులకూ హంసపాడి!

విశ్వ : అందులో తిప్పేలేదు క్రింగం.

రంగ : మీ పెద్దాళ్ళంతేనీవా తిప్పుండను. వెన్ను-
సివ్వుమ్మకూతురు రాజని చెడువు గొప్పమీద
(గంపరిని చూపిస్తూ) యిలాంటి కురోజోడు
నెంట్లుకు లాగేదంట!

గం : (దిగ్గరగా) హా! వచ్చిరిమి! నేను కాదు.

రంగ : అప్పు జే మయ్యిందో యెరుగుదురా? కులమో
గ్గిందయా వచ్చి వంద యాహాయిలు
తప్పేనేరదు.

విశ్వ : అదంత యిప్పు దెందుకులే రంగమ్మా! పాప
దంప చెలిచ్చియ్యి చాలు.

రంగ : అలాంటి ఒప్పుకుంటాను.

విశ్వ : నువ్వెప్పుడు నోరు తెరిచి మాట్లాడకూడదు.

గణ : యెవరేం ప్రశ్ని చేసినా (అభిప్రాయించి
యాపిస్తూ) యిలా పిరమాపుమానీ, చిరువువ్వి
విసిరి పూజకోవాలి.

విశ్వ : దూరంగా కూర్చుని మామూలుంటే చాలు.

గణ : నోరు తెరిచావో మేం ఆఖరమకో.

రంగ : (విశ్వవాగ్ధంతో) యదంత అయిపోయివా?
యింటికోస్తావా మరి?

విశ్వ : ఓ! తప్పకుండా!

గణ : (కళ్లు పెద్దరిచేసి) మరే కానివడకను కాదు—
కాదులోనే యింటి: వెళ్ళడం.

విశ్వ : పించి పట్టుకురా గణపతి!
(గణపతి ఒక్కరూకు దూర గదిలో: వెళ్ళతాడు.)

రంగ : యదంతో యేంటి?

విశ్వ : తరచాక చెప్తానుగా!
(గణపతి పించి తీసుకువచ్చి కానిలోని పొడకు
దిక్కులు, రంకులు వగైరా పేరిలుమీద పెడ
తాడు.)

విశ్వ : (రంగమ్మతో) కూర్చో.

(రంగమ్మ కూర్చోలో కూర్చుంటుంది. గణపతి
ఒక పల్లకుద్ద తీసుకువచ్చి—కాపు ముఖంమీద
పడకుండా తిలకు కదితాడు. విశ్వవాగ్ధం ఆమె
ముక్కుకు వున్న కమ్మ తీసేస్తాడు. ముఖానికి
పొడకు వచ్చుతాడు. గణపతి “ఏ...లో పెప్పిల్”
తో కమబోములు దిద్దుతూ వుంటాడు. ఎదకు
చైత్రునంచి వెంటలసుబ్బయ్య, పాపారాయణు
మాట్లాడుకుంటూ వస్తారు.)

పాపా : (తమాషే) నే నూరుకోలేదులే! ఘట్టిగా
అడిగిరాను. “పాపరియ్యం కావాలన్నవాలు
తినురు పెప్పనేలేదు. నా దిగ్గ రున్నయ్య
కూడేరకాల, వంశపన్నలు, కిష్టకలుకులు.

అమ్మగ్గు—యేం రియ్యం కానాలో తమరి
నెరియ్యండి.” అన్నాన్నేను.

వంశ : వర్తకులమీద మునుపు ఎంత గౌరవం వుండేది!
(ముందుకుమాసి సంతోషంతో) ఏనుడోయ్!
విశ్వవాగ్ధంగాయ! ఇదేక వాట్యం కట్టిపెట్టా
తమిటి?

విశ్వ : (తోందర పడుతూ) అతెచ్చి...యేం తేంది.

పాపా : (రంగమ్మను పైకి కిందకి మాసి) ఒకబోజా!
ఏమం యేంతి పిక్కిగావుంది! ఎంతలసుబ్బయ్య
గాయ! మీరు నెల్లే నమ్మరుగానీ—యెవ
ప్రకారం యేం తోకలండి!

వంశ : (రంగమ్మకేసి మామూ వదిలిగా వచ్చి) అపాపా!
ఆ తోకలే అంత!

పాపా : యేపేలా భాగోతం కట్టేవోరు. పీర సింక
రింమకొని తరలోంచి భామ వచ్చేవరి! తెల్లరి
పోయాది.

గణ : (తల పైకెత్తి) అయితే పాపారాయణు గాయ!
మరి భాగోతం యెప్పుడయ్యేది?

పాపా : భాగోతం నూడూని కంబెల్లి సచ్చాదయ్య!
నీలాంటి కుర్రకుటుంబంతో భామకేమం వచ్చే
దాకా వ్రాసిరి! దిగబట్టుకూర్చున్నయ రమకా!
యిలావుంది వంతి పాటగాదు నెల్లవ్వి కోసిన
మేకలక నయ్యాయని ఒంటే అరుపు.

గణ : (విశ్వవాగ్ధంతో) పరువుగాయ! ఇక్కడ వుంటే
మని పది అతడు.

విశ్వ : పది! లోపలికి వెళ్లిపోదాం. వెంటల సుబ్బయ్య
గాయ! మరి మీ ఉంచావాట మర్చిపోతు
న్నారు.

వంశ : (రంగమ్మకేసి మామూ) అలాగే ఇస్తానైంది.

గణ : (కేబులోంచి వెంటనే రవీకుల వుత్తం తీసి)
ఒక యాత్రై యాహాయిలు రాయమని నెలవా?

వంశ : (తోందర పడుతూ) వద్దోదు. ఇప్పుడు నాదగ్గర
పది యాహాయిలకంటే యెక్కువ లేవు. (కేబు
లోంచి పట్టుతీసి పదియాహాయిల నోటు గణపతి
కిస్తాడు. గణపతి వెంటలసుబ్బయ్యకు రవీకు
ఇస్తాడు.)

గణ : పాపారాయణు గాయ! మీకుకూడా ఒక పది
యాహాయిలు రాస్తామా?

పాపా: (ఖంకాన పడుతూ) ఏమయ్యాయో! ఆ పని మాత్రం పెయ్యకు. పది! మన! పదియ. యెవరికి భాగం లోకల్గిన్నుంచి ఇప్పుడుదాకా మందోలే లేదు! మాదూమిచ్చిలో రానుకో. అంతాంటే దమ్మిడి యెక్కువవ్వకు.

గం : ముచ్చిలో అంటే యెమిటి?

వం : ఆ మాత్రం తెలియ దలయ్యా! ముచ్చిలో అంటే మాకు పాలలూ.

విక్ర : (గంపరితో) తొందరగా కావయ. మన! లేం లేదు.

(గంపరి రసిగురాసి పాపాతాయుడియిస్తాడు. పాపాతాయుడు రసిగు బాగ్రిగా పరికించి చూసి—జేబులోంచి చిన్న పంచితీసి—పంచి చుట్టూ కట్టివున్న తాడు బాగ్రిగా చిన్న మూడు దూపాలుల ముప్పాల్లా తెక్కి పెట్టి యిస్తాడు.)

గం : (దమ్మ తినుకొని విక్రవాంతు) సుగువుగాయా మీ రిద్దరూ లోపలికి వెళ్ళిపోండి. నేను అన్న పద్ధికొని కుంఠలో వస్తాను.

వం : (రంగమ్మను పరికించగా చూస్తూ) యీవిడి యిదివర పెప్పదూ చూసిపెట్ట లేదే, కొత్తిగా చేరిందా?

గం : అక్కే! లేదండి. పాతాదే! యింతవరకు రంగం మీడి తినుకు తాలేదు.

వం : పేరెమిటి?

గం : పేరా? అటువంటి యటువంటి పేరు కాదు. (విక్రవాం ధయంతో గంపరి కేసి చూస్తాడు. గంపరి తివ భోంబేలా) అసలు మేం పేరుకే (పాముఖ్యం యిస్తాం. మువిత్ పాటు పేరు కూడా వాట్యరంగానికి అనుగుణంగా వుండాలి. (కెల్ల పెద్దచేసి) యీమే పేరు రంగమనే!

(విక్రవాం రంగమ్మ లోపలికి వెళ్ళిపోతాడు.)

పాపా : (విగ్గంగా వచ్చుతూ) పేరు మాత్రం మహా ముద్దుగా వుంది.

(గంపరి రంగం దెబ్బలు విగ్గరా లేదయి మీది మంచి తీసి పంచిలో పద్ధికొని లోపలికి వెళ్ళి పోతూ వుంటాడు.)

వం : అత్తాయో! కూట! (గంపరి ఆగి వెళ్ళి రిరిగి చూస్తాడు.) ఫోటోలు కూట కుర్చిపోయేవు నుమో!

గం : యెంత మాట! మరీచి పోవడమే! ఫోటో తియ్యవరిసిన పనులులో నాకు కొంచెం సొంబ్బ తెయ్యండి. చాలా! మిగిలిన వ్యవహారం నేను చూసుకుంటాను.

(గంపరి లోని వెళ్ళిపోతాడు.)

పాపా : (వంకటసుబ్బయ్యతో) ఫోటో లేంటి?

వం : (చేరిగా) అ! యేం లేదు. అలాంటి పెద్ద వాళ్ళతో ఫోటో తీయించుకుంటే పరిదాగా వుంటుంది చూడండి.

పాపా : తాత్పా! గోపాలరావు గారితో కలిసి తాత్పాదా ఒక ఫోటో తీయించుకునూ! అలాంటి ఫోటో ఒకటి మా కొట్లో వుండాలి. నీటికి మాటికి పిన్నా పెద్దా మా కొట్టమీద కెలకుంటాడు.

వం : అలాగే చేద్దాంలేండి.

(ఇంకా కారు ఆగి వచ్చి వినిపిస్తుంది. ఎవరు వైపుమంచి తొందరగా రానుండవలసి, కీర్తికి వస్తాడు. వారి వెనుక కులూరం వస్తాడు. గది లోనుంచి విక్రవాం వస్తాడు. అందరూ యెదురువెళ్ళి కుడివైపుమంచి గోపాలరావును తీసుకువస్తాడు. గోపాలరావు తెల్లగా, పాద వుగా వున్నాడు. పల్లటి లాంఛకోటు, పంచె కట్టు, కళ్ళికోడు—ముఖంలో—రాకేతి వుట్టి పడుతూవుంటుంది. తయిస్సు 40 సంవత్సరాలు.)

రానుండవలసి } : యిలా వయలేయండి. యిలా. కీర్తికి }

గోపాల : (అంత కలయకాసి) పాపాతీ కీర్తిల గోష్టిలో పాల్గొనడం నాకు చాలా సంతోషం.

కీర్తికి : అసలు తిను వంకేమే అటువంటిది.

తామ : (ఒకొక్కరినీ పరిచయం చేస్తూవుంటాడు.) విరిపేరు కీర్తికి.

గోపా : (కీర్తికి పనువ్కారాన్ని అందుకొని) వ్యాక వారికి భావకు వ్యాకరణం రాస్తున్నది విరి కదూ?

తామ : అవువండి. విరి!

శ్రీ : పూర్తిచేసికొండి. ముద్రణ పూర్తయినది.
యింకా నోయిపోలేదు.

రామ : మీరు వెంటబడుబ్బయ్యగారు. (ప్రఖ్యాతి వర్తి
కులు. హాసాత్మక బోధకులు. (వెంటబడుబ్బయ్య
వసుష్కరిస్తాడు.) మీరు పాపారాయణుగారు,
మీరు కూడా ప్రముఖ వర్తికులు. సారస్వతాభి
మానులు. (పాపారాయణు వసుష్కరిస్తాడు.)
మీరు విశ్వవాదంగారు (ప్రసిద్ధి వాల్మీకివాద్యులు.

గోపా : (వసుష్కారం అండుకొని విశ్వవాదం)
మీరు కార్మిక వాడుకుడు అవతారంగారికి
యేదో ఆవుతాడుకదా?

విశ్వ : ఆయన వాకు స్వయంగా మేనమామేనా.

గోపా : మీరు సంఘంలో సభ్యత్వం యిప్పించుకుని
ఆయన వాకు చెప్పారు.

విశ్వ : తమరు యీ సమావేశం ముగిసిన తరువాత వా
వర్తికలకు దయచేయాలి.

గోపా : చూస్తూను. ఆలోచిస్తూను.

రామ : విశ్వవాదంగారి వర్తివర్గాల (వ్యవసాయ
చూపిస్తూ) యింకొంది.

గోపా : చూద్దాం, టైంవుంటే తప్పకుండా వస్తాను.

రామ : మీరేమీ ములాకారంగాను, ప్రస్తుతం ప్రతి
కలలో యెక్కువగా రాసున్న వారిలో మీరొ
కరు.

(ములాకారం చూరాడుంచి వసుష్కరిస్తాడు.)

గోపా : (ములాకారంకేసి విరక్తిగా చూసి) ప్రతి
కలు నేను రచించను. నేటి ప్రతికా రచయితల
చేర్చి వాకు తెలియవు.

రామ : యిలా దను చెయ్యండి.

(మండు రామచంద్రుని కది, వెనుక గోపాలరావు
అయిద్దరి వెనుకా మిగిలినవారు ఎవరైనావు
నిష్క్రమిస్తారు. — ఎది తియ్య ఆహారంగా
తెలుసుకొని ఒక్కడొకడు చూసి గంపరి ప్రవేశి
స్తాడు. అతని భుజానికి కేమేరావుంది.)

రంగ : (వార్తలందరి కివించి) లోపలికొచ్చేటంటే
నెత్తు మెలేస్తాను నేను పిలిపేదాకా రాను.
(తియ్యలు దగ్గరకు వెళ్తుంది)

గం : ఏ పని చెయ్యకుండా కూర్చోరవలెమంటే మనకు

చచ్చిపోవాలి. (తియ్యలు దగ్గరకు వెళ్లి) రంగయ్యా!
రంగయ్యా!

రంగ : (నే సర్దింబోం? కోపంతో) చాలా
దొడ్డంటే ముగిసింది కాదా?

గం : వాని ఆనందం అయినా యిలా పారెత్తు
తయ్య తీరి, కొంచెం ప్రాక్తిను చేసుకుంటాను.

రంగ : నువ్వు సింజుకు సచ్చికా తియ్య తియ్యను.

గం : (విగ్రహం) నన్ను చెయ్యమంటావాక్కా?

రంగ : (కోపంతో) ఎందుకలా సింజుల్లాక్కాతా?

గం : (వంతువంతు) ధరి! రాగా జ్ఞాపం
చెకావ. చింబులు! (టైలియమీద దిగువేస్తూ
పాటపాడితాడు.)

మామ తెచ్చిన మర్రి మొలలు
ముడుగునంటుంది — చిలుక
పలకనంటుంది!

పాపా : (ఎవరువైపుమంచి వచ్చి) పిన్నదా! చూ
రాగా పాపరిస్తావే!

గం : పాటపాడితే గొప్పతనం కాదండీ పాపా
రాయణుగారు! పాటకు తగ్గరింగ అవుతు
వేసి ఆధిపత్యంచాలి.

పాపా : (రాజరిం కూతుర్నినూ పిల్ల పెద్దాకే
పిరియబోయినానోరు పాటపాడి అడుగుంటే
నెయ్యా, తిల, నన్ను అన్న ఒకటే
తిలదండీ!!

(వెంటబడుబ్బయ్య, శ్రీ శ్రీకి చూట్టాడుకుంటూ
ఎవరువైపుమంచి వస్తాడు)

వం : (ప్రవేశిస్తూ) రంగుమాత్రం పక్కరంగు.
రంగు గాగరంటే యిద్దరుగలను కొని నువ్వు
గాగరంటే యిద్దరులేను.

శ్రీ : అది విడిచిపెట్టి మనోంకం యివ్వండి. ఖరీదు
స్వయంగా వుండాలి. ఇది అరతాను ప్రస్తుతానికి
చాలా.

(వెంటబడుబ్బయ్య, శ్రీ శ్రీకి చూట్టాడుకూ
కుడి చివరకు వెళితాడు. ఎవరువైపుమంచి
కొగా గోపాలరావు వస్తాడు. అతని వెనుక
రామచంద్రుని కది వస్తాడు.)

రామ : (గోపాలరావుతో నెమ్మదిగా) చూ అబ్బాయి
విషయం కొంచెం...

గోపా: (మగ్గలో అందుకొని) అవును. జ్ఞానంవుంది అని చూస్తున్నాను.

రామ: ఏదో ఒక కాలంలో...

గోపా: ఆలోచిస్తాను.

రామ: (మగ్గను వున్న పెద్దకుర్చీ యాపిస్తూ) దయ చేయండి. (గోపాలగావు కాలుమీదకొలుచేసి, మెడ మీదగా పెట్టి కూర్చుంటాడు. ఎడమవైపు నుంచి విశ్వకానం పూలదండ తీసుకొనివస్తాడు)

రామ: కీర్తి క్రికారా!

(కీర్తి క్రి విశ్వకానం చేతిలో వున్న పూలదండ తీసుకొని గోపాలగావు మెడలో వేస్తాడు. అందరూ చప్పలు కొడతారు.)

వంక: (గంపతితో రహస్యంగా మాట్లాడి గోపాల గావును సమాహించి) అయ్యో! తమరు మా తర్తకుల సంఘానికి ఒకసారి దయచేయండి.

గోపా: యిప్పుడు తీరిక లేదు. నెలగోజులలో (గంపతి ముందుకు వచ్చి ఫోటోతీస్తాడు.) తీరిక వస్తాను. అప్పుడు మీ సంఘానికి రావడానికి ప్రయత్నిస్తాను.

వంక: బుల్బు సారి తచ్చివత్తుకు తమరు తప్పకుండా దయచేయండి.

(రామదండ్రావి, కీర్తి క్రి, విశ్వకానం ఒకవరుసలోను, వంకలనుబ్బయ్య, కమలాకరం మనోరవిలలోను కూర్చుంటారు. గంపతి అందరకూ వెనుక వ్యూరపాటుకుడిలా తిలుపుతగ్గర నిలబడతాడు.

రామ: (లేచి నిలబడి) యిది కుధిదండం. గోపాలగావు నారిని నేను మీకు వేరి పరిగయించి చెయ్యి వక్కలేను. వారవ్యతిరంగంలో నాకు చేసిన కృషి అపారమైనది. కేవలం సాహిత్యంకోసే గాక యితర లలితకళాకోసం కూడా వారి పరిచయం వుంది. ప్రత్యేకం భావను పాడుచేస్తున్న వన్న విషయాన్ని మొదట వెల్లడించినది నీలే! నేటి రచయిలు వట్టి చెత్త రాస్తున్నారు. వాటిని ప్రత్యేకం ప్రకటిస్తున్నది.

కమ: (మగ్గలో అందుకొని) మీరు ప్రత్యేకం చదువుకున్నారే!

రామ: ప్రత్యేకం చదివడం నేను యేవడో చూసే

కమ: చదవకుండా 'చెత్త' అని మీరెలా చెప్పగలరు!

కీర్తి: కూర్చుండి కమలాకరంగారూ! రామదండ్రావి నారికి అంతా తెలుసు.

కమ: పోనీ మేం చెత్త రాస్తున్న వ్యక్తుల మీద ఉత్తమ రచనలను అందించి మాకు వారి యాపించవచ్చు కదండీ?

రామ: కూర్చుండి. ఆ విషయంకూడా చెబుతాను. (కమలాకరం కూర్చుంటాడు.) రవీంద్రుడంతటి వాడే ప్రజల మరీచిపోతున్నాడు. అంతా చూస్తూవుంటే విరక్షిలుతుంటే. కొత్తగా కావ్యాలు రాసేంటే భావవిషయంలో శ్రద్ధ తీసుకోవడం నుంచివి వాటకొచ్చింది. నేటి రచయిలు భావను ప్రారావ్యత యవ్యం లేదు. భావను పుష్టిచేకూర్చుకును సాంకేతిక చెయ్యవలసివుంది. సాహితీరంగంలో వున్న అవ్యవస్థను తొలగించాలి. భావనుంచి కీర్తిక్రికార విత్తలంగా తర్చిస్తారు. (మాటుంటాడు.)

కీర్తి: (లేచి) వ్యావహారిక భావను వ్యావహారికం వుండి తీరాలి. యీ విషయం నేను...

కమ: (మగ్గలో అందుకొని) అప్పుడు వ్యావహారిక భావ విగ్గి గ్రాంథిక భావ అవడా?

వంక: నవప్రాయగోతరయ్య! ఆయన్ని మాట్లాడవద్దు.

కీర్తి: కొన్ని విషయాలు అవసరం, ప్రయత్నం వున్న తీరుచెప్పులు చూస్తే వ్యావహారికం చాలా అవసరమని తోచింది. వెంటనే చేసుకోవడం ప్రారంభించాను.

కమ: మీ వ్యావహారికం కేవలం మానవజావుంటే మేం ఒప్పుకుంటాం. యిలావుండితీరాలని కాపించడానికి వీలేను.

పాపా: కూర్చుండియ్యవచ్చాలో! ఆర్చి మాట్లాడేయ్.

గోపా: (మగ్గలో కలచేసుకొని లేచి) నాకు 'లంకావత్తు' అన్న విషయాలా యిక్కడ చర్చించడానికి వ్యతిరేకం. మీరు ఒక విశేష తమరుచేసి వాడుకయ్యండి. నేను తిరవాడి పరికిరిస్తాను. — యీనాడు రచయితల మీద యెన్నో వాగ్యతలువున్నాయ్. వీను కావ్యకులు జీవించాలనిలేదంటున్నాడు. వచ్చి చేస్తామంటున్నాడు. వివిధ కార్యకారాలలో

పనిచేసి కార్మికులు చీటికి చీటికి సమ్మెతోటి
కులు యిస్తున్నారని యీ పరిస్థితిని ప్రతిపక్ష
వాళ్లు చక్కగా వివరించగలగలుగుతారు.
వాడుకూడా కొంతమంది రచయితలను చీర
దీగారు. ఆకలి, సమ్మె, రాత్రి, ఏడుపు—
యెప్పుడూ యివేసుకుంటారు.—యీ సమస్యల
తోనే జీవకాదీ పుస్తకాల రచయితలైన
వారు. ప్రజలను చూసివున్నవారు. యీ
పరిస్థితులతో మన రచయితలైనప్పుడు కార్యకలా
లపారమైనవి. కాక సమస్యలనుంచి ప్రజల
దృష్టిని ముగించాలి. మన వార్తాకర్తలందరూ
కృంగారాన్ని మూత్రమే విశేషము
వుగా పీయించారు. యిది గమనించబడిన
విషయం. (కమలాకరంధ్రుడు అందరూ హర్షద్రా
వాలచేసారు.) రాజకీయచేత్రం కలిగి
పాపుకంటి దినుకంటాడు. ఎంతమూత్రం
కాదు. అన్ని సమస్యలే యెదురు వస్తూ
వుంటాయి ఒక వైపునుంచి ప్రతిపక్షాన్ని కాదు
కోవాలి. ప్రతిపక్షంవాళ్లు యెప్పుడూ ముందు
నుంచే పాడుస్తారు గనక వాళ్ళకు కాదుకోవడం
లేరీ. యీ మన పక్షంవాళ్లు వున్నారే—
వాగిన కాదుకోవడం ముదిరింకాదు. మన
పక్షం వా యెప్పుడూ ముందోకే వుంటా—
వున్నట్లు పటిష్ట—మనకుంచి ఒక్క చాటు
పాడుస్తాడు.

కీర్తి : (చచ్చుకొట్టి) చక్కగా నెలవిచ్చారు.

గోపా : (ఉపన్యాసాన్ని కొనసాగిస్తూ) యిలాంటి
కుట్రలను నీ. వి. డీలు కూడా పనిగట్టలేదు.

కమ : (మధ్యలో అందుకొని) యీమధ్య రచయితల
సహజకాలకు కూడా నీ. వి. డీలు వస్తున్నాడు.

గోపా : నీ. వి. డీల పాపులు అవతసరం అని వాస్తవిక
గతభిప్రాయం. ఎందుకంటారా? నీ. వి. డీలు
చేసే పనులన్నీ యీవాడు ప్రతికలవాడే చేసే
స్తున్నాడు. కనక నీ. వి. డీల పాపులు 'మావర
ప్రయత్న' (అందరూ విగ్గరగా హర్షద్రావాల
చేస్తారు.) పరిశీలించి యాదీ మన ప్రాచీన
పాపీయంలలో ఆ నేక లోపాలు కనిపించాయి.
రామాయణాన్ని పోలిన రామీత్రంపై ఎన్నో రెల్లు
వాగుండేది. అదేవిధంగా రిక్కున భాగవతాన్ని,

ఎజ్జర మనుచరిత్రను రామీత్రంవలెనీండి (రామ
చంద్రాది, కీర్తికి జగముఖం ఒకరు మును
కుంటారు.) అవిలు వివిధ్యం అంటే వాడుగ
భావల చిత్రణం. ప్రతికా రచయితలుగా
బ్రహ్మపూర్ణులవారికి మేం కొన్ని కార్యాల
అప్పగించాం. త్వరలో పాపీకాల్ని మేం
కొండి మెట్టుకుంచి పైకి తీసుకువెళ్ళి వ్యర్థ
సింహాసనం అధిష్టించ చేస్తాం. (అందరూ హర్ష
ద్రావాల చేస్తారు.) యివేల కూడా సహచరుడు
ఒకరు రామాయణ భారతాలకు పాఠ్యగ్రంథా
లుగా వ్రాసేయగలగలగలగలగలగలగలగలగల
యన్ని చాలామంది ఆపార్థం చేసుకున్నట్లు
కనిపిస్తోంది. ఉవాచానకు రామాయణంలోని
వాదరైత్యంలలో దెప్పిస్తే లేదు. అటువంటి విష
యాలు చిన్న పిల్లల మనస్సులమీద ముఖగా పని
చేసాయి. అటువంటి విషయాలను రచయితలు
వాగ్ధరిగా పరిశీలించాలి. రచయితలు తమ
కార్యకలాపం నుండి దూరమై యీ వర రచయితలు
ఉత్తరంలో చూసికొచ్చి అవకాశం వుంది.
అందుకల్ల అరవై సంవత్సరాలు వాటివ
రచయితలు మూత్రమే ఆస్రకేసీలో వుండా
లని వా అభిప్రాయం. మిమ్మల్నిందరినీ కలు
సుకోగలిగిండుకు చాలా ముందోషమన్నాను.
(గోపాలరావు హర్షద్రావాల మధ్య కూర్చుం
టాడు. గంపరి ముందుకువచ్చి పాటా తీసాడు)

రామ : మన సహజకాలికి హర్షరైత్యం అమూల్యభిప్ర
యాలను తెలియజేసిన గోపాలరావు గారికి ధన్య
వాదాలిస్తున్నాను. (అందరూ హర్షద్రావాల
చేస్తారు.)

కీర్తి : (రామచంద్రాకలితో) మన వివేచనాట నెల
విచ్చారు కాదు.

రామ : (గోపాలరావును సమీక్షించి) మేం రెండు వివి
మలలో వివేచన రచయితలనుకు వస్తాం.

విక్ర : యీలోగా తమరు వా సర్వకాలను దర్శింప
గోర్రాను.

గోపా : పరీకావిజయం.

రామ : కమలాకరం గారు రండి.

కమ : వాకు నేరీ పని వుండింది. నెల. (కడిమిపు
వెళ్ళిపోతాడు.)

కీర్తి : (కోపంతో) శరణితుంచి యిదివి కూడా మంచి దూరంగా ఉంచాలి.

(రామచంద్రుని, కీర్తికి, వెంకటసుబ్బయ్య, పాపాచార్యులు ఎదురువైపు వెళ్ళిపోతారు. విశ్వేశ్వరం గగనపరికి వెళుచున్నాడు. గగనపరి గదిలోకి వెళ్ళిపోతాడు.)

విశ్వ : యిది నా జీవితం! తిరుగు...

(గోపాలరావు లేచాడు. వెంటనే గది తెలుపులు తెరుచుకుంటాయి. చక్కగా అందరినీ చూసి, తిరుగుచూపుతూ—తెలుగు చేతులతో పూల మాల పలుకొని రంగమృత ప్రవేశిస్తుంది. ఆమె రూపంలో ఉద్రించలేనంత మార్పు వచ్చింది. ఆమెను ఒక ఊయి నా విడిచిపెట్టకుండా— అక్కరక్షితుడిలా—గగనపరి ఆమె వెనుక నే తిరుగుతూ వుంటాడు. ఆమె యెటు అడుగువేస్తే తిరుగుతూ అడుగువేస్తూ వుంటాడు. గోపాలరావు యెటువేస్తే విశ్వేశ్వరం కూడా అటు వెళుతూ ఉంటాడు.)

గోపా : (సంతోషంతో) అన్ని కలలకంటే భరిత వాల్మీకిమీద నాకు అధికానం యెక్కువ. (రంగమృతను పరిశీలిస్తాడు.) భరిత హరిశ్చంద్రుని అన్ని విషయాలలో యీమెనుకంటే చేసివుంటుంది.

గగ : అద్భుతంగా తెలియచ్చును.

(రంగమృత గోపాలరావుకు దండ ఇవ్వబోతుంది. అతడు దండ తీసుకోకుండా ఆమె ముఖంలోకి చూస్తూంటాడు. రంగమృత వెళ్ళి అడుగు వెయ్యబోతుంది. వెంటనే గగనపరి ఆమె చేతిలోని పూలమాల తీసుకొని తిన్నే వేసివేస్తాడు.)

గోపా : విశ్వేశ్వరం గారూ! మీ శిష్యురాలికి భయం ఎక్కువవుతుంటుంది.

విశ్వ : చిత్రిం! తిరుగుటి పెద్దలెగ్గర మలాంటి ఆరి తేరినవార్షిక భయంగా వుంటుంది.

గగ : అందులోను యీ భయం వుంది చూడూ! యిది పిన్నకు సంబంధించింది.

గోపా : స్త్రీలకు పిన్న సంబంధమైన ఆధరణంకంటే.

విశ్వ : చిత్రిం.

గోపా : (రంగమృతతో) యీలా రా అమ్మయ్య. నీ చేతిమీదే?

గగ : (వెంటనే అందుకొని) 'రంగమణి' అంది.

గోపా : రూపానికి, విద్యకు తగినవేరు. వేరు చక్కగా వుంది. ఈమెకు 'హంసమణి' అని పిలుచు యిస్తున్నాను.

గగ : ((ప్రశంసిస్తూ)) ఒహహహా! యే చక్కని పిలుపు!

విశ్వ : తిరుగుకోరావచ్చుదను!!

గోపా : (తెలుగుంచి వెంటుకాటిలో తీసి) రంగమణి! యిదిగో! నీకు యీ వెంటుకాటిలో బహుళాది కున్నాను. (రంగమృత చేతికి యివ్వబోతాడు. రంగమృత తీసుకోకుండా వెనుకకు అడుగు వేస్తుంది. ఆమె వెనుకనుంచి తెయ్యిరాని గగనపరి వెంటుకాటిలో తీసేసుకుంటాడు.)

విశ్వ : ((ప్రశంసిస్తూ)) యెంతో—యే సమయంలో—యెటువంటి బహుళాది యివ్వాలి—తిరుగు అంతా తెలుసు!

గోపా : (రంగమృతకు దగ్గరగా వెళ్ళి) ఏదీ! ఒక పాట పాడి వినిపించు.

విశ్వ : (వెంటనే అందుకొని) ఆర్కాస్త్రా శ్రవణ పాట పాడలేదండి.

గగ : తిరుగు యే పాట గదాలో తెలియిస్తుంది వారి! నేను పాడి వినిపిస్తాను.

గోపా : (కోపంతో) యిది దేవుని?

విశ్వ : నా శిష్యుడేనండి. యీ ప్రాణ్ణా గదికి గజ్జెలు కట్టారనిన వాళ్ళంతా యెప్పుడో ఒకప్పుడు నా దగ్గర వాల్మీకి శిష్యులన్న వాళ్ళేనండి.

గోపా : ఆర్కాస్త్రా శ్రవణండా సహజమైన కంఠ స్వరంతో మీ శిష్యురాలిలో ఒక పాట పాడిందండి. (చిత్రి రంగమృతవై పులిపి తీసిగా మార్చుంటాడు.)

గగ : (మందుకువచ్చి కెమేరా పైకెత్తి) తిరుగు అలాగే చూస్తోంది. రంగమణిగారూ! మీరు కూడా యిటు.....

(రంగమృత గగనపరి కిసి అగిమిచూస్తుంది.)

విశ్వ : (రంగమృతకు నోరు తెరిచివదిల వెళ్ళ వెళ్ళాడు. గోపాలరావుతో) తిరుగు యీవారి విశ్వ బద్ధకు ముందుగా నాకు తెలియజేస్తే.....

గం : (నుగురిసి ఫాలో తీసి వెంటనే అందుకొని)
(బహుశా మైద వాల్చర్ ప్రదర్శనలు యేర్పాటు చేస్తామండి.)

విక్ట : యిరవై మంది కిక్కురాండ్రతో ఒకేసారి అడుగు, త్వర తప్పిపోకుండా వృత్తిం చేయిస్తామండి.

గం : అది సర్కస్ కంటే అందంగా వుంటుంది.
గోపా : ఆ నిద్రయం తిరవారి ఆలోచిద్దాం. (రంగ మణితో) సిగ్గ సర్వత్రా రాణించడు. (ప్రత్యే కించి వైక్రీమలులకు, సబ్బీమలులకు సిగ్గ అప కాంచెనుండి — ఏది! ఒక్క చిన్న పాట పాడి వినిపించు.

శేషాంగం : పార్ ! టెర్రిగం !!

గం : (వెంటనే కుడిచైత్రు వెళ్ళి, చిన్న కవచ తీసు కొని వస్తాడు. చిరునామా చూసి) తమకే పార్ !

(గోపాలరావు కవచ చింపి చూస్తాడు. కోపంతో ఆరివిముఖం యైరబకుతుంది. గం పతి, విక్టేశాం అరివి! వెళ్ళిచైత్రు నిలబడి అక్రుంతో చూస్తావుంటాడు.)

గోపా : (లేచి) శేష అనుమానించికంతా జరిగింది. (కోపంతో) అవిశ్వాసం! — అవిశ్వాసం!!

(గోపాలరావు తొందరగా కుడిచైత్రు వెళుతూ వుంటాడు. రామచంద్రుని, కీర్తికీ యెముకు చైత్రుమంచి వస్తాడు.)

కామ : (గోపాలరావు వెళ్ళిపోతూవుండడం చూసి తొందరగా) వెళ్ళిపోతున్నారా? మా విశేష....

గోపా : (చుక్కలో అందుకొని) యిప్పుడు తీరిక లేదు. పోతుంటే పంపండి. చూస్తాను.

(గోపాలరావు వివిధా కుడిచైత్రు వెళ్ళిపోతాడు. అరివి వెళుక రామచంద్రుని, కీర్తికీ నిమ్మ) వస్తాడు.)

రంగ : (చేతులకువున్న ఆభరణాల వగైరా తీసిపారేస్తూ కోపంతో) ఒకూ యెకూ లేకుండా వెళ్ళు నలుగుల్లోనూ నిలచెదరా? మా పని పడతా నుంది. (అలంకార లన్నీ తీసివేయటంబి)

గం : రంగమ్మా! కవిలకుండా మా నుగువుకారి ప్రక్కను నిలబడు. మీ యిద్దరినీ ఒక పాట తీసేస్తాను.

రంగ : (కోపంతో) యేం? యెలాంటిది?
(గంపతిమీదికి రావోతూ వుంటుంది. విక్టేశాం ఆమెను పట్టుకోవోతూ వుంటాడు. ఆ సమయంలో గంపతి వెళుకు అడుగుతేకి యిద్దరినీ ఫాలో తీసేస్తాడు. పరిగ్గా ఫాలో తీసున్న సమయంలో ఎదురుచైత్రుమంచి వెళుట ముప్పుయి, పాపారాయకు వస్తాడు.)

వెంక : (అనంతరంగా గంపతి చెలిలోని కవచా లాక్కొని) కిలుమంతా దిండుకుచేసేనావు.

పాపా : గోపాలరావుకాకరే?

విక్ట : ఏవో అర్థంలు పరిమిత వెళ్ళిపోయాడు. ఆశం రాంకీమనా!

వెంక : అరలే! అప్పుడే వెళ్ళిపోయారా?

పాపా : వదిండి! బంగారా కల్లాం.

(వెంకలుముప్పుతున్న పాపారాయకు తొందరగా కుడిచైత్రు వెళ్ళిపోతాడు.)

గం : యిది మన విర్రికాల దర్శితలో ముక్తర్తాకు రాలతో నిధించబరిసిన కోపా!

రంగ : (కోపంతో) వుండుండు! నీపవయిపోలేదులే!
(రంగమ్మ గంపతిమీదికి వస్తావుంటుంది. గంపతి ఒక్క చూకుడూ! యెడమచైత్రు నిమ్మ) వస్తాడు. రంగమ్మ భూకుడుగా యెడమచైత్రు వెళుతూవుంటుంది. విక్టేశాం అరివిపోయిన వాడిలా కుర్చీలో కూలబడతాడు.

[తెం]

జాతక శాస్త్రప్రయోజనము

శ్రీ రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు

రేచురమి ఇరుతది విజేండ్లకు పూర్వము ఒకప్పుడు ఏదో కార్యార్థమై వెంతునాగునగరమునకు బోయి అదిల కా మిక్రమి యింట నిడిసియుంటిని. ఉత్తర దిశమునందే ఒక గొప్ప జ్యోతిష్కుడు తీర్థయాత్రలు సలుపుచు వచ్చి వారము దినములకు ఆ నగరములో ఒక సంపన్నగృహస్థుని యింట నిడిసియున్నాడని ప్రస్తావనమున నా మిక్రమి కాకు తెలిపెను. ద్రవ్యాధిముంకె దిశించారము చేయు జ్యోతిష్కుల వంటి వాకు కొదవయు, అధిశివారీ! ఉచితముగ, వారికి ఫలమో, ములధి చిత్తెలో అతికు నూచించువనియు, వినుటచే అతివిని యాదితలయువని సంకల్పించితిని. వారికాస్త్రమును నుగించి అతిని అనుధివనిశేషము తెట్టివో, విషద్రకు లతికు ఆవలించియెమండెకో, దైత పురుషకౌంముల పరివృరపంబంధమునుగూర్చి అతిని తోహలు, అనుధియు తెట్టివో, నూతిం గ్రహాదుల ఫలములపై అతిని నివ్యాసమేపాటివో, మున్నగు సమన్విలనుగూర్చి అతినితో దర్శించుట లాభికారి యనుకొంటిని. జ్యోతిషమే జీవనోపాయముగా వీర్చుకుదుకొన్నవాగు ఇట్టి దర్శనలో కాలయాపము చేయుటకు పూనుకొనని పాతక మనోజీయులు ములధముగా గ్రహించాలను.

అమరువాటి ఉదయమున ఎనిమిది గంటలకు నేనును, నామిక్రమను, ఆ త్రైపుకున్న గృహస్థుని ఇలు చేరితిమి ఆ ఇంటి వసారాలోని చిన్ని గదిలోనే ఆతెర్పుని బస. ఆగదిలో అర్థభాగమునకు ఒక చిన్న తెంకెలగట్టి, లోపల అతిజేమో పరిలో నుండెను గదివాకిట మేము నిలుచుకొన్న పాతకో నిడుచుముంకు అతికు కొంచెముగా తేరవారచేసి, యానీ గదిలోపలికి వచ్చి కూర్చుండుచు చెన్నెగతో పీరిచెను. లోపలికిగి అందున్న చిత్రరాపపై మేము కూర్చుంటిమి. “గొట్టె నిష్కలపై వేసికాను. త్వరలో వర్తమ” అని చెప్పి తిని పని ముగించి, నిమిషకాల

ములో వచ్చి మా ముందు కృష్ణాజిముపై కూర్చుండి, వచ్చిక పని ఏమిటి ప్రశ్నించెను. మా సంభాషణ మంతయు అంగభాషలోనే సరిగిపడి.

వింగపండుకన్నెగల దేహచ్ఛాయ, బ్రహ్మ వేజన్ను తొలునుమందు ముఖవర్చును, విధూతితో సిద్ధిమైదు మారు తిర్క్కి పుండు ములతో విగవిగలాకు వికాలఫలము, సౌజన్యమును నూచించు గొప్ప శీత్రములు, వికాల భుజాంతి రమున వ్రేలుచున్న తెల్లని ఉపవీతియు, మోకలి బంటిగా పడి ధౌతవస్త్రము, కలిగి పద్యాపవమున అసీనుడైయున్న ఆ మహనీయుని యాచివారికి, అతి దొక ఉత్తమవంశిసంజాకువనియు, గొప్ప సంస్కృతి గల పండితుడనియు, తిషస్సంపన్నుడగు యోగి యనియు తోచకమాదు.

“తాము గొప్ప జ్యోతిశ్శాస్త్రజేతలవి, నివి దర్శనముకై వచ్చితిని” అంటిని.

“వారికయి తెచ్చివారా?” అతిని ప్రశ్ని.

“నేను విద్యార్థిని, సందేహములను కొన్నింటిని మువదిచేయదలచితిని.”

“సంతోషము. కొంత విరామముగా కూర్చుంటి రేని, తెలిపింది చెప్పగలను.”

అతిని సౌజన్యమునకు సంతోషించితిని. ఒక్కొక్కటిగా వా సంజాములను చెప్పి, అతిని ప్రశ్న తిరములకు బడకుగలిగితిని. ముల్యముగా, పరాశర వరాహమిహిర, క్రింది ప్రముఖుల సంప్రదాయమునే అతిదివలించియెమంతులు, వశిష్ఠుడి ప్రాచీన ఉపాన్యలకు అభిమతిమైన వాయున పద్ధతితోనే ఫలములను గనువించుట ఉపయోక్తికార్థమని సోపపద్ధతియగా అతికు వివరించెను. నూతింముగా శివగోళాస్త్రములచే కనుగొనబడింది ఇంద్రవజ్రములకు సంబంధము ఫలప్రదిత్యము కలదిని అనుధియు తెలుపుదుండుటచేత, వారిక ముహూర్తములలో వానిని

“అవశ్యముగా ముదిరేరును. మునుముందు రానున్న దిశ్యభావమును గమనించి, దానికి విప్రసూపమువ్వుతో సరికూర్చి, తిరిగింది, తిరిగింది పురుషకారము జగత్తులే కాక భాగ్యము. చరిత్రము రానున్నదాగా, ఉన్న గుర్తులు నిద్రము చేసుకొనుము లేదా? దైవము నెరుక్కొలుచు పురుషకారము చేయు పన్నాహము ఇదికాక మరివిధి? జాతక శాస్త్రమువలన మును కలుగు ప్రయోజనములే ధి ద్యుతులో ఎప్పుడేమి జరుగవచ్చునో, మునుగా తెలుసుకొని, దానిని అనుధినించుటకు కష్టముగాను కొని కొనుకొని యుండుటలేదని కాదు. నా ఇప్పటి జీవితము ఏదో దీరికొక గొప్ప ఉదాహరణము. నును లేనిదో, వివచ్యును.”

“అంతకంటే భాగ్యమా?” అని నా ఆశ్చర్య వల్లడించింది. ఆ మహనీయుడు తెలివైన ఆశ్చర్య భావధానిగా విని పరిపించింది. సంగ్రహముగా అందిరి ముఖ్యాంశము లిది.

అయోధ్యాంధ్రప్రాంతమునది ఆ భిక్షాత్మ కుటుంబమున జనించి శ్రోత్రముత్రాహ్మము దిక్కు చిన్నవాడే తిండియొద్ద సంస్కృతకావ్యగులను పఠించి, జ్యోతిశాస్త్రములో ప్రవేశము వాడై, తరువాత అన్ని భాష పఠింపించి పలు ధిగ్రుదై, దొంగిలమువారి కార్యపాఠములో చిన్న ఉద్యోగిగాచేరి, అతడు జీవితమును కష్టపును వచ్చి నాడు. అయిన సంవత్సరముల క్రిందటి వింత యాప్య ములు చేతముతో తానాకా కార్యాలయములో గణకాగ్రహముగా అతడు పనిచేయుచుండెను. అప్పటి కతని వయస్సు ఏలది ప్రాచీనాలపు తెల్లదొంగలకు కంగి సహాయులు కొట్టి పూల మాటలు చేయుటకు, వారి దొంగపానుల దాసి జంతువకు ఉపాయము లెస్సించి ఆశ్రయించు బడు, తిరియ పుత్రియ లేమింజీయు, కొంతమొక్క ప్యతంత్రాధిపాయములు కల ఖండితవాది యుటలం జేసియు, పవ్యవాధారణముగా రావలసివట్టి ఉద్యోగాధివృద్ధి అతనికి రాలేదు. ఉన్నంతలో ప్యవీరకు ప్యభావముతో, ఆవిడయమున అతడు ప్రయత్నించిన వాడు కాదు. చిన్న వయస్సులో అతనికి ఇగవుకు మహారులు, ఒక మారును కలిగిరి. తరువాత అనుకూల పరియను అతని మంత్రంతో అచారోగ్యముతో కొంత

కాలము బాధపడినది. అయి జాతకమున వందమభాష మునకు ప్రబల కినిచే పిద్ధిమరుచుండుట గమనించి, మరల గర్భధారణ సంవర్సము వచ్చి నేరి, ప్రమాదకారి కావ్యుని నిర్మించి, బ్రహ్మాదర్శమును పాఠించు బక కృతినిచ్చియుండే, ఇంద్రియవిగ్రహమునకు అపకూ లించు అచార విచార నియములను అనుసరించుచు, మంత్ర జపాదులను అతడు పాఠించుచు రావాగను. తరుణియకు అతని భార్యకు ఈ దీక్ష ప్రారంభములో కొంత కష్టముగా చూపట్టింది. కాని, తిరిగి ఉపదేశము వలన ధర్మద్విష్టంతియగుట అయి ఏదో క్రియముగా ఆ దీక్షను అలవరచుకొగల్గింది. కినిచేకు మార్గాంత రముచూపుటకే యా యు. భార్యకు అశోగ్యమా చక్కబడినది. ఆధ్యాత్మికజ్ఞానము విస్తరించినది. పతలములో మారుకుకు, మహారులకు ఏదో వివాహ ములు జరిపినా రా వంపరులు. తిరిగివిద్యవాదించి మహారుల వృత్తిలో ప్రవేశించి తమ మటుంబము లతో చేయిగా నున్నాడు. అలాగు యోగ్యతకల వ్యాయవాది అగుటచే, మారుకు జీవితము రమ్యముగా పారుచున్నది. పత్నీంశాసనభాగ్యము వారందర మును కలదు. అరుటచే, యా వింపకులకు పాంపారిక ముగా తొందరలు చేపు. ఉన్నంతలో తృప్తులై నుఖ ముగా కాలము గడుపుచుండిరి.

ఇట్లుండగా 61 వ సంవత్సరపు వయస్సునుండి మూత్రండ్లు రవి కిని చేభ, తిరివాత రెండుసంవత్సరములు రవి వరుణచేభ, క్రియముగా తన జాతకమునకు రాగలదనియు, ఆకాలమున భార్య జాతకమున లగ్న మునకు వరుణ పదున ప్రక చేభ, రవి ఆదమాధిపతియండి కేంద్ర చేభ, పిద్ధిమరుచనియు, అశాస్త్రజ్ఞాను మునుముందే గమనించినాడు. అప్పుడే తన సంతానమునకు ఏదో క్రూరదశలు చూపట్టింది. తన లగ్నమునకు మూత్రము చక్కని చురువృద్ధి యుండుటచే, తన ఆయుర్మాతము నకు భింశము లేదనియు, మటుంబరియోగము తిప్పి దనియు, అతడు నిర్మించుకొన్నాడు. అలాగించి, అలాగించి ఈ గుప్త దైవఫలమునకు ప్యధూపాంతర మును కల్పించ సంకల్పించివాదితకు. ఏలదియొకట యేట తిలాలున ఉద్యోగమును చాలించుకొని, ఉప కార చేతము సంపాదించుకొని, మారుకునింబ కొన్నాట్లు, మహారుల ఇంపలో వరుణగా కొన్నాట్లు, విక్రాంతిగా భార్యతో కాలము కడిపినాడు. ఎంతికి కాని, ఏమాత్రమైనా సందేహము కలుగకుండు

వలెగా నాగరాజులతో ప్రతిఘటించుచు, తిరిగి దేశ మొట్టి యాదులొనియుండి, చేర్చి పెట్టకొని యుండిన రెండు వల గూఢ్యములను నిద్రవంచి తీసికొని, ఇతరులకు తెలియకంబు ఆచటి అర్ధరాత్రిమున కలుగుచుండఁగా నెవరి, నెవరూ పొట్టాపొట్టి ప్రయాణముచేసి నేరుగా వారి క్షాంతిము వరిదు చెరుకొన్నాడు. పాధువుల కుంపులో చెగుటకు వలసిని చేపగులను సంకరించుకొనుచు, వారముదినము లరలు నిలిచియుండుకొలుములో, వారాపత్రికలలో అరివి ఆకస్మికాంతిర్ధాన కథ ధామచిత్రముతో కూడి ప్రకటించబడింది. తన్ను గూర్చి వివాదాంశములు తెలిసివారికి అయ్యునుంపల గూఢ్యముల బహుమతి ఇతునుని నది భార్యాప్రతులు చేసిన ప్రకటనమును, ఏ అపరాధముండేవా యీమించి ఇంటికే తిరిగి రావలయునని అర్థంతో విధేయతతో వారు తనకు వ్రాసిన విన్నపమును, వారాపత్రికలలో చూచిని అరివి గొప్ప పరితాపము కలిపింది. కాని, వియోజనా ఉధియులు అనుభవించుట వాక్కి చేయున్న కొరకే అవి నెమ్మదిపడినా దా ధీలకు. తిరిగి చేప మును సంకరించుకొని చెరుగులలో చేరి కొన్నాళ్ళలో లఱలునదిరి, బురికొల్పెమును చేరుకొని, కొంతకాల ముండుండి అరిదు ప్రహ్వకపాలము, కేదారక్షేత్రము, గంగోత్రి, మాంజరపు తైలాదిము, మొదలగు దివ్యక్షేత్రముల వెంట తిరుగుచు మోతుసంకల్పించులు (వివిధభావములు) హిమాలయములో కడపివాడు. తరువార హిమాలయ వనరి భారతదేశమునదిరి వావా పూర్వక్షేత్రములను పందర్శించుచుండనే కాలవయేకు కడచింది. వివిధ సంకల్పించిది. గడువు సమీపించుచున్నది. కనుక ఆరు నెలలలో దక్షిణార్ధము ముగించుకొని, తిరువతి, కంచి, చిదంబరము, ప్రదీపము, మధుర, రామేశ్వరము, ధనుష్కుటి, క్షేత్రములు సేవించి, కన్యాకుమారిని పూజించి, దాకాలము (విరుగవేధ) ముగియకై, నేరుగా రైలెక్కి ఆకస్మికముగా తిరిగివారి చెరుగొనలెంది అరివి సంతోషము. గురువరాకాలమును ఈ రూపముగా మార్పుటవలసి, తిరిగికి ఇతరవిధముగా క్షేత్రమురాకుండనుండవలెంది అరివి ఆక. కొంతకాలము దియోగకే మనుభవించినా, గురువు మోదాంతముగా పరిగమించునని ఆదండలనిర్వాహ ముంది. ఏకాకా

తికాదు, పవనవియోగము, దివ్యాభిషేకము, ప్రయాణ క్షేమము, మొదలగా అరిదు వియతిము కేవలము లతుని పంచినా ఉడుట వాస్తవమే. కాని యా యాత్రలో అనేకములకు యోగులకు ఆశ్రయించుటవలన, చిత్తి కొంత లభించుటే కాక, ముఖ్యకర్మములు, యోగానంద ప్రకీర్తనలు, విశ్వయోగాములకు ఆశీర్వాదములనివా ప్యములు. మొదలగు వివిధముల కొన్ని ముఖ్యంగా అరివిని లభించింది ఆశీర్వాదము, వివాదార్థము, దక్కగా మన్నించి, ఆయా విగ్రహములలో విగ్రహానుని ఇంటిలో విడిచి, వైదికములను కొని జ్యోతిషములను కొని, అడిగినవారికి ఉచితముగా ఉపదేశించుచు, విగ్రహంత రము చెగుటకు వలసివంత ద్రవ్యమును ఏ తాతి నుండియో స్వీకరించి ముంకు ప్రయాణము వాగించుట అరివి కార్యక్రమము ఎల్లండి తిరువతి వెళ్లగలదు!

అత్యంతానందమును ఆ మహనీయుని అత్యంత విని అపవదమున్నులపైతిని అరివి సంస్కృతి, కాస్త్రా బ్రాహ్మము, తిలక్కి, విశ్వకర్మము, విరుగమానములు. క్రొత్తజీవితో వివిధము లర్పించి 11 గంటలకు ఇల్లు చేరుకొంటిని.

ఇట్టి దృష్టితో ఉపయోగించివుండే వారికను మోపులకు ప్రయోజనకారి యమభావము అప్పుటి నుండి వాకు బలపడింది. ఓటకొలది, నిద్రవించులు కొన్ని సంపాదించిరి. వానిలో, ఒకటి రెండు మాత్రము పాకముచేయులకు నివేదించును.

1948 వ సంవత్సరములో ఒకవాడు ఉత్తము కక్షికు చెందిన గొప్ప రాజకీయవాద్యి యొడు వానిగిరివాతో పరిచయప్రకము నొకటి సంపా దించుకొని వాకడకు వచ్చెను. యోగ్యతానుసార ముగా, అరివిని గౌరవించి, అతిథి పత్రకము అరివి, అరి జ్యోత్కంత విగ్రహంపందిరినవారి, అరివి కార్యభాంతుమో, ఏరీరిగా ఆరివికి చేనుపకరింద గలవో, తెలియగోర ప్రశ్నించిరి.

“నీను గొప్ప కవములో మన్నావండి! వా వారిముమాచిరిగిన విలవా ఇయ్యించు ఆలోచిద్దరిని.” అని చెప్పి, తన వారకకుండుని నిద్రితాంతకు, వారికి నీను వివిధరచిన నాయుపద్ర మిది:

య 12-20 కు 7-19	ర 1-17 గ జ్య 2-20 శ 16-51 I 22-4 కు 28-18	శ్రేమ 19-5	య 17-48
పుగ్య 18-48 శ 6-42	(సాయనము)		ఇ 0-50 నివాహ 18-40
ర 23-0 X 16-58 భార్య 18-40	జాతక చక్రము		
వ 25-36		కు 9-47(చ) రా 16-51	

సూచన :-

విద్యార్థులకు వలసిన సామగ్రి అంతయు ఈ చక్రమువలన కలుగు. కనుక, జ్యోతిశ, జ్యోతిశ, జ్యోతిశాదులను ప్రత్యేకముగా ఇవట చేర్చిన లేదు. వరుసగా ఉపయోగముగా.

అక్షయములో వివాహిని శుభము, దళము కేంద్రములో వివాహిని చంద్రము, పుణ్యసహాయములో చేరి వృక్షితులకు లాభిష్టములో వివాహిని కలి, కల ఈ జాతికు గొప్ప అభివృద్ధిలో, అభివృద్ధి కలిమి ఉన్నట్లొక్కొక్కములలో నుండియు విశేషముకాదు. వివాహినితో మిత్రమునీటిని, మేమరిది సంయోగమునకు రాజ్యసహాయము వైపున వైపునను బలపరచుచున్నది. ప్రకాశితులకు హృదయము, దయాదాక్షిణ్యలీల, లలితాభారతీ, దాదాశివ్యభావము, సౌజన్యపుష్టి, జాతికుని కేవల వైశ్యకాములు మాచించినపు వివేచనాపరితి, నిష్కల్పవహృదయము, త్యాగిలీ, అమల బుగళు కేంద్రయోగములను ఫలము. కుల కేతువుల విశేషములను అక్షయముకు చంద్రవృద్ధి యందుల ఆకాశపావనము సాహస్యములకు కేంద్రము కాలోని వినివరితావృద్ధియు, సౌజన్యము తోలుకొను రికాలశ్రేయము, మృదుమధురపల్లవభోగి, అరివి ముఖమునకు సహజమై అలంకరించు

అది యట్లుండే దేవతావనలో అప్పటికి చరిత్ర విశేష కేంద్రము లిటును మిత్రమునీటిలోనుండి

విలువది శుభము వృహదృష్టిని అంగుకొనుచున్నది. దళిమాధిపతి కినివరించి లగ్నాధిపతియగు మహానితో పరిపూర్ణ శ్రీకాంతు శుభదృష్టిలో నుండెను. అరులచే, ఉద్యోగగోరములందెను, అర్థిక సౌభాగ్యమునందెను, కుదిరితలు జగరుచుండుటచే, ఆ విషయములలో అరివి కేపుకు అలజడి కలుగుట అంగభవము. చిరిరిలన్న మునకుకాని, దళిమమునకు, కాని ఏ వేధయు చూపట్టదు.

మరి ఇతని శ్రేయమునకు కారణము?

జాతకములో గొప్ప లోపమునదిగ మోగ మొక్కటియున్నది. కర్కాటకములో కృత్తికభావ మునున్న ఇంద్రునినుండి కృత్తికభావములో నున్న మేమనిని విందు కేంద్రవేద కలుగు. ఈ గ్రహములు రెండును ఆహారమునామములో నుండుటచే ఈయోగముయొక్క దుష్ఫలము కర్మ సిగముల వంటక పరిస్థితులవలన కలుగు అవ్యవస్థ, అంగభవము తెలుప గలదు. సోదరులనుండియో బంధువులనుండియో లేక ఇతరు పొదురు జారినుండియో, ఇల్లుందులు కలుగకచ్చును. అవకాశముగా అపవిత్రముల రాకచ్చును. జాతకుని దయాశీల్యమును, దాక్షిణ్య వ్యభావమును ఇతరులు దుర్వినియోగపరచుట అంగభవముకాదు. శ్రేయము ఫలమును.

చతుర్థి (గృహ) భావాధిపతి యగు చంద్రుని సుగుప్తునుండి అర్ధకేంద్రవేద కృత్తికభావమునుండి కచ్చుచున్నది. ఇట్టిపరిస్థితులు అధికకృత్తికాయువకు కేంద్రము కేరచ్చును.

కాని, ఈ యోగము లిరివి! జ్యోతిషములు. ఇట్లు వీరికి వచ్చిన ప్రత్యేక విషయముపట్టదు.

చిరిరిగింద్రు దిపుకు జాలిన భావములో సంపరించుచుండుట, జ్యోతిష చంద్రుల వేధము కలిగి ఈ చంద్రుడు కేరివేరు పొవుచున్నాను. శ్రేయముదయవా, అది ఇంటి పరిస్థితులకు సంబంధించి యుండినట్లు వేరిమి చూపట్టదు.

“ఉద్యోగాదులలో దోషము కావరాదు. విభవ మునకేయి లిరిందు పరిస్థితులన్నతో, అది గృహకృత్తికములకు సంబంధించియుండునని తోచుచున్నది” అంటిని.

“భావముని దెలుతో ఉద్యోగాదులలో కాని ఏమి అర్థవీకాని, ఇల్లుందులకాని, ఇప్పటివరకు

లేవు. వాడైతే వాకు ప్రత్యక్షపరకము. వాడుట ఎందుకు? వాభార్య గయ్యారినా? ఆమె వాడు పది లేక తొలిము దుప్పరిమయింది. ఇదే వాగోడు." దీని ముగా అతికు ప్రతి ఇచ్చెను.

"కర్మశాస్త్రములో రాహుకణాలున్నాయి. మీ భార్య అభిమానికానిది, సమర్థురాలు, కోపకల, కానిద్యును."

అది, ఊగమాని, మరల, "లగ్నాధిపతి సప్తమ భావములో నున్నాడు.

'ఏ పమే లగ్న పే భార్య
దేశికారీ పది ల్పవే.'

అను వ్యాఖ్యము సమసరించి, ఆమె ఇహను సారము మీరు వరించవలసియుండును," భార పరిచింది.

"ఆమె ఏమి కోరినా, ఎంత వచ్చెనా, చేయుటకు సర్వరా సిద్ధమేనా? కంకం అనక చేయగలను. కాని, చెసివా తిప్ప, చేయబోయినా తిప్ప. మాటలాడితే తిప్ప, ఉరకుంటే తిప్ప. ఇంటిలో ఉంటే తిప్ప, బైట వాడే తిప్ప! ధరించ లేకున్నాను.

"సంతోషము?" అంటిని.

"అరరున్నాను. పెద్దమామకు పెండ్లికి సిద్ధముగ నున్నది. మహారాలు చిన్న వారు. వారినిమాచి ఇంత కాల మెచ్చినాను. కాని, ప్రేమకాళిగారాధనమునకై ఎప్పడో ఉరికంటము నెక్కియుండు నేమో?

ఆ పెద్దమమయ్యని మాటకు చికిరుపడెరింది. పరిస్థితి ఎంతో ఘోరముగా, ప్రమాదకరముగా, ఉన్నదని స్పష్టమైంది. కాని, అరిచి దీనిలో ప్రాంతమేనని నిరూపింపబట్టెను. భార్య జాతకములో ప్రబలముగ దుషదశలు ఏర్పడి, ఆమె గ్రహములలో ఇదిగ్రహములకు కూరితన ఇవుడు వచ్చి యుండుననో, ఇట్టి స్థితి వచ్చుటకు అదికాదు లేదు.

"మీ భార్యగారి జాతక మున్నదా?" అని అడిగెరింది.

"ఉన్నది. ఇరుతదియొక్క నుగములున్నవని, దోషసామ్యమున్నదని, మహాయోగకాతకమని, ఏమేమో చెప్పి వా కోరిక మార్చినారు."

అని జాతక చక్రముకట్టి ఇచ్చెను. కాని! వాడుచ చక్రముకట్టి ఇచ్చెను. కాని!

1 28-51 రా 28-24	0 19-44 వివాహ 29-12		కు 15-7 క 18-44
వ 4-47(0)	(సాయవము) — భార్య జాతకము. —		య 0-47 కు 17.88 ఇ 26.66
0 8-19 (0)			య 0-46 0 27-55
X 29-8	పుణ్య 20-40 ధర్మ 28-30		క 25-24

లగ్నదశిమాధిపతి చురుపు దశిమ శేంధ్రములో, పుణ్యసహాయము ధర్మసహాయముతో చేరి భాగ్యభావములో, పంచమాధిపతి చంద్రుడు ధవళావములో, కల జాతకరాలు గొప్ప అద్విద్వకానిది అని చెప్పటలో ఆశ్చర్యమేమి?

ఈమెను వివాహమైన అంతరించు ధర్మముగాము పట్టియుండిరావా? అరిచి దశిమశేంధ్రములో ఈమె బృహస్పతి, అరిచి లగ్నాదిపతిమరి? ఈమె పంచమాధిపతిమండి పూర్తి రింగింగున్నది. అరిచి దశిమ చంద్రునో ఈమె ధర్మసహాయమునకు విరమించి అరింగి పేరుకొన్నది! ఈ యోగములు నిర్ణయముల కావెరవు.

కాని, అరిచి! క్షేమము కలిగించు కారణములను మన మిప్పుడు గమనించవలసియున్నది. ఈమె జాతకములోనున్న ప్రబల దోషములు తెండు వారింట మజిలినయోగ మొక్కటి! చలదల క్రాంతిమన్న నూనెలో చిన్నది బోయట వంటి యోగ మిది. అందులో అది యుండుట చతుర్థ శేంధ్రములో (గృహము, మఠము), ఊగములో మంటలుమంటి కెయ్యగలవు. జాతకరాలి మనోధర్మము నకు ఈ స్యభావమున్నది. కోపము చెలరేగింపుడు, తిక్కలముగా కెవకేవా, ఇరియలకేవా, కాయకన్నకా ప్రత్యక్షపరకా, కలుగవచ్చునని నిశ్చయము ఆమె బుద్ధికి స్ఫూరించెను. ఇక, బుద్ధి వరుణుల నమసర్తక వేద

రెండవది, క్షేత్రగోష్ఠి. కాని, అది పద్మనియోగము చేసుకొను కాల్యము కలిగియుండును. బుద్ధికి 'మూరారీమార్గము'. ఇతనిల బుద్ధికో, ఉపదేశమునో, అంగీకరించు సహజము, మృగ్యము. తలకుమించిన స్వాతింత్ర్యప్రీతి, కాక్యము, మొరకుపటు, ఇది సామాన్య ఫలములు. విశేషమేమిటగా, జాతకములో చతుర్థ, ఏ ప్రయభావముల కధికారి బుధుడు. గృహ కృత్రి విషయములలో, భర విషయములో, ఈ బుధుడు వైషమ్యము ఫలించవలయుననుట! కారణిగో తలగోమగోష్ఠింబుండును ఈ మెగోడి కృచరమము. ఇట్టి స్వభావముతో ఈ మె భర్తను క్షేత్రపెట్టుటల విధి?

కాని, ఇతన్నియు జన్మకాలగోగములు. ఈ స్వభావము ఆమెకు ఆజన్మనిద్యమైవది. పదునాడు సంవత్సరములకు పైగా భర్తతో సంపాదము చేసివది యీ కుటుంబిని. సర్వంశవ సౌభాగ్యమున్నది. ఇంతకాలము ఈ మె స్వభావమును సహించి నెమ్మగా కడపిన భర్తకు ఇచ్చుడి అనవసరమే!

భార్యభర్తల జాతకములను కొంత పోల్చి చూడుకు. అన్యోన్యముగా విరి రవి చంద్రులకు స్నేహ ద్విష్టిలేను. కనుక, ఈ వాంఛత్యంబములో భక్తి ప్రాధాన్యములేను. కాని పరస్పరముగా ప్రబలాకర్షణమును విరికి సంకరించుటకు కొన్నియోగము లేర్పడినవి.

- (I) భర్త కుట్రునిదైన భార్య వివాహసహజము;
- (II) భర్త రవిమండి, భార్య నయనవిమండి, క్షేత్రకుట్రునిది, వివాహసహజముననుసరణ అమకూల రోగోగ ద్విష్టి;
- (III) భార్య పంచమాధిపతి చంద్రుడు భర్త లగ్నమునకు నయ్యుట;
- (IV) భర్త చతుర్థభావ విండువుపై ఆమె కుట్రుడు;
- (V) భార్య పంచమభావమందిరి కుట్రునితో భర్త ప్రేమసహజమునకు కుట్రుద్యి;

ఈ యోగముల ప్రాబల్యమున, భార్య స్వభావములో కార్మిక్యమండినా, కొనుల స్వభావుడవ భర్త సహించుకొని, ఆమె ఇష్టానుసారముగ ప్రవర్తించును కచ్చికాదు. అభవా, అమరాగమాశ్రితసావధనకాం

ములో అందందు చూడట్టిక ఆమె సిచ్చి చేస్తానా, క్షివాభ కవిసార్యభాముకు నెలవిచ్చివట్లు,

"ఇ, త్విరసంపు పానకములో,
విరియపుకారంబుతోలే"

రుచికరముగా గావరిచ్చి యుండును.

కాని, దేవకూపనిలో అప్పటి కయ్యున్నవకు భార్య జాతక గ్రహములనుండి ప్రబల చువచ్చునీయోగములు భర్త జాతక గ్రహముల కేర్పడినవి. అనుటలే, ఆ సాధులుకు భరింపలేనంత గయ్యా రితి నము, కాక్యము, భార్య స్వభావములో ఇప్పుడు కావచ్చునవి. అంగవి అణిముల్మమైవది భార్య. భర్త క్షేత్రవిధక విమి చేయగలడు?

"మూడు సంవత్సరములవాడు మీకు పరస్పరముగా ప్రబల చువచ్చి లాభంభమైనది. ఇంకా కొంత కాలము మీరు ఓర్పుకోవలసియుండు నేమో?" అంటిని.

"నేను సహించినంత, ఓర్పుకోన్నంత, ఏ యుగములో, ఏ మానవుడైనా, సహించి, ఓర్చియుండెను, నాకడములు నిన్నతో, మీరిట్లు చెప్పియుండెను, విధండి."

అతికు తన పురణము చెప్పించగా, ఆకర్షణముతో వింటిని. కాని సంగ్రహ మిది.

అతినిక తిమ్మలు కలరు. ఏక కుటుంబము. తోడి కోడండ్రుడైన అనుయోగము పొందెయెట ఇతని భార్యకు బాగా జలవామైనది. స్వతింత్ర్య శీలమునకు వారివంత సంపాదనము తమ భర్తలకు లేకపోవుటం లేనియు, వయస్సులో చిన్నవారలటంబట్టియు, అన లేక, అనుభవించలేక, వారు పశువున్న కాథలు చూచి, చూచి, సహించక వియోకాలితుకు జాతకుడు రెండు మూడేండ్లకు పూర్వము తన భార్యతో చేరు కౌపురము పెట్టి, సోదరులకు నెలనెలకు ద్రవ్యసాహాయ్యము చేయుచువచ్చినాడు. అతి భార్య ఈ దయాకారిత్వమును సహించ లేకపోయి భర్తను తీర విమర్శకు నురచేసివది. ఏమైనా, సోదరులను విరాదించలే దతికు. భార్యకు అక్క పై హెచ్చివది. ఏకకుటుంబములో పనులన్నియు తోడికోడండ్రు నింకొసంతుగొని పోవుచుండగా, వారి నెలిసానుములగునాత్ర మల వాటుపడిభార్యకు స్వతికౌపురము నిర్వహించుట కష్టమై, చేరుకౌపురము పెట్టించుకుని భర్తను తొల

నాడును వచ్చెను. వంటవాడులకు, వైద్యులకు, పనివారి పెద్దరిచివా, క్షేత్రము లిప్పలేదు. ఆమెకొల ధరింపలేక, వంటవాడు మూడుదినుసులకు, వనికె వారమువకు కొలుపు చాలించుకొని, కూలి పయిరిము తీసుకొనక పలాయనమైరి. క్రొలివారిని వెదికి తెచ్చినా, వారు పయిరి మంజే. రికిపరివారిని పంపా దిండు యోగ్యుతి లేదని ఎత్తిపొడుపు. పనివారిని పంపాదిండుట అపార్థముకాగా, హోటలునుండి భోజనము లేప్పించుకొను ఏర్పాటుచేసివాడు ధర్మ. కాని, రిండి బాగుగాలేదని మూడు మూడుదినుసుల కొక హోటలు మార్చుటచే వచ్చింది. కొంతనా, చేప్ప పలరి కాదు. ఆక్రోశము తర్లవాతీరితు. మంచి మాటలు చెప్పింకో, మంజేలో నేయిపోనివచ్చే! దండించెవా క్షణికవారము బహుదూర క్షోగడను. కొండు వచ్చి పవుకు, (అది రహస్యముతో రాగలదు) ఏపరార్థము చేరికి దొరికినా, ఎర్వవానివేమే. పనిపయండు పనిపిల్లలున్నచో నెలనెలచేది విలవిల తిమ్మకొనురికిగా వారిని బానుచుండిగా చూచి పనిండుట అపార్థము. ఇకను పొరుగువారు పమాధానము చేప్పవచ్చింకో, వారి ఆయువు మూడిపిల్లే. బంధువులు వెంచి ఇంటికి రాదు. స్నేహితులు దూరమైవాడు. ఇకను పొగుగులవారితో రాసురావణయినదము. పంథుములో తలఎత్తి తిగుటలు అవమానమైనది. పుటినింటికి వెళ్ళుమంటే వెళ్ళును. నీలుచుకొనిపోయి విడిచివచ్చినా మరుదివేమే తిరిగి వచ్చును. తీరితిము దుర్బరమైనది. వారముదినుసులు వెనుక నొకనాడు అనంతవరముగా వుమాదుని వారిలు వడుపల్లు కరతో బాదుచుండిగా చూచి కీర్వలేక రికాల్యుడు తెచ్చి కొలుకుటకు వీధిమే, కాలుకొడు నువ్వపనిండులనుచూచిమానుకొన్నాది! ముంజేమో!

చరితకలో భార్య రని ధర్మ కుజానిమిడిరిచ్చి నాడు. ఆమె బంధునికే ధర్మ చరితకని పనుపవకము; చరిత కతుర్ము ఇంద్రుని పంయోగములో నున్నది. ఆమె చరితలగ్నము తరుణుని కేంద్రవేగు పోయింది. భార్య చరితకని ధర్మ చరిత కుట్రునితో పంయోగము. ధర్మ చరిత పుణ్యపహమము భార్య జన్మమునుకే కేంద్రము. భార్య చరిత తరుణునితో ధర్మ చరిత కుట్రుకు సార్వకేంద్రము. ధర్మ చరితకుజాడు భార్య చరిత తరుణునితో సార్వకేంద్రము!

ఏమియున్నది? ఇంకను కొన్నికలవు. కాని,

జరుగుచున్న కథకు ఈ దిశలే చాలు. వాస్తవముగా అతని అవధి దియనీ నున్నది. పాఠము!

“ఇంకా అధమపక్షము తొమ్మిదిపాదములు దున్నది బంధులవు. ఈ కాలములో మీరు ఒకరికొకరు దూరముండుట మంచిది. లేనిచో, దిగవరావ కాలము పన్నిహితముగొలది, ఎరికికా అత్యగ్రహము కలుగవచ్చును. ఏనుష్యగోమానుయివా సాగ్యమే.”

“అది నా పరిస్థితులలో సాగ్యముకా లేదు కదండీ?”

“ఒక యుక్తిలేమండీ. హిమాలయ ప్రాంతము వకు మీ ఉద్యోగమును మాన్పు చెయించుకొండి. స్త్రీలు పిల్లలు నిలనిండుటకు నీలుకొదను నెపమున వుటుంబమును వదిలి వెళ్ళవచ్చును. దున్నకాలము తీసి తిగావారి మురిరావచ్చును.” అంటేని.

“ఏలే! ప్రయత్నించవచ్చును. కాని నేను లేని కాలములో దిట్టలగు ఏమి నో అని భయము.”

“అభయము అవసరములేదు. పంశానమువకు చెరువు కలుల దిలలు లేవు. నిర్భయముగా వెళ్ళవచ్చును.”

“అప్పుడు ఈ దిలల ఫల మేమగును?” అతని పంశయి మిది.

“మీరు లేరే అని, ఆమె క్షణవసంకుచు, మీపై కొండుతో పంతు కొరకుట, చిరంజీవులను తలచుకొని మీరు భేదపకుట, ఇంటిటితో ఫలము తెల్లబొగలదు.”

అతనికి ఎర్వతప్పిరి. ఆ పెద్దమనస్సుకు కొంత తృప్తివడి స్వప్నానమువకు వెళ్ళినాడు. తిరువారి రెండు నెలలలో ఏకా ప్రయాణింది మాన్పు పంపా దించుకొని వెళ్ళుచు మార్గమగ్రమున నా ఇంట ఒక పూట విడిచి పోయివత్తువదిచెప్పి ప్రయాణము పాగించెను. ఆతడు మానములు దాటిపరిగవారి మథల స్వప్నానమువకు ఉద్యోగమును మార్పించుకొనివచ్చి అతడు తన వుటుంబమును చెరుకొరిగెను. దున్నదిల కడచింది. భార్యగో అప్పటి ఉద్రేకపిరి తిగింది. స్వభావము మారలేదు కాని, పహ్యముగా తరువారి కథ ఎవ్వరుచువచ్చింది. అతడును తృప్తితో కాలమును వెళ్ళుచున్నాడు. అట్టి తొందర తిత్తదశనికేలేవు.

ఒకప్పుడు ఒకానొక భటునిది? నొప్పుకేము
వచ్చినది. ధర్మ జాతికముందలి పాపగ్రహములతో ఆమె
జాతికముందలి భూరగ్రహములను దేవమానదిలో పర
స్పరతేన వచ్చియుండినట్లయినది. ధర్మ స్వభావ
ములోనున్న అఖండకల్యాణగుణములు కొన్ని మిరి
మిరిపోవుదుండు కేతమున ఆ గృహిణి పహించుట
అతివ్యయముననే ఆ విషయమున ధర్మము మంద
రించుచు, తిప్పలముగా పర జాతికమువచ్చిన ధర్మముందలి
ఆమె వావాప్రకారముగా కారీరక మానసిక లాభ
లనుభవించుట దివ్యదర్శనగా మండినది. ఆ సమయిని
ప్రాప్తివచ్చే వారి జాతికములను చూచితలసి వచ్చి
నది. అప్పుటికి పంజెండుపెలకుకాని, ఆ దివిలు
తీరిపోవనియు, గర్భకాలము రానున్నదినియు, గమ
నించిరి. ఈ దిశకాలమును ధర్మము చూచుముగా
పోయి వియోగముతో కడపవలెననియు, చేరివిధము
తిప్ప ఇతరుల రక్షణభారించియు ధర్మపైనే నీ
వదలి వెళ్లిపేకాక, ధర్మశాసన ప్రతిపదా న్నాయ
మాదివనియు చెప్పిరి. శాస్త్రవిశ్వాసము కలవనట, ,
చారముదెములలో ఆమె వెడలిపోయి దూరప్రాంతము
లందలి బంధువుల ఇండ్లలో పంపిరియు కడపినది.
దిశకాలముముగిలుగ నీ, అంకితముగ ద్విరదిగినియుండి
ధర్మ మెత్తలపడి ఆమెయున్న స్థలమునకేపోయి పాదేను
పడి, తివరములు కొన్ని ఆమెకు సోతికగముగా
మంతులట్లు మాన్యుకొందునని ప్రమాదములు పరికి,
పమాధావించి ఆమెనింటికి పిల్చుకొనబోయినాడు.
అతిరి వ్యభోచములో నొప్పుమాన్పుచిచ్చినది—అదిగా,
భాగ్యము పహ్యముగా గుండువంతి మార్చుట.
వారి భటులములలో ఇప్పుడు కాంతి, త్విన్ నె.కొని
యున్నది.

భార్యధర్మల విషయములో ఇట్లు వియోగమును
ఉపశాంతియు భాగ్యము! అని ఆశ్చర్యించువారుందుగు
కాలో! అవియోగమును పంపిరించిన భార్యధర్మల
ఈప్రశ్నకు పగు తిరియు చెప్పిరిగివారు. ఒక్కముసరి
పొన్నిగ్యము విషయమయినపుడు, వియోగము తగిలించుడు

పిల కాగాడు! వ్యాధివ్యభావము నడువరించి కొన్ని
సందర్భములలో విషము పయితము కొంచురూపమున
అమృతియనునట్లు పాంశముచేయు లెలుంగని విష
యముకాదు.

వియోగము వాస్తవముగా శక్తిప్రదమే. గుడ్డ
కాలములో ఆశ్రేయమును కొంత పహించినచో,
జీవితము ప్రాప్తమగుపందర్భములలో, దానిని పోష
మున చేల?

“పవ్యల్పస్యకృతే ధూరి,
కాలియే వ్యతిరూప్ వరః,
ఏ తక్షరహి పాండిత్యం,
యతే స్ఫుల్పాద్భూరి రక్షణం.”

అని కా పెద్దలు చెప్పిరి!

నేటూరి—

సుందరశాస్త్రాగారి

సుందర రసము

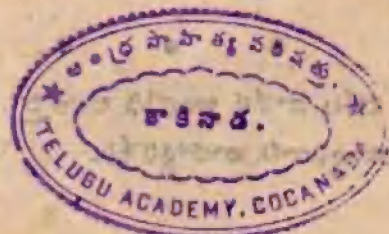
సర్వమేహములకు సంజీవి.

గుణము ప్రత్యేకము

అనుభవసిద్ధము. ఇంతెక్కువ అవసరం
లేదు. ఎటువంటి నవామహాలనైనా
కుదుర్చును.

50 మాత్రలు రు. 5.

ఆర్డరసామనశాల, ముక్త్యాల.

ఉ హా క లా ప ం

శ్రీ యస్వీ జోగరావు

అదియొక సుఖస్యన్న సుముహూర్తము !
ముహూర్తము రీహదోహల
మధురోహ మహావర్తము !
అదివివిక్త మహారాత్ర మిహాజీవిత
మహా యాత్ర కవిముక్తము !

* * *

అదిఅపూర్వశరత్సృష్టిమా శరత్వరీ పర్వ
సాందర్య సర్వస్వధూర్యహనర్వంసహ!
అదివిశాంత తమిస విధూ దయ మృదూన
వికస్వరవలాహకళకలైక ప్రకాశమాకాశము!
అదిఅకాశ విపులా తలాంచల విశాల
వివిధాకావకాశ పేళల
రాకాసుధాకరాలోకవ్యాకుల
నలిలాఘ దీర్ఘ సమానము సముద్రము !
ఆ సముద్ర తీరమున
అదిగో యొక శివాలయము
అతి శిథిలము ! శివాలయము !
శిథిలాలయ సవిధమున
చిత్తభవుని చితి రగిలిన
స్థానాశ్రమ స్మశానము
నా నదిగో యొక సమాధి !

* * *

ఆ చోట నావేళ అంభోధి అలలపై
గయ్యాళిగాలి వాహ్యళికేళి-

ఆచోట నావేళ అకాశ వీధిలో
జాబిల్లి మొగిలు దోబూచులాట

* * *

ఆ సమాధి వేదికపై
అసీనుండై కవి యొక
ఉన్నా ఉన్నత్తుని వలె
మిన్నువంక కనిగిడ్చి-
కలనైనా కనిపించని
తన ప్రేయసి సాకీ ఆ
కాశం బన్నట్లు కలా
ఉన్నా ఉన్నత్తుని వలె
మిన్నువంక కనిగిడ్చి-
పెన్నల కను నన్నలలో
పెలిమిబ్బుల పెనుక నొదిగి
ఊహల కందీ యందని
మోహనాంగి హాయిలు దలచి
కావ్యలాప కలాపము
కడుకొని చేయుచు పాపము
ఉన్నా ఉన్నత్తుని వలె
మిన్నువంక కనిగిడ్చి!
అపు డకస్మికముగ నల
చంద్రకిరణ మొకటి జారి
సంద్రములో పడి యక్కడ
నొక యల చెలరేగి విగు
ర్వించి వినరె నొక గాడుపు !

లక్ష్మ్యము !
 కదలి బయల్పెడలిసదో
 చదలనుండి జారినదో
 కాని యొకానొక లతాంగి
 మేనంతా మేలిముసుగు
 మేఘములో చంద్రరేఖ !
 అదిగో తన కళిముఖముగ-
 అడుగులు తడబడ
 వడివడిగావవ్వడి లేకుండగ
 నడచుచున్న దొంటరిగా !
 ఆలో నొక అభిలాకారు
 డతిక్రూరుడు
 మువ్వర తనకరు డతిదువ్వర
 కార్యచిక్కిరా ధుర్యుడు
 కాంతదాసి కత్తిదాసి
 నగలక్కడ చెట్టి మరీ
 కదలు మనుచు బెడరించెను.
 ఆ ధృష్టాధరోష్ఠ
 చటుల సోపు నోద్యుతోడ్ధర
 వాతవిభూతమై
 మే బాసెను మేలిముసుగు!
 అహో నవాజ మహారాజి!
 లోకోత్తర రూపోజ్జ్వల !
 తన ఉహా దాత్యూహ
 పూహములో
 విరిసిన విద్యుల్లత !
 తన ఆకాశములో
 వికసించిన రాకాశి !
 అచ్చముగా తన ప్రేయసి !
 గతచంద్రగహగవేళ-

అతికామార్హామరులై
 అభిసారము, కాదుకాదు
 వ్యభిచారము లాభ మనదు
 బంధుజనుల బాధరోసి
 సంద్రములో సాగోరిన
 చంద్రవదన ! జలదవేణి !

* * *

ఆ ఊమ్మున అంగ మెల్లను
 అక్షులుగ వీక్షించి యామెను
 సొమ్ములుంకిన చొప్ప లేదని
 తట్టలేదో తట్టినా యొక
 అకే యెట్లను నాశమైనది
 పొరుగు నేలను పొందరా దని
 ఆనవమచున్నాడు చోరుడు.

‘అన్న కన్నగ ! ఆధరణములు
 మన్న నీవిక తప్పకొ’మ్మని
 ఆమె యన్నది.

‘ఏమి నగునీది ! యేమి మన్నన !
 ఏకతమ ఎలనాగ లెవ్వరు
 నడికిలేయి పరాయి పురుషుని
 పలుకరించెడి పాడిగా’ దన
 వాడు గండర గండమిండడు !
 ‘బాస పోనీ బాకుగా
 రొండిలోపల రొక్కమున్నద?’
 అన్నదామె మహాద్భుతముగ
 అపు డాకస్మికముగ నల
 చంద్రకిరణ మొకటి జారి
 సంద్రములో పడి యక్కడ
 నొక యల చెలరేగి విగు
 ర్వించి విసర నొక గాడుపు !

శిథిలాలయ గర్భములో
 శివు డొనర్చె నత్కారము !
 సమాధిచాటున కలకల
 నర్చిన దొక నృకపాలము !
 కలవరపడి కల మెలకువ
 నవధరించె కవీశ్వరుడు.
 ఏరీ యా నిశాచరులు
 తామకర్మ వశంవదులు ?
 అడుగో చోర విహాణము,
 సమాధి న విధమ్మున నొక
 పటుకర్కశ పాహాణము !

అదిగో మరి అభిసారిక,
 శిథిలాలయ శిల్పములో
 శివుని వెనుక చిత్త మనెను
 చిత్తభవుని పరిచారిక !
 అవేమిటా ఊళలు ?
 కడతేరిన కవిస్వామి
 కడతేరిని ముడి యూహలు.
 అదేమిటా సమాధిపై
 చిత్రముగ శిలాశ్రమములు ?
 “భావకవి కట్టిన ఊహకలాపములో
 భామవేష మెప్పటికీ తెర వెల్లదు”

ప్రమాద రక్షణకు ప్రశస్తమైనది భీమా

ఎప్పుడు ఏ ప్రమాదం వచ్చేదీ, ఏ కుఠం ఎలా ఉండినీ తెలియని ఈ దినాలలో

* అగ్ని * మోటార్ కారు * కార్మిక నష్టపరిహారం * నౌక
 * ఫయదీలిటి గ్యారంటీ మొదలైన భీమాలకు
 మా తో సంప్రదించండి.

యునైటెడ్ ఇండియా ఫైర్ అండ్ జనరల్
 ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ,

“బాంబే లైఫ్ బిల్డింగ్స్”

9, బ్రాడ్వే, మద్రాసు. 1.

Telephone: 4241, Telegrams: “UNIGEN”

బ్రాంచీలు :

విజయవాడ - బెంగుళూరు - బొంబాయి - కలకత్తా - మ్యూంబై - పాట్నా
 కొలంబో - సింగపూరు - కోయంబత్తూరు - చాళిర్తా.

చిన్న సంసారం

౧ పంతుల కృష్ణారావు

పాతంఁత్రం సక్తివారాయనాభీరుపంబి దత్తేంద్ర
ఇంట్లో ఆరిది తిమ్మడి భార్య కిమం. కిమ్మ
చింది. ఆమెను మానగానే నిర్దివారాయనాభీ చాల
వంతు అందోలేది తిరింది. మామనోజానుంచి ఆరిమ
ఆమెవిషయమే భార్య ఎటువంటివాడు వారం
కోవారి కిమంతల రావించెను. ఆమె రావంబో
తిమ్మమా భార్య ఇంట్లో యేం ఇబ్బందులు ఎదు
రవ్వనో ఆమ్మ భయమే మొదలు జరిగింది నిర్ది
వారాయనాభీ.

పరివారాదుగ తిమ్మకు అడుక్కోనే ఒక
కర్రల దీపాలో నువ్వునా పరిచేస్తూ నెలకే నలభై
యాపాయిలు రెచ్చుచుంటున్నాడు. అక్కడే ఎనిమిది
యాపాయిల అద్దె! వీరే ఒక యిల్లలీనుకొని భాంగ్యో
తయింబోవుంటున్నాడు. అతనికి ఆ నలభై యాపాయిలే
ఆధారం. మరెవ్వా పైరాబడినూడాలెను. తిమ్మకేతంలో
ఇంటదొవ్వుగా మిగిలి: దానితో ఆభారాన్ని, ధీరా నెలల్లా
గడపాలి! — ముప్పయ్య రెండుయాపాయిలతో ఇద్దరు
మమమలు నెలకోకాలు నడిపించి ఉద్దేశం! — ఇంనునే
పరివారాదుగ తిమ్మడి పంపారాన్ని చూసి చాలా
విచారీనూవుంటాడు.

అయితే తమ్ముడికింది అంత విదారించి, చాలి
పడి సర్వవారాఁలుగ అతివిదారిల్లి ఏమేనా వివారించ
గలగుదున్నాడా అంటే లేదనే చెప్పాలి! అసలు
తమ్ముడి సంపాదకాన్ని దూపుతూనే కిక్కి సర్వ
వారాఁలుగలేను. సర్వవారాఁలుగనూడా గురువాయే!
అయితే కీరింకాశ్రమం వెళ్ళి నూరురూపాయలు. కావి
పడిపోతురూపాయలు ఇంటచె వెల్లిందిగా మిగిలిన
ఏకశైల్యురూపాయలతో తనూ భార్యయేం ఇచ్చుం
దోలు పదిమందా వెల్లింకాలు కాలక్షేపించెయ్యడం
అరివి! ప్రత్యేకంగానే వుంది. అప్పటికే సర్వవారా
లుగ తమ్ముడికి చెరుగలిగిన సహాయముతో కిక్కిరించిన
పదిమందా చెప్పానేవున్నాడు. కేషులకి అందిన విశై
యాపాయలు ఆ భార్యగర్భిల్లు పడిపోతురూపాయలు

కలక్షేపంచేయదానిఁ బోదాతయి, మిగిలినపదిహేను
కోటలు ఏకాకాకోకా విభక్తులవలెచేతలితఁగి
అటులంబున్నను విత్తికారాయణ ప్రతిపలా నిమిత్తము
అయినూ పది నిరుదాటుచేసి, అదిని ఇంట్లో లేని
సామాను, తిండివంటివలెనుంచుచున్నవలెననుకూచి
వున్నాను. అయినా ఒక్కొక్కకోటని ఇంట్లో
భోజనాలు లేకుండావున్నవి వింటున్నాడు. అప్పుడు
మరిఁ కదివూపాయలు పంపాదిస్తన్న తిండి ఆజీర్ణం
సంపారం నిర్వహించడం అంతనుంధం కావచ్చును
వలెననుకూచి పంపారం చేయడం తిహిమ్ముడి
కంటివ్వు? తనంతి సహించుచేస్తే అతనికి ఈతాగు
తిన్నతాయ?

సత్యవారాయణ లోని వల్లభుడు. ఆ యింటి
రెండే గదులు, ఒకదాని ప్రక్క ఒకటి ఉన్నాయి.
అందులో ఒకటి కంటి భోజనానికి; రెండవది పరక
గది. రెండోగదులవ్యవస్థ విశుద్ధతగా చిన్నవరండా,
వరండా దాటితే చిన్న గదులకాలి, అలాగే
దాటితే విధివారం!

సర్వవారాయణ విశ్వవిః అతః భార్య,
తమ్మడిభార్య, పడకగది వ్యవరండ్లకు బంధుల
కుక్కవి మాట్లాడుకుంటున్నాడు. సర్వవారాయణ
రావణం చూచి తమ్మడి భార్యలేచి నిల్చింది, "నీకా
పక్కయ్యా!" అంది. "అప్పుడే నీకాంటానే
మమ్మా:—ఒచ్చి ఎంతవేయించి కనుక?—ఒకటియ
కుక్క నీచోనువునాది!" అంది సర్వవారాయణ
భార్య. "లేకక్కయ్యా!—ఇంకా బంటవేయండి!
చాలా పనులున్నాయి. చుట్టి చస్తాను!" అంది కనుకత.
"ఎది! అదిమేకాది కచ్చించిమేలేదు! ఒక్క
వుంచుక్కా!—మప్పుకాకాతే మీ పంతులేమీ
తెరియక మీకొంకొకేగా వుంటుంది!" అంది సర్వ
వారాయణభార్య అమెను చాకవంపునా. "అలాగే
అక్కయ్యా!" అంది కనుకత.

ఇంట్లోకి వెళ్లిం పరిశ్రమచేయున గది ద్వారం దగ్గరనుంచి ఇద్దరు అడవివాళ్ళు అడవిలోనుండి తిరిగి వచ్చి గదిలోకిపోయి ఆలోచిస్తూ కూర్చున్నాడు. అతని కళ్ళముందు కింకరిల ఆకాంక్ష మెరుగుతోంది. ఆమెను తలచుకున్నప్పుడల్లా పరిశ్రమచేయున గది అమెరికా అమెరికా అని అంటుంటుంది. కింకరిల వారం రోజుల కింకరిల వచ్చివచ్చుకు ముఖం యింత వాడి తోయి లేడు. ఆపారి మరే కింకరిలనుగా వుంది ముఖం. వాడంటే—తన తమ్ముడితో ఎన్ని రోజులు పడు తోందో యేమిటో!—కట్టకున్న చీర, తోడుకు వన్న కాళ్ళు చాలా మాసిపోయి వున్నాయి. బట్టలు కూడా లేవట్టవ్వాయి తమ్ముడిని పెళ్లాడింది మొదలు ఆపిల్లకి అన్నీ కష్టమేలేకాని ముఖం అన్నది లేకుండావుంది. కాని తన తమ్ముడు మాత్రం యేం చేయగలడు?—భార్య! చీరలు కొనిలేడు, ఇంట్లో నెల! నిరపేక్ష వాడునులేలేను అంటే ఎల్లప్పుడూ పాలుబిరిం తెచ్చుకుంటూ వాడేం లేగలడు?—ఇంకా ఈ మాత్రం ఉద్యోగం దొరికెట్టి ఈపాటేనా నిలక గలవలెవున్నాడు. లేపోలే ఆ చదివిన పెండుభారం దనువు! ఈమాత్రం ఆధారమేనా దొరుకుకుండును కున్నాడా తమ?—అయితే అందుని వాడే కర్మ వాడిను భవిష్యదింటూ తమ తోగకోగలడా అంటే తోగకోలేదు. చిన్నప్పుడు దనువుకోండుకుని తిన్నప్పుడు కేవలమిది మాచి విసుక్కుడు. పైగా ఆతివిలాగ తయారయ్యాడని ఎంతనా అతిని అన్నా తమ పహించడు.

పరిశ్రమచేయున అలాగే ఆలోచిస్తూ కూర్చున్నాడు. భార్యకప్పుతో కాఫీతెచ్చి పేరిరమిద వుంచింది. కాని పరిశ్రమచేయున అది గమనించడమే లేదు.

“కాఫీ చల్లరిపోతోంది!” అని పూర్వం రించింది భార్య. పరిశ్రమచేయున భార్యచేయడమేగాదు. ఆమె తెలుపు అవసరమయిన నల కదికొంటుంది. రంకరీర, కెల వివాదం కాళ్ళు గరించింది. మెల్లీ వున్నాడు కా? మాకు పేటల బంగారపు గొయ్యి, తెలుగు రాళ్ళ తమ్ముడు, లేకుండు ఒక్కొక్క బంగారపుగానా వున్నాయి. ముఖం పచ్చిపో

కడుగుకొని పచ్చగా పోయి రాకుకొని వుంది. కళ్ళి కాటకవుంది. తలలో మెల్లమెల్లమైన పరి మరాన్ని చెబుతున్నాడు. పరిశ్రమచేయున భార్యచేయడమేగాదు ఆమె అవధిమన్న చేరితానీ, తన తమ్ముడిభార్య అవధిమన్న చేరితానీ నల కర్మకాన్ని నుంచి ఆలోచించునాడు. తన భార్యమా నీ ఇంతటిగా మున్నా తెలుసు లో ఏ చీరమింత లేకుండావుంది. అటు తన తమ్ముడిభార్య మెల్లీ పల్లెటూరికి వెళ్లింది మరే ఆధారం లేక, పల్లెటూరికి నుంచి వచ్చింది తన ఒక్కొక్క రోజు తనదాని తిండికూడా లేక వావావా పడుతోంది. పరిశ్రమ అవధిమనలేపోయినా నీవీ ఇచ్చింది పడుకుండా ఉన్నదానితో ముఖంగా నీ పాగి పోతోంది తన సంతారం. అటు తన తమ్ముడి సంతారం మానీ ఇంట్లో ఎప్పుడూ లేక పడినది ఇచ్చింది పడుకుండా ఎక్కడా కోరక ఎలా పాసుకుండా అన్న ట్టుగావుంది. తిరిగింది అప్పుడైపోయి తిచ్చి లేక వావావా పడుకున్నా దిరిగి.

పరిశ్రమచేయున ఇంకా అలాగే కూర్చుండి మాచి, “కాఫీ చల్లరిపోతోంది!” అని మరే పారి భార్యచేయింది భార్య.

పరిశ్రమచేయున కాఫీతాగిని భార్యకప్పు పేరిరమిద వుంచాడు.

ఇంతకొచ్చివచ్చింది భార్య తనతో మాటాడు కుండా ఆలోచిస్తూ కూర్చుంటూనీ, “ఎటుంటి ఇంతకొచ్చి దిగ్గించి అంతరించగా ఆలోచిస్తున్నాను!” అని అడిగింది భార్య పరిశ్రమచేయున కేసు టగావున్న పరిశ్రమ కూర్చుంటూ.

“అంతా!—ఎవరేలేదు!” అన్నాడు పరిశ్రమచేయున.

“ఎవరేలేపోలే అభీమతుంచి వచ్చింది మొదలు మాటాడుకుండా ఎందుకీలా కూర్చున్నాను?” అని కళ్ళించింది భార్య.

“మరేంలేదు. నా తమ్ముడి సంతారం ఇంతే!— ఇంతే కేసుల లావుంది! కా, ఇంట్లో ఎలా కొండ్లెం లేకున్నాలో ఎలావుంటున్నాలో తెలిసిపోయింది!”

“తెలుగుకోరికానిది ఏమంత రహస్యం. కేసు కేసు!—ఎలాగో కేసుకేసు అభివృద్ధి

“తెలుగు ? ఇంకెక్కడ పావులున్నా ?” ఇప్పుడు అలాగే పావులున్నాడు. కానీ అంకితం పై మరేమీ కుదుటపడిపోలేదు... ఇలాగోచ్చి మళ్ళీ ఇంట్లో ఏ నిజమైన తపన పోతున్నది అని అర్థం. పావులున్నాడు. ఇంకెక్కడ ? అని అర్థం.

பெரியவர்களுக்கும் சிறியவர்களுக்கும்
உள்ளேயும் உட்கார்ந்து கொண்டு

“అయినా ఇంత అన్యాయం చేయటం?—
అంటూన్నా?—ఈ పెరిటా ఇప్పటికీ అన్యాయ
రంతలేపేర్ల లిఖ్యం చూడటానిచ్చాను. పెరిటా
వారి అన్యాయం చూసి చూడటానిచ్చి పలు
కొన్నిది. ఏమిటా, ఏమిటా రెక్కెడు!” అంది
భాంబ.

కర్తవ్య బాగ అంటాంటే పర్యవారాధన
 కర్తవ్య పర్యవారాధన పర్యవారాధన మెదిలి
 మెదిలి విభుక్త ముదే.

“వాదం!—అట్టి యెంచెనుండి గావం?—
మనంకాకపోతే వచ్చి ఈనీటిలో మరెవ్వనూవాడు
లేవా?—మనం కాకపోతే ఆ అమ్మాయి ఇంకెవ్వ
రిలో వెళ్ళుటయింది?—వాటిం నుండికి చల
దీపీ ప్రహ్లాదంబుగా వుంది కాని లేకపోతే వాల్మీ
కుంబం! దీని పిల్ల కుటుంబం గా వుండలసివ చుట!—
—వాల్మీకి చూసి ముదమే ఇలా నిమగ్నం చేసి కిక్కిరి
చాల్సింకా ఎంత హింసగా చూస్తాడు? అని
అన్నాడు.

[illegible]

"అవును రాజ్యం కాదేమంటే నాదుకుట్రం ఏం చేయగలదు?"

“మనవాడు చేతులతోనే ఇంట్లోనికి అడవి
చేస్తుంటాడే!— ఏ నానానా! రేచాతే తాతా
ఎన్నికొకటి అప్పుటి దిగుతుంది పాపం అనిపిస్తే”

“ఇదే!—అయితే ఎవరైతే గూఢాచారం కావ
డినో ఎవరూకూడం ఇంకాంటే చేయవలసి
చెప్పా!”

పర్యవర్తకుడు ఈ మాటవంటి, "ఇప్పుడు
తన భార్య వున్నప్పుడే ఇలాగ సంపాదించే వున్న
మనిషి తన వున్న నీలా పాపా వుండే ఇంకా చేస్తా
డంటే?" అని అడిగింది రాజ్యం.

తమ తిమ్మడి పరిస్థితుల వర్ణించుకొనుచు
 కార్య విలాస లేరీ గా మాటాడినం పత్రికారాయణ
 కొంచెం కష్టమై బరిగించిరి. కేమసి ధర్మడి పరిస్థి
 తుల కల్యాణకర్తాడో పత్రికారాయణకి తెలుసు.
 అందుచేతనే కేమసి ధర్మకు పంపారం చేయలేక
 మాకున్నదింటే అతనిని పత్రికారాయణ కొనిండు
 కొడు. హీనంగా చూడకు. నేనా అతని నెవ్వరే
 మన్నా తిమ్మ కౌంట్లకాదు. కార్య అప్పయలు
 కొంచెం కోపంతో అన్నాడు పత్రికారాయణ:

“మనస్సు వస్తే విజయే రాత్రి!—అయితే వాడునుత్తరం యేంచేయగలడంటాడు. దొంగిలంత కాలం ఉదించిందా అప్పుడునూడా చేతిపి రన్యంత లాంటి రావీయకుండా చేశాడు. ఇప్పుడెప్పుడూ అన్ని వ్యవసరేను; ఏ దుక్కొం వాడు అయివ్యవసరేను. ఇంక ఎలాచేశాడు?”

ధర్మ ఇలాగ అవ్వడంతో కాకలం ఏమీ అవర
లేకుంది. రెండవవిషయాల పొరుగునా కుటుంబం
అంది:

“హానం, శివంఠిని చూస్తే ఎంతో శాంతివ్రం
దండీ!—ఆ కట్టుకున్న బట్టలూ ఆ మనిషీ ఎలాంటి
మాకాం?—రెండేరెండు చీరలున్నాయిట. అం
దులో ఒకటి రెండు మాడుతోట్ల చీరలవోయిందట
కూడాను!”

“అపిల్ల అగ్నిబును దా మాన్తున్నాను రాజ్యం!”
భారంగా నిట్లాడుతూ అప్పుడు పరిశ్రామియైనా.

“మొదట పంపకము చేసికొనుకొమ్మని
ఎరువడినాడాయీ లిచ్చామా? — అదియ్యి ఇంటి
గ్రంథి భర్తయినోయినదా!” అంది రాజుని.

“నువ్వం బాధపాలువేణం. పల్లవమునందా చీక
కొనివచ్చుచున్నావనినంది!”

“అదే!— అయినా నానురాగు నీరీ దిగవా
క్కును బాగున్నారండీ!— ఎవ్వరికి పల్లవమునా
నాకి తీర్చునంటివలె. వాల్మీకి తానానన్నీ నీరీ
అనరావలెనంటివలె!”

“.....”

“నానీ. నీరీనెం మనో పదా పదపూనో దొరికి
మనో చిన్నపని ఎక్కువేనా నా నీనా బాగున్నా!”

“నానీ!— నెరకునూరం నదినివాడికి
పానెదీస్తాను రావ్వం?— ఇదేనా ఆ ముత్రకాని
తెలిసినాను కాబట్టి నీరీనుండుకున్నాను.”

“అయినా ఇదిగ నగుతున్నో వాడెవ్వరుండీ?
నాకొక ప్రాంతంలేనా అయితే మిలాగ నూనూ పాయిల
ఉన్నానామనా దొంగునా?”

“నగుతున్నోవానినెవ్వరుండీ అంటే నీకొకటి
కొనాను నిను!— నిను నగుతున్నోనందా తిరిగిపది
జ్ఞానంలేని నయిస్తున్నో. దానినిత ప్పమధినిపన్ను
ఇప్పుడు. అప్పుడు తినినీ బానిస పదిపది వుంటుం
దన్నీ జ్ఞానమేవుంటే అప్పుడెలాగ తిరిగేనాదేకాదు.
ఏమినినీకొరి. తిరిగిలెనా బాధిని తెచ్చుకొని
అమధినించును.”

“ పల్లవవాణ్ణం నానానానానే రావ్వం
అంటి: “మీరిన్నీ ఇలాగే చెప్పారండీ!— చిన్న
పన్నును చనుతున్నోమందా తిరిగిం అతిపిన్నకాదు;
పల్లవవాణ్ణం అప్పుడు పెద్దన్నీ కలెవునరిపింపా
అని తెచ్చుకాదు!— మీ తిమ్మకునా?—
అంతే అతిపి చెప్పినాటిని పన్నునూ వుండెడి!”

భాగ్య అన్నమనాని నినుచునేవు తిరుగొని,
మిక్కిలా పరిగి పన్నును నానూరి అంభింగా
అన్నాడు పల్లవవాణ్ణం:

“రావ్వం, మిక్కిలానంటున్నావు. చిన్నపన్నును
చనుతున్నోలేని, పెద్దవాడెలాగ భాగ్యం మునుపెల్ల
లేనిది నువ్వు నా తిమ్మకుని ఇన్నినానాంటున్నావు
కాని నాదేలుంటి పరిస్థితులన్నీ ఎటుంటి పరిపర
ప్రభావంపెల్ల నుండుంగా తియ్యరయ్యాడో అలా
నెంపెనెం లేదు. తెలుసుకున్నాను నిను!—నా తిమ్మకు

ఇప్పుడిప్పుడి నచ్చాడంటే అందులో నాడినెం ఏమీ
లేదు!”

రావ్వం భర్తనుండునో నూస్తూ మాట్లాడిన
మాన్యంది. పల్లవవాణ్ణం చెప్పినానాడు.

“నేమిది తెలిసికొన్నానునా కాదు. నాడి
నానంటే నుంచి తెలివీలంటున్నాయి. నుంచి జ్ఞానం
కొత్త ప్రాంతంపుకొకే వున్నాయి. అయితే ఎన్నంటే
ఏం బాధం?— అనినీ ఎంనానా పది
రావ్వంనా బాగాయి అన్నీకన్నా నగునంటే
యేమీ శ్రద్ధవుండేదికాదు నా తిమ్మకుడికి. అప్పుడు
చిన్నతెనం. ఎంతెంతా పది నానేనీ తెల్లూ
చేయూ ఎక్కి అడుగునందా అన్న అలాగే
కాని, దానిపెల్ల ఎటుంటి పిట్టలు పన్నయీ
తెలిసిని నయిస్తు. దానితోడు చనుతున్నోవునీ,
పదికి పల్లవని ఎవరూ నిర్మాధం నాకు కాదు. నా
అన్నా నాన్నా ఉన్నారంటే వాల్మీకి రసం. నా
అన్నుకే నేనన్నా, నా తిమ్మకునినూ తిరిగి ముదు.
నా అన్నుకే ఎవరుండునుండు వున్నెం. అందులో అను
కున చనినానా మేరుదిరిం మిగిలేం. నేను నానానో
నాడిని, నాడు అనుకునాను. అందుచేత పదికి పెళ్ళి
బాగానా, ఎంత అల్లరిచేసివా, ఎలాగ తిరిగివా ఏమీ
అనెదీకాదు. ఇంక నా నాన్నానా ఉన్నారంటే
అయినాఇంటి నివయానామీ అనెనం వుండేదికావు.
తిప కనెనంటేని ఇంతల పనులన్నీతిని నెల్లని నేను
కాని నీనుం ఇంటిదగ్గర ఉండునందా తిరిగేనాను కాని
తియింట్లో ఏం జరుగుతున్నా, ఎవరెలా వున్నా
పట్టెంయకేనాను కాదు. అపలు నాను మొదట్లో
వున్న పాతికే నా నానానల అన్నీ అయిన ఇటుంటి
నాటికి చినియోగింపెనెంచేతనే ఎంనియేగాని అయినా
మిగులనందా బాగాయి. తిరిగిందా అప్పుడెనాయ
అన్నీ అంతా నేను ఏదేలేనాడినై ఉన్నప్పుడే నేలం
నేయిపెడిది. మిక్కి అయినెపెల్ల మనోపకారంపాంపివ
నానే నాఅన్నీ నేలం నేయించాడు. కాని నానంటే
అయిన ఒప్పేనాను కాదు. నివ భుజంనాల్నీ, నరయాప
రావ్వంనూ చెందియింపెనెం అయినా నీరికి నచ్చా
రంటే చాలా కోపంయకొనేనాను. అన్నీ చానాక
నానాన్నీ చాలా చిన్నట్లో పడ్డాను. పదిపంతులు పది
పెల్ల పన్నే నలనై నానానలతోను సంపారం పెళ్ళిదెం

చిత్తవంశరం

బాలా కష్టమైపోయిందే. వచ్చిన తీరిం బాలక భాగ
 తీరిందా అప్పులు చెరులసి వచ్చేరి. వాడుకల
 వాళ్ళి కాకిలు తీర్చక అది పెల పెల పెరిగిపోతూ వుం
 డేరి. వాళ్ళంతా ఇంకెవ్విద పడి వావామంటూ అం
 బుండేవారు. అయితే అటువంటి పరిస్థితులలో కూడా
 మా వామ్మకి ఇంటి విషయాలలో శ్రద్ధవుండేది కాదు. అ
 ప్పటి బాయి అప్పు వర్షలు పడుతూన్నప్పుటికి అటువల
 మీద వాస్తవము చేసివామ్మనాట్రం వలలెను. ఆ తుద
 1904 ఆంధ్రం నెలినాళ్ళ మళ్ళీ ఏకా పరి అతువ
 దాస్తూ జరిసియెగోదావెరి వస్తూవుండేవారు. ఇలాగ
 అతువ కష్టమూ ఇతరుల విషయాలలో వే కాది, ఇంటి
 విషయాలలో ఏమీ శ్రద్ధవుండేది కాదు. ఇలాగ మా
 తమ్ముడి నగువు విషయంలో మా అమ్మా వామ్మ
 కూడా శ్రద్ధ తీసుకోలేదు. అది వాడిని ఇంట్లో నీతికి
 తెచ్చి పెట్టింది. వాడొక్కడూ నెట్టేక్క అవసం, చెన
 వులో దిగి కూడంబో మాపే శ్రద్ధ చెనవులో మాపే
 వాడు కాదు. వ్రుప్రం పట్టుకోడం, బడికి నల్లె చెనుంటి
 గంపంలాగ వుండేది వాడికి. యాదోంతుల కొలం
 ఏనో ముడుగ బడి నా చేసినాడు. అయితే యాదోం
 తుల కొలం బడికి నల్లె బాయివా, ఏవానా వ్రుప్రం
 పట్టుకు రెదరికబాయివా ఆ నల్లె బప్పుకు బడిలో
 చెప్పగా విన్నవే బొంపం వుండుకోది, పరికలలో
 వ్రాతగా పదిహేను, ఇరవై, పాదికా ముక్కలు
 వస్తూండే. కాది అమాక్కులలో ఎలా వాడవుతాడు!
 అందుచేత యుగబుద్ధు ఒక్కొక్క కొడు గెండేసి
 పింఠక్కాలు చదువలపొచ్చేది. అప్పుడేనానా అమ్మా,
 వామ్మ వాడిని యంపించి శ్రద్ధగా చెనవుకొవ్వం,
 బడికి నల్లె యని చెప్పేవాడు కాదు. వాడిని విప్పించిగా
 వదిలేకాదు. కొంచెం శ్రద్ధపాించి చెప్పేవాడే అ
 తనుమ్మలో వాడికియిటి రెండుండి అమ్మా వామ్మ
 ఉమ్మగుకా వాకేంబోయీ! అది అనుకుంటాడేగాది
 వాగెల్ల కొలం వుండించి, ఉమ్మ విషయ వాడింబేరెవి,
 ఇప్పియక తది స్వతః క్రియాది తమ ప్రతిబంధి వుంబుం
 దరి, ఇన్ని వాడలంటా నుది వాడివచ్చడం రెండుమీ
 అలాగ రెండుమీది వుంటే ఇప్పటి నీతిక రావోను!!

పర్యవరణము గొప్పది అగును. మర్యాద
అనుకూల వర్తించును.

“నర, ఎలాగైతే నేం ముప్పుమధ్య ఒక్కొక్క
క్లాసు గంజేసిపెట్టి చదువునూ పద్నాలుగేసిపెట్టి
నెలండుపూంలూ! వచ్చాను. నెలండుపూంలూ!

బావో మా తమ్ముడిలో దండవం అంటే తూర్పుగా
 బస్టం వెళ్ళింది. నుక్కల! చెల్లిదండం అంటే ఇద్దం
 రేకబోయింది. ఒకరోజు మా అమ్మతో రిజిం
 దండవాలి లేదని, నుక్కలు మా చేస్తానని అన్నాడు మా
 తమ్ముడు. ఈ సంజిమా అమ్మ మా వాళ్ళగారితో
 చెప్పింది. మా వాళ్ళగారు మా తమ్ముడిని పిలిచి,
 "చదువు మానేసి ఏమిటి చేస్తావురా?" అని అడిగాడు.
 "ఏదీరా ఉద్యోగం చెప్తాను వాళ్ళా!" అన్నాడు
 మా తమ్ముడు. "నీకి ఉద్యోగం వోరుకుంటిరా?"
 అన్నాడు మా వాళ్ళ. "ఏదీ వోరుకులే అదే చేస్తాను.
 నేను ఇంక చదివేను!" అన్నాడు మా తమ్ముడు.
 అంతే!—అలాంటప్పుడు మా వాళ్ళాట్టిగా చెప్పాలి!
 అదీమీ లేకుండా అయిపోయివున్నాడు. దానితో
 వాడు చదువు! స్వస్తి చెప్పేవాడు. చదువు మానేశా
 ఇంక ఉద్యోగం చెప్తానని బతుకేరాడు మా తమ్ముడు.
 కానీ రెండవ ఛాంస్ చదివిన వాడికి ఎక్కడో ఉద్యో
 గం వోరుకుంటి! — శాట్లగోల్లు పలకమ్మ ఏకం
 బుగా కొంతకాలం, ఏదో మంసులమ్మగారు కొంత
 కాలం తీరిగాడు. కానీ వాటిల్లో వాటి ముప్పుయ్
 రూపాయిలంటే ఎక్కువ చెప్పేసాడు. అప్పటికి
 నువ్వు బావో వాడి సంపాదన అంత మల్తూ మానే
 వుంటావు అనితా! వాడికి పెళ్ళి ఒకటి రెండుకాక.
 ఎడితో ఒకటి చెల్లెల్నిచ్చి మాడు ముగ్గురేయించి
 తన బాగ్యుని ఒగుబుకుండామరి మానున్న ఈ క్షం
 రెండు అన్నగారు అప్పుడు తన చెల్లెల్ని మా తమ్ముడి
 కేస్తాంటూ మా వాళ్ళతో చెప్పావాడు. అయితో
 మాట్లాడాడు. మా వాళ్ళగారు మాదా రెండవ కూతు
 అంటుండా ఒప్పేయకున్నాడు. వాని ఫలితంగా నీర్ది
 రికి పెళ్ళి జరిగిపోయింది. వాడి పెళ్ళియన తిర్యగే
 ఏదాడోనే మా అమ్మా వాళ్ళ మాడు మా వాళ్ళ
 తిర్యగేసంతో చరిచాయాడు. ఆ తిర్యగి ఈ కథవు
 ఎక్కువ చదువుల సంపన్న పెరిగిపోవడంతో
 వాడప్పుడు సంపాదనంతో ముప్పుయ్ రూపాయిల
 తోను, నేను చెప్పేస్తాంతోను ఇంకవైరూపాయిల ఇంటన
 చెల్లిస్తూ వెలుగుతు మునుషులం జీవించడానికి సరిపోక
 బాంబులందరి వాళ్ళూ యంస చేయబోవడం జరిగింది.
 అప్పటినుంచి వాళ్ళి సంపాదన ఇలాగే వుంది. ఆ
 మంసులమ్మ ఏకంటే ఈ డిపో నువ్వు ఉద్యోగం
 అయితే మరోక పది రూపాయిలు ఎక్కువ వోరుకుతా
 యని, నీరంగా ఈ డిపో వుండెయ్యనని వాడు

తెలిసిన ముత్యకాగితో చెప్పి ఈ పని యిప్పించాడు. అయినా వాడినీతి అలాగే వుండి ఉన్నో మాస్త్రీ విపరీతంగా అప్పులు పెరిగిపోయి ఉన్నాయి. ఇంట్లో మాస్త్రాంటే అన్నిటికీ ఇబ్బందిపడుతున్నాడు. పరిగ్గా తిండినా? రిండి, కట్టకొనానా? బట్టాకూడా లేక వాడూ ఆ పిల్లల పదిలాని అవ్వలన్నీ పడుతున్నాడు. ఇంత చిన్న వయస్సులోనే వార్షికోద్ధరి చేయాలని ముఖం లేకుండా పోతోంది."

సర్వకారాధిపతి తన చెప్పేంత అయిపోయిందన్నట్లుగా భారంగా ఉపిరి ఎదిరి పుట్టిలో పోబుడాడు. రాజ్యం ఒక అయిదు నిమిషాలు ఏదో ఆలోచిస్తూ అలాగే కదిలకుండా కూర్చుండి. ఆ తర్వాత ఇలాగ అంది:

"అయితే ఇంకా మీరు ఆ పేరమిట్టి అంటే మా తమ్ముడికి చిన్నతనంలో ఎవ్వరూ చెప్పకుండా ఒదిలేయడం చేరిన ఆత విషయం నీతికి వచ్చా దంటారు. అయినా అతనికా విషయం వుండాలి కాని పాత చెలిలే తెలుసుకుంటుంది!—చెప్పినా ఏంటా?"

సర్వకారాధిపతి అన్నాడు:

"రాజ్యం, నుర్విలాగంటానని వాడు తెలుసు. అయితే నేను చెప్పకుండా ఇంకా పూర్తి కావాలి. చెప్పేదంతా పూర్తిగా విని తర్వాత సందేహం తీర్చుకో!—ఎవరి ఏదో వారికుండాని కాని ఒకరు చెప్పేందుకున్న తెలుస్తుందా? ఏంటా? అన్నావు. చిన్నతనంలో ఎన్నాలను పదిహేనేళ్లవాడి, మొదటింబి ఏ కష్టాలూ ఎదురకుండా తల్లిదండ్రులచాలువ గార బంత పెరిగివాడి తన దరువుకోవాలనీ, దరువుకోవా లే తన పెద్దవాడయ్యా ఉద్యోగం కొంక దనీ, ఉద్యోగం లేకపోతే పెళ్లిన్నీ పిల్లలనీ పోషించడం కష్టమని ఇతన్ని ఏం తెలుస్తాయి!—ఇంక విషయం మాటా!—మొదటో ఏ పిల్లలకీనా దరువు, బడి అంటే ధియంగానే వుంటుంది. అయిదవగానే వుంటుంది. అలాగని చెప్పి ఉరుకుంటే వాళ్ళెందుకు పనికొస్తానా?—చిన్నతనం చేరి వాళ్ళకీ తెలియ బడి! పెళ్ళిమ దరువుకోమ అన్నప్పటికీ పెద్దవాళ్ళ వాళ్ళు వాళ్ళకీ బోధించాలి. వాళ్ళు విశ్వాసపోతే కాస్త విషయంగా నేనా ప్రవర్తించాలి. మొట్టొకొక్క కాలం ఆది వాళ్ళకీ బాగా అవసరినా తర్వాత తర్వాత వాళ్ళం తల వాళ్ళ తెలుసుకొని వారిలో పడతారు. చెప్పక

పోతే అవధినించేతరకు ఇటకంటి రిషయాల తెలియవు... ఇంతెందుకు తలకెండ్రుకవానిలో తప్పిపోయింది కాని లేకపోతే నే నీవాడు ఈమాత్రం ఉద్యోగం అయి ఈ మాస్త్రుగా నేనా ఉండాలిగా వాడినా?—నువ్వు ఈపాటి మంచిబట్టు కట్టకొని ఇంత నిటుగా ముస్తాచై ఇంత నిర్విలాసంగా ఉండాలిగా వాడినా?—మన సంసారం కూడా మా తమ్ముడి సంసారంలాగే వుండును!"

రాజ్యం ఉపిరి విగబ్బకొని వింపింది. సర్వకారాధిపతి చెప్పాడు.

"ఎన్నెండేళ్ళవరకీ నేను కూడా వాడిలాగే దరువు సంధ్యా లేకుండా తోటలమ్మలు, కొద్దిమ్మలు తిరిగివాడే!—అప్పుడు చిన్నతనం!—ఇప్పుడుంటి జ్ఞానం అప్పు కెక్కడి!—ఎంతసేపూ ఏ తోటలో కెట్టెక్క అడుదానా, ఏ చెరువులో దిగి యాను వాడూ అనే కాని దరువుకుందాం బడి! పెళ్ళిదాం అన్న ఆలోచన ఉండేదకాదు. దీనికి తోడు ఎన్ని తోటలు బడి! పెళ్ళిపోయినా మా అమ్మ మద్దురే, మా వాళ్ళగారు స్వంతమయ్యాల్లో ఆయనకన్న ఉపేక్షాభావించే పెళ్ళిమని చెప్పేవారు కాదు. నేను మూడువంతుల కాలం బడి! పెళ్ళివాడిని కాదు. ఇంటి దగ్గరేనా దరువుకో నేనాడిని కాదు. ఎవ్వరూ ఇంటి దగ్గర మాత్రం ఉండకండా తిరుగుతూ వుండేవాడిని తోటలంటా, చెరువుంటా."

"ఇలాగ వుండగా మా అమ్మ అమ్మగారు ఒకసారి మా యింటికి వచ్చాడు. ఆయన కెట్టెగు కోర్కలో హెడ్ గుమాస్తాగా పనిచేస్తూ వుండేవాడు. ఆయన సంతోషం అయిదుగురు కొడుకులు. ముగ్గురు కూతుళ్ళు. వారంతా ఇప్పుడూ ఉన్నారు. పెద్ద కొడుకు డాక్టరు, రెండవ కొడుకు బడి; అప్పటికి మూడో వాడు ఇంజనీరింగు, నాలుగవవాడు ఎం. ఎస్ సి, అయిదవ కొడుకు డి కాం దరువుకూ వుండేవాడు. కూతుళ్ళూ ఇద్దరు కొడుకుల తర్వాత వుట్టి పెద్ద కూతురు అయినా ఫారంబరంకు దికిన మా నేనీ పెళ్లియి కాపురం చేస్తూ వుండేది. ఆమె ధర్మ తనానీలాగా వుండేవాడు. తర్వాత ఇద్దరు కూతుళ్ళూ మగపిల్లలందరి తర్వాత వుట్టివళ్ళు. రెండవ కూతురు అయినది ఫారం, మూడవ కూతురు మూడవ ఫారం దరువుకూ వుండేవాడు.—ఆయన మా యింటికి వచ్చాడు. పరిస్థి

కులన్నీ చూశాడు. ఇంటిమీదపడి అప్పులవాళ్ళు అవ
కాని మాటలు లంబున్నా, ఇంట్లో వస్తువులు లేవని
మాతమృత్యు చెబుతున్నా, నేను దిగువు సంగయిలేక
పాడైపోయి రిలుగుతున్నా, ఈ కేమీ సంబంధం
లేదన్నట్లుగా వున్న మా వాళ్ళుగారి భోజనాన్ని
చూసి చాలా ఆశ్చర్యపడ్డాడు. భోజనం కూడా రద్దీంది.
మా వాళ్ళు! శ్రద్ధలేకపోయినా తినేవా అతినికి గట్టిగా
చెప్పడండుకు మా అమ్మని మందలించాడు. నేనింక
మరి అక్కనుంటే దమ్మిడికి కూడా పనికి రాకుండా
పాడవుతావని, లేవ పద్దికు పంపించేస్తే మంచి క్రమ
శిక్షణలోవుంది రిస్తాలోకి తీసుకోవాలని చెప్పి పన్ను
వాళ్ళ యింటికి తీసుకొనిపోయాడు."

"మా మామయ్య చాలా ఖచ్చితమైన మనిషి.
పద్దిలేసాడు. అతను ఏర్పరచిన పద్దికుల ప్రకారం
అందరూ పడుకుంటూ వుండాలి!—పిల్లలందరికీ
అయినంటే నాదక! అంతిపద్ది దాక్కును ఉద్యోగం
చేస్తాండే పద్దినాడికి, లీలుగా ప్రాక్టీసు పెట్టుకొని
అతిపేరూ, రాబడి వున్న రెండవనాడికి కూడా
పెళ్ళిళ్ళయి పిల్లల తండ్రులేసావట్టికి తండ్రి అంటే
గౌరవం, ధయం రెండూ వుండేవి. ఆయన అన్న
మాటకు వాడుకూడా ఎదురు చెప్పే వారుకాదు. ఆయన
పిల్లలికి కొన్ని పద్దికుల్లో చాడు. ఆయనంటే యేమికి
నిద్రలేవాలి! ఇలాటివాటిలో మామూలుగా నే వుండే
వాడు. కొంతమంది పెద్దలు కాఫీ పిల్లలికి అలవాటు
చేస్తే పాడైపోతారని దగ్గర పిల్లలన్నా వారికివ్వ
కుండా తాము మాత్రం తాగేవారు. కాని మా
మామయ్య దూర్లో కాఫీ నిషేధించాడు.
ఉదయం ఏడు గంటలకి కాఫీ, పాముకాలం నాలుగు
గంటలకి కాఫీ, ఏడో ఘంటంం రోజూ వుండేది.
ఉదయం కాఫీ అయ్యాక పదిగంటలవరకు ఎవరి పను
లలో వాయండేవారు. పది గంటలకి భోజనం చేసి,
కాలేజీకి కొందరు, హైస్కూల్ కి కొందరు వెళ్లి
పోయేవారు. మామయ్య రెండో కొడుకు కొడుకు
వెళ్లిపోయేవాడు. పెద్దనాడికి ఆప్రుతి ఉదయం ఏడు
మీరమంచి పదిగంటలవరకు, మధ్యాహ్నం మూడు
మీరమంచి అయినప్పటివరకు ఉండేది. మిగతా
జేల్లో ఆయన ఇంటింగ్లర్ వుండేవాడు. నేను
అక్కడ ఆప్రుటికింకా ఏ స్కూల్లోనుండే చేరలేదు.
ఇంటిదగర వాకు బాగా బూగివన చెప్పి ఆ మాదిటికి
హైస్కూల్లో మొదటి ఫారంలో చేర్పించాలని

మామయ్య తిన్నేం. వాకప్పుటికి ఇంగ్లీషు అక్షరాలు
మాత్రం వచ్చాయి. మానాలు, ఎక్కోలుకూడా బాగా
వచ్చేవికావు.

"పాముకాలం కాలేజీలమంచి, హైస్కూల్ లు
మంచి వచ్చాక కాఫీ తిరిగి అయ్యాక మగ పిల్లలంతా
అలాగే పిక్కాకని పిల్లలకి వెళ్ళేవారు. ఏడుమీర
వరకు తిరిగి ఏడుమీరగా అయేవరకి భోజనాలకివచ్చే
వారు. భోజనాలయ్యాక ఎవరి గదులలోవారు కూర్చోని
పదిగంటలవరకు చదువుకో నేవారు. పది గంటలకి అంతి
యందీ నిద్రపోయేవారు. ఇది వాళ్ళింట్లో పిల్లల కేర్పర
చిన పద్దితి. అంతిమంది ఈ పద్దితి ప్రకారమే వదిలే
వారు. అయితే ఇంతి పద్దితిగావున్నా ఆయన పిల్లల
కేంకరివరకు వేళ్ళు అవసరమో అంతివరకు ఇచ్చే
వాడు. వాళ్ళు వరదాలన్నీ తీర్చేవాడు. చూడవలసివి
సినిమాకాని, వాటాంకాని, సంగ్రహకాని వచ్చిం
దంటే ఆ వాలోవాలాన్నీ తీసుకొని వెళ్ళేవాడు.
ఇంట్లో ఎవ్వరికి తవ్వంతిలోలు రానిచ్చేవాడుకాదు.
కాని ఎవ్వరికి మంచి మాటకూలు రాకపోయినా,
చదువులో అగ్గిద్ద వహించినా అగ్గియగ్గడైపోయే
వాడు. "వోనా! ఇప్పుడు చదువుకోవాలే ఆ
తిర్యాగి ము పెన్సిల్ దానికి కాని మరెందుకూ పనికి
రావురా!" అంటూ తీర్చేవాడు. వాకు మొదట్లో ఆ
పద్దికులన్నీ చాలా బాధగా వుండేవి. వెళ్ళిన మర్నాటి
మంచి ఆయన పన్ను చాలా కట్టిదిట్టంలో వుండాడు.
పన్నెక్కడికి కదిలించేవాడుకాదు. చదువులేకాని
టచ్చేవాడుకాదు. మా చిన్నో ఉన్నప్పుడు చదువు
లంట, తోటలంట, ఇద్దం వచ్చినట్లు తిరిగి వాకు మా
మామయ్య చేసిన కట్టబాట్లు చాలా కష్టంగా వుండేవి.
వాకా యిల్లు అప్పుట్లో కైగులాగే అగుపించేది.
ఆయన ఒక్కొక్క రోజూ చదువుకోవాలే గట్టిగా
కేపిరేవాడు. వాకప్పుడు లోలోపల ఎంతో వాడుఖం
వచ్చేది. కాని ఇప్పుడు ఆలోచించంటే ఆ పద్దికులంతి
మంచికో తెలుస్తోంది. వాకు ఆయనదాదంతా బాగా
బూగివన చెప్పి హైస్కూల్లో మొదటి ఫారంలో
చేరేలాగ చేసే బాధ్యతి తన పిల్లలందరిమీద వేసాడు మా
మామయ్య. వాకు కొద్దిరోజుల్లోనే మానాలు,
ఎక్కోలు మూర్తిగా వచ్చేవాయి. అప్పటిమంచి వాకు
ఆ ఇంటిందయీ బూగివన చెప్పడం అంతింబించాడు.
ఎవరికి తీరిక వున్నప్పుడు వారు వాకు తెల్లల్లోను,
తెలుగు, ఇంగ్లీషు, హిందీ, బాగ్గీ, హైస్కూల్ మొదలకు

కాటన్నిటిలోను పాతాలు చెప్పేవారు. ముఖ్యంగా వాంఛనవాదు, అయినవాడు వాడు చెబుతూ వుండేవారు. ఒక్కొక్కప్పుడు మా మామయ్య కూతుళ్ళుకూడా చెప్పేవారు. మా మామయ్య రెండరిమానులు వాకంటే ఏగ్గరిం పెట్టే మామయ్య పిల్ల అగువాడటా చిన్న. ఆ అమ్మయ్యిచ్చి దూస్తుంటే వా కెంతో పిచ్చిపేసేది. వా పెద్దపెద్దకే వూరొయ్యం ఆవుతోంది. ఆ అమ్మయ్యలు వాకంటే పెద్దకొడులు రదివం, వాకు బూగడన్ చెప్పడం చిన్నపిండా అలవించిపోగింది వాళ్ళంతా అలాగ పెద్ద పెద్ద కొడులు రదివుతూంటే నేరింతా మొట్టొకే వుండవం చాలా రిలంపు అలవించేది. గోరాలు గడుపు కొద్దీ వాళ్ళందరినీ దూస్తున్న కొద్దీ వాకుమాడా చగుంటే శ్రద్ధ యేర్పడవం ప్రారంభించింది. మామయ్య పెద్దకొడుకు రెండరి కొడుకు కూడా కలుంటాలనో ఆ యింట్లోనే వుండే వారు. వాళ్ళి కలుంటార్చి మామయ్యే వాకు ఎంతో ముద్దులపేసేది. ఇంట్లో అంతా చాలా నీటుగా వుండేవారు. మామయ్య మనసా మాదా మామయ్యంటే రితుమే. ఇంట్లో ఏమీ అమ్మి లేకుంటా అతిబుద్ధిగా వుండేవారు. అదంతా మా మామయ్య పెద్ద కొడుకుకు ఆ పిల్లలు కూడా అక్షరాలు. గుణంతాలు చగువుతూ వుండేవారు. మామయ్యగారింట్లో ఆ క్రమశిక్ష, చదువులో గల శ్రద్ధ వాకంటేవా నచ్చేది. ఇంట్లో అంతమంది ఎప్పుడూ కులాసాగా, సరదాగా కన్పించేవారు. ఇంట్లో అంతా పదిపాదుమంది వుండేవారు. అంతమంది వున్నా ఇంట్లో నేరికే ఇల్లంది వుండేది కాదు. ఎరిగేది కొవలన్నా పెంటకే నచ్చేసేది, అవుతు మగి! పెదవాడు, రెండరివాడు అమరింగా అన్నవాళ్ళాడో!—గోట యెండుకుంటుంది?—అయితే ఆ సంపాదకర్త వారి కొలాగ రద్దించి?—మామయ్య ఏప్పుచి కప్పుకాల్లలో పెరిగి బుద్ధిగా చగువుకోవడంచేత, వాళ్ళిది మా మామయ్య అంత పెద్ద చదువులు చదివించడంచేత."

కాకతం కెలవండా మర్రిలో కూర్చొని, రెప్పవాలకుండా చూస్తూ ఏకా ఆలోచిస్తోంది రదిరి తామ మరిది. ఎరిగివారా అంత చెప్పకుచున్నాడు.

"వాకు క్రమంగా చదువులో ఉత్సాహం దీక్ష అవించడా గాదు. వాళ్ళిందరిలాగా చదువుకోవాలన్న

పట్టుదల ఏర్పడింది వారికో కాకతం కాకతంబు రదివం ప్రారంభించాడు. వా అంతలు నీకే తెలికునివాటిని అడిగి తెలుసుకోవడం ప్రారంభించాడు. వుద్ధికాలు కప్పుకొని రద్దీ ఎరిగి తిగబాటుగా వుంటే వాళ్ళియెండు కూర్చొని బూగడన్ చెప్పమని వాడింది. ఎరిగి పదిరెవప్పుకు వారు వాకు చెప్పే వారు. మా మామయ్య వాకుగో కొడుకు గోవా ఉదయం గంట, మామయ్యలగంట వాకు బూగడన్ చెప్పేవాడు. చాలా వాగా చెప్పేవాడు. ఏకోలా కోకోలా అప్పు చెప్పకో నేవాడు. మామయ్య కూడా ఎరిగిలాల కొరవారి అమ్మిటిలోను పరిక్షలేసి వా చగుచెలా వుండో మామయ్యేవాడు. ఇంటంత మంది వా చదువు చదువంతా చాలా పట్టుదలగా వుండేవారు. ఇలాగ మామయ్య దిగి రియంచేత నైలే నేం, వాళ్ళిందరిలాగా చదువుకోవాలన్న పట్టుదానల్ల నైలే నేం, వాళ్ళిందరిగా వా యెండు చూపి శ్రద్ధల నైలే నేం వాగా చదివించ ప్రారంభించి, ఇంట్లో అక్షరాలలో వున్నవాడిని, మామయ్య, ఏక్కొలుగి నవాడిని ఒక్క యేదాది ప్రామాల్లో మొదటి ఫోంకో ప్రవేశించడాని విలుగా రియారయ్యను. ఆ యేదే మొదటి ప్రామాల్లో జేర్చుకు. వాకు ప్రవేశపరీక్షగా నుంచి వాక్కొ లొచ్చాయి.... ప్రామాల్లో ప్రవేశించాక వాకు మరెవ్వరూ చెప్పే అవసరం లేవోయింది. గోవా క్లమూల చెప్పేవన్నీ వాగ్గరిగా రది ఇంటికే రచ్చా రిదువుకుంటూండేవాడిని వాకు అమ్మి ఫస్టు మాక్కొ లొచ్చింది."

"ఇలాగ ఆరు సంవత్సరాలు దీక్షగా చదివించొమ్మిదల్లి రచ్చిపోకి మార్గ ప్రాంత పాదియ్యను. అమ్మిటిలోను ఫస్టుగా వాక్కొలు రచ్చాయి వాకు. నేను మార్గ ప్రాంత పాదిరిగా నే నమ్మ కొరేలేలో చేర్పించమని మా మామయ్య మా వామ్మిగారికి ఉత్తరం వ్రాశాడు. కొరి మా వామ్మిగాలు అంగీరించలేదు. అక్కడి పరిస్థితులు ఏమీ కాం లేవనీ, నేరిం ఉత్సాహంలో చెరిపోలే జంకడం కష్టం అనీ, ఇంకో చదువుమా కూర్చుంటే అంతరి ఉద్యోగానికి ఉడు మించిపోతుందినీ, అంచేత నమ్మ పెంటకే పంపించేమనుచి వుత్తరం వ్రాశాడు. వాకు కొరేలేలోచేరి పెద్ద చదువు చదువుకోవాలని

కోరికగా వుండేది. ఈ వాళ్ళు గారు వ్రాసిన ఉత్తరం చూడక ఆ కోరికలన్నీ అణగారే పోయాయి. నేను కొడేటిలో ఉండినే ఆశువు వదులు కోని ఇంటికి పంపింపబడ్డాను. ఇంటికి వెళ్ళిన మర్నాటినుంచి ఉద్యోగప్రయత్నం లారంభించాను. కనబడిన భారీ ఉద్యోగాలన్నీటికి అర్హత వున్నట్లు అభీషులన్నీ తిరిగారు. అందరినీ ప్రార్థించాను. కొని ఫలితం లేపోయింది. నాలుగైతే ఉద్యోగం లేకుండా వున్నాను. చివరికి అనుకోకుండా ఈ ఉద్యోగం అయింది."

సర్వవారాయణ చెప్పడం ముగించాడు. రాజ్యం ఆచరించగా అలాగే ఏదో ఆలోచిస్తూ కొంతసేపు వుండిపోయింది. చివరికి అంది:

"వాదీ లేండి!—మీ మామయ్యగారు చెప్పినట్లు ఈ వాడు ఈవిధంగానే వా ప్రభువుకున్నాం. లేపోతే మీరన్నట్లు మన సంసారంకూడా మీ తిమ్మడి సంసారంలాగే తిరుగుతుంటేమా!"

"విప్పించేటాం!—ఈ మామయ్య వన్ను ప్పకుకొని అక్కడికి తీసుకుపోయి అంతిమముఖానికి చెప్పించేపోతే కాకు యేనాటికి చదువువీడ శ్రద్ధ యేర్పడకాదు."

"హా సరి, మీ తిమ్మడికి ఎవరు చెప్పారు కాదు!"

"వాదీవికూడా తీసుకోచ్చేస్తా నంటూ వుండే వాడు. వా చిరువైచారాక ఈ తిమ్మడిని తీసుకు వస్తా నుమమంటూ వుండగానే ఈ మామయ్య చాత్రునా ఉండేసి చాపోవడం జరిగింది. చావితో ఆ విషయంలో శ్రద్ధతీసుకున్నవాడెవరూ లేపోయారు."

"వాదీ, యింట్లో మీనండేవారు కా?—మీకేవా అంతిమ చెప్పకలసింది!"

"నే నెంకో చెప్పేవాడిని కొని కాకు చివే కాకుకాదు; అవలవాల్సి ఉంటుంటున్నప్పుడు నేను తెలివే వాడికేం అక్షయం వుంటుంది?—నేను వాడిని నోడూ కోపంపడేవాడిని. వాడు వా కేసుకులికిగే వాడు. వాడి నలూగ చివ్వులదిగా ఒదిలేస్తే ఎంకుకూ కోరగానందాపోవాడిని, కొంతెం అడుపులో వుండేదని ఈవాళ్ళతోను అమ్మతోను తెలిపోతే వాడిని. ఈ వాళ్ళు గారు వ్యవసాయంలో ఆడు

వకుల ఆశ్రయించేత, మా అమ్మ వాడిమీదగల ముద్దుచేత యేమీ ఆశేనాదుకాదు. నేను ఒక్కొక్కప్పుడు వాడిని దండించడానికి వునుకుంటే "అంతిమంబే పోవేపోయారు. ఏదీ నేనా ప్రతికూలవ్యవహారం? అంటూ వాతో చెప్పలాడేది ఈ అమ్మ. వాడు చదువు ఈ నేస్తాన్నప్పుడు నేను చాలా తీవ్రంగా వాట్లాడేను. కొని లాభం లేపోయింది. ఈవాళ్ళు మాట్లాడలేను. మా అమ్మ 'వాడిలాగయేకో' వాడుపడతాడు. మళ్ళీమీ పోషించుకున్నాను. వాడి నేమీ అవకు!" అంది."

"హూ!—అదివన్నట్లుగా ఇప్పుడు వాడే పడుకున్నా చివకు!"

"అంతే!—చిన్నప్పుడు పిల్లల్ని అడుపులో వుంచి, వాళ్ళరిషయంలో శ్రద్ధవహించకపోతే ఆ పిల్లలు పెద్దవారయ్యా తానీతికి వస్తారు. ఈ మామయ్య పిల్లల్ని చూడు!—ఇప్పుడొకరూ పెద్దపెద ఉద్యోగాలలో వున్నాడు. నందికి నందిలు అర్హులున్నాను. ఎంకుకల?—ఈ మామయ్య వాణ్ని చిన్నప్పటినుంచి మంచి శిక్షణతోవుంచి పెద్ద చదువులు చెప్పించడం చేశాడు. మరీ ఆయన ఆస్తి ఈ ఆస్తిలో నాలుగో వంతు వాడేదేదానా. ఉద్యోగంలో రాబడికూడా చెప్పకో తగ్గంతలేదు. అయినా ఆయన అందులోనే జాగ్రత్తగా చేసుకొని పిల్లల్ని ప్రయోజనపర్చి చేశాడు. ఈ వాళ్ళు గారు ఆ జాగ్రత్తలేక చావుమీదిన మర్యాదలకి పోయి, అవసరమైనవాటిని తెలిసి చేసుకొని, గోమఖర్చాగ్రూలవంటివారిని ఎన్ని ఆస్తివంటివని అప్పలవాళ్ళకి అర్పించి కన్న సంకేతాన్ని తానీతికి తెచ్చాను."

"హాసరి, కనుకల ఇంకా చెప్పడానికి ఏమిటి వాస్తోందికొని ఇంట్లో ఒక్కొక్కరికొకడ ఉపవాసాలుకూడా వుంటున్నా నుండే!"

"అవును రాజ్యం!—వాడకూడా ఈవార్త లానున్నాయి!" చివరంగా అన్నాడు సర్వవారాయణ.

"మనం ఇంకేం చేసుకోవలసిందే!—తెలకైన చావితో మాదొంకుల చామాన్లు ఎప్పుడంటే అప్పుడిప్పుడే వున్నాను. ఇదికాక మీరు అయినా పది ఎక్కడోఅక్కడ తెచ్చి ప్రతి తెల ఆయనకి ఇస్తు చూడేవున్నాను. ఇట్లు లేక వాడవకుతోందని అప్పు

దివ్యకు సీత కొడుకొక మని ఇస్తున్నాడు. ఇంతకంటే పాపపడిదాని! నువ్వు ఆరాటం మాత్రం యేలీ చెప్పండి!" అంది రాజ్యం భర్త ముఖంలో చూస్తూ.

"నిజమే రాజ్యం!" అన్నాడు సత్యవారాయణ ఏదో ఆలోచిస్తూ. కొంతసేపు ఉరుగుని మల్ల అన్నాడు.

"అమ్మి ఇక్కడుండేకంటే వాళ్ళిద్దరూంటి! వరిపోయి కొంతకాలం అక్కడుంటే నుంచివి పిస్తున్నది!"

అక్కడికి వెలిచేమాత్రం యేం గుఱపడిపోవారి ఆ ఒడివిగాదు వానా కాయలు కచ్చి పడిస్తుంది!"

"అప్పులవాల్ని ఇంటి నోదలకుండా తిరుగుతున్నారట. వాళ్ళిందరినీ తప్పించుకుంటూ నీకు కదిలడికుండా తిరుగుతున్నాడట. వాళ్ళంతా విదక్కడ కదిలడినా తింతం అంటున్నారట."

"అయ్యోయో! వాళ్ళతో మీరేవా చెప్పాక కారండి!" అని అడిగింది రాజ్యం.

"వెలిచే మాత్రం ఎంతకాలం ఉరుగుంటారు రాజ్యం. మానాలు, పంజర్రెం అయినా దివ్యుడి కూడా తీర్చుకుండా వుంటే?" అన్నాడు సత్యవారాయణ.

"వెంటే అమ్మంత పని చేస్తారేమిటో?" అంది రాజ్యం భయంగా.

"అయినా నువ్వం ఏం చేయగలం రాజ్యం?— అప్పటికే నేను చెబుతూనే వున్నాను వాళ్ళతో!" అన్నాడు సత్యవారాయణ విచారంగా.

"కృ" అంది రాజ్యం భారంగా.

వారంకోసాలు గడిచాయి. కేసుంకల ఈవారం కోసలనుంచి రాలేను.

అవే పాటుంకలం అట్టకునుంచి ఇంటి కొస్తూనే, "కేసుంకలొచ్చిందా?" అని అడిగాడు సత్యవారాయణ భార్యని.

"అవేకనుంచి మరి రాలేదండీ!" అన్నది రాజ్యం.

"రాజాజే నువ్వేవా వెళ్లి కనుక్కొనకుంటే ఏమిటందులు పడుతున్నాలో యేమిటోను?" అన్నాడు సత్యవారాయణ.

"వాలుగుకోసాల కింబలు వెళ్ళాను కనుటండీ?" అంది రాజ్యం.

"అప్పుడు వెలిచే సరా?—వాళ్ళ పరిస్థితులు తాగులేదప్పుడు ఎలా వుంటున్నాలో కనుక్కంటూ వుండొద్దూ నువ్వంతుండి!" అన్నాడు సత్యవారాయణ.

"ఇంకా మరెలాగ కనుక్కొనిమండీ?" అన్నది రాజ్యం.

"అదికాదు రాజ్యం, వాళ్ళ పరిస్థితి మరి ప్రమాద కరంగా వుంది. ఇవాళ పొద్దున్న ఎండో అప్పుల వాడు ఇంట్లో కూడా వొంటిది మారెమ్మడివి తిన్న పోతే కేసుంకల నోలపెట్టగా ఇరుగుపొరుగులవాళ్ళొచ్చి దెబ్బలాడి బతుకంటే పంపించేశారట వాడిని."

"ఇది మీకెవరు చెప్పేరు?"

"మా అట్టనులో పనిచేస్తున్న నువ్వు ఒకడు అవీధిలోనే వుంటున్నాడు. వాడు చెప్పాడు. నేను జల్లి కనుక్కంటామంటే ఈ అట్టనుపనికల్ల అదికాం చేకుండా వుంది. అది కాకుండా అప్పటికే వాడిగర దొరంత మొహామటం!"

"వారుండీ!" అన్నది రాజ్యం.

"ఒకవారివెళ్ళి కనుక్కొని తచ్చేవాం రాజా దయా?" అని అడిగాడు సత్యవారాయణ.

"ఇప్పుడా?" అంది రాజ్యం బద్ధికంగా.

ఏం?—రిక్కలోవెళ్ళి మళ్ళీ అరగంటలో తచ్చేవాం!" అన్నాడు సత్యవారాయణ. రాజ్యం నిమమం ఆలోచించి, "అయితే అలాగే!" అంది.

"ఉండు. నేను రెండు నిమమల్లో మొహం కనుక్కొనిచ్చేస్తాను!" అంటూ సత్యవారాయణ దిమ్మ విప్పి యంకెట్టకొని గువ్వాల, సబ్బుపెట్టె పట్టుకొని వాత్ రూంలోకి వెళ్ళాడు.

ఇంతలో వీధి తలుపు దిద్దుకుని తోడుకొని ఒక పదిపానేళ్ళి ముగ్రవాడు గాధిరావకుమార్ లోపలి కొచ్చి, "ఏమండీ, కేసుంకల ఒంటిమీద కిరసవాయిల్ పోతుకొని విప్పంటించుకుంది. చాలా ప్రమాదంగా వుంది. మిమ్మల్ని చేరంగా రమ్మంటున్నారండీ!" అని చెప్పాడు. ఈ మాట వినిగానే రాజ్యం అలా! అంటూ అలాగే ప్రావృడి నియ్యండిపోయింది. ప్రక్క నున్న వాత్ రూంలోవున్న సత్యవారాయణ ఈ మాట వినిగానే పగం. పగం మొహం కనుక్కంటున్నా

వాడూ గీతముని బయటకువచ్చి "ఏంటిటి?" అని అడిగాడు.

"శకుంతల ఒంటికి నిప్పంటించుకుంటుంటి!" అంది రాజ్యం.

"అవునండీ, ఇప్పుడే అరగంట క్రిందట, మంటలూర్ని పడుక్కొంటాను. చాల ప్రమాదంగా వుంది. మా వాన్నా గాని ఇంజక్షన్లులిస్తున్నాను." అన్నాడు వచ్చిన కుర్రాడు.

"మీ వాన్నా గారెవరు?"

"డాక్టరు కామేశ్వరరావుగారండీ!"

వంటకే పరిశ్రావారాణ్యుల లూర్ని చేసుకొని బీభత్సానికి పాతున్న రిక్తాని వీరిచాడు. అతను, భార్య వంటకే రిక్తాలో బయల్దేరాడు.

అయినా విముఠలలో రిక్తానిలో ఆ యింటి ముందు ఆగింది. పరిశ్రావారాణ్యుల, రాజ్యం రిక్తానిలోనికి వెళ్ళారు, కాని అప్పటికే శకుంతలదనిపోయింది. ఆమె మృతిచేసిన సుందరిమీద పడివుంది. వారిద్దరు విశ్వేందరి ఇంట్లో ఇంకా వేస్తే రాలవలసింది బలం చుట్టివేసివున్నాడు. శకుంతల దేహాన్ని చూసి పరిశ్రావారాణ్యుల దుఃఖంతో ఆలూగే ప్రాప్తమౌతున్నాడు. ఆమె దేహం చాలాచోట్ల కాలిపోయి ఎర్రగా కనిపిస్తూన్న నూనెంతో భయంకరంగా వుంది. ముఖం పూర్తిగా కాలిపోయి విశ్వేందరిగా వుంది. రాజ్యం చూడగానే కత్తులమీద అరచి భయంతో కుప్పకూలుతుంది.

శకుంతల మృతిచేసినపుడు సుందరి ప్రక్కనే ఉన్న ఆలైర్నిరావుంది. ఆ ఆలైర్నిరాలో చిన్నచూరకేన లాంటిది వుంది. ఆ లాంటినిలోని కిరణవాయిలే ఒంటి మీద ఒంపుతుంది శకుంతల. ఆ లాంటిని క్రింద ఒక ఉత్తరం కప్పించింది పరిశ్రావారాణ్యులకి. అతని ఉత్తరం వీటి చూశాడు. అది తన తిమ్మకు భార్యకి వ్రాసిన ఉత్తరం. అందులో ఇలాగ వ్రాసి వుంది.

శకుంతలా!

నువ్వు ఉత్తరం చూసేసరికి నేనెట్లు వదిలి చాలా దూరం పోయివుంటాను. నేనీలాగ నిన్ను విడిచిపెట్టి

వెళ్ళిపోతూన్నందుకు వామిద నీకు చాలాకోపం రావచ్చు. అసలు వాడుకూడా నిన్నుదిరి వేస్తేదం ఇవ్వాలేదు. కాని ఏం చేసేది? పరిస్థితులీలాగ వచ్చాయి. వాణొచ్చిన తీరం ముప్పిరికి పదిపాను కోలాటి మాత్రమే ఫిర్యాబ్ అంది. తిక్కిన పదిపానుకోలాలు నువ్వు ఎవ్వరింటే వా అడిగితెచ్చిన వాడు తివ్వడం లేని వాడు ఉపవాసాలుండడం బదులుతోంది. ఊళ్లో ఎవ్వరూ అప్పుకాని, అణపుకాని ఇవ్వకుండా వున్నాను వాడు. ఈ పరిస్థితులలో మనం ఎంతకాలం సంచారం పాగించగలం?—ఏమిటో శకుంతలా!—రానురాను బ్రతుకంటేనే శోక వుకుతోంది. మా అన్నయ్యలాగ చిన్నప్పుడు దడువుకొనివుంటే ఇప్పుడిన్ని బాధలు లేకపోయేవేమో!—కాని అప్పుడేమిటో చిన్నదివంటి ఇంట్లో తెలియక దడువుకోసుండా తిరిగాను. మా అమ్మ వాన్నా అయినా అప్పుకు శ్రద్ధ వహించి గట్టిగా చెప్పారు కాదు. కాని ఇప్పుడెన్నో తిమ్మకొని విచారితే యేం లాభం? అయితే ఇప్పుడు నేంకు సమస్యలు వన్ను బాధిస్తున్నాయ్. మొదటిది సంచారం ఇంక ఎలాగ పోతుందా అన్నది, రెండవది అప్పులబాధిబాధ. ఇప్పుడు మొదటిబాధంటే రెండవ బాధ అధింగావుంది. ఎక్కడికి వెళ్ళినా ఈ అప్పుల బాధి బాధాదాలు వీటివున్నాయ్ చింతి ఇంట్లో కూడా చూసింది చేయిచేసుకోదానికి తియ్యారవుతున్నాను. ఇందుల్లో కొంతకాలం ఎటేచా తిరిగితే ఈ బాధలు తప్పకాయన్న ఉద్దేశంతోను, ఇంకొకంటే మంచి ఉద్దేశం చూకుకుంటేమో అన్న ఆశతోను వెళ్ళుచిది పోతున్నాను. ఎటు పోతున్నానో మాత్రం ఇప్పుడు చెప్పలేను. అసలు ఎటుపోతేమో వాళ్ళ తెలియడంలేదు. వాసురించి నువ్వు మరేమీ విచారించకు. నేనుండిమాత్రం నిన్నేం కుఖపెట్టేమో—ఇలాగ వలనై యాపాయిబ తీరిం తెచ్చుకుంటూ ఇక మీదట మాత్రం యేం కుఖపెట్టగలమో?—అంతే నువ్వు మరి విచారించకుండా మీ అన్నయ్య వద్దకు వెళ్ళిపో!—మరికొకటి బాధుండి ఏవంటికోవాలి చారిత్ర్యం వదిలితే తిరిగి కలుసుకుందాం!—

వేమన.

నక్షత్రాలు: గ్రహాలు

శ్రీ కాళ్ల మణిభూషణరావు

ప్రివాది యుగములనుండి అపరిమిత సీలకాళి మన అపంగాగ్ని మై మినుకు మినుకు మెరయు పక్షిత్రిమండలములను చూచుటవలన నీటిమందు ప్రాణి జీవించుటకు ఎర్వియము ఆధారములు గలవా? లేవా? యను సమస్య వచ్చి అపరిమితమైయుండెను. ఈ వికాలవృద్ధిలో ఇట్టి అపంగాగ్ని మై పక్షిత్రిములు దేనిమంది ఉద్భవించినవా యను శిలంపు రాక చూపదు.

యుగయుగములనుండి ఈ సమస్య అపరిమితమైయుండెను. నేటి భగోళికాస్త్రము అత్యున్నత స్థితికి వచ్చిన తరువాతి అనేక కాస్త్రములు ఈ విషయమై పలువిధముల దర్పణ జరిపిరి. మహాకాస్త్రవేత్త, మేధావి, యను సర్ హెరాల్డ్ స్పెన్సర్ జోన్సు తన అరుణిశాల్పవయోట ఈ విషయముగూర్చి కొన్ని ముఖ్యోద్దేశములను తెల్పుచు అనేక గ్రంథములను రచించెను. తన ముఖ్య పరిశీలనలబట్టి ఎల్లప్పుడు ఒక పరిమాణము గొప్ప తేజస్సు, భయంకరమైన అగ్ని, వాయువులు మొదలగు వానితో నిండిన ఈ మార్గములను చుట్టూ పడి దీక్షిగా తిరుగుచున్న పరగ్రహములలో భూమియు నొక గ్రహమై యున్నదిని తెలిపెను.

భూమిపై విజింపెడి ప్రాణిజోటికలె ఇరగ్రహములందుచూడ ప్రాణులుండుటకు కొన్ని అవకాశములు గలదని చెప్పుచున్నాడు. మాన్యులకు మిక్కిలి దగ్గరగను దూరముగను పంచదారముచేయు గ్రహములందు ప్రాణులు జీవించుటకు ఆధారములు లేవు. కొన్నిచేవులు మాత్రము హెచ్చు ఉష్ణమువందు అసగా మరులయన్ని నీటియావిరియందును, మంచు 3 వృ-10°C ఉష్ణము ఉద్ధను జీవించగలవు ఆయా ప్రదేశములందుండెడి వాతవరణమువందు ప్రాణి జీవించుటకు అనుకూలముల వాయువులు అసగా ప్రాణ వాయువు పక్షిజరి నీటియావిరి మున్నగువి ఉండిన అచ్చులనూడ ప్రాణులు జీవించగలవు.

మాన్యుని చుట్టూ తిరుగుచున్న పరగ్రహములలో బుధుకు మిగిలిన గ్రహములకన్న దగ్గరగా నున్నాడు. బుధుని పవనరించియే శుక్రుకు అను గ్రహము తిరుగుచున్నది. భూమి తరువాతి వైగ్రహములనె ప్రశ్నోక్త వృత్తిములలో అంగారకుకు బృహస్పతి, శని పరుణుకు, ఇంగుడు, యముకు అను గ్రహములు వరుసగా మాన్యుని చుట్టూ తిరుగుచున్నది.

గ్రహములు పక్షిత్రిములు కావు. వీరికి పక్షిత్రిములకు కలె ప్రశ్నోక్తముల తేజస్సును లేదు. గాని మాన్యుని కిరణములచే తేజోవంతియుగా మన దృష్టికి గొందరించును. పక్షిత్రిములకు, మాన్యులకు మ్యామండెడి దూరముతో ఈ పరగ్రహముల దూరము పరిపొల్పిన ఈ గ్రహములు మాన్యులకు చాలా ఎవీష ముండున్నది చెప్పలలో సందికము లేదు. ఈ గ్రహములలో మిక్కిలి దగ్గరగానున్న బుధుకు మాన్యులకు యాడు కొట్ల అగుదని లక్షల మైళ్ళ దూరములో గలదు. పరగ్రహములలో చివరమండెడి గ్రహములు ఇంగుడు, యముకు, మాన్యులకు మహాను 400 కొట్ల మైళి దూరములో గలదని చెప్పగలదు. పరగ్రహము లన్నింటి పరిమాణము, మాన్యుని పరిమాణముతో పరిపొల్పిన మాన్యునిలో 1/170 వ వంతు గూడ లేవు. పరగ్రహములలో మార్గముండలమునకు దగ్గరగా నున్న గ్రహములు అంగారకుకు, శుక్రుకు, భూమి, అంగారకుకు అను వాటికి ఇహలోక తృగ్రహము లందురు.

బుధుకు మాన్యునిచుట్టూ నొకపారి తిరుగుటకు మహాను 88 దినములు పట్టును. అందుకలె అర్చల పంపగ్గిరమునకు 88 దినములని చెప్పవచ్చును. బుధుకు భూమికన్న అనేక తేల్లు మాన్యులనుదగ్గరగా నుండుటచే మాన్యులను భూమాన్యులకి క్రికన్న బుధుని కుండెడి ఆకర్షణకీకృతము. ఈ గ్రహము తనలో తాను తిరుగుచు మాన్యునిచుట్టూ భూమికలె ఒకతేగ

మనో తిగుతున్నది. ఇచ్చటి వాయుమండలము భయంకరమగు విషవాయువులతో (Poisonous gases) నిండియున్నదిని తెప్పగును. అచ్చటి ఉష్ణమాపకము 850°C వేగ నుండుటచే ఎరిగ్లమకు ప్రాణులును జీవించుటకు అవకాశములు లేవు.

మార్గముండలమునకు దిగరగానున్న రెండవ గ్రహము శుక్రుడు. ఈ గ్రహముయొక్క వ్యాసము సుమారు 8,008 మైళ్లు గలదు. శుక్రగ్రహము, భూమి కన్న మార్గమునకు సుమారు రెండుకోట్ల యాభైలక్షల మైళ్ల తిక్కుర దూరములో తిగుతున్నది. శుక్రుడు మాన్యురియలు నోకనారి తిగుటకు 225 దినములు పట్టును. రాస్త్రజ్ఞులు, పరిశోధకులు, ఈ గ్రహము చుట్టి పరికిరింపగా ఇచ్చటనుండు మేఘములు దట్టమై ఓటి యానిరితో నిండి ఎప్పుడెప్పుడు విషవాయువులుండుటకు అవకాశములు లేదని ఉహించుచున్నారు. అచ్చటి ఉష్ణము మరిగిడి నీటికన్న హెచ్చు. అదిగా సుమారు 120°C ఉండునని ఉహించిరి. అచ్చటి వాతవర్షముయొక్క దలవనుచున్న అధికముగా నుండుటచే అచ్చట కుపానులు వర్షములు భూమిపైనుండేవాటికన్న అధికముగా నుండును. ఈ గ్రహమునకు ప్రాణి జీవించుటకు అనుకూలమైన వాయువు తెలియరా లేదనియు ఇచ్చట జీవరాసుల ఉనికి అసాధ్యం కనుపించును.

భూమి, మాన్యురినుండి 9 కోట్ల 80 లక్షలమైళ్ల దూరములో గలదు. మాన్యురి గాంతి భూమిని చేరు కోనుటకు సుమారు 8 నిమిషములు పట్టుచున్నది. ఈ భూమండలము తపలో తాను తిగుచు, $365\frac{1}{4}$ దినములలో మాన్యురిచుట్టు ప్రత్యేక వ్యాసములో తిగుటకు 880,000,000, మైళ్లు ప్రయాణము చేయుచున్నది. తపలో తాను తిగుటకు 24 గంటలు లేక ఒకదినము పట్టుచున్నది. తపలో తాను తిగుచు మాన్యురిచుట్టు తిగుటకులవ రాత్రించుటకు, ఋతువులు గల్గుచున్నవి. భూమండలముయొక్క వ్యాసము సుమారు 8,000 మైళ్లు గలదు. భూమి మాన్యురిచుట్టు అండాకారముగా (Elliptical way) తిగుటచే ఉత్తర దక్షిణ ధ్రువములందు 175 నుండి 180 దినములు తిగునగా పోలును రాత్రయు గలందుండును. భూమిపై ఉష్ణమాపకము 82°F నుండి 125°F వరకుండును. ఇదిగాక ఇచ్చటి వాయుమండలము ప్రాణులజీవించుటకు అనుకూలమైన వాయువులు, ప్రాణవాయువు, ఎక్రిజిని, నీటి యానిరి, మున్నగు

వాటితో నిండియున్నది. భూమండలము చుట్టు దండుడు తిగుచున్నది.

అంగారగ్రహమునందు ప్రాణి జీవించుటకు కొన్ని అవకాశములు గలవు. ఈ గ్రహము భూమికన్న మాన్యురికు 2.4 కోట్ల దూరములోనున్నది. అచ్చట దినమునకు 24 గంటల 37.5 నిమిషములుండును. అంగారగ్రహము భూమికన్న పదిరెట్లు తిక్కుర దిగువుకల్గి సుమారు, 4,280 మైళ్ల వ్యాసము కలియున్నది. భూమాన్యురిని కన్న ఇచ్చటనుండే ఆర్ధిగిరి చాలాతిక్కురని తెప్పగును. ఈ గ్రహము చుట్టు ఉజ్జవి, హీలియం (Helium) మున్నగు వాయువులు అవరించుకొనియున్నవిని తెల్పుచున్నాను. ప్రాణి జీవించుటకు మార్గాధారము ఉన్నదు. అచ్చటి తిన్వోష్యుని హిమాలయ పర్వతములపైనుండే తిన్వోష్యుని నీటికన్న చల్లగనుండును. దూరదర్శినియంత్రము (Telescope)ల సహాయమున తీసిన కొన్ని భావాచిత్రములనుండి కొన్ని కాలముండు అంగారగ్రహమున కొన్ని ప్రదేశములు అపవర్చగ నుండి, గోధును తరముగా మారిపల్లెలగుటచే అచ్చట సహ్యాభివృద్ధి (Vegetation) ఉన్నదిని తెలియుచున్నది. ఈ గ్రహమునందు అదిమమైన వృక్షజాతిగూడగలదని నీటి రాస్త్రజ్ఞులు విశ్వసించుచున్నాను. ఈ విషయము మొట్టమొదట శేవడల్ బ్రాసోగల్ లోవర్ అబ్బర్ బేలీ పరిశోధకవాడుకు ఇ. సి. విఫర్ కనిపెడినది. ఈ పరిశోధకము దక్షిణాఫ్రికానుండి ఆక్షే పరిశోధములు గావించుచున్నది.

బృహస్పతి అను గ్రహము భూమికన్న 1,800 హెచ్చు వైశాల్యము గలియున్నది. ఈ గ్రహము చుట్టును ఆగు ఉపగ్రహములు (Satellites) గలవు. వీటిలో 8 ఉపగ్రహములు ఈ గ్రహముయొక్క దక్షిణమునకు వ్యతిరేకముగా తిగుచున్నవి. ఇచ్చటనుండు కొన్ని ఆక్షే రెట్లు చల్లగా నుండును.

మాన్యురినుండి ఆరవ గ్రహము శని (Saturn). ఈ గ్రహముచుట్టు మూడు వృత్తిములు (Rings of Saturn) గలవు. ఇరియు చిన్న చిన్న కుహరాలుగా విడిపోవు ఉపగ్రహములని చెప్పవచ్చును. ఇరియుగాక ఈ గ్రహమునకు 9 ఉపగ్రహములు గలవు. ఈ గ్రహమునకు ఉష్ణము మందుకన్న -160°C తిక్కురగా నుండును. ఈ గ్రహము చుట్టు దట్టమైన మందు అమోనియా (Ammonia) వాయువులతో అవరించుకొనియుండుటచే ఇచ్చట ఎరిగ్లమకు ప్రాణులు జీవిం

యట అసంఖ్యము. వలగనాము లన్నిటిలోని 40 గ్రహము శేరిత్రేపది చెప్పవచ్చును.

బుగిరిన గ్రహములు బిగులుకు (Uranus), ఇంగుడు (Neptune), యముకు (Pluto) భూమికి అనేక కోట్ల మైళ్ళ దూరంలో గలవు. అందుచే ఇవియు సక్రియములవలె మన దృష్టికి గోచరించును. గాని కాంతిహీనులు. ఇవ్వుట ఉష్ణము మంచుకన్న — 225°C తక్కువగా నుండును. వీని నుకు మాన్యవిచ్చు నొక పారి తిగుటకు 165 సంవత్సరములు పట్టెను. అమెరికాదేశపు శాస్త్రజ్ఞుడు యముని 1930 సంవత్సరమున కనిపెట్టెను. భూమి కెద్దిగ్రామకు నొక దంబ్రమండలములతో బిగులుచున్నట్లే రి ఉపగ్రహములు గలవు అందులో నొక బానిని 1947 వ సంవత్సరమున కనిపెట్టిరి. ఇంగుడుకు గూడ నొక ఉపగ్రహము గలదు.

మాన్యకు, మాన్యవిచ్చుట తిగుచున్న గ్రహములు దీక్షిష్టనాపమైన శేషస్పృతో తిగుచున్న సక్రియములనుండియు ఉద్భవించినవి చెప్పవచ్చును. మాన్యకును పూర్వము సక్రియము. ఈ సక్రియములు గూడ కాంతిహీనమైన మాన్యమండలములని చెప్పవచ్చును. సక్రియములు మనకు అపరిమితమైన అసంఖ్యాకమైన దూరములో గలవు. మాన్యమండలము యొక్క వ్యాసము సుమారు 40 కోట్ల మైళ్ళు గలదని చెప్పవచ్చును. మాన్యమండలమును మన భూమిలో పరి తోల్చిన బాని అపరిమిత సుమారు 10 లక్షల భూమండలములు చాలవు. కాని మాన్యమండలముకన్న అనేక రెట్లు విస్తీర్ణముగల సక్రియములుగూడ గలవు. ఓరియన్ (Orion) అను సక్రియవ్యాసము మాన్యవి వ్యాసముకన్న 800 రెట్లు పెద్దదిగానున్నదని చెప్పవచ్చును. అనగా 80 లక్షల మాన్యమండలముల అరణ్యము గాదని చెప్పవచ్చును. హ్యూగ్ (Huge) అను సక్రియము 60 లక్షల కోట్ల మైళ్ళు వ్యాసము గలదని చెప్పవచ్చును.

సక్రియములు మనకు అపరిమితమైపట్టియు, అసంఖ్యాకమైపట్టియు దూరములో గలదని శాస్త్రజ్ఞులు చెప్పియున్నాము. ఇట్టి సంఖ్యను మైళ్ళలో ఉహించుట కష్టము. సక్రియములను మనకు గల దూరమును కాంతి వత్సరము (Light year) అను పరిమాణముతో గుర్తించుదును. వెలుతురు (Light) ఒక రీప్ర (Second)కు 186,000 మైళ్ళ దూరము ప్రయాణము చేయును. దీనిని ప్రమాణముగా గుర్తించి గంటకు దివమునకు వత్సరమునకు ప్రయాణముచేయు దూరము చెప్పును. ఇట్టి వత్సరకాలము వెలుతురు ప్రయాణముచేయు

దూరమునే కాంతివత్సర మందును. ప్రొక్సిమా (Proxima) అను సక్రియము మనకు 4.8 కాంతివత్సరముల దూరములో గలదని చెప్పవచ్చును. ఇది కాంతి మగ్గమును దూరమునూర్చి ఉహించినవలె సుమారు 25,000,000,000,000 మైళ్ళు గలవు. భూమికి 10 కాంతివత్సరముల దూరములో మన్న సక్రియములు చాలా తక్కువ; కేరీపై రేక్క పెట్టవచ్చును. ఉత్తర దిశయందు మనుకుమనుకుమని మెరయు ప్రధాన సక్రియ (Pole Star) భూమికి 44 కాంతి వత్సరముల దూరములో గలదు. అనగా అద్భుతమందీ వెలుతురు మనందేదెదకు వచ్చుటకు 44 సంవత్సరముల క్రిందటే బయలుదేరి యుండవలెదని చెప్పవచ్చును. ఇవిగత దూర దూరాంతములలో గల సక్రియములు, కేరీవలె మన దూరదర్శనముల దివహముతో చూచిన కనిపించును. ఈ సక్రియాలలోని కొన్నింటి కాంతి భూమిపైద పడుటకు అనేక కోట్ల సంవత్సరములు పడును. విశ్వమునూర్చి ఈ ఉప విభాంతిని గలగజేయును. ఈ మహావిశ్వంలో ఈ భూగోళ మెంత? ఈ భూమిపై జీవించే మానవు డెంత? కాని మానవుని ఉనికి స్వల్పమైనదైవా, మానసికంగా గొప్పది.

శేటి అణుయుగమునకు, అంతాగ్రహాన్ని, ఇంగుని చేతులకు, విశ్వాంతరయానము సాగించుటకు విశ్వప్రయత్నములు చేయుచున్నట్లు మనము ప్రతికూల వ్యాసా దిగుతున్నాము ఉన్నట్లుంటే రచ్యములు గతి అజ్ఞానకు రీతి లేదని ఒక కృత్రిమ గ్రహము (Satellite)కు తియ్యచేసి విశ్వాంతరంలోనికి విడిచిపెట్టిరి. ఈ కృత్రిమగ్రహం మరెయ్యక దంబ్రమండలము వలె భూమిచుట్టూ తిగుటకు నిర్భలపడచాన్ని కష్టములను చేసింది. విశ్వరీతిగానికి ఇది మానవుడు విజయవంతంగా చేసిన తొలిరచయిత్ర ఇదిగాక రచ్యము విశ్వరీతిని పరిశోధకులు గతి వనంబకు రీతి లేదీ ఉదయం 11.45 నిమిషమునకు మరెయ్యకృత్రిమ గ్రహమును తియ్యచేసి అందులో ఒకకుక్కను కించి గగనమాన్దిం చేసి పంపి చేసిరి దీనివలన విశ్వాంతరయానము వకు గల అతకాశములనునూర్చి ప్రపంచములో అత్యుత్సాహముతో చేరియున్నది. తిరువారి అమెరికములు గూడ మరెయ్యక గ్రహాన్ని విజయవంతంగా వదిలిపెట్టిరి. ఉభయత్రా విశ్వాంతరంలోని గ్రహములను చేరుకొనుటకు రీతివమన ప్రయత్నములు సాగిస్తున్నాను. ఇది ఎంతైన అత్యుత్సాహమున విషయం.

మానవుడు ఒకానొకప్పుడు ఈ గ్రహములనే గాని సక్రియములనుగూడ జయించగోవుదని చెప్పటలో అతిశయోక్త లేదు.

కలగూరగంప

సంఖ్యారత్నకోశం:
చతురంగ పార సర్వస్యం

శ్రీ వేదము వేంకటకృష్ణకర్మ

సంఖ్యార్థ సాహిత్యంలో సంఖ్యలకు బగులుగా వాటిని నూచించే సాంకేతికాలు వాడేపద్ధతి కావ్యయుగంలో ప్రారంభమయింది. ముదవాల్లు—వ్యాకరణాలంకార ధ్వంసములలో బాటు ఈ సంఖ్యా సాంకేతికాలకు గూడి గీర్వాణ పారస్వతాత్ముంచి దిగుతుంది చెడుతున్నాడు. తివ్యాకా దీర్ఘ ప్రయోగించడంబట్టి — ఇదిన్నీ ఒక కవిసమయంగా పరిణమించింది. 'సుక్ర శేరిం'—'విష్ణు కిరదవిం' అనేవి వీకసంఖ్యా విరూపణాలు. 'పడికూలం'—'రామ సంవసు'—అనేవి, ద్విసంఖ్యా వ్యంజకాలు. ఇక అన్ని సంఖ్యలకు యిలాటి భావాలతో సాంకేతికాలు విద్వయంపలపడినవి.

ఈ కావ్యాన్ని కంఠమేండ్ల కింఛట మైనూరును పరిపాలిస్తూ వచ్చింది శ్రీకృష్ణరాజ మహారాజ కంఠీరవుడు కూలంకషంగా నేర్చుకొని, తనకత్యంత ప్రీతిపాత్రం అయిన చతురంగపుటాటకు దారి తోడ్చాడు చాల అవసరమయినవని ఉత్తంచి 77 అను ముద్రలలో ఈ సాంకేతికాలను ఇమిడ్చాడు. పద్య నిబద్ధం కావడంబట్టి అందరికీ కంఠం చెబుదానికి చాలా మలుపుగా కూడా వుంటుంది. అతిశయమందా సాంకేతిక భావాల కాప్పడం అయిన పురాణగాథలు మొదలయిన వచ్చే బతుటపడుతుంది.

వాక్ గ్రంథం పదుగ్రంథా కళాకారుడు శ్రీ కోదూరు గ్రామము వ్రేల్ల చేసుకొంది. గ్రంథంకి ముండా ఒకయేడు అయితే, యందులోని చిత్రాలు ఒకయేడు. వానా వర్ణాలతో చిత్రంపపద్ధ చిత్రంవులూ

—చతురంగపుటాట—మత్స్యలకోక పంటి (వాతా శేరిపర్యలుగా ఉన్నవి: జేగియవర్ణాలతో ఆకాలం లోని కళాకారులు ఈలాటి అమృతచిత్రాలను పద్ధి తీర్చడంలో తమ ప్రతిభను అంకితమి ప్రదర్శించారు— పడిడిరిగిరి తమచేతులయాలంగా — అంతుల వివ్యా సాలతో — మంచెలకు రంకులను దిశార్చి కాగితం మీద చిత్రింపులు రూపొందించారు. వాడగిడిన ప్రతి గీతి ఒక చిత్రంగా తయారయ్యేది. ఆయనపైకి వాస్తవ కాలం క్రొంగోత్తి భావార్థమృగం చేతులం మాస్త్ర వారి చిత్రకళావాదకాంక్ష, తమచేతులకు అంకితంచేసి తమ యశస్సును అజరామరం చేసుకున్నారని తోడుంది.

'సంఖ్యారత్న కోశం'—'చతురంగ పార సర్వస్యం' ఈ రెండూ కలిపి వైదురేణుబడింది, వాడగ్గర ఉన్న గ్రంథం. ఇందులోని గ్రంథాంతర్భాగాలలో వట్టికాగితాలన్నవి. పుటలు దాదాపు తొంబదికి వైదగలవు. ఒక్కొక్క పుటలోను—పదరింగపుటాటకు సంబంధించిన కోశాలు ప్రభాగంలోను వాటిని వివరించే తెలుగు తత్వకావ్యాలు అడుగుభాగంలోను యుద్ధింపబడింది. ఈ రెంటి వదులుగట్టుల పలు పదరపు చిత్రాలు వున్నవి పటిల్ల చతురంగక్రీడా తమత్కరాలు, రహస్యాయా — మొదలయినవి సులభంగా ఆకళింయకొనవచ్చును.

ప్రకృతి సంఖ్యారత్న కోశంలోని సాంకేతిక సంఖ్యారత్నాలను కవి ప్రయోగించిన భోంజిని తెలపటానికై ఒక ఉదాహరణం—

ప్రథమసంఖ్యాభి వ్యంజక పదాని పంధవి:--
పరబ్రహ్మ విరాద్రూప మాలప్సృతి ధూమకు:
విరాంతి కృత కేత్రం విష్ణు కిరదనోధ్రువ:

ఉచ్చైశ్చింతితాత్మక ప్రపంచస్థింద్రమాస్త్రీభా
తదైవ స్వస్త్వత్ప్రకృత సర్వ సైత్యభోకా||

ఈ మా ప్రభుగానే యీ సాంక్షికము పాగిపోయి
వుంటాయి. ఈ గ్రంథములది ముఖ్యతలలోని అంశము
చాలావరకు—కవి, జీవ, కాలముల వివరమును ఉప
కరిస్తున్నది. ఈ క్రింది ముఖ్యతలములు:—

౧)

—కృష్ణరాజ మహారాజకీర్తనకరణ—(తిరు
వది భీమగు కుంభవిభుంధి కుంభిరీధర దంధి సంజీవ
దంధోరి నిధి దొర్లిండ్ల మండితి చాముండికా భుగ
వుండితీక సేవాపాదితి ధంపనోద్ధతి ప్రదంప రిపు మండి
ఖండికోద్ధిండ్ల మండిలగ్ర ధూయండిలాఖండిలర్వి
మార్తాంధిసుతి పాండితియ పండితగు కాండ్ల ప్రాకార్య
కార్య ప్రాబంధిక విమధా మధాంధోగ గగనీయ
మందార మంజరీ మరంద హనుమీసరిగ వాస్తవికరీ
విధాన ప్రయోగప్రబంధ విలంబం నైపుణ్య ధారిత
చిత్రితర చరిత్ర పరిశీలనాత్మకముగ్గోరి చామరాజ
ధరాకాంతి వ్యాంధి కుముది చంద్రవింబమహిమ సాంబ
ప్రదింబల మహిమారపురకథాధీశ—విరచిత రిదా
జ్ఞయా రిక్కులమంత్రిప్రవర శ్రీశైలార్ధి హామీలేగ

(శ్రీతిరుమలాచార్యవాహ్ను ప్రవీణత

—వింఖ్యా సైదిర్మికోకా—

(రిత్విది రిదామ(కాళికా)

రిప్పపుర్యాం రిదమాదిరింగిణి ముద్రాక్షర
కాలయాం

—దివ్యీకావారిం ప్రముదిత—

కీకావారిం గరిగెర.

దివి ఆంధ్రావహాంబాదా గమవించరిగిందీ:—
పై ముఖ్యతలవి (ప్రక్కపాఠలలో ఇది ప్రయోగంప
బుట్టది:—అది యీ క్రిందిది:—

కృష్ణరాజ మహారాజకీర్తన

కరణం

(శ్రీమత్సమ ప్రభూమండిల మండివాసుమ విభిల
జీవానింప కర్మలజుపద సంపదగోష్ఠాధూరి, శ్రీమ
నృసింహూర మహావింభావిమగ్గ దేదీప్యమానావిలకలా
నిధి కుల ప్రమాతి రాజ శ్రీతిపాలప్రముఖ విభిల నిజ
ర బాధిరాజ మహారాజ దిక్పతి మండిలామధూరి,
దిక్పాత్మ సీంహానానాద, శ్రీమదాచార్యరాజ రాజ
పరమేశ్వర, ప్రాధానితాపా ప్రతిమిర, వింపరి
విరుదు అలకారల గండలోక్తేవిగ్గ, యదుకుల
పయసాలోచార కళానిధి, కేంబుచి కాండ్లక విభార

మగర మత్స్యగిరధి పాశ్వ గండభేగండ గరణికరాహ,
హామమ ప్రభుద కీర్తనవాద్య శ్రీ రిగ్గదాకీర్తి శ్రీవామ
రాజ మహిపాల నిర్మపత్తి కేంపంబమాంబా గర్వ
సుధాంబుధి కాకామధాకరామమాం—శ్రీ చాముండి
కాంబా తరప్రసాదోద్ధృతల వారిచే—

విరచింబులై

రిదాజ్ఞామపారేగ

రిక్కులమంత్రిప్రవర శ్రీశైలార్ధి హామీలేగ

—శ్రీతిరుమలాచార్యవారిచే—

(విమరము చేయుట

సంఖ్యా సైదిర్మికోకాంబు

చామరంగి: చమత్కృతి రక్తము

చమరంగ పారసర్వస్వంబమ గ్రంథంబువందు

ప్రతిపాదిరింబులల

గరళ యిండ్ల చమరంగద్రములలో

ఒక యిండ్ల చమరంగద్రములలో

విజే ప్రకారములుగా విశ్వగతి

విదుపంబియుండు వారి యం

చాస్యగరంబులై కాన్పి రక్తంబు

చెప్ప పట్టపు విద్రుమాదిరింగిణి

ముద్రాక్షరాలయం

గండలకర్తి

ముద్రంపబడియి.

కీకావారిం గరిగెర.

ఈ కృతి ర్తలయి శ్రీకృష్ణరాజ మహారాజకీర్త
రపును — విందయేండ్లవాదినాదవి గ్రంథస్థాధార
రీత్య తెలుస్తున్నది. ఇప్పటి మేమారురాజ్యానికి
నిర్మలుగావుండే శ్రీజననామరాజేంద్ర ఒడయగు,
ఇదివి పూర్వం ప్రభుత్వంచేసి శ్రీకృష్ణరాజేంద్ర
ఒడయగు ఈ కృతి రచయితి.—తాత రింబాదవి
ఆహిండుకోకమృత. — ఒక్కరిం (ప్రభువును,
మరొక్కరిం రాజును రిం వింబర్నాల ఆంబిరం
ప్రకారం చూచిపట్టయితే ఈ కార్యార్థి రంద
యేండ్ల (పు సముద్రం కాలము కాకావారిం గరిగెర)
క్రిందగోవాదవి విరిదావుగా విద్రియండుకోకవంబో
లి గరింపుండును. మేమారుప లమలు యాదవగులం
వారు. చాముండికాదీవి వారి కులదైవం. పాధార
ణంగా వారిపేర్లు చామరాజ్ — కృష్ణాజ్ ఆయి
వుంటుంది. ఇట్టి ఆచారయితి రిక్కిం రాజమలాగ్గా

మృగ్యం. పైత మామిక నిర్వహణగా వీరిమన్న
విరుదాలన్నీ గోచరిస్తాయి.

కృత్రిమ అయిన ప్రకృష్టరాజు తండ్రి
ప్రకృష్టరాజు మహిమలు; తల్లి ప్రకృష్టరాజు
మామ. ఇది సంతకం లోనే కాకుండా,
తెలుగులోను మంచిపండితుడు, చతురంగాది ప్రకృష్ట
రాజులలో విచారించు. ఇతడు ఈ చతురంగాల్లోని
కృత్రిమలన్నీ మృగ్యంగా ఎరిగినవాడు. కనుక అప్పటికి
అవగా నూతండ్రి ప్రకృష్టరాజులలో తెలుగు
పాపిశ్యం విరాధాటంగా ప్రచారం చేస్తూవున్నట్లు
కోపించుకొన్నాడు. పైగా, అంధమండితపుడైన
అదవంతుని మొదలయినవారే అంధులక భాషలో
మాట వ్రాసిపట్లు విరిగిపోయి చెబుతున్నది. వీరికి
వారి గ్రంథాలు వారపు తెలుగులో వ్రాయబడ్డవి.
తెలుగులపాపమయిన బుద్ధివ్యవస్థ కాలానికి విశేష
ప్రచారానికి వచ్చినట్లు కన్నడములోనిది రాతేను.
అవి బుద్ధివ్యవస్థాపన చేశారు.

కావ్యముగంలో, వారికి కర్తృత్వమయిన
వాడు—తిరు మార్పురామ—వ్యవహారాల్లో ఉప
యోగిస్తూ వచ్చిన గ్రంథరచన ప్రస్తావన వచ్చేటప్ప
టికి తెలుగుభాషకి ప్రధానమయ్యినాడు. ప్రకృష్ట
రాజులయిన పుట్టికతో కర్తృత్వమైన అయిన తెలు
గుకి ఎవరిని పోషిస్తామో ఇచ్చి అవించాడు. అది
గానే ఈ కృష్ణరాజ మహారాజ కంఠీరపుతుడు
అంద్రాక్షి ఎక్కినగా అభిమానించిపట్లు కలుగు
తున్నది. ఇంతెందుకు? విచారం కృష్ణరాజు రాధపుట
కన్నాడులే. అయినా వాళ్ళు తెలుగుకి ప్రతిభ, కలెక్టు
పాడే నొప్పిపెరిగి విరాధాటంగా మైమారు మహా
రాజా స్థానంలో చెలామణి అయినారు. ఆయా సం
స్థాలను పురస్కరించుకొని మాట్లాడుతూ—కన్నాడమి
అందులే తొలిమండి ప్రాణంపాపి, లింగి పాపి,
తక్కిన హంతులన్నీ (తిరు తెలుగుభాషకుకలె) మిక్కిలి
పెట్టారు ఇది విషయంబరిం.

గ్రంథాలంలో ఈ గ్రంథి కావ్యాలు
కలగుతున్నవి:—

“ప్రకృష్టరాజు సంతకంపెరి పుండీక
కర్తృత్వమాది కర్తృత్వమైనది మృగ్య విశ్వాసమాది
విస్వమాది విశ్వాస భిక్షవాయమాది ప్రకృష్టరాజు
పురస్కారాది కావ్యాలు వాయరాజు పురస్కారాది

రత్న కంప సంబంధితా గర్భ సుధాంబుధి మధా
రాయమాది ప్రకృష్టరాజ మహారాజ కంఠీరక
వగులచే కలిపామాది కి కర్తృత్వములు గలెటా
సరియయిన పరాధిక్షమాను సంకల్పరపు కావ్యాలు
గం సుగువారంబున లోకాపకారార్థముగా
విరచితంబయినది.

కెన్న పట్టణముతో చేరిన తిరువీర్యమిదేటలో
మిక్కిలారత్నగర్భమనే కల్పరాజ ముద్రాక్షరకాలకు
అధిపతియైన కం. కృష్ణరాజాచార అయ్య చేసి రంగులు
తీర్చిపెట్టెడి.

ఈ మాటలనుబట్టి—ఇది వర్తమాన తిరంగిణి
ముద్రాక్షరకాలలో కా. క. గలెటాలో ముద్రణం
అయినా ప్రకృష్టరాజమహారాజ కంఠీరపుమిదే
గలెటా లోనే విరచితమయినది తెలుస్తున్నది.
అవగా, రచనానికి, ముద్రణానికి 10 యేండ్ల అంతరా
ఉండినది దృఢమవుతున్నది. పైగా, విషయాన్ని
విస్తూ మాదిరితిరంగిణిలో ముద్రితమయితే వర్తమాన
కల్పరాజముగలెటా మిక్కిలారత్నగర్భ కల్పరాజ

జీవాప్రదేమిటామాట!

సంతానం కుల్లి కృషిస్తు ఉంటే
తల్లికి క్షోభకాదు?

భార్య-భారతాంబు బొల్లి,
సమస్తచర్తవ్యాధులచేపిడింప
బడుచున్న తన సంతానం
కోసం ఎంతవిచారిస్తూఉందో?

(ప్రచురితము 1920 సం॥రం)
ఇదుగో మా చిరకాల అనుభవం
ఇమా ఉన్న ఆర్యయం.

మాకు నడ వ్రాయండి

రెడ్డి బుండ్ గో.,
గోపాలపురం. (మా గో.జ)

మొదటి కళలలో దిద్ది తీర్చబడినవి వికసనపు
తున్నది. ప్రతివరుసలో చిత్రంలోను ఆకర్షణ
లేకున్నా మనము రంజిత చేయబడినాము—
ఆ ప్రకారం ఆకర్షణలను విప్పడంగా తెలిసికొందామో
ఎక్కువగా తోచుకున్నది. పరదేశీయ గృహం
తెలిసికొని (Indoor Games) పనులైన
మనవాళ్ళు, చిరకాలముండి మిక్కిలి ఉత్సాహం
కలిగించే దేశీయ ప్రదర్శనలు జాతీయ మతచిహ్నం.
ఆకర్షణీయమగుదగినవల్ల ఆర్థికంగాను, పాఠశాల
గాను, జాతీయంగాను మనవాళ్ళ వ్యాపారమరణం
లేకలం పెట్టుకుని తొందరించే పనివగా రియారు
కావడం కొద్దిం. అన్ని కేటగోరీలు ఈ ప్రదా
కమునూడా పునరుద్ధరించడం మన కనీసగర్వం.

కాన—ఈ సంఖ్యరత్నంలో వికసనం
పార పర్యవ్యాసలను—నివరణులను నిలుపులోకి చేపదానికీ
లూనుకొంటే—ఆంగ్లంలోని ముద్రపెట్ట వివోదప్రదా
పమిలిలో ముద్రపెట్టమనమిచ్చి రికామపమయగ్లో
మనోరథాల మొదలు చేపకుల వరకు—ఎల్లరకు
అవంధించా మనమిచ్చి—బుద్ధివివచానికీ మిక్కిలి
సహకారి అవచ్చి, ప్రఖ్యాతిపొంది యీ రమణంపు
బాట ఇంద్రావనియో తునికొనికొని తరించడానికీ
అవకాశం కలగడమేకాదు, సంఖ్యరత్నంలో
నూడా మనపర్యవ్యాసంలోని ఒక అస్పృశకలంకరంగా
ప్రకాశించాలని వా ఆశయం.

కృష్ణాతీర శిలాలయములు విష్ణుకుండినులవే

శ్రీ మాజేటి ప్రసాదరావు

ఉండవల్లి, మొగ్గలజురం, వైక కొండ
మొదలైన శిలాలయలన్నీ కృష్ణాతీరమందున్నవి. మొద
టిది కుంభాకర్ణిలోను చివరిరెండు కృష్ణాతీర
లోను యున్నవి.

క్రీ. శ. మూడవ శతాబ్దము ప్రారంభమయిరికి
దిక్కిన హిందూదేశమునకు గౌరవాహన రాజవంశ
యల పరిపాలన మంతరించినది. వారి తిరువార ఆంధ్ర
దేశమునకు చూచులు, అగ్నియలు, ఇవ్వనలు, పల్లవులు
మొదలగువారు ఏర్పాట్లనుచేసి పృథగ్గత పరిపాలన

సాగించియున్నాడు. వీరి తిరువార ఆంధ్రదేశమునకు
పరిపాలించినవారు పాలంకాయలు. వీరి తిరువార
విష్ణుకుండినులు. వీరి పరిపాలన వారాపు క్రీ. శ. 4 వ
శతాబ్దము ప్రారంభమునుండి క్రీ. శ. 6 వ శతాబ్దము
వరకు సాగియున్నది.

డ్యూబ్రెల్ (Dubriel) మహాకవియునుకూడా
వీరి ప్రకారమునకే ఆంధ్రదేశమును పరిపాలించిన
రవియు, వీరి లలితకళలను ఎక్కువగా పోషించినా
రవియు, వైదిక మతాన్ని కూడా ఆదరించారవియు
తెలియుచున్నదివియు ప్రాసీయున్నాడు.

ఉండవల్లి, వైక కొండ, మొగ్గలజురం
మొదలగు శిలాలయాల విరూపాక్షం, అలంకరణ మొదలగు
వానిని బ్రతీంచినయెడల యీ క్రింది లక్షణము లగు
నీయును.

1. ఈ శిలాలయములన్నియు పర్వతముల
తొలిచి విక్రమించినవి.
2. ఈ శిలాలయములలో ముందు మంటపములు
(Halls) దిక్కురసాకారపు ప్రంభాలపై ఆధారపడి
యుండును.
3. మందిరద్వారము లన్నిటి కిగవైపులా
ద్వారపాలకుల విగ్రహములు కూర్చున్నా శక్తిబడి
యుండును.
4. ఈ ద్వారపాలకుల బొమ్మలు బాటముడి
తోను, తిలమీద రెండు కొమ్ములతోను, విద్వికలం
కరణలతో ఉంటాయి.
5. ప్రంభములు శక్తిబడినవి, వానిమీద
శక్తిబడిన లలిత, పద్మములు.

అన్నిటికన్న ఎక్కువగా ఈ శిలాలయము
లందు కొండవల్లి ముఖ్యలక్షణములు రెండు గలవు.

1. ఈ శిలాలయాలన్నిటినుండు శక్తిబడియున్న
'పూలపండి' బొమ్మలు. ప్రంభాలయొక్క అకులభాగ
మందు ఒక పూలపండిబొమ్మ, వానిమీద పువ్వు
ములు లతులగు వస్తువున్నట్లు శక్తిబడియున్నది
(Flowers in the vase).
2. శిలాలయ మంటపము
అకులభాగమున గోడలమీద పంజా వైపిల్లి, తోలు
వైకిలేనవియున్న నీంకాపు బొమ్మలు.

ముఖ్యముగా ప్రై రెండు విషయములు పరిశీలించి
యెడల ఈ శిలాలయములు విష్ణుకుండిన విర్మితములే అను

బలా సందేహ ముండవలదు. కారణమేమన విష్ణు
 కుండినుల దానకాపకములందు మనము 'శ్రీనివాస
 ముద్రను గాంచగలము. ఈ విష్ణుకుండినులు పరిపాలిం
 చిన ప్రాంతముందు దొరికిన వాణెములమీద కూడ ఒక
 చైత్ర పూటకుండీ బొమ్మ, రెండవచైత్రన పంజా నైకి
 ఎత్తి తోకలు ఉచ్చైత్రగా నైకి లేపియున్న సింహపు
 బొమ్మ కాంచగలము. ఈ వాణెములు బంగారు, పండి
 లోహముతో చేయబడియున్నవి. ఈ వాణెములను
 ఎక్కువగా ఉత్తర సర్కారు జిల్లాలలో కనిపించునగా
 పరిచేసిన సర్ వాల్టర్ ఎలియట్ (Sir Walter Elliot)
 సంపాదించెను.

సర్ వాల్టర్ ఇలియట్, ప్రొఫెసర్ రాష్ట్రస్
మొదలగువారు ఆ వాణిజ్యము పల్లవరాజులను చెందిన
వని తిష్టకుగా నిర్ధారితమైనది యున్నారు. వీరి
నిర్ధారితములు తిష్టగా వేర్వేరుగా దానికి తగినంత ఆధారము
కలదు. 1. ఈ వాణిజ్యములమీద నున్న నింహము
పూలకుండీ, సోనము మొదలగు ముద్రలన్నియు ఈశిలా
లయములకు సంబంధించినవై యున్నవి. 2. విష్ణుకుం
డిన రాజుల దావాపాపములమీద శివముద్రలు
ఉన్నవి. 3. వీరు ఈ నిర్ధారితము చేసియున్న కాలము
నకు విష్ణుకుండినులను రాజవంశము అంధ్రానికిమును పరి
పాలించిన దను విషయము చరిత్రకారులకు తెలిసి
యుండలేదు. 4. ఈ వాణిజ్యము ఎక్కువగా విష్ణుకుండి
నులు పరిపాలించిన ఉత్తరసర్కారుజిల్లాలయందే
లభించినది.

వై నుదివారించిన కారణములయందు ముఖ్యముగా గమనింపదగినవిషయము వారు ఈ విధమున చెప్పిన కాలమునాటికి ఆంధ్రదేశమును పాలించిన రాజుల వంశోక్తమును విర్తయింపజేసి యుండలేదు. మరియు కారణ మేమనగా వీరికి శిథిలించిన వాడెములయందు ఒక వాడెయమీద పూలకుండి, పిండాము ముద్రలేకక, 'క్రిష్ణవ్రత' యను నక్షరములుకూడ నున్నవి. విష్ణుకుండిరాజులు 'క్రిష్ణవ్రతస్వామి'ని ఆరాధించియున్నారని తెలియుచున్నది.

అండ్వల్లి సుమలయందు ఒక గోడమీద రెండు
మాటలలో 7 అక్షరముల పేరు ఒకటే చెప్పబడి

యొన్నది. ఆ ఆశీరములు “శ్రీ శివస్వామి విగ్రహ” ఈ
పేరు ముందరి హాలులో కావచ్చునున్నది. ఇంకొక
విచిత్ర మేనునగా ఈ పేరే విజయవాడ ఇంద్ర
వేల్పాది పద్మతమువైనున్న “అక్కన్న—మాదన్న”
గుహలయ ద్వితీయ శేణికుండున్న స్తంభములపైపై
(Supporting walls) మీదకూడినవి. ఈ విష
యము అర్కియాలజీడిపాఠశాల మెంటు (Archaeological
Department.) వారు కూడా చూచితిమిట్లు కవ
లకులు లేదు.*

పై మదనూరించి వా సుతములను పరికించిన దొడల ఈ శిలాలయములు లలితశిలల నమ్మకగా అడ రించిన విష్ణుమండేన రాజవంశీయులే నిర్మించినది. యందుకునియనుబల్లో సందేహ మినుమంటయునులేనని

* ఈ పేరు ఈ చూడు నిర్మించి, నిర్మింప జేసినవారిలో ఎవరిదో తెలియును.

భారతి సచిత్ర మాసపత్రిక
ప్రకటన రేట్లు

కవరు పేజీలు

4 వ కనుగు పేజీ	కాచిగర్	రం. 100/-
2 లేక 3 రంపులు	రు. 125/-	రు. 100/-
2 లేక 3 వ కనుగు పేజీ		
ఒకే (మంపు) రంపు	90/-	75/-
లోపరి పేజీలు		
పూ 8 పేజీ	70/-	60/-
అర్ధ పేజీ	85/-	80/-
పావు పేజీ	20/-	15/-

ప్రత్యేక స్థానములకు 25% ఆదనం.
సంబంధించిన వరుసగా 12 ప్రకటనలు చేయు
వారికి కాం.టాకు రేటు వ రిందును.

* కవులు, కళాకారులు, రచయితలు మొదలైన వారి ప్రకటనలు ఒక కాలం ఇంటికి చేరుకుంటుంది. 2/- చొప్పున ప్రకటించబడుతుంది.

మేనేజరు, భారతి,
మైదాను-1.

గ్రంథ విమర్శనము

శ్రీ శాంతి సామ్రాట్టు అశోక చరిత్రము

శ్రీ కల్లూరి వేంకటవారాయణరావు: ప్రతులకు శ్రీ కె. ఆర్. కృష్ణకల్యాణం ప్రెస్స్ ప్రింట్ చేసినది. ఆంధ్ర కేంద్రం, వెల: ఏ రూపాయలు.

శ్రీ కల్లూరి వేంకటవారాయణరావుగారు ఆంధ్ర వాఙ్మయ ప్రగతిని చరిత్ర రచించిన 'విద్యుత్' పేరుగా ఆంధ్ర పాఠక లోకానికి చిరపరిచితులు. వీరి ప్రతుల సదృశముగా 'అశోక' అనే శిథిల వాఙ్మయంతో రచించారు.

ఇది మూడు 14 వందల పద్యాలతో సప్తకాండాత్మకంగా రచించిన ఉద్గ్రహం. కథానాయకుని అనుభవంగా రచయిత కొండలపై తిగి చిన్న చిన్న 'ధార'లుగా విధిచెందుకొన్నాడు.

అశోక చక్రవర్తి కలకాత్తా శాంతి సెంట్రాల్ కమీ ఈ కావ్యం పరమలక్ష్మ్యం. అయితే 'శాంతి సామ్రాట్టు అశోక చరిత్రము' అని ఈ కావ్యానికి పేరు పెట్టడంపై దీనిలో అశోక చరిత్ర, ఆ చక్రవర్తి కాల్యంనంటి వర్ణించడం కొంతవరకు సమంజసం కావచ్చును.

కథా గమనం యవకు ఆ చక్రవర్తి శాంతి ధర్మారంబవాః, శాంతి ధర్మనామితి ఉపాంగంగా వర్ణించినప్పుడే ఈ కథావర్ణనకు సార్వత్రిక విస్తృతము. నిజానికి అశోక చక్రవర్తి కాల్యం, వివాహ కథలకు ఈ కావ్యలక్ష్మ్యంతో అంతగా సమన్వయంగావి, అంగంగీ భావంగావి లేదు.

పెగా ఈ కావ్యం అశోక చక్రవర్తి చరిత్రతో కాక, అతని జనకుడు చిందువానిని చరిత్రతోనూ, కానికి పూర్వం మార్కండేయ సంగ్రహచరిత్రతోనూ ప్రారంభం అవుతుంది. ఇంకా దీనికి పూర్వం ఈ కావ్యవర్ణనకు నాందిగా, కవి ఈ అశోక చరిత్ర అంతా వేదానందుడి నేకుతులేతి మహారాష్ట్ర నాయకుడు బాలాజీ వినిపింపజేస్తాడు. కవి తిరు కావ్యం అంతా బాలాజీ శ్రోతిగా రచించాడు.

ఈ కావ్యంలో క్లిష్టము కొండలపైగావి అశోకుని విస్తృతము. కలకాత్తా, అశోకుని వైరాగ్యము, మొదలైనవన్నీ పంచమ కొండలలో వస్తాయి.

కావ్య లక్ష్యద్వైత, కథా కథనద్వైత పరిశీలిస్తే కలకాత్తా యుద్ధానికి పూర్వం జరిగిన అశోక చరిత్ర గాథలన్నీ ఈ కావ్యానికి సన్నిహితంగా సమన్వయించవు. కేవలం అశోక చరిత్ర వర్ణనమే ఈ కావ్యానికి పరమలక్ష్మ్యమని అనుకోవచ్చు. మొదటి మూడుకాండలగాథ ఈ కావ్యానికి కేవలం భార్య లింగానే కనిపిస్తున్నది.

కలకాత్తా యుద్ధానికి పూర్వం గాథలో ఈ కావ్యం ప్రారంభించింది. దీని కథారంభంగా చక్కని సంక్లిష్టత, అంగంగీ భావము అమరంజేసి.

ఈ కావ్యరచన అంతా సుసంస్కృతమయిన పాంసదాయక శైలిలో చక్కని భార్యుద్ధితో కావ్యం గాపాగిపోయింది.

ఈ క్లిష్ట పద్యాలమట్టి వీరి రచనా శక్తి, కవిత్వ పటిమ గుర్తించవచ్చును. ఇవి క్లిష్టము కొండలలో చిందు వానిని సభిదాంగీ కథను సమావేశం ఘట్టంలోని పద్యాలు:

'అట్టిదే సమీపమున
వచ్చుచి విక్రమచారు యాపనం
పరులతోడ నిండుముఖి
మనిని నొక్క తె జాపనా న్నను
ద్యుతి నీయ పుంఖిర
దాండా తిప్పర, సుప్రయోగ దృ
గ్గిరి ముసల్ జాలి, యధికంబుగ
పచ్చెగురుచి నల్లరచి.'

'పరిచర కలకలముల్ నెది
జోల భూబాని మూచె సుందరముజేసె
వరి వర్ణ బీభ పా
త్తిర, కంపంధావ కార్య తన్మయ తగజేసె.'

'విప్రుల నొక దిన కరమున్
మామ్రుల గన్గొనె ను దీని దోర్లము, గురుల్
దాపిని గంపము, జొక్కెపు
మామ్రును వారి సమంజము ముంకురులపడెల్.'

'శాంతి'

నూ క్తి ని ధి

శ్రీ మిన్నికంటి గణపాస్వామిశర్మ. వల 1-8-0.
ప్రతులను రచయిత, బ్రాహ్మీపేట, 5 క రెవెన్యూ
నంబూరు 2.

‘నీతిల’ భావల’ అని ఈ ఉద్వేగాల్యం
రెండు భాగాలు మళ్ళీ నీతిలలో రెండవభాగం,
భావలలో రెండవభాగం ఉన్నాయి.

నీతిలలో ప్రథమాశ్వాసంలోని ఉద్వేగాలన్నీ
ప్రాచీన సంస్కృతి మా శక్తికాలకు అనువాదాలు.
రెండవ భాగంలోని ఉద్వేగాలన్నీ కవిశ్వాసాల
కల్పితాలు.

ఇక భావలలో మొదటి ఆశ్వాసం సంస్కృతి
కవి వాగ్దాత రచనకు ఆంధ్రానువాదము. ఈ వాగ్దాత
రాజా భాగవతాధ్యక్షుడు. ఇతడు టాంబో
ద్యువుడు. ఇతని మూలశ్లోక రచన గూడార్యులుగా
ఉంటుంది. అయితే కొంత ఆలోచిస్తే ఆ భావం
సుభంగానే గోచరిస్తుంది. విశాఖకి ఈ శ్లోకాలను
ప్రచురించినా అనుమత్యుడు. ఈ క్రింది అనువాదాన్ని
ఇట్టి విడి వ్యభిచారము గ్రహించవచ్చును.

“అలగల విలుడేయుల పుత్రు
టమ్ములకన్ పది నీలి తొమ్ముల
దిలయదు బాంధుడొక్కడు ని
రాఘ మున్నడిమంట నూర్చుడు
జ్వలు డెయ్యయింప, దప్పిగొని
పరిడి కూర్చుపక వంగులు ప
ల్యలకులు నూచియంబువులు
పావము పేయక మోచుంబెడిన్.”

ఇక్కడ మదివారిరుద్దయిన పాంధుడు మధ్యాహ్నం
నేల దప్పిగొని నీళ్ళేరి లేచి ఒక పకోడం
నూచింపాడు. నీళ్ళేరి తాగి బోయినా
అది దానంబంగానే ఉన్నాడు. మొట్టమొదట
ఇది చదివినానే నీళ్ళేరి లేచిపోతే దప్పి గొని
అచ్చటికి వచ్చి పక్క పంత్తులగా ఉండి
దానికి తోరం మేనురు మనకు పంజీహం కలుగుతుంది
కని అతడు మదివారిరుద్దయిన, తామరలు మనకు
బాదాలు. ఆ తెలుపుగా అది కలంబాదామేరికి మంచి
నీళ్లు త్రాగిబోయినా అది కేంద్రం. పంజీహం కలి
గింది. ఇది దీనిరాద్యం!

వాగ్దాత కవి శ్లోకాల శ్లోకం ఆంధ్రా ఈ
విధంగా సాగిపోతుంది. అనువాదములు కను మనోజ్ఞ
మై వైరీలో అక్కడక్కడ మూల రచనకుగా
మొదలు పెట్ట గ. ఈ కృతి అనువాదా ఈ కవి
స్వకాలకల్పితంగా ప్రాచీన రచనగా మౌనంగా
పాగింది:

“అటు నిటు వాచి గలగల పరిగి గదికి
కప్పుతాక పగుండెకు పలకు పావు
వెండు మెయివార్చి నుగురు నిలవ్వకుండు
దప్పి రికిరిచిలేచి యుద్ధవిధిల చే

ప్రాచీన నీతిమామలకు ఈ కవి చేసిన అను
వాదంకూడా పరిశీలించదగినది:

“తిలకిన్ దంపములు కాం
తిలు, తుంగులు, చందనము కాంబాలము భూ
ములు దధి పరిగారము మ
గుల మర్దనమున వేసించు నుగవర్ణమున్”

స్వకాల కల్పితంగా ఈ కవి రచించిన నీతిల
ప్రాచీన తెలు నీతిలలో మలతూచున్నది.

“వీచానూరతివీచానూరతి బతులు
నిగుంబోవు గంటి నిండెయి
మేడలోని బాన్సుమీద బయ్యడిన
ధరిశుడుకురాడ! కన్నులొప్ప!”

శ్రీ మిన్నికంటి గణపాస్వామిశర్మగారి ‘నూక్తినిధి’
కవిత్వాభిమానులందరి పరిశీలించదగినది. ‘కామ్రూ’

విజ్ఞాన యాత్ర
కుటీర పరిశ్రమలు

శ్రీ కె. వి. ఎ. పత్తివారాయణ శర్మ. ప్రతు
లను: పేరూరి పత్తివీర వెంకటేశ్వరరావు. వెంకట
వారాయణ పిల్లి. గాంధీనగరం. కాకినాడ. వల: ఒక
రూపాయి.

ఆంధ్రదేశంలో కుటీర పత్తిశ్రమలను గురించి
విజ్ఞాన యాత్ర ధోరణిలో ప్రాచీన చిన్నగ్రంథం
ఇది. ఇది శ్రీ గ్రంథం దీనికి ‘విజ్ఞానయాత్ర: కుటీర
పత్తిశ్రమలు’ అని పేరు పెట్టారు. దీనికి 1957 సంవత్సరం

ప్రముఖపత్రికలు, ప్రత్యాకసాహితీపదయా ప్రకంపించిన

ఉత్తమ గ్రంథాలు

1. సంజ్ఞప్రణయం: పదీకతలు, గర్భితం.
రచన: పూతా: వెం 0-50 న. పై.
2. పారిజాతం: నేటి ప్రత్యాక కథలు పదకొండు
కథలు. వెం 1-25 న. పై.
3. తెరమెరుగులు: (ఇది ఉత్తమ వాటికలు) మళ్ళీ పిల్లి
దారికింది (రావికొండరావు); దొంగ (బోతుకూచి పాండు
కవరావు); తెల్లవారింది (పాశ్రీ); తెంమడుగు పీడలు
(కొండముది శ్రీరామచంద్రమూర్తి); పీంకు ప్రత్యాకం
(అంగర నూర్కారావు). వెం 1-50 న. పై.

కోత ప్రచురణలు. విజయనగరం పిటి.

జనరంజక సాహిత్య గ్రంథాల పోటీలో భారతి ప్రథమస్థానం బహుమతి లభించింది.

దీనిలో గ్రంథకర్త పాలకొల్లు నరసాచార్యులం ప్రాంతాలలో అల్లిశలమనరించి, ఏలూరు రెడ్డి కంట్రీ వేరమనరించి, కొండపల్లి బొమ్మలూ, బండరు కలంకారీ అప్పారావు మొదలైన ఆంధ్రదేశంలోని ప్రసిద్ధ మయిన కొన్ని ఖటిర పరిశ్రమలను సూచించి సంగ్రహం గా వివరించారు. ఆయా ఖటిరపరిశ్రమల వివరణలో వీరచ్చిల చాయానితాలు ఆయా పరిశ్రమల స్వరూప స్వభావాలు అవగాహన చేసుకోవడానికి చాలా సహాయపడ్డాయి.

ఈ పరిశ్రమారామణికారీ గ్రంథంలో విజ్ఞాన లోను, ఇతిర రాష్ట్రాలలోను ప్రసిద్ధి కెక్కిన మన ఆంధ్రదేశపు ఖటిర పరిశ్రమలను సూచించి మాత్రమే సంగ్రహం గా వివరించారు.

వీరి గ్రంథం ముగించగానే అంతగా ప్రసిద్ధి పొందిన ఖటిరపరిశ్రమ లెన్నెన్నో మన గ్రామస్థులలో భిన్నాభిన్న అన్నాయని స్ఫురిస్తుంది. కొబ్బరి పీచు మొదలైనవి పేని తాగు తయారుచేయుటకు ఈ పారి పరిశ్రమలకిందికే వస్తుంది. ఇలాగే ఆయా గ్రామాలలో కందుకూరలు పోతిపోనేనాగు, ఇల్లిడిపామ మలు తయారుచేసే ఖటిరపారిశ్రామములు, ఇంకా ఇతిర ఖటిర పారిశ్రామములు ఎందరెందరో ఉన్నారు.

ఈ పారిశ్రామముల ఆర్థికమయిన వివిధములు, వారికి కావలసిన ముడిద్రవ్యపుల సరఫరా, రవాణా పోక రాళ్ళు ఏర్పాటు మొదలైనవి వాగ్విగా ఏర్పాటు చేయుటలను అవసరం చాలా ఉన్నది. ఇటువంటి ఖటిర పారిశ్రామములందరు కొద్దో గొప్పో ప్రతిపత్తి లోను కనిపిస్తున్నాను. ఆయా పరిశ్రమలలో వీరికి ప్రత్యేకంగా పెద్ద ప్రసిద్ధిచెచ్చి ఉండకపోవచ్చును. ప్రసిద్ధిపొందిన ఖటిర పారిశ్రామముల సంఖ్యకన్న వీరి సంఖ్య పెద్దది. ప్రసిద్ధిపొందినవారి పరిస్థితులే అంతరిం తగా ఉన్నప్పటికీ వీరిమాట వేరే చెప్ప నేలకర్తలను.

ఈ గ్రంథంలో సమగ్రంగా ఆసక్తికరమైన పుస్తకాలతోను ఆంధ్రదేశపు ఖటిరపరిశ్రమలను సూచించి చెప్పించి ఉంటే ఈ పుస్తకం మరింత ఉపయుక్తంగా ఉండేది. ఏతంతా మన దేశంలోరాగా ప్రసిద్ధి కెక్కిన ఖటిరపరిశ్రమలను చూర్చి సంగ్రహం గా పరిచయం సంపాదించుకోవడానికి మాత్రమే ఈ చిన్న గ్రంథం ఉపయోగించాలను.

‘గ్రామీ’

ప్రణామి

శ్రీ కవిరాజుగారి. ప్రతులను: ప్రజాసాహిత్య పరిషత్తు, భువ్వం మెట్టు. వెల: ఒక రూపాయి.

ఇది పరిశ్రమలను చూర్చి స్వేచ్ఛా పద్య ధ్వనిమయంగా రచించిన కావ్యం. విస్తృతమైన భావాలతో సంగ్రహం గా సాగిన రచన ఈ కావ్యంలో అంతటా ప్రతిస్పందిస్తుంది:

“అనావాద్య విశేష
అనుగుల సవ్యధిర
ధృతుకంటి హృదయంలో
మోగే దశనిధిర
మృత్యువు ఆ గమనంలో
వెదికే కాణుంధిర
నాలోనే ఇదిదీక్షిస్తు
సరసాప పు దానవుండు
నీ ఉనికిని చూచి నీకు
నీ హరిం వెన్నెనిదు ”

శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు

ఈ సి. రామకృష్ణ. టిరియ, జయహింద్ నగండ్లీ నూర్, మచిలీపట్నం. వెల రూపాయి.

ప్రాచీన సంప్రదాయ ధోరణిలో గద్య పద్యా కృష్ణంగా రచించిన రూపకం. అగ్రాధికృష్ట రచయిత ఈ రూపకంలో పాటలకూడా చేర్చాడు.

వీరాంబ

శ్రీ ఆర్. వెంకటేశ్వర్లు, పెదకల్లెపల్లి. వెల: అర్ధరూపాయి.

ఉయ్యాలూరులో గ్రామజీవిత వీరమృత సూచించి ప్రజలలో అనుభూతిగా విశదమన్న గాథతో రచించిన గద్యరచన. రచయిత ఈ దర్శిత అంతా ఒక కథగా మలచికైతిలో రచించాడు.

నరికొత్త ఉపయోగకరమైన పుస్తకాలు

ఆధునిక సాంకేతిక విషయములపై పలు రకములైన పుస్తకములుగలవు. వీటి ఉచితము. ఇంగ్లీషులో వ్రాయండి. N. K. Paul & Sons. Post, 12202 Calcutta.5.